X

COLLOQUIORUM

Thomas Power
ballitore

Defid. Eraſmi Roterodami

10th mo 97

FAMILIARIUM

DECERPTA,

CUM

NOTIS ILLUSTRATA.

Ad Uſum Juventutis Politioris Humanitatis Studiis imbuendæ.

EDITIO NITIDISSIMA.

DUBLINII:

Impenſis R. M. JACKSON.
1793.

COLLOQUIORUM

Desid. Erasmi Roterodami

BRITISH MUSEUM
15 OCT 68

Desiderii Erasmi Roterodami Vita.

Desiderius Erasmus Roterodamus natus est ad 5. Cal. Novemb. an. Christi 1465. Roterodami Hollandiæ, inferioris Germaniæ, quam olim Batavi incoluerunt. Trajecti primum in templo cantor fuit; postea Daventriam venit, ubi præceptore usus est Alexandro Hegio Westphalio, qui cum Rudolpho Agricola recenter ex Italia reverso amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur. Orbatus paulò post utroque parente, in cœnobium Canonicorum, quos, Latina interpretatione addita, Regulares appellant, tutoris improbitate, ex Daventriensi schola detrusus est; ubi Gulielmum Hermanum Goudensem, juvenem diligentissimum, in literis sodalem aliquot annos habuit. Audita nominis ejus fama, in aulam suam recepit eum Cameracensis præsul, qui simul ingenium Erasmi contemplans, sumptibus eum instruxit, ut Lutetiam proficisceretur, & illic theologiæ scholasticæ daret operam: sicque Scotista factus est, in collegio Montis Acuti agens. Cumque vitam collegiatam duriorem experiretur, non invitus emigravit ad Anglum quendam generosum, adolescentes duos secum habentem, atque hinc cœpit in Anglia innotescere, in quam insulam paulò post secessit; à discipulis illis suis domum regressus invitatus. Ibi aliquamdiu egit. Abiens ex Anglia, bonis fere omnibus antequam navem conscenderet est exutus. Demùm persuasus ab amicis, quòd tandem Italiam videret, cum filiis Baptistæ Boetii Genuensis, regii in Britannia medici, Bononiam profectus est. In itinere cum socio Anglo Taurini, in Alpibus Cottiis, theologiæ doctor factus est. Bononiæ agens cultum Canonicorum, quo usus fuerat, impetrato à Julio secundo pontifice diplomate, non levi de causa mutavit, modò veste sacerdotali uteretur. Interim, libro proverbiorum conscripto, Venetias profectus est, ut Aldo Manutio excudendum traderet; ubi ad tempus commoratus, nonnulla scripta exaravit, summorum & doctissimorum virorum consuetudine usus. Sub id tempus Alexander, Jacobi Scotorum regis filius, archiepiscopus ecclesiæ divi Andreæ in Scotia, Patavii operam literis dabat. Is Erasmum in rhetoricis sibi præceptorem adscivit,

ſciſcit, cum quo poſtea Senas commigravit, atque ab eo commeatum impetravit vicinam Romam invisendi, ubi cum maximo literatorum hominum gaudio & plauſu eſt exceptus. Oblata eſt pœnitentiarii dignitas, ſi Romæ manere vellet; ſed redeundum fuit ad archiepiſcopum, cum quo poſtea Romam denuò adiit, ac ulteriorem ſimul Italiæ partem Cumas uſque perluſtravit, ac antrum Sibyllæ, quod iſtic ab accolis oſtenditur, ſubintravit. Poſt obitum archiepiſcopi, admodum præclari juvenis, reditùm in patriam inſtituit. Itaque per Alpes Rhæticas Argentoratum venit, unde ſecundo Rheno in Hollandiam vectus eſt. Mox, amicis ſuis Antuerpiæ & Lovanii ſalutatis, Angliam rurſus adiit, ubi inter cæteros, quos permultos eo loco ſui ſtudioſiſſimos habuit, à Waramo Cantuarienſi archiepiſcopo, & totius Angliæ primate & cancellario, non pecuniâ ſolum, ſed etiam ſacerdotio eccleſiæ Aldingtonenſis, in agro Cantuarienſi, donatus eſt. Interea cùm cognoviſſet pleraque ſua ſcripta Baſileæ ſub prælis Joannis Frobenii eſſe, motus & typorum ejus officinæ elegantia, & diligentia ſimul editionis, ipſe quoque eò ſe contulit, ſimulans iter ad urbem voti ſolvendi gratiâ. Receptus in ædes Frobenianas, plurimum laboris ſcribendo exhauſit. Poſt in Germaniam inferiorem propter negotia rediit. Mox Coloniæ Ubiorum fuit, ſub conventum Vormacienſem. Solutis Vormacienſibus comitiis, Baſileam propter librorum aliquorum editionem repetiit. Multorum regum & pontificum maximam benignitatem expertus eſt. Nec ſolum à principibus honoratus eſt, ſed etiam à civitatibus, ſi quas tranſierit. Lovanii trilingue collegium Eraſmi ſuaſu inſtitutum eſt, ex opibus quas Arienſis præpoſitus Hieronymus Buſlidius moriens in uſus ſtudioſorum deſtinârat. Atque eo ex inſtituto motus Franciſcus Galliarum rex, Eraſmum per literas evocavit, ut ſimile collegium Lutetiæ Pariſiorum ejus conſilio inſtitueretur: verùm cauſæ aliquæ intervenerunt, quæ profectionem illam impedierunt. Friburgi propriam domum emit, quam poſt ſeptimum annum vendidit, ac Baſileam cum universâ ſupellectile ad Hieronymum Frobenium reverſus eſt, ſimul ut cœli mutatione reliquias morbi diſcuteret. Interim articularis morbus, qui aliquamdiu conquieverat,

quieverat, rursus eum corripit, ut se loco movere nequiret, frustra cœlo mutato. Sic languentem & viribus destitutum dysenteria ferme mensem integrum vexavit, & paulatim exhaustum, in summa æquanimitate & tolerantia tandem in ædibus Hieronymi Frobenii, 5. Id. Jul. an. 1536. cùm natus esset annos 70. menses 8. dies 15. sub mediam noctem extinxit.

Cùm autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documenta edidit, quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assidue clamans *Domine misericordia*; *Domine, libera me*; *Domine, fac finem*; *Domine miserere mei*; & Germanica lingua, *Liever Gott*, hoc est *Chare Deus*. Testamentum condidit in quo clariss. virum Bonifacium Amberbachium jureconsultum, nominatum hæredem fidei commisso, de bonis suis in pauperes, ætate valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio, distribuendis collocandisq; honoravit; adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio & Nicolao Episcopio. Statura fuit infra proceritatem, supra tamen notabilem prorsus humilitatem, corpusculo satis compacto & eleganti, sed quod esset tenerrimæ complexionis, ad minimarum etiam rerum mutatione facilè offenderetur. In senio quoq; crebris calculi doloribus obnoxius. Cute corporis & faciei candida, capillitio in juventa subflavo, oculis cæsiis, vultu festivo, voce exili, lingua pulchrè explicata, cultu honesto & gravi, memoriâ felicissimâ, ingenio comico, in amicitia constans, in egenos, maximè verò in bonæ spei & indolis adolescentes studiosos, viatico destitutos, liberalis. In convictu comis & suavis, citra omne supercilium, ut non immerito Ἐρασμος dictus fuerit.

INDEX

INDEX

Colloquiorum Alphabeticus.

A

Abbatis et Eruditæ 144
Alcumistica 81

C

Charon 124
Convivium fabulosum 92
Colloquium Senile 60
Colloquia familiaria 1

D

De Captandis Sacerdotiis 25
De Votis temere susceptis 22
De Valetudine, &c. 7, 8
Diluculum 138
Diversoria 54
Domestica Confabulatio 14

E

Echo 121
Euntis in Ludum literarium 45
Exorcismus sive spectrum 73

F

Familiaria Colloquia varia 1
Funus 105

G

Γεροντολογία, sive Colloq. Senile. 60

H

Herilia Jussa 31
Hippoplanus 88

I

In primo Congressu 7

L

Lusus pueriles 36

M

Militaria 3
Monita Pædagogica 34

N

Naufragium 46

O

Opulentia sordida 128

P

Percontantis domestica 14
——— De variis 7, &c.
——— Reducem 10
Peregrinatio Religionis ergô 161
Procus et Puella 188

S

Spectrum 73

V

Venatio 43
Virgo μ'ισόγαμος 149
Virgo Poenitens 158
Vota temerè susceptа 22

BOOKS Sold by RACHEL MARIA JACKSON
No. 20 Meath-ſtreet.

	l.	s.	d.
WILLYMOT's Cordery: Being a ſelect Century of Corderius's Colloquies, with Notes. For the Uſe of Schools. The Twelfth Edition. To which is added, a Parſing Index, containing the Interpretation of Words and Phraſes and their Flexion	0	1	1
Hoole's Terminations; or a complete Parſing Book to Lilly's Grammar	0	0	9
Conſtruction to Lilly's Grammar	0	0	6½
Ovid's Metamorphoſes, with Notes, and an Engliſh Tranſlation, by J. Clark	0	3	3
And a complete Sortment of School-books and Claſſics, with and without Notes.			
Book-keeping on the Syſtem of the late ingenious D. Dowling, Author of Mercantile Arithmetick; improved and reviſed by W. Jackſon	0	4	10½
Gough's Arithmetic in Theory and Practice, with an Appendix of Algebra	0	4	10½
Ditto in Practice, with an Appendix of Algebra	0	2	8½
Gough's Engliſh Grammar	0	1	3
Ditto with an Engliſh Expoſitor	0	1	7½
Aſhby's Algebra	0	2	2
Hawney's Complete Meaſurer	0	2	8½
A Mathematical Miſcellany, containing Gordon's and other Paradoxes ſolved, and an Appendix on Dialling	0	2	2
A Copperplate Copy-book in Folio	0	2	8½
Ditto, Quarto	0	1	7½
Ditto, Round-hand Copies only	0	0	8
Ditto, Round-text	0	0	6½
Ditto, Small Round-hand	0	0	6½

Mathematical

JACKSON's Sale Catalogue.

ALGEBRA by
Aſhby 2 2
Emerſon 8 1h
Newton'suniver. Arithme. 9 9
Simpſon 7 7
Ronayne 5 5
Daviſon's 5 5
Mole 7 0

ANNUITIES
De Moivre 2 2
Simpſon 4 4

ASTRONOMY
Emerſon 8 1h
Ferguſon Aſtro. explain. 10 10
Keil 7 0
Leadbetter's tables plan. 14 0
Mayer tablesSun & Moon 10 10

GLOBES uſe of
Fuller 4 4

CONIC Sections
Emerſon's with Arith. of Infinites 8 8

COMBINATIONS
Emerſon 8 8

DIALLING
Leadbetter 4 4
Emerſon bycalc. and Nav. 8 1h

FLUXIONS
Lyons
Rowes
Emerſon 8 1h
Saunderſon 7 0
Simpſon 13 0
Stone 5 5

GEOMETRY
Simpſon's Euclid 8 1h
Whiſton's Euclid 5 5

LECTURES
Fergaſon 8 8

Menſuration
Hawney 2 8h
Robertſon 3 6

NAVIGATION
Moor 7 0
Atkinſon

OPTICKS
Newton 4to. 7 7
Newton 8vo. 5 5

PERSPECTIVE
Ferguſon 4 4
Noble 4 10h

Trigonometry
Emerſon's 6 0
Keil 3 3

Walkers Geography Nat. and Civ. Hiſtory 5 5
Emerſon's Principles of Mechanics 4to 18 3
Emerſon's Mechanics and Project. of Sphere 8 1h
Emerſon's Miſcellanies 8 8
Ferguſon's ſelect Mech. Exerci. and his Life 6 0
Fenn's firſt vol. contains Euclid, &c. 6 6
Graveſand's Philoſophy by Keil 4 4
Noble's Surveying 4 4
Robertſon on Mathemat. Inſtruments 6 0
Sturmy's Mathematics 3 3

FAMILIARIA COLLOQUIA.

SALUTANDI RATIO IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium docet comitatem & urbanitatem in ſalutationibus: quoſnam, quando, quo nomine ſalutare debeamus.

NON temere docet quidam (1), ut SALUTEMUS LIBENTER. Comis enim & blanda ſalutatio ſæpe conciliat amicitiam, inimicitiam dilnit; certe mutuam benevolentiam alit augétque. Quidam uſque adeo Demeæ (2) ſunt, ingenioque agreſti, ut vix ſalutati reſalutent. Nonnullis hoc vitii conciliavit educatio verius, quàm natura.

Urbanitatis eſt ſalutare obvios, aut eos qui nos adeunt, aut quos adimus ipſi, colloquendi gratiâ. Item operis aliquid agentes, cœnantes, oſcitantes, ſingultientes, ſternutantes, tuſſientes. In ructu crepituve ventris ſalutare, hominis eſt plùs ſatis urbani. Sed incivilius etiam eum ſalutare, qui reddit urinam, aut alvum exonerat.

Salve, pater, ſalve, matercula (3), ſalve, mi frater, ſalve, præceptor obſervande, ſalve multum, mi patrue, ſalve, dulciſſime nepos.

Urbanum eſt addere cognationis aut affinitatis (4) titulum, niſi cum habent aliquid odii: tum enim præſtat abuti minùs quidem propriis, ſed plauſibilioribus (5). Veluti cùm novercam ſalutamus matrem; privignum, filium; vitricum, patrem; ſororis maritum, fratrem; fratris

(1) CATO habet enim in præceptis, *Salute libenter*. (2) Moroſi; ex eo quod Demea ſit ſenex moroſus in Terentio. (3) Auctor prægaudet diminutivis, centies obſervare licebit. (4) *Agnati* ſunt qui a patre, *cognati* a matre, *affines* ab uxore, vel matrimonio nobis conjuncti ſunt. (5) Magis gratis.

tis uxorem, sororem. Idem in ætatis ac officiorum titulis faciendum. Gratius enim sonat, si senem patrem aut virum eximium salutes, quam ætatis cognomine (1), etiamsi olim honoris causâ dicebatur, ὁ γέρων (2.) Salve, præfecte, salve, tribune. Non autem, salve, caligarie, aut calciarie. Salve, adolescens, salve, juvenis. Senes ignotos adolescentulos filiorum cognomento salutant, adolescentes vicissim illos patres aut dominos.

BLANDIOR (3) SALUTATIO INTER AMANTES.

Salve
- mea Corneliola (4)
- mea vita.
- mea lux.
- meum delicium.
- meum suavium.
- mel meum.
- mea voluptas unica.
- meum oseulum.
- mea spes.
- meum solatium.
- meum decus.

HONORIS GRATIA, AUT SECUS.

P. Salve, here. *R.* Obe, salve tu quoque, bone vir. *P.* Salve, vir ornatissime, clarissime. Salve etiam atque etiam, literatum decus. Salve plurimum, amicorum optime. Salve, mi Mæcenas (5). *R.* Salve, patrone singularis. Salve, vir spectatissime. Salve, unicum hujus ætatis ornamentum. Salve, Germaniæ delicium. *P.* Salvete, quotquot estis, unâ salute omnes. Salvete, pariter omnes. *R.* Salvete, belli homunculi. *P.* Salve, congerro lepidissime. Salve, vini pernicies. *R.* Salve & tu.

(1) Respicit ad Horatianum præceptum, *Ut cuique est ætas, ita quemque facetus adopto*, Epist. i. 6, 55. (2) Senex; Græca vox olim honorifica apud Hebræos, Lacedæmonas, Romanos, hinc *senatores*. (3) Blanda, vel blandissima; est ergo comparativum absolutum pro superlativo, estque in eo plurimum quædam elegantia. (4) Cornelianum nomen nobilissimum erat apud Romanos quippe ex Cornelia familia Scipiones; hinc amans illud dat amicæ, itemque præ studio & affectu utitur diminutivo. (5) Patrone doctissime ac illustrissime: Mæcenas enim fuit literatorum patronus [illegible] familiaris Cæsari Augusto.

15 68 OCT

tu, gurges, helluóque placentarum. *P.* Salve multùm, virtutis omnis antiftes. *R.* Salve tantundem, totius probitatis exemplar. *P.* Salve, amicula annos nata quindecim. *R.* Salve, puella annorum octoginta. *P.* Benè fit tibi cum tuo calvitio. *R.* Benè tibi cum laceto naſo. Ut ſalutâris, ità reſalutaberis. Si malè dixeris, pejùs audies. *P.* Salve iterum. *R.* Et tu ſalve perpetuùm. *P.* Salve plus millies. *R.* Equidem malim ſalvere ſemel. *P.* Salve quantum vis. *R.* Et tu quantum mereris. *P.* Salvere te jubeo. *R.* Quid ſi nolim? Equidem ægrotare malim, quam tuâ ſalute ſalvere.

Salva ſit tua { Sanctitas. Amplitudo. Celſitudo. Majeſtas. Beatitudo. Sublimitas. } magiâ vulgò receptaſunt, quàm probata doctis.

In tertia perſona.

Sapidus Eraſmus ſuo [1] ſalutem dicit.
Sapidus Beatum ſuum plurimâ ſalute impertit.

Alia Forma.

P. Salvus ſis, Crito. Benè tibi ſit, vir optime. *R.* Et tibi melius. *P.* Pax, tibi, frater. *R.* Chriſtiana ſalutatio eſt, à Judæis profecta, neque tamen repudianda. Similis eſt, Bona vita. *P.* Ave, præceptor. *R.* Equidem malim *habere*, quam *avere* [2]. *P.* χαῖρε [3]. *R.* Memento te Baſileæ eſſe, non Athenis. *P.* Cur tu igitur audes Romanè loqui, cùm Romæ non ſis?

BENE PRECANDI FORMULÆ.

Et benè precari, ſalutationis genus eſt.

Graviditæ.

Faxit Deus ut feliciter parias; ut maritum pulchrâ prole facias parentem. Faxit illa Virgo mater [4], ut feliciter fias mater. Precor ut hic tumor uteri feliciter

 ſubſidat.

1 Amico ſcil. reticentia eſt in ſermone familiari etiam apud nos uſitatiſſima. 2 Cupere; ludit auctor propter verborum affinitatem. 3 Idem quod *ave*, vel *ſalve*; Græcum eſt a χαίρω, gaudeo. 4 Maria mater Chriſti; non depoſuerat auctor omnes omninò errores pontificios, cultum præſertim Virginis Mariæ, ſi verbis danda fides.

ſubſidat. Velint ſuperi ut majore moleſtiâ non elabatur, quam illapſum eſt, quicquid hoc eſt oneris, quod geſtas. Donet tibi Deus felix puerperium.

Convivis.

Sit felix convivium. Benè ſit univerſo cœtui. Precor omnia læta vobis omnibus. Deus benè fortunet veſtrum convivium.

Sternutanti.

Sit fauſtum & felix. Servet te Deus. Sit ſalutiferum. Benè vertat Deus.

Auſpicanti quidpiam.

P. Sit felix & fauſtum reipublicæ. Bono ſit omnibus quod inſtituis. Benè vertat quod agis. Benè fortunet Deus tuos labores. Faveant ſuperi tuis conatibus. Quæſo ut quod inſtituiſti, ſuperis benè fortunantibus, feliciter abſolvas. Benè fortunet Chriſtus opt. max. quod in manibus eſt. Feliciter cedat quod inſtituiſti. Feliciter exeat quod aggreſſus es. Rem ſanctam aggreſſus es, precor ut felix ſit exitus ac proſperum numen aſpiret pulcherrimis cœptis. Chriſtus benè cœpta ſecundet. Proſperè ſuccedat quod auſpicatus es. Deum optimum maximumque precor, ut iſtud conſilium quam eſt honeſtum, tam ſit & felix. Bonis avibus [1] cœpta res, melioribus exeat. Precor ut bonis avibus Italiam adeas, melioribus redeas. Opto tibi felicem curſum, & recurſum feliciorem. Faxit Deus, ut, itinere hoc feliciter peracto, brevi tibi proſperum reditum gratulemur. Contingat tibi feliciter & navigare, & renavigare. Sit iter lætum, reditus lætior. Utinam iſta profectio tibi ſuccedat ex animi tui ſententia. Utinam tibi tam jucunda ſit iſta profectio, quam nobis erit interim moleſtum tui deſiderium. Bonis auſpiciis (2) ſolvas anchoram. Precor ut ex utriuſque votis ſuccedat hoc iter. Precor ut hic contractus commodo bonoque ſit utriſque. Precor ut hoc matrimonium voluptati ſit omnibus nobis. Soſpitet te Jeſus opt. max. Superi propitii te nobis incolumem reſtituant.

Servet

1 Feliciter; ab auguribus, qui ex avium volatu, cantu, ac paſtu futura prædicebant. 2. Idem quod præcedens, *bonis avibus*, non ſolum vocis ſignificatione, ſed etiam origine, nempe ab avibus aſpectis.

Servet te Deus animæ dimidium meæ. Opto tibi reditum incolumem. Precor ut hic annus tibi lætis auspiciis incat, lætioribus procedat, lætissimis exeat, ac sæpius recurrat semper felicior. *R.* At ego vicissim tibi multa secula felicissima precor, ne tu gratis sis nobis benè precatus. Precor ut hic dies tibi candidus (1) illuxerit. Precor ut hic sol tibi felix fulserit. *P.* Tantundem tibi reprecor (2) Sit felix exortus hujus diei, & sit utrique nostrum prosperrimus. Opto tibi noctem prosperam, pater. Precor tibi noctem placidam. Contingat tibi felix somnus. Det Deus placidam quietem. Det somnum absque somniis. Faxit Deus ut aut placidè dormias, aut feliciter somnies. Sit tibi fausta nox. *R.* At ego tibi, quando gaudere soles lucro, pro una fausta mille precor faustissimas.

VALE IN DIGRESSU.

P. Valete omnes. Benè vale. Cura ut quam rectissimè valeas. Valetudinem tuam cura diligenter. Jubeo te benè valere. Jam me tempus alio vocat, tu valebis. Valeto quàm optimè. Vale, pancratice, aut, si mavis, athletice. Vale ut dignus es. Vale ut meritus es. In hoc biduum valebis. Si me dimittis, valebis in crastinum. Nunquid vis? Est aliud quod me velis? *R.* Nihil, nisi ut prosperè valeas. Da operam ut sis prosperâ valetudine. Age curam valetudinis tuæ. Habe curam salutis tuæ. Fac ut proximo congressu te lætum ac nitidum videamus. Jubeo te curare cuticulam (3). Cura ut sit mens sana in corpore sano. Da operam, ut totus valeas, tum corpore, tum animo. *P.* Dabitur quidem opera (4). Valebis tu quoque. Tibi vicissim precor prosperam valetudinem.

SALUTANDI PER ALIUM,

P. Frobenium jubebis meo nomine salvere plurimùm: Erasmiolum item meâ causâ salutabis diligenter. Tum matri Gertrudi quàm potes officiosissimè ex me (5) salutem

(1) Felix; à Thracibus, qui prosperum diem albo, improsperum verò atro lapillo, notabant. 2 Vicissim precor; verum Erasmi solius auctoritate constitutum. (3) *I charge you to make much of yourself.* (4) *I will do the best I can.* (5) *In my name, from me.*

dicito. Dic me omnibus omnia læta precari. Salutabis mihi sodalitatem diligenter. Amicos omnes meis verbis salutato. Uxori salutem ex me nunciabis. Fratri tuo in literis tuis meo nomine salutem adscribes. Mei vice salutabis affinem meum. Num quid tuis mandas per me? *R.* Ut rectè valeant. *P.* Estne quod velis ad tuos perferri me nuncio? *R.* Multam salutem omnibus, sed præcipuè patri. *P.* Sunt quos per me tuo nomine velis salutatos? *R.* Omnes qui de me percontabuntur. Salutem, quam mihi ab amicis attulisti, illis multo cum fœnore referes. Quorum nomine mihi salutem attulisti, hos omnes meâ gratiâ vicissim salutabis accuratè. In amicis salutandis sis, quæso, mihi vicarius. Salutâssem generum meum per literas, sed tu mihi apud illum epistolæ vice fueris. *P.* Heus, heus, quò properas? *R.* Rectè Lovanium (1). *P.* Resiste paulisper, est quod tibi mandem (2)? *R.* Atqui pediti non convenit sarcina. *P.* Quid rei est? *R.* Ut Goclenium, Rurgerum, Joannem Campensem, totumque chorum trilinguem (3) mihi salutes. *P.* Si nihil aliud imponis sarcinæ præter salutes, facilè perferam. *R.* Atqui nè gratis istud facias, precor ut tibi quoque eunti ac redeunti Salus sit comes.

Reducem quomodo salutare oporteat.

P. Salvum te advenire gaudemus. Sospitem adesse voluptè est. Te nobis reditum esse, voluptati est. Gratulamur tibi felicem reditum. Gratia superis, quòd nobis incolumis redieris. Quò molestius fuit nobis tui desiderium, hoc reditus conspectus tui jucundior est. Gratulamur & tibi, & nobis, quod vivus ac valens nobis restitutus sis. Hoc reditus tuus est nobis jucundior, quo minus expectatus. *R.* Ego vicissim lætor, quòd incolumis vos incolumes offenderim (4). Quòd te salvum reperiam vehementer gaudeo. Non viderer mihi redire salvus, nisi vos salvos reperissem. Nunc demùm mihi videor sospes, cum vos incolumes ac pulchrè valentes conspicio.

Per-

(1) Oppidum Brabantiæ. (2) *Stop a little, I have some orders to send by you.* (3) Qui callent tres linguas; Latinam, scil. Græcam, & Hebraicam. (4) *I find you in good health, as I myself am.*

PERCONTANDI FORMA IN PRIMO CONGRESSU.

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium docet formulas percontandi in primo congressu. Unde venis? Quid novi affers? Ut vales? &c.

GEORGIUS, LIVINUS.

Ge. EX quo tandem conte aut cavea nobis ades? *Li.* Quid ita? *Ge.* Quia malè saginatus. Quia macie pellaces (1) totus, ariditate crepitas. Unde prodis? *Li.* E collegio Montis acuti (2). *Ge.* Ergò ades nobis onustus litteris. *Li.* Imò pediculis. *Ge.* Pulchrè comitatus advenis. *Li.* Sanè, nec tutum est nunc viatorem ire incomitatum. *Ge.* Agnosco sodalitium scholasticum. Ecquid novarum rerum adfers è Lutetia (3)? *Li.* Illud in primis, quod scio, tibi videbitur incredibile: Lutetiæ Beta (4) sapit, & Quercus concionatur. *Ge.* Quid ergo audio? *Li.* Hoc quod narro. *Ge.* Monstri simile. Oportet illic fungos & lapides esse auditores, ubi tales concionentur. *Li.* Atqui sic res habet. Nec audita narro, sed comperta (5). *Ge.* Oportet igitur illuc plurimùm sapere homines, si sapit Beta & Quercus. *Li.* Rectè conjectas.

PERCONTANDI DE VALETUDINE.

Ge. Valèsne? *Li.* Contemplare vultum. *Ge.* Quin potius totum jubes (6)? An me putas medicum? Non rogo, quid valeas, nam facies ipsa loquitur te bellè valere; sed quomodo tibi placeas. *Li.* Corpus quidem bellè habet, sed animo malè est. *Ge.* At non valet, qui isthac parte laborat. *Li.* Sic res habent meæ: corpus valet, sed ægrotat crumena. *Ge.* Facile isti morbo medebitur

(1) Hæc duo phrases non vulgares commode credo, possunt reddi Angl. *You are so lean that one can see through your body, and so void of moisture that upon the least motion your bones do crack, or your skin doth make a noise as if it was parchment.* (2) Nomen proprium Gall. *Le college de Montaigu.* (3) *Paris*, urbs Galliæ præcipua. (4) Beta herba insipida, quercus arbor omnibus nota; tunc temporis erant Lutetiæ duo satis noti magistri, quos parvi, ni fallor, faciebat Erasmus, nim. Dan. *Beta*, & dan. *Cloeter*, qui satis bene, præsertim de homine qui vult jocari, Latine reddi possunt. *Beta* & *Quercus*. (5) *Who knows it to be true.* (6) Contemplari scil. *Can you water?*

debitur mater. Ut valuisti usque? *Li.* Varie (1), ut sunt res mortalium. *Ge.* Satin' recte vales? Salvæne res? Satin' salvæ res? Fuistine semper prosperâ valetudine? *Li.* Prosperrimâ, gratia superis. Ego Dei beneficio perpetuò bellissimè valui Semper prosperâ valetudine sum usus. Hactenus bonâ valetudine fui, faustâ, incolumi, felici, prosperâ, secundâ, integrâ, basilicâ, (2) athleticâ, pancraticâ valetudine. *Ge.* Faxint superi ut istuc sit perpetuum ac proprium (3). Lætus istuc audio. Voluptatem mihi nancisci. Est istuc mihi auditu perquam jucundum. Sermonem istum ex te audire supra modum gaudeo. Istud haud invitus audio. Oppidò (4) velim istuc audire ex te. Ut idem semper facias, opto. Ut ad istum modum quàm diutissime valeas, opto. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Gratia superis. Gratiam habeo superis. *Li.* Equidem pulchrè valeo, si tu vales. *Ge.* Nihil interim molestiæ fuit? *Li.* Nihil, nisi quòd vestrâ consuetudine frui non licuit. *Ge.* Quo pacto vales? *Li.* Rectè, pulchrè, bellè, perbellè, bellissimè, perpulchrè, felicitèr, commodè, minimè malè. Valeo ut volo potius, quam ut mereor: basilicè, pancraticè, athleticè. *Ge.* Expectabam ut diceres etiam tauricè.

Male valere.

Ge. Rectène vales? *Li.* Vellem quidem. Non admodum ex sententia. Equidem utcunque valeo. Sic satis. Valeo ut possum, quando ut volo non licet. Ut soleo. Ita ut superis visum est. Non optimè sanè. Sic ut tumebat, pejus nunquam. Valeo ut solitus sum. Valeo ut solebat, quibus cum medicis res est. *Ge.* Ut vales? *Li.* Secus quam vellem. *Ge.* Qua valetudine es? *Li.* Haud sanè commodâ, incommodâ, perquam incommodâ, infelici, parum prosperâ, parum secundâ, malâ, adversâ, infaustâ, imbecilli, dubiâ, mediocri, vix mediocri, longè aliâ quam vellem, tolerabili, qualem optem hostibus meis. *Ge.* Rem mihi sanè quàm acerbam narras. Prohibeant superi. Avertat Deus. Bona verba (5). Hic cupiam te vanum

(1) *Sometimes better, sometimes worse.* (2) Optimâ; à Græco βασιλεὺς rex, quia rex ellipsim supponitur bene valere. (3) Firmum, certum. (4) Vellem, multum. (5) Vel. ex. *Ut non male ominentur verba.*

vanum esse. Bono sis animo oportet. Forti infractóque sis animo. Multum juvat animus in re mala bonus. Fulciendus est animus spe fortunæ secundioris (1). Quid morbi est? Quod mali genus est? Quis te morbus habet? Quo morbo teneris? Quid habet morbi? Quis te tenet morbus? *Li.* Nescio, & hoc labore periculosius. *Ge.* Verum. Nam ad sanitatem gradus est, novisse morbum. Nullosne consuluisti medicos? *Li.* Equidem permultos. *Ge.* Quid respondent? *Li.* Id quod advocati Demiphoni apud Comicum; alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me miserum esse. *Ge.* Quam pridem habet te hoc mali? Diu est quod teneris isto morbo? Quantum temporis est, quod te malum hoc corripuit? *Li.* Dies plus minus viginti. Fermè mensis est. Jam tertius est mensis. Mihi quidem seculum videtur, quòd ægrotare cœpi. *Ge.* Adnitendum censeo, ne morbus fiat familiaris. *Li.* Jam nimiùm assuevit. *Ge.* Num est hydrops? *Li.* Negant. *Ge.* Num dysenteria? *Li.* Non arbitror. *Ge.* Num febris? *Li.* Opinor febris esse speciem, sed novam, ut nunc novi subinde morbi exoriuntur, antehac incogniti. *Ge.* At plus satis erat veterum. *Li.* Ita visum est naturæ nimiùm novercæ. *Ge.* Quoto die recurrit dolor? *Li.* Quoto die narras? imò quotidie, sæpius quam Euripus (2). *Ge.* Papæ! malum abominandum. Unde contraxisti morbum! Unde suspicaris hoc esse collectum mali? *Li.* Ex inedia. *Ge.* At non soles usque adeò superstitiosus esse, ut te jejunio macceres. *Li.* Non erat religio, sed inopia. *Ge.* Quænam? *Li.* Quia non dabatur cibus. E frigore natum arbitror. E putribus ovis morbum ortum suspicor. E vino plus satis diluto (3). E crudis malis contracta est stomachi cruditas. *Ge.* Vide ne ex immodico aut intempestivo studio conciliâris hoc mali, aut ex potatione largiore, aut Venere parum moderatâ. Quin accersis medicum? *Li.* Timeo nè citiùs morbum augeat, quam adimat. Metuo nè pro remedio det venenum. *Ge.* Deligendus est igitur, cui tutò fidas. *Li.* Si moriendum

(1) *You should support your mind with hopes of better fortune.* (2) Fretum mare inter Eubœam & Bœotiam in Græcia, quod dicitur recurrere septies in die. (3) *Mixed with too much water.*

moriendum est, malo semel mori, quam tot pharmacis excarnificatus (1). *Ge.* Facigitur ut tibi sis medicus. Si diffidis homini medico, precor ut sit tibi medici vice Deus. Sunt qui tecti cuculla Dominicali aut Franciscana revaluerunt, *Li.* Idem fortassis evenisset, si leonis pallio tecti fuissent. Verum ista diffidenti nihil conducunt. *Ge* Fide igitur, ut reviviscas. Alii morbo levati sunt, nuncupatis alicui divo votis. *Li.* At ego cum divis non paciscor. *Ge.* Proinde tu vel à Christo cui fidis, pete sanitatis beneficium. *Li.* At ego, an beneficium sit, nescio. *Ge.* An non beneficium est, liberari morbo? *Li.* Nonnunquam mori felicius est. Ab illo nihil peto, nisi ut quod scit optimum esse, mihi largiatur. *Ge.* Sume quod alvum dejiciat (2). *Li.* Jam sua sponte cita est. *Ge.* Ciendus est alvus, movendus est alvus. *Li.* Imò sistendus est magis, nam plus satis profluit.

PERCONTANDI REDUCEM.

ARGUMENTUM.

Percontandi reducem de itinere, de bello, de rebus privatis, de spe frustrata, de promissis magnificis, uxore puerpera, periculis, amissis opibus, &c.

Ge. FUitne tibi hoc iter faustum & commodum? *Li.* Sic satis; nisi quod nihil usquam tutum est à latronibus. *Ge.* Hic est belli ludus. *Li.* Est, sed sceleratissimus. *Ge.* Pedes advenis, an eques? *Li.* Partim pedestri itinere, partim vehiculo, partim equo, partim navigio. *Ge.* Quo in statu sunt res Gallicæ? *Li.* Sanè turbulento. Magnæ bellorum minæ sunt. Quid mali allaturi sint hostibus, nescio: certè Galli jam ipsi non dicendis malis affliguntur. *Ge.* Unde proficiscuntur isti bellorum tumultus? *Li.* Unde, nisi ex ambitione monarcharum? *Ge.* At horum prudentiâ conveniebat sedari rerum humanarum tempestates. *Li.* Sedant illi quidem, sed ut auster mare. Persuadent sibi, se Deos esse, suâque causâ mundum hunc esse conditum. *Ge* Imò princeps reipublicæ gratiâ constituitur, non respublica principis causâ. *Li.* Imò non desunt theologi, qui frigidam suffundant, & ad hos tumultus classicum canant.

(1) Subaudiur vivere. (2) Purget.

nant. *Ge.* Istos ego statuerem in primâ acie. *Li.* At illi sibi cavent post principia (1.) *Ge.* Ista publica satis curanda relinquamus. Tuæ res quo tandem in statu sunt? *Li.* Optimo, felici, mediocri, tolerabili. *Ge.* Quo pacto se res habent tuæ? Num ex voto? *Li.* Imò supra votum, supra meritum, supra spem. *Ge.* Satin' ex sententia? Satin' salva omnia? Satinne prospera omnia? *Li.* Res in pejore statu esse non potest. Pejore in loco negotium non potest esse. *Ge.* Non cepisti igitur quod captabas? non contigit præda, quam venabaris? *Li.* Venabar equidem, sed iratâ Deliâ (2). *Ge.* Nihil reliquum est spei? *Li.* Spei permultum, sed rei nihil. *Ge.* Episcopus nihil ostendit spei? *Li.* Tota plaustra (3) totasque spei naves, sed præterea nihil. *Ge.* Nihil adhuc misit? *Li.* Promisit quidem largiter, at nè terentium quidem misit. (4.) *Ge.* Ergo spe alenda est animus. *Li.* Sed hâc non saginatur venter. Qui spe aluntur, pendent, non vivunt. *Ge.* Attamen hoc erat ad iter expeditior, quod nihil esset oneris in zona (5). *Li.* Fateor; atque etiam tutior. Nulla enim sunt arma certiora adversus latrones. Sed ego malim & onus & periculum. *Ge.* Nihilne tibi ademptum est in via? *Li.* Mihine? Quæso, quid eripias nudo? Aliis citius periculum erat à me. Licuit mihi vacuo (6) viatori per totum iter canere & esurire. Nam quid vis? *Ge.* Quo nunc hinc abis? *Li.* Rectè domum, salutaturus penates jamdiu non visos. *Ge.* Precor ut illic offendas omnia læta. *Li.* Utinam ita velint superi. Nihil interim extitit novi domi nostræ? *Ge.* Nihil nisi quod reperies auctam familiam. Nam tua Catulla peperit tibi catulum absenti. Tua gallina peperit tibi ovum. *Li.* Bene nuncias. Grata nuncias. At ego tibi pro istoc nuncio polliceor evangelium (7). *Ge.* Quodnam? secundùm Matthæum? *Li.* Non, secundùm Homerum.

(1) Post primam aciem; ut scil. in tuto sint. *They keep out of harm's way.* (2) Nihil venatione cepi; Delia enim est Diana, venationis Dea, sic dicta à Delo insula, ubi nata dicitur. (3) Angl. *Cartloads and shiploads of hope.* (4) *Not so much as a farthing.* (5) Cingulum; in quo antiqui ponebant æra sua. (6) Alludit ad notissimum, ex Juven. 10, 22. nempe, *Contabit vacuus coram latrone viator.* (7) Est ludus in verbo, *Evangelium* enim, quod propriè significat bonum nuncium, est præmium seu donum in Homero, hinc donum isthuc vocatur *Evangelium secundum Homerum.*

rum. En, accipe. *Ge.* Tibi ſerva tuum evangelium. Mihi ſaxorum ſatis eſt domi. *Li.* Ne ſperne munuſculum: Actites eſt, qui gravidis admotus in mixtu, maturat partum. *Ge.* Quid ais? Eſt mihi ſanè gratiſſimum. Diſpiciam unde poſſim hoc donum penſare. *Li.* Abundè penſatum puta, ſi boni conſulueris. *Ge.* Imò nihil accidere potuit magis in tempore. Nam uxori meæ jamprudem tumet uterus. *Li.* Illud igitur abs te ſtipulabor, ut ſi maſculum ediderit, me ſuſceptorem (1) adſciſcas. *Ge.* Polliceor; ac tuum indetur puero nomen. *Li.* Quod utriſque benè vertat. *Ge.* Imò nobis omnibus.

MAURITIUS, CYPRIANUS.

Ma. Rediſti nobis obeſior ſolito. Rediſti procerior. *Cy.* At equidem mallem prudentior, aut doctior. *Ma.* Imberbis abieras, rediſti barbatulus. Contraxiſti tibi abſens nonnihil ſenii. Quid ſibi vult hic pallor? quid macies? quid frons caperata? *Cy.* Ut eſt fortuna, ſic eſt corporis habitus. *Ma.* Num adverſa? *Cy.* Nunquam mihi quidem alias ſecunda, ſed nunquam quam nunc (2) reſlavit odioſius. *Ma.* Doleo vicem tuam. Dolet mihi tua calamitas. Sed quid iſthuc mali eſt? *Cy.* Univerſæ pecuniæ naufragium feci. *Ma.* In mari? *Cy.* Non, ſed in litore, nondum navem ingreſſus. *Ma.* Ubinam? *Cy.* In litore Britannico. *Ma.* Benè habet quod ipſe nobis vivus enatâſti. Præſtat pecuniæ jacturam facere quàm vitæ. Levius eſt pecuniæ diſpendium quàm famæ. *Cy.* Vitâ famâque incolumi, perit pecunia. *Ma.* Vita ſarciri nullo pacto poteſt, fama ægrè poteſt, pecunia facile alicunde ſarcietur. Quî malum hoc accidit? *Cy.* Neſcio, niſi quòd ſic erat in fatis meis. Sic viſum eſt ſuperis: ſic libuit genio meo malo. *Ma.* Vides igitur doctrinam ac virtutem tutiſſimas eſſe divitias, quæ nec eripi poſſunt, nec gravant circumferentem (3). *Cy.* Pulchrè tu quidem philoſopharis, ſed interim ego ringor (4).

CLAUDIUS, BALBUS.

Cl. Gratulor tibi reduci, Balbe. *Ba.* Et ego tibi ſuperſtiti, Claudi. *Cl.* Gratulor tibi in patriam reverſo.

Ba.

(1) *Chooſe me God-father.* (2) *She was never kind to me in my life, but now bears harder againſt me than ever.* (3) *Are burdenſome to the bearer.* (4) Animo diſcrucior.

Ba. Imò gratulare magis è Gallia profugo. *Cl.* Quid ita? *Ba.* Quia illic bellis fervent omnia. *Cl.* Quid Musis cum Marte (1)? *Ba.* Atqui illic nè Musis quidem parcitur. *Cl.* Tu igitur feliciter elapsus es. *Ba.* At non sine periculo. *Cl.* Totus alius nobis redisti. *Ba.* Qui sic? *Cl.* Ex Hollando versus es in Gallum. *Ba.* Quid an capus (2) eram cum hinc abirem? *Cl.* Vestis indicat te mutatum ex Batavo in Gallum. *Ba.* Hanc metamorphôsin malim quam in gallinam. Sed ut cuculla non facit monachum; ita nec vestis Gallum. *Cl* Jamne calles Gallicè? *Ba* Sic satis. *Cl.* Quo pacto didicisti? *Ba* A magistris haud quaquam mutis. *Cl.* Quibus? *Ba.* Mulierculis quovis turture loquacioribus. *Cl.* In tali ludo facile discimus loqui. Sonasne(3)probè sermonem Gallicum? *Ba.* Imô & Latinum sono Gallicè. *Cl.* Nunquam igitur scribes bona carmina. *Ba.* Cur ita? *Cl.* Quia periit tibi syllabarum quantitas(4.) *Ba.* Mihi satis est qualitas (5.) *Cl.* Quid, èstne Lutetia immunis à pestilentia? *Ba.* Nunc est. Sed perpetua non est: aliquando remittit sese (6,) mox recrudescit; nonnunquam intermittitur, deinde recipit sese. *Cl.* Non sat erat malorum, ubi bellum est? *Ba.* Erat, nisi secus esset visum superis. *Cl.* Annonæ caritatem istic esse oportet. *Ba.* Imò penuriam. Omnium rerum illic inopia est, præterquam scelleratorum militum. Bonorum virorum illic est mira vilitas (7.) *Cl* Quid accidit Gallis, ut bellum suscipiant cum Aquila (8)? *Ba.* Quia movet illos exemplum scarabæi, qui non cessit aquilæ. In bello nemo sibi non videtur Hercules. *Cl.* Non te remorabor diutiùs. Aliàs latiùs nugabimur, cum erit utrique commodum. Nunc alio me vocant negotiola quædam.

Domes-

(1) Doctis cum bello? Musæ enim sunt Deæ scientiarum, novemque numerantur, Mars vero belli Deus (2) Ludit auctor propter duplicem significationem Galli (3) Pronuncias? (4) Alludit ad commune dictum, *Not Galli non curamus quantitatem syllabarum*, quòniam impossibile est versus componere sine notione quantitatis. (4) Ridiculum suggerit Batavo Gallice Latinum sonanti, propter affinitatem verborum *quantitas* & *qualitas*, ut magis ridiculos reddat Gallos, eos scil. qui quantitatem syllabarum non curant. (6) *Abateth sometimes, but soon rageth again.* (7) *A strange cheapness.* (8) Imperio Germanico; aquila enim est ejus insigne.

DOMESTICA CONFABULATIO.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc mutuæ consuetudinis verba, jocos, & familiarium dicteria & mores tradit. i. *Deambulandi foris, Evocandi socios.* ii. *Raro invisendi, rogandi de uxore, filiâ, filiis* iii. *De otio; tinnitus auris; deformis puellæ descriptio; invitat ad nuptias.* iv. *Nimium studes, &c.*

i PETRUS, MIDA puer, JODOCUS.

Pe. HEus, heus, puer, nemon' huc prodit? *Mi.* Hic opinor effinget fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! Quid adfers, mi Petre? *Pe.* Me ipsum. *Mi* Næ tu rem haud magni pretii huc attulisti. *Pe.* Atque magnò constiti patri meo. *Mi.* Credo pluris quam revendi possis *Pe.* Cæterùm Jodocus estne domi? *Mi.* Incertus sum, sed visam. *Pe.* Quin tu potiùs abi, & roga ipsum an velit nunc esse domi. *Mi.* Abi tu potiùs, sisque tibi ipsi Mercurius (1.) *Pe.* Heus, Jodoce, num es domi? *Jo.* Non sum. *Pe.* Impudens, non ego audio te loquentem? *Jo.* Imò tu impudentior: nuper ancillæ tuæ credidi, te non esse domi, & tu non credis mihi ipsi? *Pe.* Æquum dicis, par pari relatum. *Jo.* Equidem ut non omnibus dormio(2), ita non omnibus sum domi. Tibi posthac semper eto. *Pe.* Sed tu mihi videre cochleæ vitam agere. *Jo.* Qui sic? *Pe.* Quia perpetuò domo latitas, nec usquam prorepis. Non secus atque claudus sutor, jugiter domi desides. Tu tibi domi situm contrahis. *Jo* Est quod agam domi; foris nihil est negotii. Et si quid esset, tamen hoc cœlum me dies aliquot à publico cohibuisset. *Pe* At nunc sudum est, & invitat ad deambulandum. Vide ut blanditur! *Jo* Si prodeambulare lubet, non recuso. *Pe.* Planè videtur hoc utendum cœlo. *Jo.* Adsciscendus est unus aut

(1) Nuncius; Mercurius enim erat Deorum nuncius. (2) Alludit ad historiam de Galba quodam, qui quum convivio accepisset Mæcenatem, sub finem convivii uxoris amore flagrantem dormire simulavit, ut Mæcenas faceret cum ea, quæ luberet. at videns interea servum clam surripientem, eum alloquens dixit, *Non omnibus dormio.*

aut alter congerro. *Pe.* Fiet, modo dicas quos velis. *Jo.* Quid ſi Hugonem? *Pe.* Haud multum intereſt inter Hugonem & nugonem. *Jo.* Age, placet. *Pe.* Quid ſi Alardum? *Jo.* Homo minimè mutus eſt. Quod auribus diminutum eſt, linguâ penſat. *Pe.* Si videtur, Nævium adjungemus. *Jo.* Si quidem dabitur illius copia, nunquam erit fabulatum inopia. Placent confabulones, ſupereſt ut locum diſpicias amœnum. *Pe.* Ego vero tibi locum oſtendam, ubi nec nemoris umbram, nec pratorum ſmaragdinum virorem, nec fontium vivas ſcatebras (1) deſiderabis. Dices dignam Muſis ſedem. *Jo.* Magnificè pollicēris. *Pe* Nimium affixus es libris. Nimium aſſides libris. Immodico ſtudio te ipſum maceras. *Jo.* Malim ſtudio macreſcere, quam amore. *Pe.* At non ideò vivimus, ut ſtudeamus; ſed ideò ſtudemus, ut ſuaviter vivamus. *Jo.* Mihi vero vel immori chartis dulce eſt. *Pe.* Equidem immorari probo, immori non probo. Ecquid voluptati fuit hæc deambulatio? *Jo.* Me quidem vehementer oblectavit.

II. ÆGIDIUS, LEONARDUS.

Æg. Quò noſter Leonardus (2)? *Le.* Ad te ibam. *Æg.* Istud quidem facis inſolens (3.) *Le.* Quam ob rem? *Æg.* Quia jam annus eſt, quod nos non inviſeris. *Le.* Malo in hanc peccare partem, ut deſiderer, quam ut obtundam (4.) *Æg.* Imò boni amici nulla eſt apud me ſatietas. Imò quò crebrius venies, hoc mihi venies gratior. *Le.* Quid interim agitur domi tuæ. *Æg.* Multa ſanè quæ nolim. *Le* Non miror. Sed jamne peperit uxor? *Æg.* Jamdudum, & quidem gemellos. *Le.* Quid ego audio? *Æg.* Sic res habet: atque illi jam denuò tumet uterus. *Le.* Iſthoc pacto ſolet augeri familia. *Æg.* Sed utinam fortuna ſic augeret pecuniam, ut uxor familiam. *Le.* Jamne elocâſti filiam? *Æg.* Nondum. *Le.* Vide ne parum tutum ſit virginem tam grandem retinere domi. Quærendus eſt gener aliquis. *Æg.* Nihil opus. Jam proci complures illam ambiunt ſponſam *Le.* Quid igitur ſupereſt, niſi ut è multis deligas, qui tibi maxime ſit accommodus? *Æg.* Omnes ejuſmodi ſunt, ut neſciam quem

(1) *Streams naturally purling.* (2) Scil. *abit*? (3) Raro. (4) *Be troubleſome.*

quem cui præferam: ſed abhorret à nuptiis filia. *Le.* Quid ais? Atqui, ni fallor, jamdudum nubilis eſt. Jamdudum eſt apta viro, matura conjugio. Jampridem eſt tempeſtiva viro. *Æg.* Quidni, anum egreſſa jam decimum ſeptimum? Major annis duodevigiuti: annum jam agens undevigeſimum. Annos nata decem & octo. *Le.* Cur abhorret igitur à matrimonio? *Æg.* Ait ſe velle Chriſto nubere. *Le.* Sanè multas habet ille ſponſas. An malo genio nupſit, quæ caſtè vivit cùm marito? *Æg.* Mihi quidem non videtur. *Le.* Quis Deus hunc affectum afflavit filiæ (1)? *Æg.* Neſcio, ſed abduci ab hoc propoſito nullis rationibus poteſt. *Le.* Vide ne ſint incantatores, qui inſtigent & allectent. *Æg.* Novi ego iſtos plagiarios (2) Sedulò arceo hoc hominum genus ab ædibus meis *Le.* Quid igitur eſt in animo? Morem geres animo puellæ? *Æg* Equidem oblectabor, quoad licebit, Nihil non experiar, quò mutem illius ſententiam. Quod ſi pertendit, ut cœpit, non pugnabo cum illius animo, ne fortè videar θεομαχεῖν vel potius μονομαχεῖν (3). *Le.* Religiosè tu quidem loqueris. Sed etiam atque etiam fac explores virginis conſtantiam, ne poſt facti pœniteat, cum mutare non erit integrum (4) *Æg.* Equidem adnitar pro mea virili (5.) *Le* Quid rerum gerunt filii? *Æg.* Natu maximus jamdudum maritus eſt, brevi pater futurus. Minimum ablegavi Lutetiam. Nam hîc nihil aliud quam ludebat. *Le.* Quid eò? *Æg.* Ut magiſter nobis redeat ſultior, quam exierat. *Le.* Bona verba. *Æg.* Medius jam cœpit initiari ſacris. *Le.* Precor ut benè vertat omnibus.

iii. Morsus, Dromo,

Mo. Quid fit? Quid igitur, Dromo? *Dr.* Sedeur (6) *Mo.* Video. Sed quomodo ſe res habent tuæ (7)? *Dr.* Ut ſolent iis, quibus ſuperi ſunt parum propitii. *Mo.* Iſthuc omnis avertat Deus. Quid agis? *Dr.* Equidem otium

(1) *Put that whim into your daughter's head?* (2) Plagium eſt furti genus, unde *plagiarii* dicuntur qui abducant aliena mancipia, aut liberos etiam. (3) Græca, *pugnare cum Deo, pugnare cum monachis*, in deriſionem ſcil. hujus monachalis cantilenæ, *Qui arcet quenquam à monaſterio pugnat cum Deo.* (4) Licitum, ſine damno. (5) Subauditur *parte*, i. e. quantum poſſum. (6) *Scil. a me*, hoc eſt, lædeo. (7) *How go affairs with you.*

otium ago. Id quod vides nimirum nihil. *Mo.* Præstat otiosum esse quam nihil (1) agere. Ego te fortassis occupatum seriis negotiis interpello. *Dr.* Imo maximè vacuum. Jam enim me coperat otii tædium, & congerronem desiderabam. *Mo.* Fortassis impedio, interrumpo, interturbo tua negotia. *Dr.* Imò tædium otii discutis. *Mo.* Da veniam, si te parum in tempore interpellavi. *Dr.* Imò ipso in tempore advenis. Opportunè te huc attulisti. Optatus ades. Interventus tuus est mihi vehementer gratus. *Mo.* Fortassis aliquid seriæ rei inter vos agitur, cui nolim esse impedimento. *Dr.* Imò lupus (2), quod aiunt, ades in fabula. Nam de te sermo erat. *Mo.* Facile crediderim: nam mihi huc venienti mirò tinniebat auris. *Dr.* Utra? *Mo.* Læva. Unde conjicio nihil magnificè de me fuisse prædicatum. *Dr.* Imò nihil non honorificum. *Mo.* Vanum igitur fuerit oportet. Sed quid est bonæ rei? *Dr.* Aiunt te venatorem esse factum. *Mo.* Imò jam intra casses meos et præda quam venabar. *Dr.* Quænam? *Mo.* Lepida puella, quam perendiè ducturus sum, vosque oro ut meas nuptias vestrâ præsentiâ dignemini honestare. *Dr.* Quænam est sponsa? *Mo.* Aloisia Chremetis filia. *Dr.* Egregium spectatorem formarum! Tuis oculis allubuit illa, nigro capillitio, simie naribus, ore prælargo, ventre prominulo (3)? *Mo* Desinite. Mihi eam duxi (4), non vobis. Non sat est, quod suo regi pulchra (5)? Ita demum mihi illa placebit, si vobis non admodum placeat.

IV. Syrus, Geta.

Sy. Opto tibi multam felicitatem. *Ge.* Et ego tibi conduplicatum opto, quicquid optas mihi. *Sy.* Quid agis rei? *Ge.* Confabulor. *Sy.* Quid? confabulare solus? *Ge.* Ut vides. *Sy.* Fortasse tecum. Proinde tibi videndum, ut cum homine probo fabularis. *Ge.* Imò cum lepidissimo congerrone confabulor. *Sy.* Quo? *Ge.* Apuleio (6). *Sy.* Istud quidem nunquam non facis. Sed *amant*

(1) *Nihil* hîc significat rem vanam, melius enim est esse otiosum, quam tale nihil facere. (2) Proverbium, sensus patet per *de te erat sermo. Talk of the devil, and he will appear.* (3) *Black-haired, shub nosed, wide mouthed, paunch-bellied girl.* (4) Mihi matrimonio conjunxi. (5) Alludit ad notum proverbium, *Suum cuique pulchrum.* (6) Auctore libri faceti cui nomen *Asinus Aureus.*

alterna camœna (1). Tu perpetuò ſtudes. *Ge.* Non eſt ulla ſtudiorum ſatietas. *Sy.* Verum, ſed eſt tamen modus (2) quidam. Non omittenda quidem ſunt ſtudia, ſed tamen intermittenda nonnunquam. Non abjicienda ſunt, ſed relaxanda. Nihil ſuave quod perpetuum. *Voluptates commendat rarior uſus.* Tu nihil aliud quam ſtudes. Perpetuò ſtudes. Continenter incumbis literis. Indefinenter inhæres chartis. Studes noctes ac dies. Nunquam non ſtudes. Aſſiduus es in ſtudio. Jugiter intentus es libris. Nullum facis ſtudendi finem, neque modum. Nullam ſtudiis tuis requiem intermiſces. Nunquam ſtudendi laborem nec intermittis, nec remittis. *Ge.* Age, tuo more facis. Rides me, ut ſoles. Nunc ludis tu quidem me. Salſè me rides. Satyricum agis. *Naſo me ſuſpendis adunco.* Non me fallit tuum ſcomma. Nunc planè joco mecum agis. Sum tibi riſui. Rideor abs te. Pro delectamento me habes. Nunc me ludos deliciaſque facis. Eâdem operâ aſſue mihi auriculas aſini. Ipſi codices pulvere ſituque obducti loquuntur, quam ſim immodicus in ſtudio. *Sy.* Emoriar, ni loquor ex animo. Diſpeream, ſi quid fingo. Ne vivam, ſi quid ſimulo. Loquor id quod ſentio. Quod res eſt dico. Serio loquor. Ex animo loquor. Non ſecus ſentio, quam loquor.

Cur non visis?

Ge. Quid cauſæ eſt, quod tam diu nos non inviſeris? Quid rei eſt, quod nos tam rarò viſis? Quid accidit, quod tanto tempore non adieris? Quare tam rarus es ſalutator? Quid ſibi vult, quod nos tam diu non conveneris? Quid obſtitit, quò minus viſas nos frequentius? Quid impedimento fuit, quò minus jam diu feceris nobis tui videndi copiam?

Non licuit per occupationes.

Sy. Non licuit per otium. Volui quidem, at non licuit mihi per mea negotia. Hactenus non ſinebant negotia, ut te viſerem. Non patiebantur undæ negotiorum, quibus involvebar, ut te ſalutarem. Occupatior fui, quàm ut

(1) Virgilianum Ecl. iii. 59. quo innuitur utilitas ac jucunditas colloquiorum. *The Muſes love variety.* (2) Alluſio ad tritum Horatii verſum, *Eſt modus in rebus*, &c. Sat. 1, 1, 106.

ut potuerim. Tam variis distringebar (1) curis, ut mihi non fuerit liberum adire te: vix ipsi mihi fuit copia mei (2), sic me totum molesta quædam negotia possidebant. Negotiis meis imputabis, non mihi. Non defuit voluntas, sed vetuit necessitas. Hactenus non vacavit. Hactenus non contigit otium, Hactenus non fuit vacuum. Non licuit per valetudinem. Non licuit per tempestatem. *Ge.* Equidem accipio tuam excusationem, sed hac lege nè sæpius utaris. Excusatio tua justior est, quàm vellem, si quidem valetudo fuit in causa. Hac lege mihi purgatus eris, si quod cessatum est, officio farcias: si superiorem cessationem crebra visitatione penses. *Sy.* Tu nihil moraris istiusmodi officia nimium vulgaria. (3) Amicitia nostra firmior est, quàm ut sit officiis istis vulgaribus alenda. Satis crebrò visit, qui constanter amat. *Ge.* Malè sit istis curis, quæ te nobis adimunt. Quid imprecer istis negotiis, quæ talem amicum nobis invident? Pessimè sit isti febri, quæ nos tam gravi desiderio torsit (4) tui. Malè pereat ista febris, te quidem incolumi.

Mandandi ac pollicendi.

Jacobus, Sapidus.

Ja Quæso ut hæc res tibi cordi sit (5). Etiam atque etiam rogo ut hoc negotium tibi sit curæ. Hac in re velim ut totum Sapidum exeras (6). Si me ames, causam hanc tractabis diligenter. Hac in re quæso ut advigiles. Curabis hanc rem meâ causâ diligenter. Si vere is es, quem semper esse te mihi persuasi, fac ut sentiam hac in causa, quanti me facias. *Sa.* Define; ego tibi hoc effectum reddam, & quidem propediem. Eventum præstare non possum: illud polliceor, mihi nec fidem, nec studium defuturum. Curabo diligentius, quàm si mea res ageretur: quanquam meam esse duco, quæ sit amici. Faciam ut in me quidvis desideres citiùs, quam diligentiam.

(1) *Was harassed with.* (2) *Scarcely had so much command of myself.* (3) *You do not stand upon those formal visits.* (4) *Hath tormented us with so great want of you.* (5) *May be your special care.* (6) *Exert your whole self.*

tiam. Tu fac in utramque dormias aurem: ego tibi hoc confectum dabo. Tu quietus esto, in me recipio provinciam omnem. Gaudeo, mihi datam occasionem, quâ declarem animum in te meum. Equidem oratione nihil polliceor, sed re præstabo, quicquid est amici sinceri, & ex animo benevolentis. Nolim te lactare vanâ spe. Illud efficiam, ut dicas hoc negotii mandatum amico.

Successus.

Sa. Res successit opinione (1) melius. Fortuna votis utrinsque favit. Si fortuna tibi nupsisset, non potuisset esse obsequentior. Res tua & ventis & amne (2) secundo processit. Vicit etiam vota nostra fortunæ favent is afflatus. Opinor te litâsse (3) Rhamnusiæ cui sic ex sententia per omnia. Plus impetravi quàm fuissem ausus optare. Ventis cadunt omnia secundis. Hic cursus nobis peractus est. Res omnis cecidit ex sententia. Pulchre nobis cecidit hæc alea. Opinor volâsse noctuam, adeo feliciter exiit nobis parum sapienter institutum.

Gratiarum actio.

Ja. Equidem & gratiam habeo, & habiturus sum, quoad vivam, maximam. Pro isto tuo in me officio pares agere gratias vix possum, referre (4) nequaquam. Video quantum debeam tuo in me studio. Nihil miror, neque enim tu quicquam novi fecisti, & hoc magis debeo. De isthoc tuo in me officio amo te, mi Sapide, ut par est, maxime. Quod hac in causa præstiteris amicum minime aulicum, & habetur à me gratia, & semper habebitur. Quod meum negotium tibi cordi fuerit, amo te, & habeo gratiam. Isthoc officio gratiam inisti apud me maximam. Pergratum est, quod causam meam geris bonâ fide. Ex omnibus officiis, quæ tu plurima in me contulisti, hoc est longe gratissimum. Referre gratiam parem nequaquam possum: agere accuratiùs inter nos supervacaneum

(1) Expectatione. (2) Facile, & prospere; nihil magis enim ad facilem & prosperam navigationem conducit, quam *ventus & amnis*, Angl. *wind and tide*. (3) *Id est*, fecisse sacrificium gratissimum. (4) *Requite*.

caneum ſit: quòd unum poſſum, habebo(1)dum vixero. Iſthoc beneficio fateor tibi me magnopere devinctum eſſe. Hoc nomine plus tibi debeo, quam unquam ſolvendo (2) eſſe queam. Hoc beneficio arctiùs me tibi devinxiſti, quam ut poſſum diſſolvere. Obligatiorem me tibi reddidiſti, quam ut nomen meum è tuo diario poſſim unquam expungere. Hoc officio me ſic tuum reddidiſti, ut nullum mancipium æque ſit in rebus heri ſui. Hâc re me tibi devinctiorem reddidiſti, quàm ut unquam æs alienum poſſim reſolvere. Plurimis nominibus tibi deboe, ſed non alio plus quam hoc. Pro mediocribus beneficiis agendæ ſunt gratiæ: hoc majus eſt quam ut conveniat verbis gratias agere.

Responsio.

Sa Aufer mihi iſta (3). Major eſt noſtra neceſſitudo, quàm ut vel tu mihi, vel ego tibi, pro ullo officio debeam gratias agere. Non contuli hoc in te beneficium, ſed retuli. Mihi quidem abunde relatam gratiam arbitror, ſi gratum eſt quod feci ſeduló. Non eſt cur mihi gratias agas, ſi pro tot tuis in me beneficiis non vulgaribus hoc officioli rependi. Equidem nihil laudis mereor: ingratiſſimus habendus, ſi deſuiſſem amico. Quicquid eſt in rebus meis, quicquid meâ curâ præſtari poteſt, hoc tam tuum eſſe ducito, quam id quod eſt maximè tuum. Videor mihi beneficium accepiſſe, quod noſtrum officium boni conſulis. Pro tantillo officio mihi tam accurate gratias agis, quaſi non multò majora tibi debeam. Si bene facit qui bene facit amico, qui bene meretur de amico, non dat beneficium, ſed fœnerat (4). Si ex animo probas officium in te meum, fac utare ſæpius. Ita credam tibi gratum eſſe quod feci, ſi quoties deſiderabis operam meam, non roges, ſed imperes quod voles.

(1) Scil. *gratiam.* (2) Subintellige *ſatis*, aut aliquid ſimile. (3) *Forbear thoſe compliments.* (4) *Puts it to intereſt.*

De votis temere susceptis.

ARGUMENTUM.

Colloquium hoc de tribus præcipue agit. i. De superstitiosa quorundam peregrinatione ad Hierosolymam & loca sacra, sub religionis prætextu. ii. De votis temere non suscipiendis, inter compotationculas, frivola de causa; illud temporis, impensarum, operaque, in aliis quæ ad veram propius pietatem accedunt, insumendum est. iii. De indulgentiarum pontificiarum & diplomatum futilitate & absurditate.

ARNOLDUS, CORNELIUS.

A. SAlve multùm, Corneli, jam toto sæculo desiderate. *Co.* Salve & tu sodalis exoptatissime. *Ar.* Jam desperabamus reditum tuum. Ubi tamdiu peregrinatus es? *Co.* Apud inferos (1). *Ar.* Non admodum veri dissimile dicis, adeò nobis redisti squalidus, macilentus, ac pallidus. *Co.* Imò ab Hierosolymis (2) adsum tibi: non a profundis Manibus. *Ar.* Quis Deus, aut quis ventus, te illuc adegit? *Co.* Quæ res adigit alios innumeros? *Ar.* Stultitia, ni fallor. *Co.* Igitur hoc convitii non in me solum competet. *Ar.* Quid illic venabare? *Co.* Ut miser essem. *Ar.* Isthuc licebat domi. Estne illic quod tu putes spectatu dignum? *Co.* Ut ingenue fatear tibi, propemodum nihil. Ostenduntur quædam monumenta vetustatis, quorum mihi nihil non videbatur commentitium, & excogitatum ad alliciendos simplices & credulos. Imò nec hoc arbitror illos certò scire, quo loco sita fuerit olim Hierosolyma. *Ar.* Quid igitur vidisti? *Co.* Magnam ubique barbariem. *Ar.* Nihilo sanctior redis? *Co.* Imò multis partibus deterior. Nummatior ergò? *Co.* Imò *nudior lebride* (3). *Ar.* An non pœnitet igitur tam longinquæ peregri-

(1) Jocatur hîc auctor, observa tamen *inferos* Latinè non significare quod nunc *hell* vocamus, aut dæmonas, sed manes, sicut mox dicet; manes autem sunt mortuorum mentes, quæ credebantur a paganis recipi póst mortem in locis subterraneis, hincque dicuntur *profundi*, quod in profundis degant. (2) Frequentissime erant ante reformationem Christianorum peregrinationes huc loci, nunc verò rariores. (3) Puer discat ex dictionario quid sit *leberis*, & facile proverbium hoc intelliget; Angl. *As poor as Job.*

peregrinationis frustrà susceptæ? *Co.* Nec pudet, quia tam multos habeo stultitiæ meæ sodales, nec pœnitet, quia frustra jam sit pœnitere. *Ar.* Nihil ergo fructûs refers è tam difficili peregrinatione? *Co.* Multum. *Ar.* Quid tandem? *Co.* Quia posthac vivam suavius. *Ar.* An quia jucundum est meminisse laborum actorum? *Co.* Est istuc quidem nonnihil, sed non in hoc sunt omnia. *Ar.* Estne aliud præmium? *Co.* Est sane. *Ar.* Quod? effare. *Co.* Magnâ voluptate, quoties libebit, & ipse me afficiam, & alios mentiendo, quoties itinerarium meum recitabo in conciliabulis aut in conviviis. *Ar.* Profectò non tu procul aberras à scopo (1). *Co.* Deinde non minus capiam voluptatis, cùm alios audiam mentientes de rebus, quas nec audierunt unquam, nec viderunt. Idque faciunt tantâ confidentiâ, ut, cùm narrent *Siculis gerris* (2) vaniora, tamen sibi etiam persuadeant se vera loqui. *Ar.* Mira voluptas. Non omninò tibi periit oleum & opera (3), quod aiunt. *Co.* Imò arbitror aliquanto consultius, quàm quod faciunt isti, qui paulo pecuniæ conducti proficiscuntur in militiam, omnium scelerum scholam. *Ar.* Sed illiberalis est voluptas, ex mendaciis voluptatem capere. *Co.* Verùm hoc aliquanto liberalius, quam obtrectatione vel delectare, vel delectari, aut aleâ tempus & rem pendere. *Ar.* Cogor equidem pedibus in tuam ire sententiam. *Co.* Verùm est & alius fructus. *Ar.* Quis? *Co.* Si quis erit amicus egregiè charus, affinis huic insaniæ, cum admonebo domi manent: ut nautæ solent ejecti naufragio, monere navigaturos, quid periculi sit vitandum. *Ar.* Utinam mihi monitor adfuisses in tempore! *Co.* Quid? num similis morbus te quoque corripuit? Num affluavit & te hujus mali contagium? *Ar.* Visi Romam & Compostellam. *Co.* Deum immortalem, quanto mihi solatio est, te contigisse stultitiæ meæ socium! Quæ Pallas istuc tibi misit in mentem? *Ar.* Non Pallas, sed ipsa Moria (4), præsertim cùm domi haberem uxorem integrâ adhuc

(1) *You are not much out of the way.* (2) *Gerra* Græca vox est, quæ proprie significat crates vimineas *Gall. gabions*, Latine nihil fere unquam sonat nisi nugas & res futiles. Angl. *Tales of Robin Hood.* (3) *You have not lost all your labour.* (4) Græca vox, *insania*,

adhuc ætate (1), liberos aliquot, & familiam, quæ pendebat ex me, & operâ meâ quotidianâ alitur. *Co.* Oportuit fuisse feriæ rei quippiam, quod te à charissimis tuis distraxerit. Narra, obtecro. *Ar.* Pudet dicere. *Co.* Non apud me, qui ut scis, eodem tenear malo. *Ar.* Compotabamus aliquot vicini Ubi vino incaluerat animus, erat qui prædicabat, sibi esse in animo salutare divum Jacobum: erat alter qui divum Petrum. Illicò non defuit unus aut alter, qui sponderent se comites fore. Tandem visum est, ut omnes irent simul. Ego, ne viderer parum commodus compotor, pollicitus sum & ipse. Mox agitari cœptum, utrò potius iremus Romam, an Compostellam. Factum est senatusconsultum, ut bonis auspiciis utroque postridie proficisceremur omnes. *Co.* O grave decretum, dignius quod vino inscriberetur quàm æri. *Ar.* Ac mox ingens obambulat patera; quam ubi suo quisque ordine ebibisset, votum factum est inviolable. *Co.* Nova religio; sed num omnibus contigit reditus incolumis? *Ar.* Omnibus præterquam tribus, quorum unus, in profectione moriens, mandavit nobis ut suis verbis salutem diceremus Petro & Jacobo. Alter periit Romæ, jussitque ut suo nomine salutaremus uxorem ac liberos. Tertium reliquimus Florentiæ (2), valetudinis planè deploratæ (3.) Opinor jam esse apud superos. *Co.* Adeòne pius erat? *Ar* Imo nugator maximus. *Co.* Unde igitur istuc suspicare? *Ar.* Quia peram habebat indulgentiis largissimis distentam. *Co.* Audio: sed iter est longum in cœlum, nec satis, ut audio, tutum, ob latrunculos (4) qui obsident regionem aeris mediam. *Ar.* Verum: sed ille sat erat munitus diplomatibus (5), *Co.* Quâ linguâ descriptis? *Ar.* Romanâ. *Co.* In tuto est igitur? *Ar.* Est, nisi fore incidat in genium aliquem, qui Latinè nesciat; tum esset illi redeundum Romam, & novum diploma impetrandum. *Co.* Bullæ venduntur illic & mortuis? *Ar* Maximè. *Co.* Sed interim illud mihi monendus es, nè quid effutias incogitantius: jam

(1) *In the flower of her age, young and beautiful* (2) Urbs Tusciæ in Italia. (3) *Dangerously sick.* (4) *By these Ch.ss-men.* dæmonas intelligit, at irrisoriè, sicut & hic fere omnia. (5) Bullis; i. e. scriptis papalibus in quibus scriptæ erant indulgentiæ.

jam enim Coryczis (1) plena sunt omnia. *Ar.* Ego vero nihil elevo (2) indulgentias, sed combibonis mei stultitiam rideo, qui, cùm esset alioquii nugator nugacissimus, salutis suæ *proram*, ut aiunt, ac *puppim* (3) in membrana collocavit potius, quam in correctis affectibus. Sed quando fruemur illâ voluptate, quam modo prædicabas? *Co.* Cum erit commodum, adornabimus compotatiunculam aliquam, vocabimus nostri ordinis homines, ibi certabimus mentiendo, nósque affatim mutuis mendaciis oblectabimus. *Ar.* Age, fiat.

DE CAPTANDIS SACERDOTIIS.

ARGUMENTUM.

In hoc colloquio taxantur illi qui Romam cursitant, venanturque sacerdotia, crebrò gravi jacturâ cum morum, tum pecuniæ. Monentur sacerdotes, pro concubina, lectione bonorum auctorum semet oblectare. Jocularia de oblongo naso.

PAMPHAGUS, COCLES.

Pa. AUT parùm prospiciunt oculi, aut Coclitem veterem compotorem meum video. *Co.* Imò nihil te fallunt oculi tui; vides sodalem ex animo tuum. Nulla cuiquam erat spes rèdditûs tui, qui tot annos absfueris, ignaris omnibus quæ te terrarum haberet regio. Sed unde? dic, quæso. *Pa.* Ab Antipodibus. *Co.* Imò ab insulis, opinor, Fortunatis (4). *Pa.* Gaudeo quòd agnoveris sodalem tuum; nam verebar nè sic domum redirem, quemadmodum rediit Ulysses (5). *Co.* Quonam pacto rediit ille? *Pa.* Nec ab uxore est agnitus. Solus canis jam vetulus motâ caudâ dominum agnovit. *Co.* Quot annos ille domo abfuerat? *Pa.* Viginti. *Co.* Tu plures abfuisti; nec tamen fefellit me tua facies. Sed quis ifthuc narrat de Ulysse? *Pa.* Homerus. *Co.* Oh,

(1) Delatoribus; quoniam olim Coryczi montis incolæ inquirentes à negotiatoribus iter propositum & alia, ea postea significabant pyratis, quo negotiatores pessundabant. hinc proverbium, *Coryczus auscultavit.* Angl. *All places are full of spies.* (2) Non contemno. (3) Tutum; siquidem ex prora & puppi tota pendet navis. (4) *The Canary Islands*, sic dictæ a deliciosis fructibus. (5) Omnibus nota absentia Ulyssis per viginiti annos à conjuge Penelope.

ille, ut aiunt, pater est omnium fabularum. Fortassis uxor interim asciverat taurum (1) alium, & idcirco non agnovit Ulyssem suum. *Pa.* Imò nihil illâ castius; sed Pallas addiderat Ulyssi senium, ne posset agnosci. *Co.* Quî tandem agnitus est? *Pa.* E tuberculo, quod habebat in digito pedis: id animadvertit nutrix jam admodum annis, dum illi pedes levat. *Co.* O curiosam lamiam (2); Et tu miraris, si ego te agnovi ex isto tam insigni naso? *Pa.* Nihil me pœnitet hujus nasi. *Co.* Nec est cur pœniteat, cum organum tibi sit ad res tam multas utile. *Pa.* Ad quas? *Co.* Primum ad extinguendas lucernas erit corn vice. *Pa.* Perge. *Co.* Deinde si quid hauriendum erit è cavo profundiore, fuerit loco pronuscidis. *Pa.* Papæ! *Co.* Si manus erunt occupatæ, licebit uti vice paxilli. *Pa.* Etiamne amplius? *Co.* Conducet excitando foculo, si defuerit follis. *Pa.* Bellè narras. Quid præterea? *Co.* Si lumen officiat scribenti, præbebit umbraculum. *Pa.* Ha ha he: est præterea quod dicas? *Co.* In bello navali præbebit usum harpagonis. *Pa.* Quid in bello terrestri? *Co.* Erit loco clypei. *Pa.* Quid deinde? *Co.* Findendis lignis erit cuneus. *Pa.* Probè. *Co.* Si præconem agas, erit tuba: si classicum canas, cornu: si fodias, ligo: si metas, falx; si naviges, anchora: in popina fuerit fuscina: in piscando, hamus. *Pa.* O me felicem! nesciebam me circumferre tam ad multa conducibilem supellectilem. *Co.* Sed quis interim terrarum angulus te habuit? *Pa.* Roma. *Co.* At quî fieri potuit, ut in tanta luce nemo te sciret vivum? *Pa.* Imò nusquam magis latent boni viri; adeò ut sæpe clarissimâ luce neminem videas in frequenti foro. *Co.* Redis igitur nobis onustus sacerdotiis? *Pa.* Venatus equidem sum sedulò, at parùm favit Delia. Nam complures illic *piscantur hamo* quod dici solet, *aureo*. *Co.* Stultum piscandi genus. *Pa.* Et tamen pulchrè succedit nonnullis. Sed non omnibus feliciter cadit hæc alea. *Co.* An non insigniter stulti sunt, qui plumbum commutant auro? *Pa.* Sed non intelligis, in plumbo sacro venas auri subesse. *Co.* Quid

(1) *Id est*, adulterum. (2) Idem sonat quod apud nos *witch*; erat enim istuc commune olim nomen maleficarum mulierum.

Quid igitur? redisti nobis nihil aliud quàm Pamphagus? *Pa.* Non. *Co.* Quid igitur? *Pa.* Lupus hians. *Co.* Felicius redeunt, qui asini (1) redeunt sacerdotiorum sarcina graves. Cur mavis sacerdotium, quàm uxorem? *Pa.* Quia mihi placet otium. Arridet Epicurea vita. *Co.* At meâ sententiâ suavius vivunt, quibus est lepida puella domi, quam complectantur, quoties libet. *Pa.* Sed adde, nonnunquam cùm non libet. Amo voluptatem perpetuam. Qui ducit uxorem, uno mense felix est: cui contigit opimum sacerdotium, in omnem usque vitam fruitur gaudio. *Co.* Sed tristis est solitudo; adeo ut nec Adam suavitet victurus fuerit in Paradiso, nisi Deus illi adjunxisset Evam. *Pa.* Non deerit Eva, cui sit opulentum sacerdotium. *Co.* Sed voluptas non est voluptas, quæ cum malâ famâ, malâque conscientiâ conjuncta est. *Pa.* Verum dicis; & idcirco mihi in animo est confabulatione librorum solitudinis tædium fallere (2). *Co.* Istis quidem sodalibus nihil jucundius. Sed redisne ad tuam piscationem? *Pa.* Redeo, si liceat parare novam escam. *Co.* Aureamne, an argenteam? *Pa.* Utramlibet. *Co.* Bono animo es: pater suppeditabit. *Pa.* Nihil illo tenacius. Nec crediturus est denuò, cùm intellexerit, mihi sortem (3) etiam periisse. *Co.* Verùm ista lex est aleæ. *Pa.* Sed ille non delectatur hac aleâ. *Co.* Si pernegabit ille, commonstrabo tibi unde possis quantum voles pecuniæ sumere. *Pa.* Tu verò mihi voluptatem narras: age, monstra; jam cor mihi salit. *Co.* In promptu est. *Pa.* Nactus es thesaurum aliquem? *Co.* Si nactus essem, mihi nactus essem, non tibi. *Pa.* Si queam corradere centum ducatos (4), revixerit spes. *Co* At ego tibi commonstro unde possis haurire centum millia. *Pa.* Quin tu igitur me beas? Nè diutius enecas. Dic, unde? *Co.* Ex Asse (5) Budæi. Illic reperias innumeras myriades, sive auream malis monetam, sive argenteam. *Pa.* Abi quò dignus es cum tuo joco; illinc tibi resolvam, quod debueto pecuniæ. *Co.* Resolves, sed quod illinc tibi

(1) Indoctissimi. (2) *To divert the tediousness of solitude by conversation with books.* (3) *Id est*, quæ habebam omnia. (4) Vox non Latina, qua intelligit quod vocamus *a ducat*. Argentei fere valent 4*s*. 6*d*. Aurei 9*s*. (5) Libro, cui hic titulus, auctore Budæo.

numerâro (1). *Pa.* Age, novi naſum (2) tuum. *Co.* At mihi præ te naſus eſt nullus. *Pa.* Imò nihil te naſutius. Nihil es niſi naſus. *Co.* Ludis in re ſeria. Hac in re ringi poſſim citius, quam ridere. Res gravior eſt, quàm ut ridere libeat. Tu, ſi hîc eſſes (3), non luderes. *Pa.* Sum tibi ludibrio. Illudis mihi, & illudis me. Joco me tractas in re neutiquam jocosâ. *Co.* Minimè rideo; id, quod res eſt, dico. Non rideo quidem; imò rem ipſam dico. Seriò loquor. Ex animo loquor. Simpliciter loquor. Vera loquor. *Pa.* Ita tibi ſemper ſtet in capite pileum ut iſta tu ſimpliciter loqueris. Sed ceſſo abire domum, cogniturus quo in ſtatu ſint illic omnia? *Co.* Offendes (4) nova permulta. *Pa.* Credo; ſed utinam omnia ex animi ſententia. *Co.* Iſthuc optare licet omnibus; ſed hactenus obtigit nemini. *Pa.* Hoc quoque commoditatis adferet utrique noſtrûm ſua peregrinatio, quòd dulcior erit poſthac domus. *Co.* Neſcio: nam video quoſdam ſepties illò recurrere (5). Adeò ſcabies illa ſine fine ſolet prurire, ſi quem ſemel invaſerit.

MILITARIA.

ARGUMENTUM.

Taxatur hic ſceleſtiſſima militum vita. Docetur eſſe calamitoſa; bellum eſſe confuſionem; ſentinam vitiorum, ubi nec ſanis nec profanis parcitum eſt. Spes prædæ allectat in bellum. Facinora militiæ ex impia hac militis confeſſione proponuntur, ut adoleſcentes ab hoc vitæ inſtituto abhorreant.

HANNO, THRASYMACHUS. (6)

Ha. UNde redis nobis Vulcanus (7), qui Mercurius hinc abieras nobis? *Th.* Quos Vulcanos aut quos Mercurios mihi narras? *Ha.* Qui alatus (8) videbare cùm abires, nunc claudicas. *Th.* Sic à bello rediri ſolet.

(1) *I will lend.* (2) *Your Waggery.* (3) *Were you in my caſe.* (4) Reperies. (5) *Play the ſame game over and over again.* (6) Audax in pugna; a Græcis θρασυς, audax, & μαχομαι pugno. (7) Id eſt, claudus, quoniam a poetis ſic Vulcanus depingitur. (8) Quia ſic pingitur Mercurius.

let. *Ha.* Quid tibi cum bello, homo quovis damâ fugacior? *Th.* Spes prædæ reddiderat fortem. *Ha.* Multum igitur refers manubiarum? *Th.* Imò zonam inanem. *Ha.* Tanto minus gravare farcina. *Th.* Atqui sceleribus onustus sedeo. *Ha.* Gravis profectò farcina, si verum dicit Propheta (1), qui peccatum appellat plumbum. *Th.* Plus illic scelerum & vidi, & patravi, quàm unquam antehac in omni vitâ. *Ha.* Ecquid igitur arridet vita militaris? *Th.* Nihil neque scelestius, neque calamitosius. *Ha.* Quid igitur in mentem venit istis, qui nummo conducti, nonnulli gratis, currunt ad bellum, non aliter quàm ad convivium? *Th.* Ego nihil aliud conjectare possum, quàm illos agi malis furiis(2), seseque totos malo dæmoni ac miseriæ devovisse, nec aliud quam hîc manes suos anticipare. *Ha.* Ita quidem videtur. Nam ad res honestas vix ullo pretio conduci queant. Sed expone nobis, quomodo gestum sit prælium, & utrò sese inclinârit victoria? *Th.* Tantus erat strepitus, tumultus, tubarum bombi, cornuum tonitrua, hinnitus equorum, clamor virorum, ut neque videre potuerim quid gereretur, adeo ut vix scirem ubi essem ipse. *Ha.* Unde igitur cæteri, qui ex bello veniunt, sic depingunt singula, quid quisque dixerit aut gesserit, quasi nusquam non adfuissent otiosi spectatores? *Th.* Ego credo istos mentiri splendidè. In tentorio meo quid gestum sit, scio: quid in prælio, prorsus ignoro. *Ha.* Anne hoc quidem scis, unde tibi venerit claudicatio? *Th.* Vix: ita me Mavors posthac malè amet; suspicor aut saxo, aut equi calce læsum genu. *Ha.* At ego scio. *Th.* Scis? an tibi narravit aliquis? *Ha.* Non, sed divino. *Th.* Dic igitur. *Ha.* Cùm fugeres pavidus, collapsus humi offendisti in silicem. *Th.* Dispeream, nisi rem acu (3) tetigisti. Adeo verisimile est, quod divinâsti. *Ha.* Abi domum, & uxori narra tuas victorias. *Th.* Illa mihi occinet haud suave encomium, qui nudus redeam. *Ha.* Sed unde restitues, quod rapuisti? *Th.* Jampridem restitui. *Ha.* Cui? *Th.* Scortis, œnopolis (4), & iis qui

(1) Ezekiel. xvii. 18. (2) Horroris atque desperationis deabus, filiabus Noctis & Acherontis, tribus numero, Alecto, Tisiphone, & Megæra. Angl. *are possessed.* (3) *Id est*, probè divinâsti. (4) *Vintners*, οἶνος vinum, & πωλέω, vendo.

me vicerunt aleâ. *Ha.* Satis militariter. Par eſt, ut quod male partum eſt, pejus diſpereat. (1) Verùm à ſacrilegiis, opinor, temperatum eſt. *Th.* Imò illic erat ſacrum nihil. Nec profanis parcitum eſt, nec ſanis. *Ha.* Quo pacto farcies (2)? *Th.* Negant oportere farciri, quod in bello commiſſum ſit: jure fit, quod illic fit. *Ha.* Jure belli forſaſſis. *Th.* Tenes. *Ha.* At iſtud jus ſumma eſt injuria. Te non patriæ pietas, ſed prædæ ſpes, pertraxit in bellum. *Th.* Fateor; & arbitror paucos illuc ire ſanctiore propoſito. *Ha.* Eſt aliquid inſanire cum multis. *Th.* Concionator è ſuggeſto pronunciavit, bellum eſſe juſtum. *Ha.* Suggeſtum illud non ſolet mentiri. Sed ut juſtum ſit principi, non continuo juſtum eſt tibi. *Th.* Audivi ex Rabbinis, quod licet ſuâ cuique arte vivere. *Ha.* Præclara ars, incendere domos, diripere templa, violare ſacras virgines, ſpoliare miſeros, occidere innoxios. *Th.* Lanii conducuntur ad mactandum bovem; cur noſtra ars reprehenditur, quod conducimur ad mactandos homines? *Ha.* Non eras ſollicitus, quònam eſſet migratura anima tua, ſi contigiſſet in bello cadere? *Th.* Non admodum. Bona ſpes habebat animum meum. Nam divæ Barbaræ me ſemel commendâram. *Ha.* Receperat illa tutelam tui? *Th.* Sic mihi viſa eſt annuere capite aliquantulum. *Ha.* Quando iſthuc tibi viſum eſt? mane? *Th.* Non, ſed à cœna. *Ha.* Sed tum, ut arbitror, etiam arbores tibi viſæ ſunt ambulare. *Th.* Ut hic divinat omnia; ſed præcipua ſpes erat in divo Chriſtophoro, cujus imaginem quotidie contemplabar. *Ha.* In tentoriis? Unde illic divi? *Th.* Carbone pinxeramus illum in velo. *Ha.* Nimirum haudquaquam ficulnum, ut aiunt, præſidium erat carbonarius ille Chriſtophorus. Sed extra jocum, non video quî poſſis expiari à tantis flagitiis, niſi te conferas Romam. *Th.* Imo novi viam breviorem. *Ha.* Quam? *Th.* Ibo ad Dominicales (3); illic paulo tranſigam cum commiſſariis (4). *Ha.* Etiam de ſacrilegiis? *Th.* Etiamſi Chriſtum

(1) Alludit ad proverbialem locutionem, *Male parta male dilabuntur.* (2) *Make ſatisfaction?* (3) Monachos ſubaudi à Dominico fundatore; ii, etenim Eraſmi tempore vendebant indulgentias, ex papæ conceſſu. (4) Vox non Latina, ſed intelligitur ſatis.

Chriſtum ipſum ſpoliâſſem, ac decollâſſem etiam; tam largas habent indulgentias, & auctoritatem componendi. *Ha.* Bene habet, ſi veſtram compoſitionem Deus ratam habuerit. *Th.* Imò magis metuo, ne diabolus non habeat ratam. Nam Deus naturâ placabilis eſt. *Ha.* Quem tibi ſacerdotem deliges? *Th.* Cui cognovero quam minimum eſſe frontis (1) ac bonæ mentis. *Ha.* Ne non habeant ſimiles labra lactucas. Ab illo purus abibis ad corpus Dominicum? *Th.* Quid ni? Poſteaquam ſemel effudero ſentinam in illius cuculùm, ego me exoneravero ſarcinâ: ipſe viderit, qui abſolvit. *Ha.* Qui ſcis, an abſolvat? *Th* Scio. *Ha.* Quonam indicio? *Th.* Quia manum imponit capiti, admurmurans neſcio quid. *Ha.* Quid ſi reddat tibi omnia peccata tua, cùm manum imponit, hæc admurmurans (2); *Abſolvo te ab omnibus benefactis, quæ nulla in te comperio: & reſtituo te tuis moribus, talemque dimitto, qualem accepi?* *Th.* Viderit ille quid dicat: mihi ſatis eſt, quod me credo abſolutum. *Ha.* Sed iſthuc tuo periculo credis. Fortaſſe non fuerit ſatis Deo, cui debes. *Th.* Unde tu mihi obvius, qui mihi conſcientiam è ſerenâ nubilam redderes? *Ha.* Felix occurſus: bona avis eſt obvius amicus, qui bene moneat. *Th.* Neſcio quam bona, certe parum ſuavis.

JUSSA HERILIA.

Colloquium hoc herilia tractat mandata, & famuli officia. i. *Suſcitat herus dormientem ſervum, jubet adornare domum. Reſpondet ſervus, nihil de prandio,* &c. ii. *Mittendi in varia negotia.* iii. *Equitandi.*

RABINUS, SYRUS.

Ra. HEUS, heus furcifer, jamdudum rauceſco clamore, nec tu tamen expergiſceris: videre mihi velcum gliribus certare (3) poſſe. Aut ocyùs ſurge, aut ego tibi fuſte ſomnum iſtum excutiam. Quando crapulam

(1) Pudoris. (2) Damnat ergo linguæ ignotæ usum in abſolutione, & multò magis in ſacra Liturgia, quæ deſtinatur ad ædificationem totius Chriſtiani populi. (3) Dormiendo ſcil. in proverbialem enim locutionem evaſit *glire ſomnolentior*, Angl. *More ſleepy than a cat.*

crapulam hesternam edormieris? Non te pudet, somnium (1) hominis, in multam lucem stertere? Qui frugi sunt famuli, solent exortam solis antevertere, curareque ut herus surgens reperiat omnia parata. Ut ægrè divellitur à nido tepefacto cuculus (2)! Dum scalpit caput, dum distendit nervos, dum oscitat, tota abit hora. *Sy.* Vixdum diluxit. *Ra.* Credo tibi. Nam tuis oculis adhuc multa nox est. Tibi nox adhuc est concubia. *Sy.* Quid me jubes facere? *Ra.* Fac ut luceat foculus: verre pileum ac pallium; exterge calceos & crepidas. Inversas caligas primum intus purga scopis, mox foris. Deinde sumtum aliquem facito purgando aeri. Accende lucernam. Muta mihi lineum indusium, ac ad ignem fumi expertem sicca totum (3). *Sy.* Fiet. *Ra.* Atqui move te ocyùs. Jam hæc feciſſe oportuit. *Sy.* Moveo. *Ra.* Video; sed nihil promoves (4). Ut incedit testudo! *Sy. Non possum simul sorbere & flare* (5). *Ra.* Etiam sententias loqueris, carnifex? Tolle matulam. Compone lecti stragulas, revolve cortinas. Verre pavimentum. Verre solum cubiculi. Adfer aquam lavandis manibus. Quid cessas, asine? Annus est priusquam accendas candelam. *Sy.* Vix reperio scintillam ignis. *Ra.* Sic heri condidisti (6)? *Sy.* Nec follem habeo. *Ra.* Ut responsat nebulo, quasi qui te habeat, careat folle! *Sy.* Quam imperiosum habeo dominum! vix hujus jussis decem expediti famuli fecerint satis. *Ra.* Quid ais, cessator? *Sy.* Nihil; omnia rectè. *Ra.* Non ego te audio murmurantem? *Sy.* Equidem precor. *Ra.* Credo, *Pater noster* inversum, precationem opinor Dominicam præposterè, Quid gannis de imperio? *Sy.* Precor tibi ut fias imperator. *Ra.* Et ego tibi, ut fias homo ex caudice. Sequere me ad templum usque. Mox domum recurrito, lectos concinnato. Hæc confusa suo quæque loco digerito. Fac ut niteat tota domus. Matulam defricato. Hæc sordida submoveto ab oculis, fortassis invisent (7) me quidem aulici. Si quid sensero prætermissum, vapulabis largiter.

Sy.

(1) *Id est*, homo semper somnians; est exaggerantis & objurgantis domini. (2) Avis est diu nidum servans. (3) *Air it well before it ever sire.* (4) *Never the forwarder.* (5) *Do two things at once.* (6) *Did you take it up?* (7) *Will come to visit.*

Sy. Hic ſane novi benignitatem tuam. *Ra.* Proinde cave, ſi ſapis. *Sy.* At interim de prandio nulla mentio. *Ra.* Vah, ut hic mentem habet furciſer! Non prandeo domi. Itaque ſub horam decimam ad me tranſcurrito, deducturus me eò, ubi ſum pranſurus. *Sy.* Tibi quidem proſpectum, ſed hic interim nihil eſt quod edam. *Ra.* Si non eſt quod edas, eſt quod eſurias. *Sy.* Nemo fit eſuriendo ſatur. *Ra.* Eſt panis. *Sy.* Eſt, ſed ater, & furfuraceus. *Ra* Delicias (1) hominis! Te quidem fœnum eſſe (2) oportuit, ſi pabulum detur te dignum. An poſtulas, ut te aſinum tantum placentis ſaginem? Si faſtidis panem citra obſonium, adde porrum, aut, ſi mavis, cepe.

ii. MITTENDI IN VARIA NEGOTIA.

Ra. Eſt tibi abeundum in forum. *Sy.* Tam procul! *Ra.* Non ſunt niſi ſex paſſus; tibi pigro ſunt bis mille. Conſulam autem tuæ pigritiæ. Eâdem legatione multa conficies negotia: tu ſupputa in digitos, ut memineris. Primum deflectes ad veſtiarium, ac thoracem undulatum (3), ſi jam perfectus eſt, ab eo recipies. Hinc quæres Cornelium veredarium (4). Is plerumque eſt in Cervo (5), ibi potitat. Rogabis, ſi quid habet literarum ad me, & ad quem diem ſit proſecturus. Deinde convenies mercatorem pannarium (6): rogabis meis verbis, ne quid ſolicitus ſit, quod pecuniam non miſerim ad diem præſcriptum; numerabitur propediem. *Sy* Quando? ad calendas Græcas? *Ra* Rides, ganeo? Imò ante calendas Martias. In reditu deflectes ad lævam, & ex bibliopolis diſces, ſi quid advectum ſit novorum libellorum è Germania. Cognoſce qui ſint, & quanti venales. Poſt hæc rogabis Goclenium, ut mihi dignetur eſſe conviva alioqui cœnaturo ſoli. *Sy* Etiam convivas vocas; non habes domi unde vel murem paſcas. *Ra.* Proinde tu, confectis cæteris, abi ad macellum, & eme nobis armum ovillum (7): eum curabis eleganter aſſum. Audin, hæc? *Sy.* Plura quam vellem. *Ra.* At vide, ut memineris.

Sy.

(1) *O dainty Sir!* (2) Edere. (3) Credo auctorem velle dicere quod vocaremus, *made of tabby*, *tabby* enim eſt undulatus pannus. (4) Quem vulgo *curſorem* aut *poſtam* vocamus. (5) *At the ſign of the Roebuck.* (6) *Woollen Draper.* (7) *A ſhoulder of mutton.*

Sy. Vix potero dimidium. *Ra.* Etiam hîc ſtas ceſſator? Jam rediſſe oportuit. *Sy.* Quis poſſit unus tot rebus obeundis ſufficere? Deduco ac reduco (1). Sum illi à ſcopis, à matula, à pedibus, à manibus, à poculis, à libellis, à rationibus, à jurgiis, à legationibus (2): poſtremo non videor illi ſat occupatus, niſi ſim & coquus.

iii. EQUITANDI.

Ra. Profer ocreas, nam equitandum eſt. *Sy.* En adſunt. *Ra.* Probe quidem abs te curatæ (3)! totæ albent ſitu. Opinor nec exterſas, nec unctas hoc anno, adeò rigent præ ſiccitate. Exterge ſubuvido panno: mox unge ad ignem diligenter, ac macera (4), donec molleſcant. *Sy.* Curabitur. *Ra.* Ubi calcaria? *Sy.* Adſunt. *Ra.* Verum, ſed obductâ rubigine. *Ra.* Ubi frænum & ephippia? *Sy.* Sunt in promptu. *Ra.* Vide nè quid deſit, aut nè quid ruptum, aut mox rumpendum; nè quid nobis ſit in mora, cum erimus in curſu (5). Propera ad ſellarium, & hoc lorum cura ſarciendum. Reverſus inſpice ſoleas ſive calceos equorum, num qui clavi deſint, aut vacillent (6). Quam macilenti ſunt equi, quamque ſtrigoſi! Quoties abſtergis aut pectis illos in anno? *Sy.* Imò quotidie. *Ra.* Nimirum res ipſa loquitur: jejunant, opinor, nonnunquam totum triduum. *Sy.* Minimè. *Ra.* Negas tu quidem, ſed aliud dicturi ſint equi, ſi loqui liceat: quanquam ſatis loquuntur ipsâ macie. *Sy.* Curo ſedulò. *Ra.* Cur igitur tu habitior (7) equis? *Sy.* Quia non paſcor fœno. *Ra.* Hoc igitur reſtat. Adorna manticam celeriter. *Sy.* Fiet.

MONITA PÆDAGOGICA.

ARGUMENTUM.

Monita pædagogica docens puerum verecundiam, civilitatem & mores ætati ſuæ decoros; quo geſtu ſtandum alloquenti majores, de cultu, ſermone, de moribus in convivio, in ſchola.

PÆDAGOGUS, PUER.

Pæ. TU mihi videre non in aula natus, ſed in caula, adeo moribus es agreſtibus. Puerum ingenuum

(1) *I wait on him when he goeth abroad and returneth home.* (2) *I am his ſwabber, chamberlain, footman, clerk, butler, book-keeper, accountant, raiſing-ſtock, errand-boy.* (3) *Carefully looked after.* (4) *Chafe them.* (5) *On our journey.* (6) *Be loſe.* (7) Pinguior.

ingenuum decent ingenui mores. Quoties alloquitur te quispiam, cui debes honorem, compone te in rectum corporis statum, aperi caput. Vultus sit nec tristis, nec torvus, nec impudens, nec protervus, nec instabilis, sed hilari modestiâ temperatus: oculi verecundi; semper intenti in eum cui loqueris: juncti pedes, quietæ manus. Nec vacilles(1) alternis tibiis, nec sint gesticulosæ manus, nec mordeto labrum, nec scabito caput, nec fodito aures. Vestis item ad decorum componatur, ut totus cultus, vultus, gestus, & habitus, corporis ingenuam modestiam, & verecundiam indolem, præ se ferat. *Pu.* Quid, si mediter? *Pæ.* Fac. *Pu.* Siccine satis? *Pæ.* Nondum. *Pu.* Quid si sic? *Pæ.* Propemodum. *Pu.* Quid si sic? *Pæ.* Hem satis est; isthuc tene. Ne sis incepte loquax, aut præceps. Nec vagetur animus interim, sed sis attentus quid ille dicat. Si quid erit respondendum, id facio paucis, ac prudenter, subinde præfatus honorem, nonnunquam & addito cognomento honoris gratiâ; atque identidem modice flectas alterum genu, præsertim ubi responsum absolveris. Nec abeas, nisi præfatus veniam, aut ab ipso dimissus. Nunc age, specimen aliquod hujus rei nobis præbe. Quantum temporis adfuisti à maternis ædibus? *Pu.* Jam sex fermè menses. *Pæ.* Addendum erat *domine*. *Pu.* Jam sex ferme menses, domine. *Pæ.* Non tangeris desiderio matris? (2) *Pu.* Nonnunquam sane. *Pæ.* Cupis eam revisere? *Pu.* Cupio, domine, si id pace (3) liceat tuâ. *Pæ.* Nunc flectendum erat genu. Bene habet. Sic pergito. Cum loqueris, cave ne præcipites sermonem, aut hæsites linguâ, aut palato immurmures, sed distincte, clare, articulate consuescito proferre verba tua. Si quem præteribis natu grandem, magistratum, sacerdotem, doctorem, aut alioqui virum gravem, memento aperire caput, nec pigeat inflectere genu. Itidem facito cum præteribis ædam sacram, aut imaginem crucis. In convivio sic te præbebis hilarem, ut semper memineris quid deceat ætatem tuam: postremus omnium admoveto manum patinæ. Si quid datur lautius, recusato modeste: si instabitur,

(1) *Tottering sometimes on one foot, then on the other.* (2) *Do not you long to see?* (3) Venia.

bitur, accipe, & age gratias, mox decerptâ portiunculâ, quod reliquum eſt, illi reddito, aut alicui proximè accumbenti. Si quis præbibet, hilariter illi bene precator, ſed ipſe bibito modicè. Si non ſitis, tamen admoveto cyathum labiis. Arride loquentibus: ipſe ne quid loquaris, niſi rogatus. Si quid obſcœni dicetur, ne arride, ſed compone vultum, quaſi non intelligas. Ne cui abtrectato, ne cui temet anteponito, ne tua jactato, ne aliena deſpicito. Eſto comis etiam erga tenuis fortunæ ſodales. Neminem deferto (1). Ne ſis linguâ futili. Ita fiet, ut ſine invidia laudem invenias, & amicos pares. Si videris convivium eſſe prolixius, precatus veniam, ac ſalutatis convivis, ſubducito te a menſa. Vide ut horum memineris. *Pu.* Dabitur opera, mi præceptor. Nunquid aliud vis? *Pa.* Adito nunc libros tuos. *Pu.* Fiet.

DE LUSU.

ARGUMENTUM.

Ludendi veniam impetrant pueri, miſſo ad præceptorem legato Cochite, qui honeſtas recreationes animo corporique neceſſarias oſtendit. Monet præceptor ut gregatim ludant, &c. i. *Ludendi pila palmaria; eligendi partes.* ii. *Ludendi globis; plebiſcita ſphæriſterii.* iii. *Ludendi ſphærâ per annulum ferreum.* iv. *Saltandi; non ſaltandum mox à prandio; ranarum ſaltus: currendi, natandi.*

NICOLAUS, HIERONYMUS, COCLES, PÆDAGOGUS.

Na. JAmdudum & animus, & cœlum, & dies invitat ad ludendum. *Hi.* Invitant quidem hæc omnia, ſed ſolus præceptor non invitat. *Ni.* Subornandus orator (2) quiſpiam, qui veniam extorqueat. *Hi.* Aptè quidem dictum, *extorqueat.* Nam citiùs clavam extorſeris è manu Herculis, quàm ab hoc ludendi veniam. At olim illo nemo fuit ludendi avidior. *Ni.* Verum; ſed jam olim ille oblitus eſt ſe fuiſſe puerum. Ad verbera facillimus eſt & liberalis; hic parciſſimus, idemque

(1) *Traduce.* (2) *Spokeſman.*

idemque difficillimus. *Hi.* Attamen protrudendus eſt aliquis legatus non admodum verecundæ frontis, quem non illico protelet (1) ſuis ſævis dictis. *Ni.* Eat qui volet; ego carere malo, quàm rogare. *Hi.* Nemo magis accommodus ad hanc legationem, quàm Cocles. *Ni.* Nemo profectò. Nam perfrictæ frontis eſt, ac benè linguax. Deinde ſenſum hominis pulchrè callet. *Hi.* I, Cocles, ab omnibus nobis magnam initurus gratiam. *Co.* Equidem experiar ſedulò. Verùm, ſi non ſucceſſerit, ne conferte culpam in oratorem veſtrum. *Hi.* Bene ominare: ſi te ſatis novimus, impetrabis. Abi orator, redibis exorator (2). *Co.* Eo. Benè fortunet légationem meam Mercurius. Salve, præceptor. *Pæ.* Quid ſibi vult nugamentum (3) hominis? *Co.* Salve, præceptor obſervande. *Pæ.* Inſidioſa civilitas. Satis jam ſalveo. Dic quid veſis. *Co.* Totus diſcipulorum tuorum grex orat ludendi veniam. *Pæ.* Nihil aliud quàm luditis, etiam abſque venia. *Co.* Scit tua prudentia vigorem ingeniorum excitari moderato luſu, quemadmodum nos docuiſti ex Quintiliano (4). *Pæ.* Sanè; ut iſthuc tenes, quod pro te facit! Laxamento opus eſt iis, qui vehementer laborant: vobis qui ſegniter ſtuderis, & acriter luditis, fræno magis opus eſt, quàm laxatis habenis. *Co.* Admittimur pro viribus. Et ſi quid hactenus ceſſatum eſt, poſt diligentiâ ſarcietur. *Pæ.* Oh ſartores! Quis erit fidejuſſor aut ſponſor iſthuc futurum? *Co.* Ego capitis mei periculo non dubitem eſſe ſponſor. *Pæ.* Imò cutis periculo potius. Scio quàm non ſit tutum tibi credere, tamen hîc periculum faciam, quàm ſis bonæ fidei. Si dederis verba (5), poſthac nequicquam mecum egeris. Ludant, ſed gregatim in campis. Ne divertant ad compotationes, aut alia nequiora. Maturè ſe recipiant domum ante ſolis occubitum. *Co.* Fiet.

Exoravi, quanquam ægrè. *Hi.* O lepidum caput; omnes amamus te plurimum. *Co.* *Sed* interim cavendum nè quid peccemus, alioqui de meo tergo dependendum foret(6). Fidejuſſi veſtro omnium nomine(7). Quod

[1] *Daſh out of countenance.* [2] *Go as a ſupplicant, return with ſucceſs.* [3] Eodem modo intelligendum, quo antea *ſomnium hominis.* [4] Rhetor fuit atque orator, forſan & ipſi Ciceroni non inferior. [5] *If you deceive me now.* [6] *My back muſt pay for it.* [7] *I have engaged for you all.*

si quid accidat, non est quod me posthac utamini legato. *Hi.* Cavebitur. Sed quod lusûs genus potissimum placet? *Co.* De hoc in campo consultabimus.

LUDENDI PILA.

NICOLAUS, HIERONYMUS.

Ni. Nulla res melius exercet omnes corporis partes, quàm pila palmaria, sed aptior hyemi, quam æstati. *Hi.* Nullum anni tempus nobis parum accommodum est ad ludendum. *Ni.* Minus sudabitur, si ludamus reticulo. *Hi.* Imò reticulum piscatoribus (1) relinquamus; elegantius est palmâ uti. *Ni.* Age, nihil moror: sed quanti certabimus? *Hi.* Talitro (2); sic parcetur pecuniæ. *Ni.* At ego malo fronti parci, quàm pecuniæ. *Hi.* Et mihi frons charior est pecuniâ. Aliquo periculo certandum est, alioqui friget ludus. *Ni.* Sic res habet, ut dicis. *Hi.* Utra pars prior evicerit tres lusus, ei victa pendet sextam drachmæ partem: sed hac lege, ut quicquid è victoriis collectum fuerit, insumatur in convivium, ad quod pariter vocentur omnes. *Ni.* Placet lex, & rata esto. Superest igitur, ut sortimur partes (3). Nam sumus ferme pares omnes, ut non admodum referat, quis cui conjungatur. *Hi.* Tu tamen me longè peritior es. *Ni.* Ut sim, sed tu felicior. *Hi.* Etiam hic valet Fortuna? *Ni.* Illa nusquam non regnat. *Hi.* Age, fiat sortitio. Euge, benè cecidit: contigère quos volebam, *Ni.* Et nos nostræ sodalitatis non pœnitet. *Hi.* Agedum, simus viri. *Amat victoria curam.* Suum quisque locum gnaviter tueatur. Tu mihi consiste à tergo, excepturus pilam, si me transvolet. Tu isthic observa, repulsurus huc ab adversariis revolantem. *Ni.* Nè musca quidem hâc prætervolârit impunè. *Hi.* Agite bonis avibus: mittite pilam in tectum. Qui miserit nihil præfatus, frustrà miserit. *Ni.* Hem, accipe igitur. *Hi.* Mitto. Si miseris extra lineas, aut infra supráve tectum, vestro damno fuerit, aut certè nobis fraudi esse nolim. Tu sanè parum

(1) Propter ambiguitatem vocis *reticulus*, quæ significat, *a net*, vel *a racket*. (2) *Id est*, victi eo ferientur. (3) *Id est*, eligamus socios sorte.

parum commodè mittis. *Ni.* Tibi quidem, at nobis commodè. *Hi.* Ut miseris, ita remittam. Par pari referam. Sed præstat ingenuè legitimèque ludere. *Ni.* In ludo pulchrum est arte vincere. *Hi.* Fateor, atque etiam in bello. Sed habet utraque para suas leges. Et sunt artes illiberales. *Ni.* Credo plures septem [1]. Signa terminum testulâ; aut rudere, aut, si mavis, pileo tuo. *Hi.* Tuo malim. *Ni.* Rursus accipe pilam. *Hi.* Mitte. Pone notam. *Ni.* Habemus duos terminos satis longinquos. *Hi.* Utcunque; sed tamen vincibiles. *Ni.* Planè vincibiles, si nemo repugnet. *Hi.* Euge! priorem metam prætercurrimus. Vicimus quindecim. Heus, præbete vos victos: viceramus & hîc, si tu tuo constitisses loco. Sumus igitur pares. *Ni.* Non diu futuri. Vicimus triginta, vicimus quadraginta quinque. *Hi.* Sestertia? *Ni.* Non. *Hi.* Quid igitur? *Ni.* Numeros. *Hi.* Quo pertinent numeri, si nihil est quod numeres? *Ni.* Noster hic ludus est. *Hi.* Præproperè tu quidem *ante victoriam canis triumphum* [2]. Vidi qui vincerent ab hoc numero qui nihil habebant. Varia est ut Martis, ita lusûs alea. Habemus triginta. Jam rursum pares sumus. *Ni.* Nunc serio res agitur. Euge successit; habemus potiores. *Hi.* Non diu habituri. Dixin'? Rursum æquali fortunâ sumus. *Ni.* Diu nutat fortuna, velut anceps, utris velit addicere victoriam. O Fors fortuna [3], si nobis faveris, dabimus tibi maritum. Euge, audivit votum. Penes nos est hujus certaminis victoria. Pone notam cretaceam, ne excidat. *Hi.* Jam appetit [4] vespera, & sudatum est satis: præstat à ludendo desistere, *nè quid nimis* [5.] Supputemus lucrum. *Ni.* Nos evicimus [6] tres drachmas, vos duas. Restat igitur una ad compotatiunculam. Sed interim quis solvet pretium pilarum? *Hi.* Omnes ex æquo, pro sua quisque portione. Nam lucrum exilius est, quàm ut inde possit aliquid decidi [7]?

[1] Quoniam artes liberales septem tantum numerantur. [2] *You count your chickens before they are hatched.* [3] Fors idem est ac Fortuna; Fortuna enim est dea eventuum, qui forte eveniunt. [4] Instat. [5] Proverbium in moderationis commendationem. [6] *Have won.* [7] *Be spared.*

Ludus globorum missilium.

Adolphus, Bernardus, Arbitri.

Ad. Tu toties apud me gloriatus es, te mirum quendam esse artificem in certamine mittendorum globorum. Age, libet experiri, qui vir sies. *Be.* Nihil detrecto: huc si quid libet. Nunc, tu planè, quod dici solet, *in planitiem provocas equum* [1]. *Ad.* At tu senties me non esse asinum. *Be.* Placétne monomachia, ut unus cum uno congrediatur, an mavis adjungi socios periculi? *Ad.* Malo μονομαχεῖν, ne qua pars victoriæ decidatur alteri. *Be.* Isthuc & ipse malo, ut laus in solidum sit mea. *Ad.* Hi spectatores erunt, & arbitri. *Be.* Recipio [2]. Sed quod erit victori brabium, aut quæ victo pœna? *Ad.* Quid si victo amputetur auricula? *Be.* Imò testium alter exsecetur potius. Non est magnificum certare pro pecunia. Tu Germanus es, ego Gallus; decertemus pro suæ uterque gentis gloriâ. Si vicero, tu ter exclamabis, *Floreat Gallia*; si victus, quod absit, fuero, totidem verbis celebrabo tuam Germaniam. *Ad.* Age, placet conditio. *Be.* Adsit fortuna. Quando periclitantur hoc ludo duæ maximæ nationes, sint æquales sphæræ (3). *Ad.* Nôsti saxum illud prominens, haud procul à porta? *Be.* Novi. *Ad.* Ea erit meta, & hæc linea. *Be.* Esto: sed sint, inquam, pares globi. *Ad.* Minus discernas ovum ab ovo [4], aut ficum à ficu. Sed meâ non refert, utrum malis elige. *Be.* Mitte. *Ad.* Heus, tu mihi non brachium, sed baliſtam, habere videris, ita torques globum. *Be.* Satis momordisti labrum, satis ro âsti brachium; tandem mitte. O vires Herculeas! sed tamen vinco. *Ad.* Nisi sceleratus ille laterculus obstitisset, præverteram te. *Be.* Consiste in sphæræ tuæ vestigio. *Ad.* Non utar dolo malo. Cupio virtute, non fraude vincere; quandoquidem de gloria certamen est. Benè vertat [5]. *Be.* Ingens profecto jactus. *Ad.* Nè ride prius, quam viceris.

[1] Proverbium aptissimum, cum quis alium provocat ad id in quo plurimum valet, vel gaudet; in planitie enim equus peroptime currit. Angl. *You have met with your match.* [2] *I take you up.* [3] Globi. *bowls.* [4] Respicit ad proverbium, *Ovum ovo similius non est.* Angl. *As like as two eggs.* [5] *Deus* vel *numen* subauditur.

viceris. Adhuc pænè ſumus pares. *Be.* Nunc res agitur. Uter prior metam contigerit, is vicerit. *Ad.* Vici, canta. *Be.* Sed definiendum erat, quoto ludo conſtaret victoria. Nam primo nondum incaluerunt vires. *Ad.* Definiant arbitri. *Ar.* Tertio. *Be.* Placet. *Ad.* Quid ais? Agnoſciſne victorem? *Ba.* Tibi fortuna magis aſpiravit; viribus & arte non tibi ceſſero. Sed quod arbitri pronunciaverint, id ſequar. *Ar.* Germanus vicit; & hoc glorioſior eſt victoria, quod talem artificem vicerit. *Ad.* Nunc canta, Galle. *Be.* Sum raucus. *Ad.* Hoc Gallis novum non eſt; ſed tamen coccyſſa. *Be.* Floreat Germania ter. *Ad.* Imò ter hoc erat canendum. *Be.* Contraximus ſiticulam; eamus ad compotatiunculum: ibi perficietur cantio. *Ad.* Non recuſo, ſi ita videtur arbitris. *Be.* Ita commodius eſt. Melius canet Gallus colluto gutture.

iii. Ludus sphæræ per annulum ferreum.

GASPAR, ERASMUS.

Ga. Age, nos auſpicabimur. Victo ſuccedit Marcolphus. *Er.* Sed quod erit victori præmium? *Ga.* Victus ex tempore faciet & recitabit diſtichon in laudem victoris. *Er.* Accipio legem. *Ga.* Viſne ſortiamur, uter prior incipiat? *Er.* Eſto tu prior, ſi libet; ego malim eſſe Abbas. *Ga.* Hoc tua conditio potior eſt, quod tibi nota eſt area. *Er.* Verſaris in tua harena (1). *Ga.* In hac exercitatior ſum, quam in libris. Tamen iſtud perquam exigui momenti eſt. *Fr.* Æquum eſt, ut tantus artifex in hoc certamine mihi largiare nonnihil. *Ga.* Imò iſtuc abs te peterem juſtius: ſed parum eſt honeſta precaria victoria. Is demum vincit, qui ſuo Marte (2) vincit. Ita ſumus pares, ut non melius commiſſus fuerit olim cum Bitho Bacchius. *Er.* Tua ſphæra commodior eſt meâ. *Ga.* Et tua vola vincit meam. *Er.* Ludito legitimè, abſque technis, ac dolo malo. *Ga.* Dices tibi rem eſſe cum homine probo. *Fr.* Sed priùs audire cupio hujus ſphæriſterii plebiſcita. *Ga.* Quaternio ludum abſolvit. Qui hanc lineam præterierit, in damno eſt (3), reliquos limites ſi tranſilias, ſine fraude

[1] In re tibi notiſſima; a gladiatoribus, qui pugnabant in harena, *i. e.* loco arena ſtrato, quem noviſſe ad victoriam ſæpe conferebat. [2] Suis viribus. [3] *Goeth for nothing.*

fiet. Qui globum ſuo locò moverit, perdet jus feriendi (1). *Er.* Intelligo. *Ga.* En, occiſi tibi portam. *Er.* Sed iſthinc te excutiam. *Ga.* Id ſi feceris, cedam tibi hujus certaminis palmam (2). *Er.* Bonâ fide? *Ga.* Optimâ. Non enim potis aliâ via, niſi ſic mittas ſphæram tuam in parietem, ut reſiliat in meam. *Er.* Id experiar. Quid ais, bone vir? Nonne depulſus es? *Ga.* Fateor; utinam tam ſapiens eſſes, quam es felix. Sed iſthuc centies tentanti vix ſemel ſucceſſerit. *Er.* Imò ſi quid audes deponere pignoris, niſi tertio quoque experimento ſucceſſerit, vinces. Sed interim redde pactum præmium. *Ga.* Quodnam? *Er.* Diſtichon. *Ga.* Reddam. *Er.* Et quidem ex tempore. Quid arrodis unguem? *Ga.* Habeo. *Er.* Recita clarè. *Ga.* Clariſſimè.

Plaudite victori, juvenes hic quotquot adeſtis:
Nam me qui vicit doctior eſt nebulo.

Nonne diſtichon habes? *Er.* Habeo: ſed quale abs te allatum eſt, tale tibi referetur.

IV. SALTUS.

VINCENTIUS, LAURENTIUS.

Vi. Libétne decertare ſaltu? *La.* Ludus iſte non convenit pranſis. *Vi.* Quam ob rem? *La* Quia ventris faburra gravat corpus. *Vi.* Non admodum ſanè, qui pranſi ſint in pædagogio. Nam ibi pleramque cœnaturiunt, prius quam abſolverint prandium. *La.* Quod igitur ſaliendi genus placet? *Vi.* Auſpicemur ab eo quod eſt ſimpliciſſimum, à ſaltu locuſtarum, ſive magis ranarum (3), utraque tibiâ, ſed junctis pedibus. Qui longiſſimè promoverit cingulum (4) coronam (5) feret. Hujus ubi erit ſatietas, aliud atque aliud genus experiemur. *La.* Equidem nullum recuſabo genus, niſi quod geritur cum periculo tibiarum: nolim mihi rem eſſe cum chirurgis. *Vi.* Quid ſi certamus unicâ tibiâ? *La.* Iſte ludus eſt empuſæ (6), valeat. *Vi.* Haſtæ innixum ſalire, cum primis eſt elegans. *La.* Liberalius eſt certare curſu. Siquidem

[1] *Loſeth his ſaſt.* [2] Victoriam; palma enim eſt victoriæ ſignum. [3] *Lea; frog.* [4] *Id eſt*, qui longiſſime ſalierit; [5] Victor erit; corona enim non dabatur niſi victoribus. [6] Angl. *bopping.* quoniàm apud Ariſtophanem *empuſa* eſt ſpectrum quod apparet unica tibia.

dem hoc certaminis genus apud Virgilium proposuit & Æneas. *Vi.* Verum; sed idem proposuit & cestuum certamen; quo non delector. *La.* Designa stadium. Hoc loco sit carcer, quercus ista sit meta. *Vi.* Sed utinam adesset Æneas, qui proponat & præmia victori. *La.* Victori abundè magnum præmium est gloria. *Vi.* Victo potius dandum erat præmium, solatii gratiâ *La.* Sit igitur victo præmium, ut lappâ (1) coronatus redeat in urbem. *Vi.* Equidem non recusârim, si tu præcedas tibiâ canens. *La.* Est ingens æstus. *Vi.* Nec mirum, cùm sit solstitium æstivum. *La.* Præstiterit natare. *Vi.* Mihi non placet ranarum vita. Animal sum terrestre, non amphibion. *La.* Sed tamen hoc exercitamenti genus olim cum primis habebatur liberale (2). *Vi.* Imò etiam utile. *La.* Ad quid? *Vi.* Si fugiendum sit in bello, ibi potissimum valent, qui sese cursu pedum & natatu exercuerunt. *La.* Artem narras haudquaquam aspernandam. Neque enim minus laudis est aliquando benè fugere, quam fortiter pugnare. *Vi.* Sum planè rudis & imperitus natandi, nec sine periculo versamur in alieno elemento. *La.* Sed assuescere oportet: nemo nascitur artifex. *Vi.* At ego istius generis artifices permultos audio natâsse, sed non enatâsse. *La.* Experieris primum innixus suberi. *Vi.* Nec suberi fido magis, quam pedibus: si vobis cordi est natatio, spectator esse malo, quàm certator.

VENATIO (3).

ARGUMENTUM.

Hoc colloquium venandi, piscandi, lumbricos è terrâ educendi, ranas configendi, artem tradit.

PAULUS, THOMAS, VINCENTIUS, LAURENTIUS, BARTHOLUS.

Pa. TRahit sua quemque voluptas (4). Mihi placet venatio. *Th.* Placet & mihi: sed ubi canes, ubi

[1] Jocosè intelligatur hoc, sicut & responsum, hæc herba enim nulli unquam in honorem data. [2] Ita verum isthuc, ut in proverbio esset apud antiquos de homine qui nihil in juventute didicerat, *Neque nare neque literas novit.* [3] Vox est significationis latissimæ. piscatus enim est venatio. [4] Finis est versus Virgiliani, Ecl. ii. 65.

ubi venabula, ubi caſſes? *Pa.* Valeant apri, urſi, cervi, & vulpes: nos inſidiabimur cuniculis. *Vi.* At ego laqueos injiciam locuſtis, inſidiabor gryllis. *La.* Ego ranas captabo. *Ba.* Ego papiliones venabor. *La.* Difficile eſt ſectari volantia. *Ba.* Difficile; ſed pulchrum niſi pulchrius eſſe ducis ſectari lumbricos, aut cochleas, quia carent alis. *La.* Equidem malo inſidiari piſcibus; eſt mihi hamus elegans. *Ba.* Sed unde parabis eſcam? *La.* Lumbricorum ubique magna eſt copia. *Ba.* Eſt, ſi tibi velint prorepere è terra. *La.* At ego mox efficiam, ut multæ myriades proſiliant. *Ba.* Quo pacto? incantamentis? *La.* Videbis artem. Imple hanc ſitulam aquâ. Hos juglandium ſummos cortices virentes confractos immittito. Hâc aquâ perfunde ſolum. Nunc obſerva pauliſper. Vides emergentes? *Ba.* Rem prodigioſam video. Sic olim, opinor, exiliebant armati ex ſatis ſerpentis dentibus. Sed plerique piſces delicatioris & elegantioris ſunt palati, quàm ut eſcâ tam vulgari capiantur. *La.* Novi quoddam inſecti genus, quo talibus inſidiari ſoleo. *Ba.* Tu vide an poſſis imponere piſcibus; ego ranis faceſſam negotium (1). *La.* Quomodo, reti? *Ba.* Non; ſed arcu. *La.* Novum piſcandi genus. *Ba.* At non injucundum. Videbis & fateberis. *Vi.* Quid ſi nos duo micemus digitis (2)? *Pa.* Ignavum eſt ac ruſticum luſûs genus. Ad focum deſidentibus magis convenit, quam in campo verſantibus. *Vi.* Quid ſi certemus nucibus? *Pa.* Nuces (3) admodum pueris relinquamus; nos grandiuſculi ſumus. *Vi.* Et tamen nihil aliud adhuc quàm pueri ſumus. *Ba.* Sed quibus decorum eſt ludere nucibus, iiſdem non indecorum eſt *equitare in arundine longa* (4). *Vi.* Tu igitur præſcribito luſûs genus, ſequar quocunque vocâris. *Pa.* Et ego futurus ſum omnium horarum homo (5).

EUNTES

[1] *Make work with.* [2] Luſus eſt puerilis, in quo cum quis arrigit certum digitorum numerum, alius clauſis oculis eum divinat, aut ſaltem divinare conatur. [3] *Id eſt*, tales ludos pueriles; nulli enim niſi pueri nucibus ludunt, aut ludere ſupponuntur; hinc ſponſas, domum uxorem ducens, nuces ſpargebat, utpote pueritiæ renuncians [4] Alius ludus puerilis omnium forſan notiſſimus. Angl. *Hobby-horſe.* [5] Proverbialis quodammodo eſt locutio, quæ hominem maxime commodum denotat. *I will conform to what you pleaſe.*

EUNTES IN LUDUM LITERARIUM.

SYLVIUS, JOANNES.

Sy. CUr adeo curris, Joannes? *Jo* Cur (1) *lepus*, ut aiunt, *pro canibus?* *Sy.* Quid hoc proverbii eſt? *Jo.* Quia niſi adſuero in tempore ante recitatum catalogum, actum eſt de pelle mea. *Sy.* Hâc quidem ex parte nihil eſt periculi. Modo præterita eſt quinta. Inſpice horologium, manus nondum attigit punctum, quod horam ab hora æquis ſpatiis dirimit. *Jo* At ego vix habeo fidem horologiis: mentiuntur nonnunquam. *Sy.* At mihi fide, qui campanæ vocem audivi *Jo.* Quid loquebatur? *Sy.* Horam eſſe quintam. *Jo.* Sed eſt & aliud, unde magis etiam timeam. Reddenda eſt memoriter heſterna lectio, ſatis prolixa. Vereor ut (2) poſſim. *Sy.* Commune periculum narras. Nam & ipſe vix ſatis teneo. *Jo.* Et nôſti præceptoris ſævitiam. Omnis illi noxia capitalis eſt. Nec magis parcit noſtris natibus, quam ſi corium eſſet bubulum. *Sy.* Verum is non aderit in ludo. *Jo.* Quem igitur vicarium conſtituit? *Sy.* Cornelium. *Jo.* Strabum illum? Væ noſtris natibus! Is vel Orbilio plagoſior eſt. *Sy.* Verum dicis; & ideò non raro ſum illius brachio precatus paralyſin. *Jo* Non eſt pium imprecari præceptori. Nobis potius cavendum, nè incidamus in illius tyranni manus. *Sy.* Reddamus inter nos viciſſim, altero recitante, altero codicem inſpiciente. *Jo.* Pulchrè mones. *Sy.* Fac præſenti ſis animo. Nam metus officit memoriæ. *Jo* Facilè deponerem pavorem, ſi non adeſſet periculum. At in tanto diſcrimine quis poſſit eſſe ſecurus animo? *Sy.* Fateor; attamen non agitur de capite, ſed de parte diverſa (3).

ii. SCRIBENDI.

CORNELIUS, ANDREAS.

Co. Scitè tu quidem pingis (4), ſed charta tua perfluit. Charta ſubhumida eſt, ac tranſmittit atramentum.

An.

(1) *Id eſt*, ob eandem rationem curro, ob quam lepus currit ante canes, ſcil. ut vitem plagas; videbis mox a quo timeat. (2) Idem quod *ne*; hic hujus conjunctionis ſenſus frequens ſatis cum verbo *vereor*, *timeo*, & aliis ſimilis ſignificationis. (3) Natibus nempe. (4) *Literas* ſcil. ſcribis.

An. Quæso ut appares (1) mihi pennam hanc. *Co.* Deest mihi gladiolus scriptorius (2). *An.* En tibi. *Co.* Hui, quam obtusus! *An.* Accipe coriculam. *Co.* Utrum asmas scribere cuspide duriusculâ, an molliore? *An.* Attempera ad manum tuam. *Co.* Ego molliore soleo (3). *An.* Quæso ut mihi describas ordine figuras elementorum (4). *Co* Græcas, an Latinas? *An.* Latinas primùm conabor imitari. *Co.* Suppedita chartam. *An.* Accipe. *Co.* Sed meum atramentum dilutius est, subinde infusâ aquâ. *An.* At meum linteolum (5) prorsus exaruit. *Co.* Immunge, nisi mavis immeiere. *An.* Imò potius rogabo alicunde. *Co.* Præstat habere domi quàm rogare commodatò (6). *An.* Quid est scholasticus absque calamo & atramento? *Co.* Quod miles absque clypeo & gladio. *An.* Utinam mihi essent articuli (7) tam celeres. Equidem non possum dictantis vocem scribendo assequi. *Co.* Prima cura sit, ut benè scribas: proxima, ut celeriter. *Sat cito, si sat benè* (8). *An.* Bellè; sed istam cautionem cane præceptori, cùm dictat *Sat cito, si sat benè*.

NAUFRAGIUM.

ARGUMENTUM.

Naufragium hîc navigantium pericula, varias & stultas nautarum superstitiones, explicat. Tempestatis descriptio elegans. Jacturam vere faciunt, qui res suas & merces pretiosas in mare jaciunt. Nautæ B. V. Mariam, D. Christophorum, imò ipsum mare impiè inclamant. Non invocandi Sancti, sed unus Deus.

ANTONIUS, ADOLPHUS.

An. HOrrenda narras (9). Eò istuc navigare? Prohibeat Deus, nè mihi quicquam unquam tale (10) veniat in mentem. *Ad.* Imò quod hactenus memoravi, lusus merus est, præ his quæ nunc audies. *An.* Plus satis malorum audivi; inhorresco te memorante, quasi ipse periculo interfim. *Ad.* Imò mihi *jucundi*

(1) *Make me this pen.* (2) *Penknife.* (3) Subaudi *scribere.* (4) *Of the letters of the alphabet.* (5) *The cotton of my inkhorn*, aut aliquid æquivalens. (6) *To borrow.* (7) Supple *digitorum.* (8) Catonis erat sententia vulgaris, non admodum sensu dissimilis ab illa Augusti, *Festina lente.* (9) Supponitur Adolphum plurima jam de suo naufragio Antonio enarrâsse. (10) Ut unquam navigare instituam.

cundi sunt acti labores (1). Et nocte quiddam accidit, quod magna ex parte spem salutis ademit nauclero. *An.* Quid, obsecro? *Ad.* Nox erat illustris (2), & in summo malo stabat quidam è nautis in galea (3) (sic enim vocant, opinor) circumspectans, si quam terram videret: huic cœpit adsistere sphæra quædam ignea; id nautis tristissimum ostentum est, si quando solitarius ignis est; felix, cum gemini. Nos vetustas credidit Castorem & Pollucem (4). *An.* Quid illis cum nautis, quorum alter fuit eques, alter pugil? *Ad.* Sic visum est poetis. Nauclerus, qui clavo allidebat, Socie, inquit (nam eo nomine se mutuò compellant nautæ) videsne quod sodalitium tibi claudat latus? Video, respondit ille; & precor ut sit felix. Mox globus igneus delapsus per funes, devolvit sese usque ad nauclerum. *An.* Num ille exanimatus est metu? *Ad.* Nautæ assuevere monstris. Ibi paulisper commoratus, volvit se per margines totius navis: inde per medios fores dilapsus evanuit. Sub meridiem cœpit magis ac magis increscere tempestas. Vidistine unquam Alpes (5)? *An.* Vidi. *Ad.* Illi montes verrucæ sunt, si conferantur ad undas maris. Quoties tollebamur in altum, licuisset lunam digito contingere: quoties demittebamur, videbamur, dehiscente terrâ, rectâ ire in Tartara (6). *An.* O insanos qui se credunt (7) mari! *Ad.* Nautis frustra luctantibus cum tempestate, tandem nauclerus totus pallens nos adiit. *An.* Is pallor præsagit aliquod magnum

(1) Fere proverbialis est locutio apud omnes gentes, siquidem verissima, & alluditur ad versum Senecæ Tragœdiarum auctoris, *Quod fuit durum pati, meminisse dulce est*, Herc. fur. 656. vel potius ad illud Virgilii, Æneid. i. 207. *Forsan & hæc olim meminisse juvabit.* (2) *Moonshine.* (3) *Round top.* (4) Accipe quid notandum sit super his ignibus & diis. Ignes illi ignes sunt fatui, frequentes satis versantibus in mari, vocamus eos linguâ vernaculâ, *the fire saint Helmo*, vel *Jack in a lanthorn*. Quando unicus erat, judicabatur ominosus ab antiquis, & vocabantur *Helena*, quippe quæ, ut omnibus notum, innumera mala attulerit Græcis & Trojanis. Sed quando erant duo, bene præsagientes judicabantur, vocabanturque *Castor & Pollux*. (5) Montes sunt excelsi valde, separantes Galliam ab Italia. (6) Locos infimos, & subterraneos, ubi manes impii degunt, ex Ovidio locutio, *Jamjam tacturas Tartara nigra putes.* Trist. i. 2. 22. longè concinnius Virgilius, Æneid. i. 110. *Hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens, terram inter fluctus aperit.* (7) *Trust themselves.*

magnum malum. *Ad.* Amici, inquit, desii esse dominus navis meæ; vicêre venti; reliquum est ut spem nostram collocemus in Deo, & quisque se paret ad extrema. *An.* O vere Scythicam concionem! *Ad.* In primis autem, inquit, exoneranda est navis; sic jubet *necessitas, durum telum*: præstat consulere vitæ, dispendio rerum, quàm simul cum rebus interire. Persuasa veritas: projecta sunt in mare plurima vasa plena pretiosis mercibus. *Ad.* Hoc erat verè jacturam facere. *Ad.* Aderat Italus quidam, qui legatum egerat apud regem Scotiæ; huic erat scrinium plenum vasis argenteis, annulis, panno, ac vestimentis sericis. *An.* Is nolebat decidere (1) cum mari? *Ad.* Non; sed cupiebat aut perire cum amicis opibus suis, aut simul cum illis servari. Itaque refragabatur. *An.* Quid nauclerus? *Ad.* Per nos, inquit, liceret tibi cum tuis perire solum: sed æquum non est, ut nos omnes tui scrinii causâ periclitemur: alioqui te unà cum scrinio dubimus in mare præcipitem. *An.* Orationem verè nauticam! *Ad.* Sic Italus quoque jacturam fecit, multa mala precans & superis & inferis, quod suam vitam elemento tam barbaro credidisset. *An.* Agnosco vocem Italicam (2). *Ad.* Paulo post, venti nihilo mitiores facti nostris muneribus, rupêre funes, dissecêre vela. *An.* O calamitatem! *Ad.* Ibi rursus nos adit nauta. *An.* Concionaturus? *Ad.* Salutat: *Amici*, inquit, *tempus hortatur ut unusquisque Deo se commendet, ac morti se præparet.* Rogatus à quibusdam nauticæ rei non imperitis, ad quot horas se crederet posse tueri navem, negavit se posse polliceri quicquam, sed ultra tres horas non posse. *An.* Hæc concio durior etiam erat prior. *Ad.* Hæc ubi locutus est, jubet incidi funes omnes, ac malum usque ad thecam, cui inseritur, incidi ferro, ac simul cum antennis devolvi in mare. *An.* Cur hoc? *Ad.* Quoniam sublato aut lacero velo, erat oneri non usui: tota spes erat in clavo. *An.* Quid interea vectores? *Ad.* Ibi vidisses miserum rerum faciem: nautæ canentes, Salve regina, implorabant matrem virginem, appellantes eam *stellam maris, reginam cæli, dominam mundi.*

(1) *Compound.* (2) Ex eo quod Itali in adversis præ omnibus populis proniores sunt ad maledicendum (idque execrandis modis) Deo, diabolo, & omnibus sanctis.

mundi, portum salutis, aliisque multis titulis illi blandientes, quos nusquam illi tribuunt Sacræ Literæ (1). *An.* Quid illi cum mari, quæ nunquam, opinor, navigavit? *Ad.* Olim Venus (2) agebat curam nautarum, quia nata credebatur ex mari: ea quoniam desiit curare, suffecta est huic matri non virgini Virgo mater. *An.* Ludis (3). *Ad.* Nonnulli procumbentes in tabulas, adorabant mare, quiequid erat olei effundentes in undas, non aliter illi blandientes quàm solemus irato principi. *An.* Quid aiebant? *Ad.* O clementissimum mare, ô generosissimum mare, ô ditissimum mare; ô formosissimum mare; mitesce, serva (4). Hujusmodi multa ocinebant surdo mari. *An.* Ridicula superstitio! Quid alii? *Ad.* Quidam nihil aliud quàm vomebant; plerique vota nuncupabant. Aderat Anglus quidam, qui promittebat montes aureos (5) Virgini Walsinghamicæ (6), si vivus attigisset terram. Alii multa promittebant ligno crucis, quod esset in tali loco; alii rursum quod esset in tali loco. Idem factum est de Maria virgine, quæ regnat in multis locis; & putant votum irritum, nisi locum exprimas. *An.* Ridiculum! quasi divi non habitent in cœlis. *Ad.* Erant qui se promitterent fore Carthusianos. Erat unus qui polliceretur se aditurum divum Jacobum, qui habitat Compostellæ, nudis pedibus & capite, corpore tantùm loricâ ferreâ tecto, ad hæc cibo emendicato. *An.* Nemo meminit Christophori? *Ad.* Unum audivi non sine risu, qui clarâ voce, nè non exaudiretur, polliceretur Christophoro, qui est Lutetiæ in summo templo, mons verius quàm statua, cereum tantum, quantus esset ipse. Hæc cùm vociferans, quantum poterat, identidem inculcaret; qui forte proximus assistebat illi notus, cubito tetigit eum, ac submonuit: *Vide quid polliceare; etiamsi rerum omnium tuarum auctionem facias, non fueris solvendo.* Tum ille voce jam pressiore, ne videlicet exaudiret Christophorus: *Tace*, inquit, *fatue; an credis*

(1) Observes isthuc. (2) Vidisti eam enim jam ex spuma maris natam. (3) *You banter.* (4) Observes ambiguitatem, *Serva, keep what you have got*, quia decidebant eum mari, alia significatione simpliciter vult, *preserve us.* (5) Hyperbole etiam in usu apud nos, at hausi ex Terentio in Phorm. i. 2, 19. *Montes auri polliceris.* (6) Quæ colitur Walsinghamiæ, *at Walsingham*; vicus est in *Norfolk* comitatu.

me ex animi ſententia loqui? Si ſemel contigere terram, non daturus ſum illi candelam ſebaceam. *An.* O craſſum ingenium! ſuſpicor fuiſſe Batavum. *Ad.* Non; ſed erat Zelandus. *An.* Miror nulli in mentem veniſſe Paulum apoſtolum, qui ipſe olim navigaverit, & fractâ navi deſilierit in terram (1). Is enim, *haud ignarus mali didicit miſeris ſuccurrere* (2). *Ad.* Pauli nulla erat mentio. *An.* Precabantur interim? *Ad.* Certatim. Alius canebat, *Salve regina*; alius *Credo in Deum* Erant qui peculiares quaſdam preculas habebant, non diſſimiles magicis adverſus pericula. *An.* Ut afflictio facit religioſos (3)! rebus ſecundis, nec Deus, nec divus quiſquam, nobis venit in mentem. Quid tu interea? Nulli divorum nuncupabas vota? *Ad.* Nequaquam. *An.* Cur ita? *Ad.* Quia non paciſcor cum divis. Quid eſt enim aliud quàm contractus juxta formulam, *Do, ſi facias*: aut, *Faciam, ſi facias*; *dabo cereum, ſi enatem*; *ibo Romam, ſi ſerves?* *An.* At implorabas alicujus divi præſidium? *Ad* Ne id quidem. *An.* Quam ob rem autem? *Ad.* Quia ſpatioſum eſt cœlum. Si cui divo commendàro meam ſalutem, puta ſancto Petro, qui fortaſſe primus audiet, quòd adſtet oſtio: prius quàm ille conveniat Deum, prius quàm exponat cauſam, ego jam periero. *An.* Quid igitur faciebas? *Ad.* Rectà adibam ipſum Patrem, dicens, *Pater noſter, qui es in cœlis.* Nemo divorum illo citiùs audit, aut libentius donat, quod petitur. *An* Sed interea non reclamabat tibi conſcientia? Non verebaris appellare *Patrem*, quem tot ſceleribus offenderas? *Ad.* Ut ingenuè dicam, deterrebat nonnihil conſcientia; ſed mox recipiebam animum, ita mecum cogitans: *Nullus eſt pater tam iratus filio, quin ſi videat eum periclitantem in torrente aut lacu, capillis arreptum ejiciat in ripam.* Inter omnes nullus ſe tranquilliùs agebat, quàm mulier quædam, cui erat infantulus in ſinu, quem lactabat. *An.* Quid illa? *Ad.* Sola nec vociferabatur, nec flebat, nec pollicitabatur; tantùm complexa puellam precabatur tacitè. Interea dum navis ſubinde illideretur

(1) Act. xxvii. (2) Ex Virgilio, Æneid. i. ubi de ſe Dido, *Haud ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.* (3) Verum hoc in omnibus periculis, ſed veriſſimum in periculis ex navagatione; hinc dictum tritum, *Qui noſcit orare, diſcat navigare.*

illideretur vado (1), nauclerus metuens nè tota ſolveretur, rudentibus eam cinxit à prora & à puppi. *An.* O miſera præſidia! *Ad.* Interim exoritur(2)quidam ſacrificus ſenex, annos natus ſexaginta ; nomen erat Adamus (3) : is, abjectis veſtibus uſque ad induſium, abjectis etiam ocreis & calceis, juſſit ut omnes itidem pararemus ad natandum. Atque ita ſtans in medio navis, concionatus eſt nobis ex Gerſone(4)quinque veritates de utilitate confitendi, hortatus omnes ut ſe quiſque præpararet & vitæ & morti. Aderat & Dominicanus quidam. His confeſſi ſunt qui volebant. *An.* Quid tu? *Ad.* Ego videns omnia plena tumultûs, tacitè confeſſus ſum Deo, damnans apud illum meam injuſtitiam, & implorans illius miſericordiam. *An.* Quo migraturus, ſi ſic periſſes? *Ad.* Hoc committebam judici Deo. Neque enim volebam eſſe mei ipſius judex: tamen bona quædam ſpes interim habebat animum meum. Dum hæc aguntur, redit ad nos nauta lachrymabundus: Paret, inquit, ſe quiſque ; nam navis non erit nobis uſui ad quartam horæ partem. Jam enim locis aliquot convulſa, hauriebat mare (5). Paulo poſt nauta renunciat nobis, ſe videre procul turrim ſacram (6), adhortans, ut divi, quiſquis eſſet ejus templi præſes, auxilium imploraremus. Procumbunt omnes, & orant ignotum divum *An.* Si nomine compellâſſetis eum, fortaſſis audiſſet. *Ad.* Erat ignotum. Interim nauclerus, quantum poteſt, eò navim dirigit jam laceram, jam undique combibentem undas ; ac planè dilapſuram (7), ni rudentibus ſuiſſet ſuccincta *An.* Dura rerum conditio. *Ad.* Eò provecti ſumus, ut ejus loci incolæ proſpicerent nos periclitantes ; ac procurrentes catervatim in extremum litus, ſublatis togis, & galeris in lanceas impoſitis, invitabant ad ſeſe ; ac jactatis in cœlum brachiis, ſignificabant ſe deplorare noſtram fortunam. *An.* Expecto quid evenerit. *Ad* Jam mare totam navim occupârat, ut nihilò tutiores eſſemus futuri in navi, quàm in mari. *An.* Hic

(1) *Was daſhed againſt the bottom.* (3) *Starteth up a certain Prieſt.* (3) Propter ætatem hoc illi fingit nomen. (4) Compoſuit enim librum, cui titulus, *De utilitate confitendi*, fuitque cancellarius univerſitatis Pariſienſis, mortuus autem Lugduni anno 1429. (5) *She leaketh.* (6) *A ſteeple.* (7) *Ready to be ſhivered in pieces.*

ad ſacram (1) anchoram confugiendum erat. *Ad.* Imò ad miſeram. Nautæ ſcapham exoneraat aquâ, ac dimittunt in mare. In hanc omnes ſeſe conantur conjicere, nautis magno tumultu reclamantibus, ſcapham non eſſe capacem tantæ multitudinis; arriperet ſibi quiſque quod poſſet, ac nataret. Res non patiebantur lenta conſilia; alius arripit remum, alius contum, alius alveum, alius ſitulam, alius tabulam; ac ſuo quiſque præſidio nitentes committunt ſe fluctibus. *An.* Quid interim acciđit illi mulierculæ, quæ ſola non ejulabat? *Ad.* Illa omnium prima pervenit ad litus. *An.* Quî potuit? *Ad.* Impoſueramus eam repandæ tabulæ (2), & ſic alligaveramus, ut non facilè poſſet decidere: dedimus illi tabellam (3) in manum, quâ vice remi uteretur; ac benè precantes expoſuimus in fluctus, conto protrudentes, ut abeſſet à navi, unde erat periculum; illa lævâ tenens infantulum, dextrâ remigabat. *An.* O viraginem! *Ad.* Cùm jam nihil ſupereſſet, quidam avulſit ligneam ſtatuam virginis matris jam putrem atque excavatam à ſoricibus; eamque complexus, cœpit natare. *An.* Scapha pervenit incolumis? *Ad.* Nulli prius periere. Porro triginta ſeſe in eam conjecerunt. *An.* Quo malo fato id factum eſt? *Ad.* Prius quàm poſſet ſe liberare à magna navi, illius vacillatione ſubverſa eſt. *An.* O factum male; Quid tum? *Ad.* Ego dum aliis conſulo, pæne perieram. *An.* Quo pacto? *Ad.* Quia nihil ſupererat aptum natationi. *An.* Illic ſubera fuiſſent uſui? *Ad.* In eo rerum articulo maluiſſem vile ſuber, quàm candelabrum aureum. Circumſpicienti tandem venit in mentem de ima mali parte; eam quoniam ſolus eximere non poteram, adſciſco ſocium: huic ambo innixi, committimus nos mari, ſic ut ego dextrum cornu tenerem, ille lævum. Dum ſic jactamur, ſacrificus ille concionator nauticus medium injecit ſe in humeros noſtros. Erat autem ingenti corpore. Exclamamus, *Quis illi tertius? Is perdet nos omnes.* Ille contra placidè, *Sitis*, inquit, *bono animo. Sat ſpatii eſt. Deus aderit nobis.* *An.* Cur ille

(1) Idem quòd *extrema anchora*; at præterea, nautæ ſacram anchoram vocant eam quæ validiſſima eſt, & qua ultima utuntur cùm nullum ſcil. aliud vident remedium. (2) *On a broad plank.* (6) *A piece of board.*

ille tam ſerò cœpit eſſe natator? *Ad.* Imò futurus erat in ſcapha, unà cum Dominicano: nam omnes hoc honoris illi deferebant; ſed quanquam erant invicem conſeſſi in navi, tamen obliti neſcio quid circumſtantiarum, rurſus ibi in ora navis conſitentur, & alter alteri manum imponit, interim ſcapha perit: nam hæc mihi narravit Adamus. *An* Quid actum eſt de Dominicano? *Ad.* Is, ut idem narrabat, imploratâ divorum ope, abjectis veſtibus, nudum ſe commiſit natationi. *An* Quos divos invocabat? *Ad.* Dominicum, Thomam, Vincentium, & neſcio quem Petrum, ſed in primis fidebat Catharinæ Senenſi. *An.* Chriſtus illi non veniebat in mentem? *Ad.* Ita narrabat ſacrificus. *An.* Melius enatâſſet, ſi non abjeciſſet ſacram cucullam: eâ depoſitâ, quî potuit illum agnoſcere Catharina Senenſis (1)? Sed perge narrare de te. *Ad.* Dum adhuc volveremur juxta navim, arbitrio fluctuum huc & illuc ſe volventem, clavus illiſus fregit femur ejus qui tenebat lævum cornu. Sic ille revulſus eſt (2); ſacrificus, precatus illi requiem æternam, ſucceſſit in locum illius, adhortans me ut magno animo tuerer cornu meum, ac ſtrenuè moverem pedes. Interim potabamus multum aquæ ſalſæ. Adeò Neptunus nobis non balneum tantùm ſalſum, ſed potionem etiam ſalſam temperârat, quanquam ſacrificus ei rei monſtraret remedium. *An.* Quod, obſecro? *Ad.* Quoties unda nobis occurreret, ille oppoſuit occipitium, ore clauſo. *An.* Strenuum ſenem mihi narras. *Ad.* Ubi jam aliquamdiu ſic natantes nonnihil promoviſſemus (3), ſacrificus, quoniam erat miræ proceritatis, Bono, inquit, es (4) animo: ſentio vadum. Ego non auſus tantum ſperare felicitatis, Longiùs, inquam, abſumus à litore, quàm ut vadum ſperandum ſit. Imò, inquit, ſentio pedibus terram. Eſt, inquam, fortaſſe è ſcriniis aliquod, quod huc devolvit mare. Imò, inquit, ſcalptu digitorum (5) planè ſentio terram. Cùm adhuc aliquamdiu natâſſemus, ac rurſus ſentiret vadum, Tu fac, inquit, quod tibi videtur factu optimum, ego tibi cedo malum totum, & vado me credo; ſimulque expectato fluctuum

(1) Et quis non agnoſcet tua ſcommata, Eraſme? (2) *Was beat off.* (3) *Had advanced.* (4) Sis. (5) *By the ſcratching of my toes.*

deceſſu, pedibus ſequutus eſt quanto potuit curſu. Rurſus accedentibus undis, utraque manu complexus utrumque genu, obnitebatur fluctui, occultans ſeſe ſub undis, quemadmodum ſolent mergi & anates: rurſus abeunte, fluctu promicabat & currebat. Ego videns hoc illi ſuccedere, ſum imitatus. Srabant in arena, qui porrectis inter ſe prælongis haſtilibus, fulciebant ſeſe adverſus impetum undarum, viri robuſti, & fluctibus aſſueti, ſic ut ultimus haſtam porrigeret adnatanti. Eâ contactâ, omnibus in litus ſe recipientibus, tutò pertrahebatur in ſiccum. Hac ope ſervati ſunt aliquot. *An.* Quot? *Ad.* Septem: verum ex his duo ſoluti ſunt tepore, admoti igni. *An.* Quot eratis in navi? *Ad.* Quinquaginta octo. *An.* O ſævum mare! ſaltem decimis fuiſſet (1) contentum, quæ ſufficiunt ſacerdotibus. Ex tanto numero tam paucos reddidit? *Ad.* Ibi experti ſumus incredibilem gentis humanitatem, omnia nobis mirâ alacritate ſuppeditantis, hoſpitium, ignem, cibum, veſtes, viaticum. *An.* Quæ gens erat? *Ad.* Hollandica. *An.* Iſtâ nihil humanius, cùm tamen feris nationibus cincta ſit. Non repetes, opinor, poſthac Neptunum. *Ad.* Non, niſi mihi Deus ademerit ſanam mentem. *An.* Et ego malim audire tales fabulas (2), quàm experiri.

DIVERSORIA.

Bertulphus, Gulielmus.

Be. CUR ita viſum eſt plériſque biduum aut triduum commorari Lugduni (3)? Ego ſemel iter ingreſſus, non conquieſco, donec pervenero quò conſtitui. *Gu.* Imò ego admiror quenquam illinc avelli poſſe. *Be.* Quam ob rem tandem? *Gu.* Quia illic locus eſt, unde non poterant avelli ſocii Ulyſſis; illic Sirenes. Nemo domi ſuæ tractatur melius, quàm illic in pandocheo. *Be.* Quid ſit? *Gu.* Ad menſam ſemper adſtabat aliqua mulier, quæ convivium exhilararet (4) facetiis ac leporibus. Et eſt illic mira formarum felici-

tas.

(1) Debuiſſet eſſe. (2) Hiſtorias. (3) *Lions*, urbs eſt Galliæ poſt Lutetiam nobiliſſima. (4) *Diverted the company with jeſts and witticiſms.*

tas (1). Primùm adibat mater familias, quæ ſalutabat, jubens nos hilares eſſe, & quod apponeretur boni conſulere. Huic ſuccedebat filia, mulier elegans, moribus ac linguâ adeo feſtivis, ut poſſit vel ipſum Catonem (2) exhilarare. Nec confabulantur ut cum hoſpitibus ignotis, ſed veluti cum olim notis ac familiaribus. *Be.* Agnoſco Gallicæ gentis humanitatem. *Gu.* Quoniam autem illæ non poterant adeſſe perpetuò, quod eſſent obeunda munia domeſtica, reliquique convivæ conſalutandi, continenter adſtabat puellula quædam ad omnes jocos inſtructa: unâ ſatis erat omnium jaculis (3) excipiendis; hæc ſuſtinebat fabulam (4), donec rediret filia. Nam mater erat natu grandior. *Be.* Sed qualis erat tandem apparatus? Nam fabulis non expletur venter. *Gu.* Profectò lautus; ut ego mirer illos tam vili (5) poſſe accipere hoſpites. Rurſus, peracto convivio, lepidis fabulis alunt hominem, nè quid obrepat tædii. Mihi videbar domi eſſe, non peregrè. *Be.* Quid in cubiculis? *Gu.* Illic nuſquam non aderant aliquot puellæ, ridentes, laſcivientes, luſitantes: ultrò rogabant, ſi quid haberemus veſtium ſordidarum, eas lavabant, ac lotas reddebant. Quid multis (6)? Nihil illic vidimus prærer puellas ac mulieres, niſi in ſtabulo; quanquam & huc frequenter irrumpebant puellæ. Abeuntes complectuntur, tantòque affectu dimittunt, ac ſi fratres eſſent omnes, aut propinquæ cognationis. *Be.* Fortaſſis iſti mores decent Gallos; mihi magis arrident Germaniæ mores, utpote maſculi. *Gu.* Mihi nunquam contigit videre Germaniam: quare, te quæſo, ne gravere commemorare, quibus modis accipiant hoſpitem. *Be.* An ubique ſit eadem tractandi ratio, neſcio: quod ego vidi, narrabo Advenientem nemo ſalutat, ne videantur ambire hoſpitem. Id enim ſordidum & abjectum (7) exiſtimant, & indignum Germanicâ ſeveritate (8). Ubi diu inclamaveris, tandem aliquis per feneſtellam æſtuarii (9) (nam in his degunt fere uſque ad ſolſtitium æſtivum) profert caput, non

(1) *Great beauties.* (2) Virum graviſſimum, qualis erat Cato. (3) Jocis (4) *The diſcourſe.* (5) Subauditur *pretio.* (6) *Opus eſt verbis?* (7) *Mean and piti ful.* (8) Gravitate. (9) *Of the ſtove*, quod cœnaculum eſt vel cubiculum univerſaliter in uſu in Germania, caminum non habens.

non aliter quam è teſta proſpicit teſtudo. Is rogandus eſt, an liceat illic diverſari. Si non tenuit, intelligis dari locum. Rogantibus ubi ſit ſtabulum, motâ manu commonſtrat. Illic licet tibi tuum equum tractare tuo more. Nullus enim famulus manum admovet. Si celebrius eſt diverſorium, ibi famulus commonſtrat ſtabulum, atque etiam locum equo minimè commodum. Nam commodiora ſervant venturis, præſertim nobilibus. Si quid cauſeris (1), ſtatim audis; *Si non placet, quære aliud diverſorium.* Fœnum in urbibus ægrè ac perparcè præbent, nec multo minoris vendunt, quàm ipſam avenam. Ubi conſultum eſt equo, totus commigras in hypocauſtum (2), cum ocreis, ſarcinis, luto: id eſt unum omnibus commune. *Gu.* Apud Gallos deſignant cubicula, ubi ſeſe exuant, extergant, calefaciant, aut quieſcant etiam, ſi libeat. *Be.* Hic nihil tale. In hypocauſto exuis ocreas; induis calceos; mutas, ſi voles, induſium; veſtes pluviâ madidas ſuſpendis juxta hypocauſtum; ipſe te admoves, ut ſicceris. Eſt & aqua parata, ſi libeat lavare manus, ſed ita munda plerumque, ut tibi poſt alia quærenda ſit aqua, quâ lotionem eam abluas. *Gu.* Laudo viros nullis deliciis effœminatos. *Be.* Quòd ſi tu appuleris ad horam à meridie quartam, non cœnabis tamen ante nonam, nonnunquam & decimam. *Gu.* Quam ob rem? *Be.* Nihil apparent niſi videant omnes, ut eadem operâ miniſtretur omnibus. *Gu.* Quærunt compendium (3). *Be.* Tenes (4). Itaque frequenter in idem hypocauſtum conveniunt octoginta aut nonaginta, pedites, equites, negotiatores, nautæ, aurigæ, agricolæ, pueri, fœminæ, ſani, ægroti. *Gu.* Ifthuc vere cœnobium eſt. *Be.* Alius ibi pectit caput, alius abſtergit ſudorem, alius repurgat perones aut ocreas, alius eructat allium. Quid multis? Ibi linguarum ac perſonarum non minor eſt confuſio, quam olim in turri Babel. Quòd ſi quem conſpexerint peregrinæ gentis, qui cultu dignitatis nonnihil præ ſe ferat, in hunc intenti ſunt omnes defixis oculis, contemplantes, quaſi novum aliquod animantis genus adductum ſit ex Africa (5); adeo ut poſteaquam

(1) Reprehendas. (2) Idem quod *æſtuarium*. (3) *The ſhorteſt way.* (4) Recte intelligis. (5) Veluti proverbio dicebatur olim, *Africa ſemper aliquid apportat novi.*

teaquam accubuerint, reflexo in tergum vultu, continenter aſpiciant, nec dimoveant oculos, cibi immemores. *Gu.* Romæ, Lutetiæ, ac Venetiæ, nemo quicquam miratur. *Be.* Nefas eſt interim tibi quicquam petere (1). Ubi jam multa eſt veſpera (2), nec ſperantur plures adventuri, prodit famulus ſenex, barbâ canâ, tonſo capite, vultu torvo, ſordido veſtitu. *Gu.* Tales oportebat cardinalibus Romanis eſſe à poculis (3). *Be.* Is circumactis oculis tacitus dinumerat, quot ſint in hypocauſto; quo plures adeſſe videt, hoc vehementius accenditur hypocauſtum, etiamſi alicqui ſol æſtu ſit moleſtus. Hœc apud illos præcipua pars eſt bonæ tractationis, ſi ſudore diffluant (4) omnes. Si quis non aſſuetus vapori, aperiat rimam feneſtræ, nè præfocetur, protinus audit, *Claude.* Si reſpondeas, *Non fero*: audis *Quære igitur aliud diverſorium.* *Gu.* Atqui mihi nihil videtur eſſe periculoſius, quàm tam multos haurire eundem vaporem, maximè reſoluto corpore (5), atque hic capere cibum, & horas complures commorari. Jam enim omitto ructus alliatos, & ventris flatum, halitus putres: multi ſunt qui morbis occultis laborant, nec ullus morbus non habet ſuum contagium. Certe plerique ſcabiem habent Hiſpanicam, ſive, ut quidem vocant, Gallicam, cùm ſit omnium nationum communis. Ab his, opinor, non multo minus eſſe periculi, quàm à leproſis. Jam tu divina, quantum diſcriminis ſit in peſtilentia. *Be.* Sunt viri fortes, (6), iſta rident ac negligunt. *Gu.* Sed interim multorum periculo fortes ſunt. *Be* Quid facias? Sic aſſueverunt: & conſtantis eſt animi (7) non diſcedere ab inſtituto (8). *Gu.* Atqui ante annos viginti quinque, nihil receptius erat apud Brabantos, quàm thermæ publicæ: eæ nunc frigent (9) ubique. Scabies enim nova docuit nos abſtinere. *Be.* Sed audi cætera. Poſt redit ille barbatus Ganymedes, ac linteis inſternit menſas,

(1) *To call for.* (2) *The evening is far advanced.* (3) *Cupbearers.* Sed forſan tales grati non ſunt cardinalitio palato, rationem non allegat auctor, nos quoque non. (4) *Run down with ſweat.* (5) *When the pores are open.* (6) Ironice intelligatur, fortitudo nulla in talibus. (7) *Of a mind full of reſolution.* (8) Alia ironia rurſus, vel continuatio ejuſdem. (9) *Are out of uſe.*

ſas, quot putat eſſe ſatis illi numero. Sed ô Deum immortalem! quam non (1) Mileſiis! cannabea (2) diceres ex antennis detracta. Deſtinavit enim unicuique menſæ convivas, ut minimum octo. Jam quibus eſt notus mos patrius, accumbunt, ubi cùique libitum fuerit. Nullum enim diſcrimen inter paupertem & divitem, inter herum ac famulum. *Gu* Hæc eſt illa vetus æqualitas, quam nunc è vita ſubmovit tyrannis. Sic opinor vixiſſe Chriſtum cum ſuis diſcipulis *Be.* Poſtquam accubuerunt omnes, rurſum prodit torvus ille Ganymedes, ac denuò dinumerat ſua ſodalitia (3): mox reverſus apponit ſingulis pinacium (4) ligneum, & cochleare ex eodem argento factum, deinde cyathum vitreum, aliquanto poſt, panem: eum ſibi quiſque per otium repurgat (5), dum coquuntur pultes. Ita nonunquam ſedetur fermè horæ ſpatio. *Gu.* Nullus hoſpitum interim efflagitat cibum? *Be.* Nullus, cui notum ſit regionis ingenium. Tandum apponitur vinum, Deus bone! quàm non ſumoſum! Non aliud oportebat bibere ſophiſtas; tanta eſt ſubtilitas & acrimonia. Quod ſi quis hoſpes, etiam oblatâ privatim pecuniâ, roget ut aliunde paretur aliud vini genus, primùm diſſimulant, ſed eo vultu, quaſi interfecturi: ſi urgeas, reſpondent. Hîc diverſati ſunt tot comites & marchiones, nèque quiſquam queſtus eſt de vino meo: ſi non placet, quære tibi aliud diverſorium. Solos enim nobiles ſuæ gentis habent pro hominibus, & horum inſignia nuſquam non oſtentant. Jam igitur habent offam, quam objiciant latranti ſtomacho (6): mox magnâ pompâ veniunt diſci. Primus fermè habet offas panis madefactas jure carnium, aut, ſi dies eſt piſculentus (7), jure leguminum. Deinde aliud jus: poſt aliquid carnium recoctarum, aut ſalſamentorum recalfactorum; rurſus pultis aliquid, mox aliquid ſolidioris cibi, donec, probè domito ſtomacho, apponant carnes aſſas, aut piſces elixos, quos non poſſis omninò contemnere: ſed hîc parci

(1) Subauditur *ſimiliſbus*. (2) *Sails*, ſiquidem ex craſſiore cannabo contexta: vox non occurrit in plurimis dictionariis. (3) *His gueſts*. (4) *A trencher*, diminutivum eſt vocis *pinax*, quæ ſignificat *a board*. (5) *Pareth it*. (6) Elegans locutio, ex Horatio, Sat. ii. 2, 17. *Cum ſale panis latrantem ſtomachum bene leniet*. (7) *A fiſh day*, i. e. dies in quo per eccleſiam carnibus veſci non licet, ſed piſcibus benè.

parci ſunt, & ſubitò tollunt. Hoc pacto totum convivium temperant, quemádmodum ſolent actores fabularum, qui ſcenis admiſcent choros; ita iſti alternis miſcent offas ac pultes. Curant autem, ut extremus actus ſit optimus. *Gu.* Et hoc eſt boni poetæ. *Be.* Porrò piaculum ſit (1), ſi quis interim dicat, *Tolle hunc diſcum: nemo veſcitur.* Deſidendum eſt uſque ad præſcriptum ſpatium, quod illi clepſydris, ut opinor, metiuntur. Tandem prodit ille barbatus, aut pandocheus (2) ipſe, veſtitu minimùm à famulis differens; rogat, ecquid animi nobis ſit. Mox adfertur vinum aliquod generoſius. Amant autem, eos qui bibunt largiùs, cùm nihilo plus ſolvat ille, qui plurimum hauſerit vini, quàm qui minimum. *Gu.* Mirum gentis ingenium! *Be.* Cùm nonnunquam ſint, qui duplo plus abſumant in vino quàm ſolvant pro convivio. Sed antequam finiam hoc convivium, dictu mirum, quis ſit tibi ſtrepitus ac vocum tumultus, poſtquam omnes cœperunt incaleſcere potu. Quid multis? Surda omnia. Admiſcent ſe frequenter ficti moriones; quo genere hominum, cum nullum ſit magis deteſtandum, tamen vix credas, quantopere delectentur Germani: illi cantu, garritu, clamore, ſalutatione, pulſu, faciunt, ut hypocauſtum videatur corruiturum, neque quiſquam alterum audiat loquentem. At interea videntur ſibi ſuaviter vivere; atque illic deſidendum eſt volenti nolenti, uſque ad multam noctem. *Gu.* Nunc tandem abſolve convivium. Nam me quoque tædet tam prolixi. *Be.* Faciam. Tandem ſublato caſeo, qui vix illis placet, niſi purtis ac vermibus ſcatens (3), prodit ille barbatus, adferens ſecum pinacium eſcarium, in quo cretâ pinxit aliquot circulos ac ſemicirculos, id deponit in menſa, tacitus interim ac triſtis; Charontem quempiam diceres. Qui agnoſcunt picturam, deponunt pecuniam, deinde alius, atque alius, donec expleatur pinacium. Deinde notatis qui depoſuerunt, ſupputat tacitus; ſi nihil deſit, annuit capite. *Gu* Quid ſi quid ſuperſit? *Be.* Fortaſſe redderet, & faciunt hoc nonnunquam. *Gu.* Nemo reclamat iniquæ rati-

(1) Eſt. *It is a great crime.* (2) Diverſorii magiſter. (3) *Full of maggots.*

rationi (1)? *Be.* Nemo qui ſapit. Nam protinus audiret, *Quid tu es hominis? Nihilo plus ſolves quam alii.* *Gu.* Liberum hominum genus narras. *Be.* Quod ſi quis ex itinere laſſus, cupiat mox à cœna petere lectum, jubetur exſpectare, donec cæteri quoque eant cubitum. *Gu.* Videor mihi videre civitatem Platonicam. *Be.* Tum ſuus cuique nidus oſtenditur, & verè nihil aliud quàm cubiculum: tantum enim ibi lecti ſunt, & præterea nihil quo utaris, aut quod fureris. *Gu.* Illic mundities eſt? *Be* Eadem quæ in convivio: lintea forte lota ante Menſes ſex. *Gu.* Quid interim fit de equis? *Be.* Ad eandem diſciplinam tractantur, ad quam homines. *Gu.* Sed eſt eadem ubique tractatio? *Be* Alicubi civilior eſt, alicubi durior, quam narravi: verum in genere talis eſt. *Gu.* Quid ſi ego tibi nunc narrem, quibus modis hoſpites tractentur in ea parte Italiæ, quam Longobardiam vocant, rurſus in Hiſpania; deinde in Anglia, & in Wallia? Nam Angli partim Gallicos, partim Germanicos mores obtinent, ut ex his duabus gentibus mixti. Walli ſe prædicant αὐτόχθονας Anglos. *Be.* Quæſo te, ut narres. Nam mihi nunquam contigit eas adire. *Gu.* In præſentia non eſt otium. Nam nauta juſſit, adeſſem ad horam tertiam, niſi vellem relinqui; & habet ſarcinulam: alias dabitur opportunitas ad ſatietatem uſque garriendi.

COLLOQUIUM SENILE.

VEL,

Γερόντων λογία (2), Ὄχημα (3).

EUSEBIUS, PAMPIRUS, POLYGAMUS, GLYCION.

Eu. QUAS novas aves hîc ego video? Niſi me fallit animus, aut parum proſpiciunt oculi, video tres veteres congerrones meos confidentes, Pampyrum, Polygamum, & Glycionem. Certè ipſi ſunt. *Pa.* Quid tibi

(1) *Reckoning?* (2) Senum colloquium. *the Colloquy of old men.* (3) Currus, vel vehiculum; quoniam colloquium habetur in vehiculo.

tibi vis cum tuis vitreis oculis, fascinator(1)? Congredere propius, Eusebi. *Po.* Salve multàm, exoptate Eusebi. *Gl.* Benè sit tibi, vir optime. *Eu.* Salvete vos omnes unâ salute, pariter mihi charissima capita. Quis Deus, aut casus Deo felicior(2), nos conjunxit? Nam nemo nostrùm vidit alium annis, opinor, jam quadraginta. Mercurius caduceo suo non potuisset melius nos in unum contrahere. Quid hîc agitis? *Pa.* Sedemus. *Eu.* Video; sed qua de causa? *Po.* Operimur currum, qui nos devehat Antuerpiam(3). *Eu.* Ad mercatum? *Po.* Scilicet, sed spectatores magis, quàm negotiatores: quanquam aliis aliud est negotii. *Eu.* Et nobis eôdem est iter. Verùm quid obstat, quo minus eatis? *Po.* Nondum convenit cùm aurigis. *Eu.* Difficile genus hominum. Sed visne, ut illis imponamus? *Po.* Liberet, si liceret. *Eu.* Simulemus nos velle simul abire pedites. *Po.* Citiùs credant caneros volaturos, quàm nos tam grandes (4) pedibus hoc iter confecturos. *Gl.* Vultis rectum vérumque consilium? *Po.* Maxime. *Gl.* Illi putant: id quo faciunt diutius, hoc plus erit periculi, necubi nos dejiciant in lutum. *Po.* Admodum diluculo venias oportet, si sobrium aurigam velis. *Gl.* Quo maturiùs perveniamus Antuerpiam, nobis quatuor solis currum stipulemur. Contemnendum censeo tantillum pecuniæ. Hoc damni multis commoditatibus pensabitur, sedebimus commodiùs, ac mutuis fabulis suavissime transigemus hoc iter. *Po.* Rectè suadet Glycion; ut in vehiculo quoque jucundus comes pro vehiculo sit. Quin & juxta Græcorum proverbium, liberiùs loquemur, non de plaustro, sed in plaustro. *Gl.* Transegi, conscendamus. Vah, nunc mihi libet vivere, posteaquam ex tanto intervallo videre contigit mihi charissimos olim sodales. *Eu.* Ac mihi videor repubescere. *Po.* Quot annos supputatis, ex quo Lutetiæ convixímus? *Eu.* Arbitror haud pauciôres quadraginta duobus. *Pa.* Tum videbamur omnes æquales. *Eu.* Ita ferme eramus aut si

(1) Hic titubus, ex eo quod fascinatio dicitur esse in oculis. (2) Ethnica locutio quam imitatus est ex Ovidio, Metam. i. 21. *Hanc Deus & melior litem natura diremit.* (3) Urbem Brabantiæ nobilissimam, Erasmi tempore, & totius Europæ emporium. (4) *Ætate* scil.

quid erat discriminis, perpusillum erat. *Pa.* At nunc quanta inæqualitas! Nam Glycion nihil habet senii, & hujus ætas videri queat Polygamus. *Eu.* Profectò sic res habet. Quid rei in causa? *Pa.* Quid? aut hic cessavit ac restitit in cursu, aut ille antevertit. *Eu.* Ohe, non cessant anni, quantumvis cessant homines. *Pa.* Dic bonâ fide, Glycion, quot annos numeras? *Gl.* Plures quàm ducatos. *Po.* Quot tandem? *Gl.* Sexaginta sex. *Eu.* O verè Τιθωνῦ γῆρας (1), quod aiunt. *Po.* Sed quibus tandem artibus remoratus es senectutem? nam neque canities adest, neque rugosa cutis: vigent oculi, nitet utrinque dentium series: color vividus est, corpus succulentum. *Gl.* Dicam artes meas; modo tu viciſſim nactes nobis artes tuas, quibus senectutem accelerâsti. *Po.* Recipio (2) me facturum. Dic igitur, quò te contulisti, relictâ Lutetiâ? *Gl.* Rectà in patriam. Illic commoratus ferè annum, dispicere cœpi de deligendo vitæ genere; quam ego rem non leve momentum habere credo ad felicitatem: circumspiciebam quid cuique succederet, quid secus. *Po.* Miror tibi tantum fuisse mentis, cùm Lutetiæ nihil fuerit te nugacius. *Gl.* Tum ferebat ætas. Et tamen, ô bone, non hic meo Marte (3) rem omnem gessi. *Po.* Mirabar. *Gl.* Priusquam quicquam aggrederer, adii quendam è civibus natu grandem, longo rerum usu prudentissimum, totiùsque civitatis testimonio probatissimum, ac meo quidem judicio etiam felicissimum. *Eu.* Sapiebas. *Gl.* Hujus usus consilio, duxi uxorem. *Po.* Pulchrè dotatam? *Gl.* Dote mediocri, ac planè, juxta proverbium, τὴν καθ' ἑαυτοῦ (4). Nam & mihi res erat mediocris. Ea res mihi planè cessit ex animi sententia. *Po.* Quot annos tum eras natus? *Gl.* Viginti fermè duos. *Po.* O te felicem! *Gl.* Non totum hoc fortunæ debeo, nè quid erres. *Po.* Quî sic? *Gl.* Dicam. Alii priùs diligunt, quàm deligant; ego judicio delegi, quàm diligerem: & tamen hanc magis duxi ad

(1) Tithoni senectus; *i. e.* longæva & florida, qualis Tithono obtigit. (2) Promitto, polliceor. (3) Per meipsum solum, *by my own conduct only.* (4) Secundum me; *i. e.* sortis æqualis cum mea, respiciens ad Pittaci monitum, *Æqualem tibi ducito.* vel ad Ovidii versum notissimum, *At si cui velis nubere, nube pari.*

ad posteritatem, quàm ad voluptatem. Cum ea vixi suavissimè annos non plures octo. *Po.* Reliquit orbum? *Gl.* Immò supersunt quadriga liberorum: filii duo, filiæ totidem. *Po.* Privatùsne vivis, an magistratu fungeris? *Gl.* Est mihi munus publicum, poterant contingere majora; verùm hoc mihi delegi, quod tantum haberet dignitatis, ut me vindicaret à contemptu; cæterùm minimè molestiis negotiis obnoxium. Ita nec est, quod quisquam objiciat, me mihi vivere; & est unde nonnunquam & amicis dem operam. Hoc contentus, nihil unquam magis ambii. Verum sic gessi magistratum, ut illi ex me dignitas accreverit. Hoc ego pulchrius duco, quàm ex muneris splendore dignitatem mutuò sumere. *Eu.* Nihil verius. *Gl.* Sic inter cives meos consenui, charus omnibus. *Eu.* Isthuc vero difficillimum est, cùm non absre dictum sit. *Qui neminem habet inimicum, cum nec amicum habere quenquam*; & *Felicitatis semper invidiam esse comitem.* *Gl.* Insignem felicitatem comitari solet invidia: mediocritas tuta est. Et hoc mihi perpetuum studium fuit, ne quid mei commodi ex aliorum incommodis compararem. Illam, quam Græci vocant ἀσφάλειαν quantum licuit amplexus sum. Nullis negotiis ingessi memet: sed præcipuè continui me ab his, quæ sine offensa multorum susci pi non poterant. Itaque si juvandus erit amicus sic illi benefacio, ut hac de causa nullum mihi parem inimicum. Et si quid ortum fuerit simultatis alicunde, aut purgatione lenio, aut officiis extinguo, aut dissimulatione patior intermori; à contentione semper abstineo; quæ si inciderit, malo rei, quàm amicitiæ, facere jacturam. In cæteris Mitionem quenquam ago; nulli lædo os, arrideo omnibus, saluto ac resaluto benigniter; nullius animo repugno, nullius institutum aut factum damno, nemini me præfero; patior suum cuique pulchrum esse (1). Quod taceri velim, nemini credo. Aliorum arcana non scrutor; & si quid forte novi, nunquam effutio. De his qui præsentes non sunt, aut taceo, aut

(1) Jam non absimile vidisti, nempè, *Satis est, si suo regi placeat regina.*

amicè loquor, ac civiliter; magna pars simultatum inter homines nascitur ex linguæ intemperantia. Alienas simultates nec excito, nec alo; sed ubicunque datur opportunitas, aut extinguo, aut mitigo. His rationibus hactenus vitavi invidiam, ac benevolentiam civium meorum alui. *Po.* Non sensisti gravem cœlibatum? *Gl.* Mihi quidem nihil accidit acerbius in vita unquam uxoris morte; ac vehementer optâssem illam unà mecum consenescere, liberisque communibus frui: sed quando aliter visum est superis, judicavi sic, magis expedire utrique; neque causam putavi, cur me inani luctu discruciarem, præsertim cum is nihil prodesset defunctæ. *Po.* Nunquâmne incessit libido repetendi matrimonii, præsertim cum istud tibi feliciter cessit? *Gl.* Incessit; sed liberorum causâ duxeram uxorem, liberorum etiam causâ rursus non duxi. *Po.* At miserum est cubare solum totas noctes. *Gl.* Nihil est difficile volenti. Tum cogita, quantas etiam habeat commoditates cœlibatus. Quidam omni ex re decerpunt si quid est incommodi; qualis fuisse videtur Cratesille (1), cujus titulo fertur epigramma, vitæ mala colligens. Nimium his placet illud, *Optimum non nasci.* Mihi magis arridet Metrodorus undequaque decerpens si quid inest boni. Sic enim fit vita dulcior. Et ego sic induxi animum, ut nihil vehementer vel oderim, vel expetam. Ita fit, ut si quod obtingat boni, non efferar, aut insolescam: si quid decedat, non admodum crucier. *Po.* Næ tu philosophus es, vel ipso Thalete sapientior, si quidem istud potes. *Gl.* Si quid ægritudinis obortum est animo, ut multa fert hujusmodi vita mortalium, protinus ejicio ex animo, sive sit ira ex offensa, sive quid aliud indigne factum. *Po.* At sunt quædam injuriæ, quæ vel placidissimo moveant stomachum: tales sunt frequenter & famulorum offensæ. *Gl.* Nihil ego patior residere in animo meo. Si mederi queam, medeor: sin minus, sic cogito. Quid proderit me tingi re nihilo melius habiturâ? Quid multis? Patior, ut hoc mox impetret à me ratio, quod paulo post tempus esset impetraturum.

Certe

(1) Philosophus, qui in epigrammate congessit omnia hominum mala, idque hoc dicto clausit, *Optimum non nasci.*

Certe nullus eſt tantus animi dolor, quem patiar mecum ire cubitum. *Eu.* Nihil mirum, ſi tu non ſeneſcis, qui tali ſis animo, *Gl.* Atque adeo, ne quid reticeam apud amicos, cum primis cavi, ne quid flagitii committerem, quod vel mihi, vel liberis meis, probro eſſe poſſet. Nihil enim irrequietius animo ſibi male conſcio. Quod ſi quid culpæ admiſſum eſt, non eo cubitum priùs, quàm me Deo reconciliâro. Veræ tranquillitatis, ſeu, ut Græcè dicam, εὐθυμίας (1) fons eſt, benè convenire cum Deo. Nam qui ſic vivunt, his nec homines magnopere nocere poſſunt. *Eu.* Num quando te cruciat metus mortis? *Gl.* Nihil magis quàm macerat dies nativitatis. Scio moriendum: iſta ſolicitudo fortaſſis adimat mihi aliquot vitæ dies, certè nihil poſſit adjicere. Itaque totam hanc curam ſuperis committo: ipſe nihil aliud curo, quam ut bene ſuaviterque vivam. Non poteſt autem ſuaviter, niſi qui benè. *Pa.* At ego ſeneſcerem tædio, ſi tot annos degerem in eadem urbe, etiamſi Romæ contingat vivere. *Gl.* Habet quidem loci mutatio voluptatis nonnihil; longinquæ vero peregrinationes, ut prudentiam addunt fortaſſis, ita plurimum habent periculorum. Mihi videor tutius totum orbem obire in tabula geographica, neque paulo plus (2) videre in hiſtoriis, quàm ſi viginti totos annos, ad Ulyſſis exemplum, per omnes terras mariaque volitarem. Habeo prædiolum, quod abeſt ab urbe non pluſquam duobus millibus paſſuum; ibi nonnunquam ex urbano fio ruſticus; atque ibi recreatus, redeo novus hoſpes in urbem; nec aliter ſaluto ac ſalutor, quàm ſi renavigâſſem ex inſulis nuper inventis (3). *Eu.* Non adjuvas valetudinem pharmacis? *Gl.* Nihil mihi rei cum medicis. Nec incîdi venam unquam, nec devoravi catapotia, nec hauſi potiones. Si quid oboritur laſſitudinis, moderatione victûs, aut ruſticatione propello malum. *Eu.* Nihilne tibi cum ſtudiis? *Gl.* Eſt. Nam in his eſt præcipua vitæ oblectatio: verùm his oblecto me, non macero. Siquidem vel ad voluptatem ſtudeo, vel ad utili-

(1) Animi bene compoſiti. (2) Multo plus. (3) Americanis; Eraſmi enim tempore Europæanis innotuere hæ inſulæ.

tatem vitæ, non autem ad oſtentationem. A cibo ſumpto (1), aut paſcor literatis fabulis, aut lectorem adhibeo: nec unquam incumbo libris ultra horam; tum ſurgo, & arrep â teſtudine paùliſper obambulans in cubiculo, vel cantillo, vel repete mecum quid legerim; &, ſi in promptu eſt congerro, refero; mox ad libitum redeo. *Eu.* Dic mihi bonâ fide, nullâne ſentis incommoda ſenectutis, quæ feruntur eſſe plurima? *Gl.* Somnus aliquanto deterior eſt, nec perinde tenax memoria, niſi quid infixero. Liberavi fidem meam (2). Expoſui vobis magicas artes meas, quibus alo juventutem meam: nunc referat nobis par fide Polygamus, unde tantum collegerit ſenii. *Po.* Equidem nihil celabo tam fidos ſodales. *Eu.* Narrabis etiam taciturus. *Po* Cùm agerem Lutetiæ, quàm non abhorruerim ab Epicuro, noſtis ipſi. *Eu.* Sane meminimus; ſed arbitrabamur te mores eos unà cum adoleſcentia Lutetiæ relicturum. *Po.* Ex multis, quas illic adamâram, unam mecum abduxi domum, eamque gravidam. *Eu.* In ædes paternas? *Po.* Rectâ; ſed mentitus eam eſſe conjugem cujuſdam amici mei, qui mox eſſet venturus. *Gl.* Id credidit pater? *Po.* Imò rem olfecit intra quatriduum. Mox ſæva jurgia. Nec tamen interim temperabam à conviviis, ab alea, cæteriſque malis artibus. Quid multis? Cum pater non faceret ob urgendi finem, negans ſe tales gallinas alere velle domi; ac ſubinde minitans abdicationem; verti ſolum (3), & cum gallina mea gallus alió demigravit: ea mihi genuit aliquot pullos. *Pa.* Unde res ſuppetebat? *Po.* Nonnihil furtim dabat mater, ac præterea conflatum eſt æris alieni plus ſatis. *Eu.* Reperiebantur tam fatui, ut tibi crederent? *Po.* Sunt qui nullis credant libentiùs. *Pa.* Quid tandem? *Po.* Tandem, ubi pater ſeriò pararet abdicationem, interceſſerunt amici, ac bellum hoc his legibus compoſuerunt, ut noſtratem uxorem ducerem, cum Galla divortium facerem. *Eu.* Erat uxor? *Po.* Interceſſerant verba futuri temporis, ſed acceſſerat congreſſus præſentis temporis. *Eu.* Qui licuit

(1) *After my meals.* (2) *I have performed what I promiſed you.* Phraſis eſt Latinitatis puriſſimæ, ſenſu clariſſima. (3) *Id eſt*, in aliam regionem migravi.

licuit igitur ab illa divertere? *Po.* Post reſcitum eſt, meæ Gallæ Gallum eſſe maritum, unde pridem ſe ſubduxerat. *Eu.* Ergo nunc habes uxorem. *Po.* Non, niſi præter hanc octavam. *Eu.* Octavam? Nonne ſine augurio dictus es Polygamus. Portaſſis ſteriles omnes deceſsêre. *Po.* Imo nulla non reliquit aliquot catulos domi meæ. *Eu.* Ego malim totidem gallinas, quæ mihi ponerent ova domi. Non tædet polygamiæ? *Po.* Adeò tædet, ut ſi hæc octava moreretur hodie, perendie ducerem nonam. Imò hoc me malè habet, quod non liceat habere binas, aut ternas, cùm unus gallus gallinaceus tot gallinas poſſideat. *Eu.* Equidem haud miror, gallinaceo, ſi parum pinguiſti, quòdque tantum ſenii tibi collegeris. Nihil enim æque accelerat ſenectutem, quàm immodicæ atque intempeſtivæ compotationes, impotentes amores mulierum, & ſalacitas immoderata. Sed quis alit familiam? *Po.* Ex obitu parentum acceſſit res mediocris, & graviter laboratur manibus. *Eu.* Deſciviſti igitur à literis? *Po* Planè ab equis, quod aiunt, ad aſinos; ex heptarechno factus monorechnus faber. *Eu.* Miſer, toties tibi ferendus erat luctus, toties cælibatus? *Po.* Nunquam vixi cælebs ultra dies decem, ſempérque nova nupta veterem luctum expulit. Habetis bonâ fide vitæ meæ ſummam. Atque utinam Pampirus narret nobis ſuæ quoque vitæ fabulam, qui ſatis bellè portat ætatem. Nam, ni fallor, me duobus aut tribus annis eſt grandior. *Pa.* Dicam equidem, ſi vobis audire vacat tale ſomnium. *Eu.* Imò voluptas erit audire. *Pa.* Ubi domum rediſſem, ſtatim pater ſenex urgere cœpit, ut aliquod vitæ genus amplecterer, unde nonnihil quæſtûs accederet rei familiari: ac poſt longam conſultationem placuit negotiatio. *Po.* Miror hoc vitæ genus arriſiſſe potiſſimum. *Pa.* Erat naturâ ſtudioſa cognoſcendi res novas, varias regiones, urbes, linguas, ac mores hominum. Ad id maximè videbatur apposita negotiatio. Quibus ex rebus naſcitur & prudentia. *Po.* Sed miſera, videlicet, quæ, plerumque magnis malis ſit illis emenda (1). *Pa.* Sic eſt. Itaque pater

(1) Alluditur ad verſum notiſſimum, *Felix quem faciunt aliena pericula cautum.*

pater numeravit ſortem (1) ſatis amplam, ut dextro (2) Hercule. ac benè fortunante Mercurio negotiationem auſpicarer. Simùlque ambiebatur uxor cum ampliſſima dote, ſed eſt formâ, quæ vel indotatam commendare poterat. *Eu.* Succeſſit? *Pa.* Imò priuſquam redirem domum, periit & ſors & uſura. *Eu.* Naufragio fortaſſis. *Pa.* Plane naufragio. Nam impegimus in ſcopulum quavis Malea (3) periculoſiorem. *Eu.* In quo mari occurrit iſte ſcopulus, aut quod habet nomèn? *Pa.* Mare non poſſum dicere, ſed ſcopulus plurimorum infamis exitiis, Latine dicitur *alea*; quomodo vos Græci nominetis, neſcio. *Eu.* O te ſtultum! *Pa.* Imo ſtultior pater, qui tantam ſummam crederet adoleſcenti. *Gl.* Quid deinde factum eſt? *Pa.* Nihil actum: ſed cœpi cogitare de ſuſpendio. *Gl.* Adeon' erat pater implacabilis? Nam res ſarciri poteſt, & venia datur ubique protopiro (4); multo magis Pampiro (5) debebatur. *Pa.* Verum fortaſſe narras; ſed interim miſer excidi ab uxore. Nam parentes puellæ, ſimul atque cognoverunt hæc auſpicia, renunciârunt affinitatem. Et amabam, ut qui perditiſſime (6). *Gl.* Miſeret me tui. Sed quid interim conſilii tentatum eſt? *Pa.* Id quod ſolet in rebus deſperatis. Pater abdicat, perierat res, perierat uxor; undique audiebam (7), gurges, nepos, helluo. Quid plura? Serio mecum deliberabam, an ſuſpenderem me, an aliquò conjicerem memet in monaſterium. *Eu.* Crudele conſilium. Scio utrum elegeris, mitius mortis genus. *Pa.* Imò, quòd mihi tunc viſum eſt crudelius; adeò mihi diſplicebam totus. *Gl.* Atqui complures eò ſe dejiciunt, ut ſuavius vivant. *Pa.* Corraſo viaticulo (8) furtim me ſubduxi procul â patria. *Gl.* Quo tandem? *Pa.* In Hiberniam; illic factus ſum Canonicus, ex horum genere, qui extimè linei ſunt, intime lanei. *Gl.*

Apud

(1) Summam; prout verbis mox, *Periit ſors & uſura, both principal and intereſt.* (2) Favente; favet enim qui ſtat à dextris alicujus. (3) Promonterium eſt in Laconia, olim naufragiis notiſſimum. (4) Primum experienti; proverbialis erat locutio apud Græcos, *Ignoſcendum primum experienti.* (5) Facile percipies dictum bene, ſi recorderis Pampirum ſignificare *omnia expertum*, ad quod reſpicitur. (6) *I was over head and ears in love.* (7) *I was every-where called.* (8) *Having packed up my awls.*

Apud Hibernos igitur hibernasti? *Pa.* Non, sed duos menses apud hos versatus, navigavi in Scotiam. *Gl.* Quid te offendit apud illos? *Pa.* Nihil, nisi quod institutum illud mihi videbatur mitius, quam pro meritis ejus, qui non uno suspendio dignus erat. *Eu.* Quid in Scotia designatum est? *Pa.* Illic ex lineo factus sum pelliceus apud Caribusios. *Eu.* Homines plane mundo mortuos. *Pa.* Ita mihi visum est, cum audirem illos canentes. *Gl.* Quid? canunt etiam mortui? Quot menses apud illos egisti Scotos? *Pa.* Propemodum sex. *Gl.* O constantiam! *Eu.* Quid illic offendit? *Pa.* Quia mihi visa est vita segnis ac delicata. Deinde multos illic reperi non admodum sani cerebri; ob solitudinem, ut arbitror. Mihi parum erat cerebri; verebar ne totum periret. *Eu.* Quo inde devolasti? *Pa.* In Galliam. Illic reperi quosdam totos pullatos, ex instituto divi Benedicti, qui colore vestis testantur se lugere in hoc mundo; & inter hos, qui pro summa veste cilicium ferrent reti simile. *Gl.* O gravem corporis macerationem (1)? *Pa.* Hic egi menses undecim. *Eu.* Quid obstitit, quo minus illic maneres perpetuo? *Pa.* Quia plus illic reperi ceremoniarum, quam veræ pietatis. Præterea, audieram esse quosdam his multo sanctiores, quos Bernardus ad severiorem disciplinam revocâsset, pullâ veste mutatâ in candidam; apud hos vixi menses decem. *Eu.* Hic quid offendebat? *Pa.* Nihil admodum. Nam hos reperi sat commodos sodales. Sed movebat me Græcorum proverbium: Δεῖ τας χελωνας ἢ φαγεῖν, ἢ μὴ φαγεῖν (2). Itaque decretum erat aut non esse monachum, aut insigniter esse monachum. Acceperam esse quosdam Brigidenses, homines planè cœlestes; ad hos me contuli. *Eu.* Quot menses illic egisti? *Pa.* Biduum, nec id sanè totum. *Eu.* Usque adeò placuit hoc vitæ genus? *Pa.* Non recipiunt, nisi qui mox obstringat se professioni. At ego nondum adeò insaniebam,

(1) Ironice dicitur, hi siquidem vestibus non egent sub tali cilicio. (2) Vertantur sic hæc Græca, *O, oriet testudines edere*, i. e. multum edere, *vel non edere*, persuasum enim habebant Græci, quod si modicè ederetur testudinis caro, ventris tormina faceret; at si copiosè, ventris dolores sedaret; & si pergas, videbis quid intendat per proverbium.

niebam, ut facilè me præberem capistro, quod nunquam liceret excutere. Et quoties audiebam canentes virgines, cruciabat animum uxor erepta. *Gl.* Quid deinde? *Pa.* Ardebat animus amore sanctimoniæ, nec usquam satisfiebat animo meo. Tandem obambulans incidi in quosdam præferentes crucem. Hoc signum mihi protinus arrisit; sed remorabatur electionem varietas: alii gestabant albam, alii rubram, alii viridem, alii versicolorem, alii simplicem, alii duplicem, nonnulli quadruplicem, alii aliâ atque aliâ figurâ variatam. Ego, ne quid intentatum relinquerem, omnes ferme formas gessi. Verùm ipsâ re comperi, longè aliud esse circumferre crucem in pallio seu tunica, quam in corde. Tandem fessus inquirendo sic mecum cogitabam: ut semel omnem sanctimoniam assequar, petam terram sanctam, ac redibo domum sanctimoniâ onustus. *Po.* Num eò profectus es? *Pa.* Maximè. *Po.* Unde suppetebat viaticum? *Pa.* Demiror istud nunc denique tibi venire in mentem ut rogares, ac non multo ante percontantem fuisse. Sed nosti proverbium, τὸ τέχνιον πᾶσα γῆ τρέφει (1). *Gl.* Quam artem circumferebas? *Pa.* Chiromanticam. *Gl.* Ubi eam didiceras? *Pa.* Quid refert? *Gl.* Quo præceptore? *Pa.* Eo qui nihil non docet, ventre. Prædicebam præterita, futura, præsentia. *Gl.* Et sciebas? *Pa.* Nihil minus: sed divinabam audacter, idque tutò, videlicet priùs accepto pretio. *Po.* An ars tam ridicula poterat alere te? *Pa.* Poterat, & quidem cum duobus famulis. Tantum est ubique fatuorum & fatuarum. Attamen cùm Hierosolymam adirem, addideram me in comitatum cujusdam magnatis prædivitis, qui natus annos septuaginta, negabat se æquo animo morituum, nisi priùs adisset Hierosolymam. *Eu.* Ac domi reliquerat uxorem? *Pa.* Atque etiam liberos sex. *Eu.* O senem impiè pium! Atque illinc redisti sanctus? *Pa.* Vis verum fatear? Aliquanto deterior, quàm iveram. *Eu.* Sic ut audio, excussus est religionis amor. *Pa.* Imò magis incanduit. Itaque reversus in Italiam, addixi me militiæ. *Eu.* Itáne religionem venabaris in bello?

(1) *Quævis terra alit artem, i. e.* nulla est terra, in qua qui artem habet, non possit sibi viaticum ditare arte sua.

bello? quo quid esse potest sceleratius? *Pa.* Erat sancta militia. *Eu.* Fortasse in Turcas. *Pa.* Imò sanctius quoddam, ut tum quidam prædicabant. *Eu.* Quidnam? *Pa.* Julius (1) secundus belligerabatur adversus Gallos. Porro militiam mihi commendabat etiam multarum rerum experientia *Eu.* Multarum, sed malarum. *Pa.* Ita post comperi. Et tamen hic duriùs vixi, quàm in monasteriis. *Eu.* Quid tum postea? *Pa.* Jam mihi vacillare cœpit animus, utrùm ad negotiationem intermissam redirem, an religionem fugientem persequerer. Interim venit in mentem, utrumque alteri posse conjungi. *Eu.* Quid? ut simul esses & negotiator & monachus? *Pa.* Quidni? Nihil religiosius ordinibus mendicantium: & tamen nihil similius negotiationi. Volitant per omnes terras ac maria, multa vident, multa audiunt: penetrant omnes domos, plebeiorum, nobilium, atque regum. *Eu.* At non cauponantur. *Pa.* Sæpe nobis felicius. *Eu.* Quod genus ex his delegisti? *Pa.* Omnes formas expertus sum. *Eu.* Nulla placuit? *Pa.* Imo perplacuerant omnes, si licuisset statim negotiari (2). Verum perpendebam mihi diù sudandum in choro, priusquàm crederetur mihi negotiatio. Jamque cogitare cœpi de venanda abbatia: sed primùm, non omnibus hîc favet Delia, & sæpe longa est venatio. Itaque consumptis hunc in modum annis octo, cùm esset nunciata mors patris, domum reversus, ex consilio matris duxi uxorem, & adveterem negotiationem redii. *Gl.* Dic mihi, cùm tam subinde novam vestem sumeres, ac velut in aliud animal transformareris, quî potuisti servare decorum? *Pa.* Quî minus quàm hi qui in eadem fabula nonnunquam aliam atque aliam sumunt personam? *Eu.* Dic nobis bonâ fide, qui nullum vitæ genus non expertus es, quid omnium maximè probas? *Pa.* Non omnibus omnia congruunt: mihi nullum magis arridet quàm hoc quod secutus sum. *Eu.* Multa tamen incommoda habet negotiatio. *Pa.* Sic est. Sed quando

(1) Hic ille est Julianus Roveranus, qui ex animo bellicoso, ac veneratione in Julium Cæsarem sibi *Julii* nomen indidit, cùm ad pontificatum evectus est, anno 1503. (2) *Id est*, tractare negotia vel census horum monachorum, quâ via mihi posset conciliare multa commoda, imo & divitias forsan, veluti per negotiationem.

do nullum vitæ genus omnibus caret incommodis, hanc Spartam, quæ contigit, orno (1). Verum nunc superest Eusebius, qui non gravabitur apud amicos vitæ suæ scenam aliquam explicare. *Eu.* Imò totam fabulam, si videtur: nam habet actus non multos. *Gl.* Erit magnopere gratum. *Eu.* Ubi rediissem in patriam, annum apud me deliberavi quodnam vitæ genus amplecti vellem; simulque meipsum exploravi, ad quod genus essem propensus aut idoneus. Interim oblata est *præbenda*, quam vocant, satis opimi proventus (2): accepi. *Gl.* Vulgo malè audit (3) hoc vitæ genus. *Eu.* Mihi, ut sunt res humanæ, satis exoptandum videtur. An, mediocrem felicitatem esse putatis, subiti veluto è cœlo dari tot commoda, dignitatem, ædes honestas, benéque instructas, annuos reditus satis amplos, sodalitium honorificum, deinde templum, ubi, si libeat, vaces religioni? *Pa.* Illic me luxus offendebat, & concubinarum infamia; tum quod plerique istius generis odere literas. *Eu.* Ego non spectо quid agant alii, sed quid mihi sit agendum: & melioribus me adjungo, si non possum alios meliores reddere. *Po.* In isto genere vixisti perpetuò. *Eu.* Perpetuò, nisi quòd interim quatuor annos primum egi Patavii (4). *Po.* Quam ob rem? *Eu.* Hos annos ita partitus sum, ut sesquiannum darem studio medicinæ, reliquum tempus theologiæ. *Po.* Cur id? *Eu.* Quo melius & animum & corpus meum moderarer, nonnunquam & amicis consulerem. Nam & concionor nonnunquam pro mea sapientia. Sic hactenus satis tranquillè vixi, contentus unico sacerdotio, nec præterea quidquàm ambiens, recusaturus etiam si offeratur. *Pa.* Utinam liceret discere, quid agant cæteri nostri sodales, quibuscum tum familiariter viximus. *Eu.* De nonnullis possum commemorare quædam; sed video nos non procul abesse à civitate; quare, si videtur, conveniemus in idem diversorium: ibi per otium de cæteris conferemus affatim. *Huiguitio auriga.* Unde tam miseram sarcinam nactus es, lusce? *Henricus auriga.* Imò

(1) *Id est*, fungor officiis conditionis meæ. (2) *Of a good revenue.* (3) *It is ill spoken of.* (4) *Padua*, urbs est Italiæ propter collegium medicum notissima.

Imò quo tu defers istud lupanar (1), ganeo? *Hug.* Debueras istos frigidos senes alicubi effundere in urticetum, ut calescerent. *Hen.* Imò tu istum gregem curas ut præcipites alicubi in profundam lamam, ut refrigerentur; nam calent plus satis. *Hug.* Non soleo præcipitare sarcinam meam. *Hen.* Non? Atqui nuper vidi te sex Carthusienses dejecisse in cœnum sic, ut pro candidis emergerent nigri; te interim, quasi re bene gestâ, ridebas. *Hug.* Nec injuria: dormiebant omnes, ac multum ponderis addebant currui meo. *Hen.* At mei senes egregiè sublevârunt currum meum, per totum iter perpetuò garrientes. Nunquam vidi meliores. *Hug.* Non soles tamen talibus delectari. *Hen.* Sed hi seniculi boni sunt. *Hug.* Quî scis? *Hen.* Quia per eos ter bibi per viam cerevisiam insigniter bonam. *Hug.* Ha, ha, hæ. Sic tibi boni sunt.

EXORCISMUS, SIVE SPECTRUM.

THOMAS, ANSELMUS.

Th. QUID est bonæ rei, quòd tecum rides tam suaviter, quasi thesaurum nactus sis? *An.* Non procul aberrat â scopo tua divinatio. *Th.* At non imperties sodali quicquid isthuc est boni? *An.* Imò jam dudum optabam mihi dari quempiam, in cujus sinum effunderem hoc meum gaudium. *Th.* Age igitur, imperti. *An.* Audivi modo fabulam lepidissimam, quam jures esse comicum figmentum, nisi mihi locus, personæ, totaque res esset tam nota, quàm tu notus es mihi. *Th.* Audire gestio. *An.* Nôstine Polum (2) Fauni generum? *Th.* Maximè. *An.* Is est & auctor & actor hujus fabulæ *Th.* Facilè crediderim. Nam ille vel absque persona (3) possit quamvis agere fabulam (4). *An.* Sic est. Nôsti, opinor, & prædium quod

(1) Supponas Huiguitionem habere mulieres in curru. (2) *Pol* apud nos nomen satis notum. (3) *A Mask.* (4) Vox æquivoca est. enim vel historia vera, vel historia conficta, vel comœdia; hic comœdia est.

habet non ita procul Londino? *Th.* Plane: monstrum illic compositorum. *An.* Agnoscis igitur viam utrinque arboribus opaci obsitis intervallo septam. *Th.* Ad lævam medium partem, altero fere stadio. *An.* Teneo. Alterum vicinatus habet alveum lacunæ, nitidis ac rapidis obsitum è ponticulo iter esse in apertam planitiem. *Th.* Maniisti. *An.* Jampridem ingerebatur rumor de fabula, per ejus loci nubicolas, juxta pontem lunæ observari spectrum quoddam, cujus subinde crebrius nitor miserandi ejulatus: suspicabantur animam esse cujuspiam, quæ diris quibusdam inibus teneretur. *Th.* Quis auctor erat istius rumoris? *An.* Quis, nisi Polus? Hoc proximum præfecerat suæ fabulæ. *Th.* Quid isti venia in mentem, ut illa confingeret? *An.* Nescio, nisi quia sic est hominis ingenium; gaudet hujusmodi commentis ludere stultissimam populi. Dicam quid nuper designârit hujus generis. Simul equitabamus aliquam multi Richemondam (1), inter quos erant quos tu diceres cordatos homines. Cœlum erat mirè serenum, nec ullâ usquam nubeculâ suffuscatum. Ibi Polus, intentis in cœlum oculis, signavit totam faciem ac scapulas imagine cruris: & vultu ad stuporem composito, ita secum: *Deum immortalem, quid ego video!* Rogantibus qui proximè equitabant, quid videret, rursus obsignans se majore cruce: *Avertat*, inquit, *clementissimus Deus hoc ostentum!* Cùm instarent avidiùs cognoscendi, ille defixis in cœlum oculis, ac digito commonstrans cœli locum, *Nonne*, inquit, *videtis illic immanem draconem, igneis armatum cornibus, caudâ in circulum retortâ?* Cùm negarent se videre, atque ille jussisset oculos intenderent, ac locum subinde commonstraret, tandem unus quispiam, nè videretur parum oculatus, affirmavit se quoque videre. Hunc imitatus est unus iem atque alter: pudebat enim non videre quod tam esset perspicuum. Quid multis? Intra triduum rumor hic totam Angliam pervaserat, tale portentum apparuisse. Minum autem, quantum fama popularis

(1) Credo, non ella vicum illum Londino proximum, sed urbem olim notissimam, in septentrionali parte regionis, quam vocamus *Yorkshire*.

populari addidit fabulæ. Nec deerant qui, quid ibi vellet hoc ostentum, interpretarentur seriò. Illorum stultitiâ, ille qui commentus fuerat argumentum, magnâ cum voluptate fruebatur. *Th.* Agnosco hominis ingenium. Sed redi ad spectrum. *An.* Interea commodùm divertit ad Polum Faunus quidam sacerdos, ex eorum genere, quibus non satis est appellari Latinè regulares, nisi Græce cognomen idem accipiant, parochus vici illic alicunde vicini. Is sibi non vulgariter videbatur sapere, præsertim in rebus sacris. *Th.* Intelligo; repentus est actor fabulæ. *An.* Super cœnam ortus est sermo de rumore spectri. Cum Polus sentiret Faunum rumorem hunc non solum auditum esse, verùm etiam creditum, cœpit hominem obtestari, vir doctus ac pius succurreret animulæ tam diu patienti: & Si quid dubitas, inquit, explora rem, obambula ad decimam juxta ponticulum illum, & audies miserum ejulatum: adjunge tibi quem voles comitem; ita & tutior audies, & certior. *Th.* Quid deinde? *An.* Cœnâ peractâ Polus ex more abiit venatum, at aucupatum. Faunus obambulans, cùm jam tenebræ sustulissent certum de rebus judicium, tandem audit miserandos gemitus: hos Polus artifex minè effingebat, abditus illic in vepreto, adhibitâ ad id ollâ fictili: quo vox è cavo reddita, lugubriùs quiddam sonabat. *Th.* Hæc fabula, ut video, vincit Phasma Menandri. *An.* Magis istinc dices, si totam audieris. Faunus domum se recepit, narrare cupiens quid audisset. Polus aliâ viâ compendiariâ jam anteverterat. Ibi Faunus narrat Polo, quod erat actum, & aliquid etiam affingit, quo res esset admirabilior. *Th.* Poterat interim Polus tenere risum? *An.* Istène? Vultum habet in manu (1). Dixisses rem seriò agi. Tandem Faunus, vehementer obtestante Polo, suscepit negotium exorcismi, ac totam eam noctem agit insomnem, dum dispicit quibus modis rem aggrederetur tutò: nam sibi quoque miserè metuebat. Primùm itaque congesti sunt exorcismi efficacissimi, & additi novi nonnulli, per viscera beatæ Mariæ, per ossa beatæ Wenefridæ. Deinde delectus est locus in

(1) *Idest*, induit quemcunque vultum velit; maximè elegans est & congrua locutio.

planitie, vicinâ vepreto, unde vox exaudiebatur: circumductus eſt circulus ſatis amplus, qui crebras haberet cruces, variaſque notulas. Hæc omnia perage bantur verbis conceptis (1). Adhibitum eſt vas ingens plenum aquæ conſecratæ. Addita eſt in collum ſacra ſtola, quam vocant, unde pendebat initium Evangelii ſecundum Joannem. In loculis habebat cerulam, à Romano pontifice quotannis conſecrari ſolitam, quæ vulgò dicitur *Agnus Dei*. His armis olim ſe muniebant adverſus noxios dæmones, priuſquam illis Franciſci cuculla cœpit eſſe formidabilis. Hæc omnia procurata ſunt, nè, ſi ſpiritus malus eſſet, impetum faceret in exorciſtam. Nec tamen auſus eſt ſe ſolum huic circulo committere: ſed decretum eſt, adhibendum eſſe ſacerdotem alterum. Ibi Polus metuens, nè, ſi naſutior adjunctus fuiſſet, proderetur fabulæ myſterium, adjungit parochum quendam ex vicinia, cui rem totam aperit; ſic enim poſtulabat actio fabulæ; & erat is (2) qui à tali ludo non abhorreret. Poſtridie rebus omnibus ritè præparatis, ſub horam decimam Faunus cum parocho circulum ingreditur. Polus, qui præceſſerat, è vepreto gemit miſerabiliter. Faunus auſpicatur exorciſmum. Interim Polus clam per tenebras ſuducit ſe in villam proximam. Illinc abducit aliam perſonam fabulæ: nec enim poterat niſi per multos agi. *Th.* Quid faciunt? *An.* Conſcendunt equos nigros, ignem occultum ſecum ferunt. Ubi non procul abeſſent à circulo, ignem oſtentant, quo metu Faunum abigerent è circulo. *Th.* Quantum operæ ſumpſit Polus ille, ut falleret! *An.* Sic eſt homo (3). Verùm ea res propemodum peſſimè ceſſerat illis. *Th.* Quî ſic? *An.* Nam equi ſubitò prolato igne conſternati, parum abfuit quin & ſe præcipitarent, & ſeſſores. Habes primum actum fabulæ. Ubi reditum eſt in colloquium, Polus, velut ignarus omnium, rogat quid eſſet actum. Ibi Faunus narrat ſibi conſpectos duos teterrimos cacodæmones, in nigris equis, oculis igneis, ac naribus ſpirantes ignem; qui tentâſſent ingredi circulum, verùm efficacibus verbis

abactos

(1) Id eſt, *uſing a certain ſet or form of words for every thing*, iſthuc enim ſi non obſerves bene, nullus ſit exorciſmus. (2) Is, *i. e.* talis; *one who was no enemy to ſuch ſport*. (3) Sic eſt homo, *that's his caſt*.

abactos in malam rem. His rebus cùm accreviſſet animus (1) Fauno, poſtero die ſummo cum apparatu rediit in circulum: cumque diu multis obteſtationibus provocâſſet ſpectrum, Polus rurſum cum collega ſuo procul oſtendit ſeſe ex equis atris horrendo fremitu, quaſi cuperent irrumpere in circulum. *Th.* Nihil habebant ignis? *An.* Nihil; nam id male ceſſerat. Sed audi aliud commentum. Ducebant longum funem: eo leviter per humum tracto, dum hinc atque hinc uterque ſe protipit, velut abacti exorciſmis Fauni, ſacerdotem utrumque, unà cum vaſe quod habebant aquæ ſacræ plenum, provolvunt in terram. *Th.* Hoc præmii tulit pro ſua actione parochus? *An.* Tulit: & tamen maluit hoc perpeti, quàm deſerere cœptam fabulam. His ita geſtis, ubi redium eſt ad colloquium, deprædicat apud Polum Faunus, quanto fuiſſet in periculo, & quam fortiter utrumque cacodæmonem ſuis verbis profligâſſet: jamque certam conceperat fiduciam, nullum eſſe tam noxium aut impudentem dæmonem, qui poſſet in circulum irrumpere. *Th.* Faunus ille non multum abeſt à ſtulto (2). *An.* Nihil adhuc audiſti. Hucuſque progreſſa fabula, commodùm ſupervenit Poli gener: nam ejus filiam duxerat natu maximam juvenis ut ſcis, ingenio mire feſtivo. *Th.* Scio, nec abhorrens ab hujuſmodi jocis. *An.* Abhorrens? Nullum ille vadimonium non deſereret (3), ſi talis vel ſpectanda, vel agenda eſſet, fabula. Huic ſocer rem omnem denarrat; atque illi delegit partes ut animam (4) agat. Sumit ornatum, ac lubens; convolvit ſe linteo, quemadmodum apud nos ſolent funera (5); habet pruinam vivam in teſta, quæ per linteum reddebat ſpeciem incendii. Sub noctem itum eſt ad locum, ubi hæc agebatur fabula. Audiuntur miri gemitus. Faunus expedit (6) exorciſmos omnes. Tandem procul inter vepretum oſtendit ſeſe anima, ſubinde oſtentans ignem, ac miſere ſuſpirans. Hanc cùm Faunus obteſtaretur, ut eloqueretur quiſnam eſſet, ſubitò proſiliit è vepreto

(1) *Received new encouragement.* (2) Certe non, neque re, neque nomine. (3) *He would leave the moſt important buſineſs.* (4) *Id eſt*, ut agat veluti ſi eſſet anima mortui cruciata. (5) *Mortuorum corpus*; & ſubauditur *adornari*. (6) *Uteriùs*.

Polus ornatu cacodæmonis, ficloque fremitu: Nihil, inquit, tibi juris eſt in hanc animam; mea eſt: ac ſubinde procurrit uſque ad oram circuli, velut impetum facturus in exorciſtam; moxque velut ſubmotis verbis exorciſmi, & vi aquæ ſacræ, quam illi multam aſperſit, retroceſſit. Tandem abacto pædagogo dæmone, naſcitur dialogiſmus Fauni cum anima. Percontanti, & obteſtanti, reſpondit ſe eſſe animam hominis Chriſtiani. Rogata, quo nomine vocaretur, reſpondit, *Faunus*; Faunus inquit, idem mihi nomen eſt. Jamque ex communi nomine res cœpit illi magis eſſe cordi, ut Faunus Faunum liberaret. Cùm Faunus multa percontaretur, nè diutina confabulatio proderet fucum, ſubducebat ſeſe anima, negans ſibi fas eſſe diutius colloqui, quòd tempus urgeret, quo cogeretur abire, quo liberet dæmoni; pollicita tamen eſt ſeſe poſtridie redituram, horâ quâ fas eſſet. Rurſus convenitur in ædibus Poli, qui choragus erat fabulæ. Ibi denarrat exorciſta, quid eſſet geſtum, nonnulla etiam admentiens, quæ ſibi tamen perſuadebat eſſe vera. Adeò favebat negotio, quod agebatur. Jam hoc compertum erat, ſcilicet, animam eſſe Chriſtianam, quæ ſub inclementiſſimo dæmone diris cruciatibus vexaretur. Huc omnis conatus intenditur. Verum in exorciſmo proximo ridiculum quiddam accidit. *Th.* Obſecto, quidnam? *An.* Cùm Faunus evocâſſet animam, Polus, qui dæmonem agebat, prorſus ſic aſſiliit, quaſi intra circulum irrupturus; cùmque contrà Faunus pugnaret exorciſmis multâmque vim aquæ aſpergeret, tandem exclamat dæmon, ſe ne pili quidem facere iſta omnia: *Rem* inquit, *habuiſti cum puella; mei juris es.* Id cùm Polus joco diceret, tamen forte fortuna verum dixiſſe viſus eſt: nam exorciſta hoc dicto tactus, illico recepit ſe in centrum circuli, & neſcio quod immuſſavit in aurem parocho. Id Polus ſentiens, recepit ſeſe; nè quid audiret, quod audire fas non eſſet. *Th.* Sanè Polus religioſum ac verecundum agebat dæmonem. *An.* Sic eſt, reprehendi poterat actio, quòd parum meminiſſet decori. Exaudivit tamen parochi vocem, indicentis ſatisfactionem. *Th.* Quam? *An.* Ut ter diceret precationem Dominicam; ex hoc conjiciebat, illum ter habuiſſe

habuiſſe rem eâdem nocte. *Th.* Hoc ſanè regularis ille præter regulam. *An.* Homines ſunt. & lapſus erat humanus. *Th.* Perge, quid deinde factum? *An.* Jam Faunus ferocior redit ad oram circuli, & ultrò provocat dæmonem. At ille jam timidior refugiebat, feſellifti me, inquiens: ſi ſapuiſſem, non monuiſſem te. Perſuaſum eſt hoc multis, quæ ſemel ſacerdoti confeſſus ſis, prorſus abolita eſſe è memoria dæmonis, nè poſſit opprobrare. *Th.* Jocum planè ridiculum narras. *An.* Sed, ut aliquando finiam fabulam, diebus aliquot hunc in modum colloquium habitum eſt cum anima. Summa huc evaſit. Roganti exorciſtæ, num quâ viâ poſſet à cruciatu liberari; reſpondit illa, poſſe, ſi pecunia, quam reliquiſſet fraude partam, reſtitueretur. Ibi Faunus, Quid, inquit, ſi per bonos viros diſpenſaretur in pios uſus? Reſpondit, & hoc profuturum. Hoc exhilaratus exorciſta, ſummâ diligentiâ percontatus eſt, quanta eſſet ſumma. Illa dixit ingentem; quod illi erat bonum atque commodum. Indicavit & locum, ſed procul diſſitum, ubi theſaurus hic defoſſus eſſet. Præſcripſit in quos uſus vellet impendi. *Th.* In quos? *An.* Ut tres ſuſciperent peregrinationem; quorum unus adiret limina Petri(1), alter iret ſalutatum Jacobum Compoſtellanum, tertius oſcularetur pectinem Jeſu, qui eſt Treviris. Deinde per aliquot monaſteria magna vis pſalteriorum ac miſſarum peragereturr. Quod ſupereſſet, ipſe pro ſuo arbitratu diſpenſaret. Jam totus erat in theſauro Fauni animus; illum toto pectore devorârat. *Th.* Vulgaris morbus eſt; quanquam hoc nomine peculiariter male audiunt ſacerdotes. *An* Ubi nihil eſſet omiſſum, quod ad pecuniæ negotium pertineret, exorciſta ſubmonitus à Polo, cœpit animam de curioſis artibus percontari, de alcumiſtica, deque magia. Et ad hæc anima quædam reſpondit pro tempore, cæterum pollicita ſe plura indicaturum, ſimul atque illius operâ liberata fuiſſet à pædagogo dæmone. Sit hic, ſi videtur, tertius fabulæ actus.

(1) *Id eſt*, adiret templum Romæ Petro dicatum; de Compoſtella & Compoſtellano jam. Treviri vero eſt *Treves* vel *Trier*, urbs ad Moſel am, ipsâ Roma antiquior, ubi pecten Salvatoris, inter alias hujus fatinæ reliquias, aſſervari dicitur.

actus. In quarto Faunus cœpit ubique ſerio prædicare rem prodigioſam, nihil aliud crepare in colloquiis, in conviviis, politiceri monaſterii magnifica quædam: & omnino nihil jam humile loquebatur. Audiit locum, reperit ſigna, non ausus tamen eſt effodere theſaurum, quòd anima injeciſſet ſcrupulum, ingenti periculo facturum, ſi prius, quàm eſſent peractæ miſſæ, theſaurus attingeretur. Jam multis naſutioribus (1) ſubolebat fucus. Cùm tamen ille nuſquam non deprædicaret ſuam ſtultitiam, clam admonitus eſt ab amicis, præſertim ab abbate ſuo, ne, qui hactenus habitus eſſet vir prudens, nunc diverſum de ſe ſpecimen daret omnibus. Ille tamen nullius oratione potuit commoveri, quo minus crederet rem eſſe ſeriam: adeoque penitus hæc imaginatio occupavit animum hominis, ut præter ſpectra & malos genios nihil ſomniaret, nihil loqueretur. Abierat mentis habitus in ipſum faciem, quæ ſic pallebat, ſic erat extenuata, ſic dejecta, ut larvam eſſe diceres, non hominem. Quid multis? minimum aberat a vera dementia, ni celeri remedio ſuccurſum fuiſſet. *Th.* Nimirum hic erit extremus actus fabulæ. *An.* Eum tibi reddam. Plus & hujus generis hujuſmodi technam commenti ſunt. Effinxerunt epiſtolam raris (2) literis deſcriptam, idque non in chartis vulgaribus, ſed in his, in quibus aurifices reponunt bracteas auri, ſubrubentibus, ut ſcis, luto (3). Epiſtolæ ſententia hæc erat: *Faunus dudum captivus, nunc liber, Fauno liberatori ſuo optimo ſalutem æternam. Non eſt, mi Faune, cur te diutius in hoc negotio macerès; reſpexit Deus animi tui pium voluntatem; & illius merito me liberavit à ſuppliciis: ego nunc feliciter ago inter angelos. Te manet locus apud divum Auguſtinum, qui proximus eſt apoſtolorum choro. Ubi veneris ad nos, agam tibi gratias eorum. Interim cura ut vivas ſuaviter. Datum è cælo empyreo, Idibus Septembribus, anno milleſimo quadringen-*

teſimo

(1) *Of the wiſer ſort of people.* (2) *Id eſt*, raræ formæ, & ſpeciei; iſthuc obſervamus, quoniam vox poteſt aliter accipi, ſi nôris Virgilii verſum, *Apparent rari nantes in gurgite vaſto. Rari* enim ibi ſunt, *pauci & diſtantes ab invicem.* (3) Scripſit, ſuſpicor, *lutt*, pro *luto*, quodcunque ſit, *lutum*, aut *luteum*, hic ſunt unum & idem, nempe, *a certain ſort of paſte.*

teſimo nonageſimo octavo, ſub ſigillo annuli mei. Hæc epiſtola clam poſita eſt in altari, ubi facturus erat rem divinam Faunus. Eâ peractâ ſubornatus eſt, qui eum ſubmoneret de re, quaſi caſu deprehenſa. Nunc eam circumfert epiſtolam, & oſtentat rem ſacram: nihilque credit certius, quàm eam è cœlo perlatam ab angelo. *Th.* Iſtud non eſt liberâſſe hominem inſaniâ, ſed mutâſſe inſaniæ genus. *An.* Sic eſt profectò, niſi quod nunc inſanit ſuavius. *Th.* Antehac non ſoleo multum tribuere fabulis, quæ vulgo feruntur de ſpectris, ſed poſthac multo minus tribuam: ſuſpicor enim ab hominibus credulis, & Fauni ſimilibus, multa pro veris prodita literis, quæ ſimili artificio ſunt adſimulata. *An.* Ego pleraque hujus generis eſſe credo.

ALCUMISTICA (1).

PHILACOUS (2), LALUS (3).

Ph. QUID eſt novæ rei, quòd ſic Lalus apud ſe ridet ac pæne in cachinnos ſolvitur (4), ſubinde ſignans ſe cruce? Interpellabo felicitatem hominis. Salve multum, amiciſſime Lale. Videre mihi admodum felix. *La.* Atque felicior ero, ſi te impertiam hoc gaudio. *Ph.* Fac igitur quamprimum me bees. *La.* Nôſti Balbinum? *Ph.* Senem illum eruditum, ac vitæ etiam laudatæ! *La.* Sic eſt, ut dicis; ſed nullus eſt mortalium, qui ſapiat omnibus horis aut qui ſit undequaque perfectus. Habet hoc vir ille inter multas egregias dotes nævi (5): jam olim inſanit in artem, quàm vocant alcumiſticam. *Ph.* Haud tu quidem nævum narras, ſed inſignem morbum. *La.* Utcunque eſt, ille toties delu&ſus ab hoc hominum genere, tamen dudum mirificè paſſus eſt ſibi dari verba. *Ph.* Quo pacto? *La.* Adiit illum ſacerdos quidam; ſalutavit honorificè; mox ſic exorſus eſt: Doctiſſime Balbine, mirabere fortaſſis; quod ignotus, ſic interpellem te quem ſcio nunquam non ſanctiſſimis ſtudiis occupatiſſimum. Annuit Balbinus; qui mos eſt illi; nam verborum eſt mirè parcus. *Ph.* Prudentiæ narras argumentum. *La.* Verum

(1) *Ars* ſubintelligitur; (2) Audiendi amans. (3) Loquax. (4) Phraſis eſt mere Latina, *To burſt with laughing.* (5) *This fault,*

ram aliter prudentior sic pergit. Ignosces tamen huic meæ importunitati, si cognoris causam, cur te adierim. Dic, inquit Balbinus, sed paucis, si potes. Dicam, inquit ille, quanto potero compendio. Scis, vir omnium doctissime, esse varia mortalium fata: ego nescio, utro in numero me ponam, felicium an infelicium. Etenim si meam fatum altera ex parte contemplor, videor mihi pulchrè felix; sin (1) ex altera, nihil me infelicius. Urgente Balbino, ut rem conferret in compendium; finiam, inquit, doctissime Balbine. Id erit mihi facilius apud virum, cui totum hoc negotium sic notum est, ut nulli notius. *Ph.* Rhetorem mihi depingis, non alcumistam. *La.* Mox audies alcumistam. A puero mihi, inquit, contigit hæc felicitas, ut artem omnium maximè expetendam discerem: illam, inquam, totius philosophiæ medullam, alcumisticam: Ad nomen alcumistices nonnihil experrectus est Balbinus, gestu duntaxat: cæterum genuit jussit ut pergeret. Tum ille: Sed ô me miserum, inquit, qui non inciderim in eam viam, quam oportuit. Cum Balbinus rogaret, quamnam vim diceret: Scis, inquit, optime (quid enim te fugit (2)? Balbine, virum undequaque doctissimum) duplicem esse hujus artis viam, alteram, quæ dicitur *longatio*: alteram, quæ dicitur *curtatio*. At mihi malo quodam fato contigit in longationem incidere. Balbino scilicitante, quod esset discrimen virium: Impudentem me (3), inquit, qui hæc apud te loquar, cui sciam hæc omnia sic esse nota, ut nulli notiora. Itaque supplex huc ad te accurri, ut misertus nostri, digneris impertire nobis viam illam felicissimam *curtationis*. Quo peritior es hujus artis, hoc potes minore negotio communicare nobis. Noli tantum Dei donum celare fratrem dolore perituram. Ita te Jesus Christus semper majoribus locupletet dotibus. Cum hic non faceret obtestandi finem, Balbinus fateri coactus est, se prorsus ignorare, quid esset *longatio* aut *curtatio*; jubet exponat ipse vim harum vocum. Tum ille. Quanquam, inquit, scio me loqui peritiori; tamen, quando ita jubes, faciam. Qui totam ætatem in

(1) *Bat if.* (2) Quid ignoras? (3) *Tibi licere vetare* scil.

in hac arte divina conspiciuntur, duabus tantùmmodo vertunt rerum species; altera, quæ brevior est, sed plusculum habet periculi: alter, quæ longior est, sed eadem tutior. Ego mihi videor infelix, qui hactenus sudârim in ea via, quæ meo animo non arrideat, neque quenquam nanciscî potui, qui alteram, cujus amore depereo, vellet indicare. Tandem Deus immisit in mentem, ut te adirem, virum, non minus pium, quàm doctum. Doctrina tibi præstat, ut facilè possis dare quod peto: pietas commovebit, ut velis opitulari fratri, cujus salus tibi in manu est. Ne longum (1) faciam, cùm hujusmodi sermonibus veteretur ille amovisset à se suspicionem fuci, fidemque fecisset, sibi viam alteram esse perspectissimam: jampridem pruriebat Balbino animus. Tandem non temperans sibi, Valeat, inquit, illa *curtatio*, cujus ego nè nomen quidem unquam audivi, tantum abest, ut teneam: dic mihi bonâ fide, *longationem* tenes exactè? Phy, inquit ille, ad unguem; sed displicet longitudo. Cum Balbinus rogâsset, quantum temporis requireretur: Nimium, inquit; totus pene annus; sed interim tutissima est. Nè labora, inquit Balbinus, etiamsi toto biennio sit opus, modo fidas arti tuæ. Ut rem in pauca conferam, convenit inter eos, ut negotium aggrederentur clam in ædibus Balbini: hac lege, ut ille suppeditaret operam, Balbinus sumptum; lucrum ex æquo ac bono divideretur: quanquam impostor modestus ultrò totum lucrum, quod provenisset, Balbino deferebat; utrinque juratum est de silentio, quod faciunt qui mysteriis initiantur. Jam illico numeratur pecunia, unde artifex mercaretur ollas, vitra, carbones, reliquaque quæ ad instituendam officinam pertinent. Ibi noster alcumista suaviter in scorta, aleam, & compotationes decoquit eam pecuniam. *Ph.* Hoc nimirum est vertere rerum species. *La.* Urgente Balbino ut rem aggrederetur: An non tenes, inquit, illud, *Dimidium facti, qui benè cœpit, habet* (2)? Magnum est benè præparare materiam. Tandem cœpit adornari fornax. Hic rursus erat opus novo auro, velut illecebra venturi auri. Siquidem ut piscis non capitur absque esca, ita aurum

(1) *Sermonem* subaudi. (2) *What it well begun is half ended.*

aurum alcumistis non provenit, nisi pars auri admisceatur: Interea Balbinus totus erat in supputationibus; subducebat enim, si uncia pareret quindecim, quantum esset lucri rediturum ex unciis bis mille (1): tantum enim decreverat insumere. Cum hanc quoque pecuniam decoxisset alcumista, jamque mensem unum atque alterum multum operæ simulâsset circa folles & carbones, roganti Balbino, ecquid procederet negotium; primum obmutuit: urgenti tandem respondit, *Sicut solent res præclaræ, quæ semper difficiles habent aditus* (2). Causabatur erratum in emendis carbonibus: quernos enim emerat, cùm abiegnis esset opus, aut colurnis. Ibi perierant aurei centum; nec eo segnius reditum est ad aleam. Datâ novâ pecuniâ, mutati carbones. Jamque majore studio res cœpta est, quàm antea; quemadmodum in bello milites, si quid secus accidit, quàm vellent, virtute farciunt. Cùm menses jam aliquot ferbuisset officina, & expectaretur fœtus aureus, ac nè mica quidem auri esset in vasis (jam enim & illud omne decoxerat alcumista) inventa est alia causatio, nimirum vitra, quibus usus fuerat, non fuisse temperata sicut oportuit. Etenim, ut non ex quovis lingo Mercurius fingitur, ita non quibuslibet vitreis conficitur aurum. Quo plus erat impensum, hoc minus libebat desistere. *Ph.* Sic solent aleatores; quasi non multo satius sit hoc perdere, quam totum. *La.* Sic est. Dejerabat alcumista, nunquam sibi sic impositum fuisse; nunc errore deprehenso cætera fore tutissima, & hoc dispendii magno cum fœnore sarturum sese. Mutatis vitreis, tertiâ instaurata est officina. Admonebat alcumista, rem felicius successuram, si Virgini matri, quæ, ut scis, Paraliis (3) colitur, mitteret aliquot aureos dono: artem enim esse sacram, nec absque favore numinum rem prosperè geri. Id consilium vehementer placuit Balbino homini pio, ut qui nullum prætermitteret diem, quin perageret rem divinam.

Suscepit

(1) Hæc arithmeticæ regula, quæ vulgo vocatur *regula trium*, & aliquando *aurea*, meretur hic certe aurea vocari. (2) Respicitur ad proverbium, *Difficilia quæ pulchra*. (3) Subintelligendum *locis*; locis ergo maritimis, *i. e.* prope mare.

Suscepit religiosam profectionem alcumista nimirum in proximum oppidulum, atque illic votivam pecuniam decoxit in ganeis. Reversus domum, nunciat sibi summam esse spem, negotium ex animi sententia successurum, adeò divam Virginem votis suis visam annuere. Ubi multo jam tempore sudatum esset, ac ne unica quidem auri nascereturusquam, expostulanti Balbino respondit, sibi nihil unquam tale accidisse in vita, toties artem experto, nec satis posse conjectare quid esset in causa. Cùm diu divinatum esset, tandem illud venit in mentem Balbino, num quo die prætermisisset audire sacrum, aut dicere preces horarias, quas vocant; nam nihil succedere his omissis. Ibi impostor, Rem, inquit, acu tetigisti. Me miserum, semel atque iterum id admissum est per oblivionem, & nuper à prolixo convivio surgens, oblitus sum dicere salutationem Virginis (1). Tum Balbinus, Non mirum, inquit, si res tanta non succedit. Recipit artifex se pro prætermissis sacris duobus duodecim auditurum, & pro unica salutatione decem repositurum. Cùm alcumistam prodigum subinde defecisset pecunia, nec suppeterent petendi causæ, tandem hanc technam commentus est: rediit domum admodum exanimatus, ac voce lamentabili, Perii, inquit, funditùs, Balbine perii; actum est de capite meo. Obstupuit Balbinus, & tanti mali causam avebat cognoscere. Subodorati sunt, inquit, aulici quod egimus; nec aliud expecto, quàm ut mox deducar in carcerem. Ad hanc vocem expalluit etiam seriò Balbinus. Nam scis, apud nos capitale esse, si quis alcumisticam exerceat absque principis permissu. Pergit ille: Non, inquit, metuo mortem; utinam illa contingat! metuo quiddam crudelius. Roganti quid hoc esset: Rapiar, inquit, aliquò in turrim: illic per omnem vitam cogar his laborare, quibus non libet. An ulla mors est, quæ non potior esse debeat, quàm talis vita? Ibi res ventilata est consultatione. Balbinus, quoniam callebat artem rhetoricam, pulsavit omnes ftatus (2), si qua periculum vitari posset. Non po-

(1) Id est, *Ave Maria*, &c. (2) Jurisprudentiæ phrasis est, quæ significat, *to examine a thing or question on every side.*

tes, inquit, inficiati crimen? Nequaquam, ait ille, Inter regios satellites res sparsa est: & habent argumenta, quæ dilui non possint. Ne defendi quidem factum poterit ob legem manifestam. Cùm multis in medium adductis (1), nihil videretur firmi præsidii, tandem alcumista, cui jam opus erat præsenti pecuniâ: Nos, inquit, Balbine, lentis consiliis agimus; atqui res poscit præsens remedium. Jam arbitror adfuturos, qui me abripiant in malam rem. Denique cum nihil occurreret Balbino, tandem alcumista, Nec mihi quicquam occurrit, inquit, nec quicquam superesse video, nisi ut fortiter peream: nisi forte hoc placet, quod unum superest utile magis quàm honestum, nisi quod durum est telum necessitas (2). Scis, inquit, hoc hominum genus avidum esse pecuniæ; eoque facilius corrumpi posse, ut fileant. Quamvis durum sit illis furciferis dare quod profundant, tamen, ut nunc res sunt, nihil video melius. Idem visum est Balbino: ac numeravit aureos triginta, quibus redimeret silentium. *Ph.* Miram Balbini liberalitatem mihi prædicas. *La.* Imò in te honesta citiùs dentem extudisses ab eo, quàm nummum. Sic prospectum est alcumistæ, cui nihil erat periculi, nisi quòd non haberet quod daret amicæ. *Ph.* Demiror Balbino in tantum nihil esse nasi (3). *La.* Hic duntaxat naso caret, in cæteris nasutissimus. Rursum novâ pecuniâ instruitur fornax, sed præmissâ ad Virginem matrem precatiuncula, ut cœptis faveret. Jam totus exierat annus, dum, illo nunc hoc nunc illud causante, luditur opera, & perit impensa. Interim exstitit casus quidam ridiculus. *Ph.* Quisnam? *La.* Alcumista furtivam consuetudinem habebat cum uxore cujusdam aulici: maritus concepta suspicione cœpit hominem observare. Tandem cum illi nunciatum esset, sacrificum esse in cubiculo, præter exspectationem rediit domum, pulsat ostium. *Ph.* Quid facturus homini? *La.* Quid? nihil suave; aut occisurus erat, aut exfecturus (4). Ubi maritus astans minitaretur, se vi effracturum ostium, ni aperiret uxor, magnopere

(1) *Being proposed.* (2) Jam vidisti. (3) *That Balbinus did not discover the cheat in so long a time.* (4) Vides bene quid.

nopere trepidatum est, & circumspicitur præsentaneum aliquod consilium. Nec erat aliud, quàm quod ipsa dabat res. Abjecit tunicam, ac per fenestram angustam dejecit sese, non absque periculo, nec sine vulnere, ac fugit. Scis tales fabulas illico spargi. Itaque permanavit & ad Balbinum. Neque id tore non divinârat artifex. *Ph.* Hic itaque medius (1) tenetur. *La.* Imò felicius elapsus est hinc, quàm è cubiculo. Audi technam hominis. Nihil expostulabat Balbinus, sed nubilo vultu satis indicabat se non ignorare, quod vulgò ferebatur. Noverat ille Balbinum esse virum pium, in nonnullis pæne dixetim superstitiosum. Et qui tales sunt, in quamvis magno peccato facilè condonant supplici. Itaque datâ operâ injicit mentionem de successu negotii, queritans non perinde succedere, ut solet, aut vellet: addebat se vehementer mirari, quid esset in causa. Ibi per occasionem commotus Balbinus, qui alioqui videbatur destinâsse silentium, & erat qui facilè commoveretur: Non est, inquit, obscurum, quid obstet; peccata obstant, quo minus succedat, quod à puris purè tractari convenit. Ad hanc vocem artifex procubuit in genua, subinde tundens pectus, & vultu voceque lachrymabili: Verissimum, inquit, dixisti, Balbine; Peccata, inquam, obstant; sed mea peccata, non tua: non enim pudebit me turpitudinem meam apud te, velut apud sacerdotem sanctissimum, confiteri. Vicerat me carnis infirmitas, pertraxerat me Satanas in laqueos suos. Et o me miserum! è sacrificio factus sum adulter. Non tamen omninò periit hoc munus, quod misimus Virgini matri. Perieram certo exitio, ni illa succurrisset. Jam maritus effringebat fores, fenestra erat arctior quàm ut possem elabi: in tam præsentaneo periculo venit in mentem sanctissimæ Virginis (2); procidi in genua, obtestatus sum, si gratum fuisset munus, ut opitularetur. Nec mora repeto fenestram (sic enim urgebat necessitas) & satis amplam reperi ad effugium. *Ph.* Credidit ista Balbinus? *La.* Credidit? Imo etiam igno-

(1) *Was catched*; à gladiatoribus, qui judicabant se vicisse adversarium, cum eum medium prehendissent. (2) Sanctissimæ Virginis Clementi & intercessio.

ignovit (1), & admonuit religiosè, nè se præberet ingratum beatissimæ Virgini. Numerata est rursus pecunia danti fidem se posthac rem sacram purè tractaturum. *Ph.* Quis tandem finis? *La.* Perlonga est fabula: sed ego paucis absolvam. Cùm ejusmodi commentis diu luisset hominem, neque mediocrem pecuniarum vim ab eo extorsisset, tandem venit illò qui nebulonem à puero noverat. Is facilè divinans illum idem agere apud Balbinum, quod nusquam non egerat clam aggreditur illum; expônit qualem artificem domi suæ foveret, monet ut quamprimum ableget hominem, ni mallet ipsum aliquando compilatis scriniis fugere. *Ph.* Quid hic Balbinus? videlicet curavit hominem conjiciendum in carcerem? *La.* In carcerem? Imò numeravit viaticum, obtestans per omnia sacra, nè quod accidisset, effutiret. Et sapuit, meâ quidem sententiâ, qui hoc maluerit, quàm esse fabula conviviorum & fori (2); deinde venire in periculum confiscationis. Nam impostori nihil erat periculi artis, tantum tenebat, quantum asinus quivis: & in hoc genere favorabilis (3) est impostura. Quod si furti crimen intentâsset, à suspendio tutum reddebat unctio; neque quisquam lubens gratis alat talem in carcere. *Ph* Misereiceret me Balbini, nisi ipse gauderet deludi. *La.* Nunc mihi properandum est in aulam: aliàs referam his etiam multo stultiora. *Ph.* Cùm vacabit, & audiam lubens, & fabulam fabulâ pensabo.

HIPPOPLANUS (4).

AULUS, PHÆDRUS.

Au. DEum immortalem, ὡς σιμὸν προσωπεῖ (5) noster Phædrus, & subinde in cœlum suspicit! Adoriar. Quid accidit novæ rei, Phædre? *Ph.* Quam ob rem istud interrogas, Aule? *Au.* Quoniam è Phædro mihi videris factus Cato (6); tanta est in vultu severitas. *Ph.*

(1) *Pardoned him.* (2) *A table and town talk.* (3) *Id est*, facile condonatur. (4) *Cheater in horses.* (5) *Id est*, Præfert vultum viri gravis (6) Qui fuit Romanorum gravissimus maximeque serius & severus.

Ph. Non mirum, amice; modo confessus sum peccata mea. *Au.* Phy, jam desino mirari: sed dic age, bonâ fide confessus es omnia? *Ph.* Omnia quæ quidem in mentem veniebant, unico duntaxat excepto. *Au.* Cur unum hoc reticuisti? *Ph.* Quia nondum potuit mihi displicere. *Au.* Oportet esse peccatum suave. *Ph.* An peccatum sit, nescio; sed tamen, si vacat, audies. *Au.* Audiam equidem lubens. *Ph.* Scis quanta sit impostura apud nostros in his qui vendunt aut locant (1) equos? *Au.* Plus scio quàm vellem, non semel ab illis delusus. *Ph.* Nuper incidit mihi iter (2), cum satis prolixum, tum etiam accelerandum. Adeo quendam ex illis (3), quem dixisses ejus generis minime malum; & intercedebat mihi cum homine nonnihil etiam amicitiæ. Narro mihi rem esse seriam; opus esse perstrenuo equo: si unquam præbuisset se mihi bonum virum, nunc præstaret. Ille pollicetur sese sic mecum actarum, ut ageret cum fratre suo charissimo. *Au.* Fortassis & fratri imposturus. *Ph.* Inducit in stabulum, jubet ut eligam ex omnibus equis quemcunque vellem. Tandem unus plus cæteris arridebat. Ille probat judicium meum, dejerans eum equum frequenter à multis expetitum esse; se eum maluisse servare amico singulari, quàm ignotis addicere. Conventum est de pretio: numeratur pecunia præsens, conscendo (4). Mirâ alacritate gestiebat equus in gressu; dixisses feroculum esse: tamen erat obesulus (5) & pulchellus. Ubi jam equitâssem sesquihoram, sensi plane lassum, nè calcaribus quidem impelli posse. Audieram tales ab illis ad imposturam ali, quos è specie judicares insignes, cæterum laboris impatientissimos. Ego continuò mecum, captus sum (6); Age, par pari referam, ubi rediero domum. *Au.* Quid hic consilii capiebas equus absque equo? *Ph.* Id quod res dabat: deflexi in proximum vicum illic clam apud quendam mihi notum depositi equum, & conduxi alterum; profectus sum quò destinâram; reversus sum, reddo conductitium equum,

(1) *Let out.* (2) Subintelligitur *faciendum*. (3) Qui vendunt vel locant equos. (4) *Equum* scil. (5) Obesulus, diminutivum ab obesus, *fat*, similiter pulchellus a pulcher, *fair*, inter equites phrasis est, *a tight pony in good order*. (6) *I am chouſed.*

reperio meum ſophiſtam (1), uterat, obeſum & pulchre requietum; eo vectus, adeo ad impoſtorem; rogo ut in ſtabulo ſuo alat dies aliquot, donec repetiero. Percontatur quam commode me geſſerit: Ego vero dejero per omnia ſacra, me nunquam in vita conſcendiſſe tergum equi felicioris; volâſſe potius, quàm ambulâſſe, nec tam longo itinere unquam ſenſiſſe laſſitudinem, nec pilo factum ob laborem maciorem. Hæc cum illi perſuaſiſſem eſſe vera, tacitus ſecum cogitabat, equum illum alium eſſe, quàm hactenus ſuſpicatus eſſet. Itaque priuſquam abirem, rogabat num mihi venalis eſſet equus: primò negabam: quod ſi incideret iter denuò, non facile foret nanciſci ſimilem; attamen nihil eſſe mihi tam charum, quod non eſſet venale pretio largo, etiamſi quis me ipſum, inquam, cuperet emptum. *Au.* Næ tu pulchre Cretenſem agebas cum Cretenſi (2). *Ph.* Quid multis? Non dimittit me, niſi pronunciatâ equi indicaturâ (3). Indicavi non paulo pluris quàm emeram. Digreſſus ab homine, mox ſuborno, qui mihi partem agat hujus fabulæ, pulchre inſtructum atque edoctum: is ingreſſus domum inclamat locatorem (4), ait ſibi opus eſſe inſigni equo, & laboris egregie patienti. Alter oſtendit multos, & peſſimum quemque maxime prædicat, ſolum illum quem mihi vendiderat, quoniam exiſtimabat vere talem, qualem prædicaveram, non laudat. At alter illico rogat, num & ille venalis eſſet, nam deſcripſeram illi formam equi, & locum indicâram. Locator primum obticeſcere, atque alios ambitioſe prædicare. Cum iſte, cæteris utcunque probatis, ſemper ageret de uno illo, tandem locatur apud ſe; Plane feſellit me judicium de illo equo, ſiquidem hic peregrinus ſtatim agnovit hunc inter omnes. Cùm inſtaret ille, tandem hic, venalis eſt, inquit, ſed pretio ſortaſſe deterreberis. Non eſt, inquit ille, magnum pretium, ſi rei dignitas reſpondea; indicet. Indicavit aliquanto pluris quàm indicaram ipſi, captans, & hoc lucri. Tandem convenit de pretio,

(1) *My cheat*, vel *cheater*, ſiquidem equus ille ſtrenuus apparebat, & non erat. (2) Deceptorem cum deceptore; *Cretiſare* veluti proverbio dicebatur, pro *fallere*. (3) *Till I had ſet a price upon the horſe*, (4) *The horſe-hirer*.

pretio, datur arrha ſatis magna, nempe regalis aureus (1), ne qua ſuſpicio incideret ſimulatæ emptionis. Emptor jubet equo dari pabulum; ſe mox ait rediturum, & abducturum, dat etiam ſtabulario drachmam. Ego ſimulatque cognovi pactionem eſſe firmam, ſic ut reſcindi non poſſet, rurſus ocreis & calcaribus armatus, redeo ad locatorem, anhelus clamo. Adeſt ille: rogat quid velim. Illico, inquam, adornetur equus meus; nam é veſtigio proficiſcendum eſt ob rem maxime ſeriam (2). Atqui modo, inquit, mandabas, ut aliquot dies alerem equum tuum. Verum, inquam, ſed præter exſpectationem objectum eſt negotium, idque regium, quod nullam patitur dilationem. Hic ille: Eliges ex omnibus, quem voles; tuum habere non potes. Rogo quam ob rem? Quoniam venditus eſt, inquit. Ibi ego ſimulatâ magnâ perturbatione, Prohibeant, inquam, ſuperi quod dicis. Hoc objecto itinere non venderem eum equum, etiam ſi quis numeret quadruplum. Incipio rixam, clamo me perditum. Tandem incaluit & ille: Quid opus, inquit, his jurgiis? Indicâſti equum, ego vendidi: ſi numero pretium, nihil habes quod mecum agas; ſunt in hac urbe leges: ad exhibendum equum me non potes compellere. Cùm diu clamâſſem, aut equum exhiberet, aut emptorem, tandem iratus numerat pretium. Emeram quindecim aureis, æſtimâram viginti ſex. Ille æſtimârat triginta duobus. Cogitabat apud ſe, præſtat hoc lucri facere, quàm equum reddere. Abeo dolenti ſimilis, ac vix placatus etiam datâ pecuniâ. Ille rogat ut boni conſulam; ſe aliis in rebus penſaturum hoc incommodi. Sic impoſitum eſt impoſtori. Habet equum nullius pretii. Expectat ut qui arrham dedit veniat numeratum pecuniam. At nemo venit, nec unquam venturus eſt. *Au.* Interim nunquam tecum expoſtulavit? *Ph.* Quâ fronte, aut quo jure id faceret? Convenit quidem ſemel atque iterum, conqueſtus eſt de fide emptoris. Verùm ego ultro expoſtulavi cum homine, dicens illum eo malo dignum, qui præpropera venditione tali equo me ſpoliârit. Hoc eſt crimen tam bene collocatum,

(1) Nummum intelligit, credo qui Gall. *un ecu d'or, worth half a piſtole,* (2) *An affair of great moment.*

tum, meâ ſententiâ, ut non poſſim inducere animum confiteri. *Au.* Ego mihi ſtatuam poſcerem, ſi quid tale deſignaſſem; tantum abeſt, ut confeſſurus ſim. *Ph.* An ex animo loquaris, neſcio; mihi tamen addis animum, quo magis lubeat talibus facere fucum.

CONVIVIUM FABULOSUM.

POLYMYTHUS(1), GELASINUS(2), EUTRAPELUS(3), ASTÆUS (4), PHILYTHLUS (5), PHILOGELOS (6), EUGLOTTUS(7) LEROCHARES(8), ADOLESCHES(9.)

Po. UT non decet civitatem benè inſtitutam eſſe ſine legibus ac principe, ita nec convivium oportet ἀναρχον (10) eſſe μὴ ἀνομον (11). *Ge.* Iſthuc verò perplacet, ut unus totius populi nomine reſpondeam. *Po* Heus puer, adfer huc talos (12); horum ſuffragiis decernetur regnum, cuicunque faverit Jupiter. *Eu.* Euge, Eutrapelo favit Jupiter. Non fuerè ſortes cæcæ; non poterat magis idoneus eligi, etiamſi per ſingulas tribus viritim collecta fuiſſent puncta (13). Vulgo jactatur proverbium non tam vanum, quam parum Latinum, *Novus Rex, novus lex,* Νομοθετει γαρ, ὁ βασιλευς (14). *Eut.* Quod felix faustumque ſit huic convivio: Primum edico, nè quis hîc proferto præter ridiculas fabulas. Cui deerit fabula, drachmâ mulctator; ea pecunia in vinum inſumitor. Atqui in legitimis fabulis, etiam extempore confictæ, habentor, modo ſervetur τὸ πιθανον, καὶ τὸ πρεπον (15). Si nulli deſuerit fabula, duo quorum alter lepidiſſimam, alter frigidiſſimam fabulam dixerit, vini pretium pendunto. Convivator à vini ſumptu immunis eſto, ciborum ſumptum unus ſuppeditato, hujus rei ſi quid inciderit controverſiæ, Gelaſinus arbiter ac judex eſto. Hæc ſi vos ſciveritis (16), rata ſunto. Qui legi parere nolnerit, abito: ſic tamen ut poſtridie ad compotationem redire jus faſque ſit. *Ge.* Legem à rege latam noſtris ſuffragiis ratam.

(1) Multarum fabularum homo. (2) Ridiculus. (3) Facetus. (4) Urbanus. (5) Nugarum amans. (6) Riſus amator. (7) Bene linguax. (8) Nugis gaudens. (9) Garrulus. (10) Sine principe. (11) Sine lege. (12) Quoniam apud antiquos talorum jactu creabatur rex convivii. (13) *Though there had been made a general poll, men after may.* (14) *Id eſt*, rex, igitur leges ſtatuet. (15) Veriſimile & decorum. (16) Comprobetis; à *ſciſco*.

ratam esse volumus. Sed unde proficiscetur fabularum circulus? *Eut.* Unde, nisi à convivatore? *Asf.* Licétne, rex, dicere tria (1) verba? *Eut.* An tu credis nefastum esse convivium (2)? *Asf.* Jureconsulti negant legem esse, quæ non sit æqua. *Eut.* Assentior. *Asf.* At tua lex æquat optimam fabulam pessimæ. *Eut.* Ubi voluptas quæritur, ibi non minus laudis promeretur, qui pessimè dixit, quàm qui optimè, eò quòd non minus delectet. Velut inter cantores, nemo voluptati est (3), nisi qui aut insigniter benè cecinerit, aut egregiè malè. Nonne plures rident audito coccyce, quàm audita luscinia? Hîc mediocritas laudem non habet. *Asf.* At cur plectuntur qui laudem auferunt? *Eut.* Ne nimia felicitas provocet illis Nemesim aliquam, si simul & laudem auferrent, & immunitatem. *Asf.* Per Bromium(4), Minos (5)ipse nunquam tulit legem æquiorem. *Phily.* Nullam feres legem de modo bibendi? *Eut.* Dispecta re, sequar exemplum Agesilai (6) Lacedæmoniorum regis. *Phily.* Quid is fecit? *Eut.* Is, cùm tempore quodam sympostarchus (7) talorum arbitrio delectus esset, rogante architriclino(8), quantum cuique vini juberet apponi: Si largior, inquit, vini copia parata est, dato cuique quantum poposcerit: si malignior (9), omnibus ex æquo distribuito. *Phily.* Quid sibi voluit Lacon ille cùm hæc diceret? *Eut.* Hoc agebat, ut neque temulentum, neque rursum querulum, esset convivium. *Phily.* Quî fic? *Eut.* Quia sunt qui gaudent largiùs bibere, sunt qui gaudent parcius: reperiuntur & abstemii, qualis dicitur fuisse Romulus. Itaque si nulli datur vinum nisi poscenti, primùm nemo compellitur ad bibendum; & tamen nihil desiderant, quibus grata est largior potatio. Ita fit ut nemo tristis sit in convivio. Rursus, si parcior copia vini distribuitur æquis portionibus in singulos, satis habent qui bibunt moderatiùs: neque quisquam in æqualitate potest obmurmare, quando qui largiùs erat hausturus, æquo animo

(1) Pauca. (2) Jocandi causâ, detorquet dictum ab Astæo, ad Romanorum usum. (3) *Causeth mirth.* (4) Bacchum; Bacchus enim Bromius quoque vocatur. (5) Rex Cretensium qui ob justitiam judex inferorum factus est à poetis. (6) Ob temperantiam & justitiam notissimi. (7) Convivii princeps. (8) Architriclino, qui suppeditat convivium. (9) Parcior.

animo componit ſeſe ad temperantiam. Hoc exemplum ſi placet, utar. Volumus enim hoc convivium fabuloſum eſſe, non vinoſum. *Phily.* Quid igitur bibebat Romulus? *Eut.* Idem quod bibunt canes. *Phily.* An non iſtud indignum rege? *Eut.* Nihilo magis quàm quòd reges ſpirant aere cum canibus communi: niſi quod illud intereſt, rex non bibit eandem aquam quam biberet canis: ſed aerem quem efflavit rex, haurit canis; & viciſſim quem efflavit canis, haurit rex. Plus gloriæ (1) tuliſſet Alexander ille magnus, ſi cum canibus bibiſſet. Nihil enim pejus regi, qui tot hominum millibus vigilat, quàm vinolentia. Cæterum Romulum abſtemium fuiſſe declarat apophthegma non infeſtiviter ab illo dictum. Etenim cùm quidam, videns illum abſtinere à vino, dixiſſet: *Vinum vile futurum, ſi omnes biberent quemadmodum ille: Imò*, inquit, *tum arbitror fore charißimum, ſi biberent omnes vinum quemadmodum ego. Bibo enim quantum libet.* *Ge.* Utinam hic adeſſet noſter Joannes Bovemus Canonicius Conſtantienſis (2), qui nobis Romulum quendam referret! nam & is abſtemius non minus eſt, quàm dicitur; alioqui comis ac feſtivus conviva. *Po.* Age, ſi ſimul poteſtis, non dicam *ſorbere & ſſuare*, (3), quod Plautus ait eſſe difficile, ſed edere & audire, quod eſt perfacile, bonis avibus auſpicabor fabulandi munus. Si parum erit lepida fabula, ſcitote Batavam eſſe. Opinor aliquot veſtrûm auditum Macci nomen. *Ge.* Non ita diu eſt quod periit. *Po.* Is cum veniſſet in civitatem quæ dicitur Leydis (4), ac vellet novus hoſpes innoteſcere joco quopiam (nam is erat homini mos) ingreſſus eſt officinam calceariі: ſalutat. Ille cupiens extrudere merces ſuas, rogat nunquid vellet. Macco conjiciente oculos in ocreas ibi penſiles, rogat ſutor num vellet ocreas. Annuente Macco, quærit aptas tibiis illius; inventas alacriter protulit, &, ut ſolent, inducit illi. Ubi jam Maccus eſſet eleganter ocreatus, Quàm bellè, inquit, congrueret his ocreis par calceorum duplicatis ſoleis. Rogatus an & calceos vellet, annuit. Reperti ſunt, & additi

(1) *Id eſt*, minus invidiæ. (2) *Of Conſtance*, quæ urbs eſt notiſſima apud Helvetios. (3) Proverbialis locutio eſt, ad denotandum impoſſibilia, *to drink and to blow*. (4) Alio nomine, *Lugdunum Batavorum*, *Leyden*.

additi pedibus, Maccus laudabat ocreas, laudabat calceos. Calcearius tacitè gaudens, succinebat illi laudanti, sperans pretium æquius, posteaquam emptori tantopere placeret merx. Et jam erat nonnulla contracta familiaritas. Hîc Maccus: Dic mihi, inquit, bonâ fide, nunquamne usu venit tibi, ut quem sic ocreis & calceis ad cursum armâsses, quemadmodum nunc armâsti me, abierit non numerato pretio? Nunquam, ait ille. Atqui si forte, inquit, veniat usu, quid tu tum faceres? Consequerer, inquit calcearius, fugientem. Tum Maccus, Serióne ista dicis, an joco? Planè serio, inquit alter, loquor; & seriò facerem. Experiar, ait Maccus. En, pro calceis præcurro, tu cursu sequere. Simulque cum dicto conjecit se in pedes. Calcearius è vestigio consecutus est, quantum poterat: clamitans, tenete furem, tenete furem. Ad hanc vocem cùm cives undique prosiliissent ex ædibus, hoc commento cohibuit illos Maccus, ne quis manum injiceret; ridens ac vultu placido, Ne quis inquit, remoretur cursum nostrum; certamen est de cupa cereviſiæ. Itaque jam omnes præbere sese certaminis spectatores. Suspicabantur autem calcearium dolo clamorem eum fingere, ut hac occasione anteverteret. Tandem calcearius cursu victus, sudans & anhelus domum rediit. Maccus tulit brabium (1). *Ge.* Maccus iste effugit quidem calcearium, at non effugit furem. *Po.* Quamobrem? *Ge.* Quia furem ferebat secum. *Po.* Forte tum non erat ad manum pecunia, quam postea resolvit. *Ge.* Verum erat actio furti *Po.* Ea quidem post intentata est, sed jam magistratibus aliquot innotuerat Maccus. *Ge.* Quid attulit Maccus? *Po.* Quid attulit, rogas, in causa tam vincibili? Magis periclitatus est actor (2), quàm reus. *Ge.* Qui sic? *Po* Quia grávabat illum actione calumniæ, & intendebat legem Rhemiam, quæ dictat, ut, qui crimen intenderit, quod probare non possit, pœnam ferat quam laturus erat reus, si convictus fuisset. Negabat se contrectâsse rem alienam invito domino, sed ultro deferente, nec ullam pretii mentionem interceſſiſſe. Se provocâsse calcearium ad certamen cursûs; illum accepisse conditionem; nec habere

(1) Idem quod *brassium*. (2) Actor, *the plaintiff*; reus, *the defendant*.

bere quod queratur, cùm esset cursu superatus. *Ge.* Hæc actio non multum abest ab umbra asini. Quid tandem? *Po.* Ubi satis risum est, quidam è judicibus vocavit Maccum ad cœnam, & numeravit calceario pretium. Simile quiddam accidit Daventriæ, me puero. Erat tempus illud, quo regnant piscatores, frigent lanii (1). Quidam adstabat ad fenestram fructuariæ, sive Græcè mavultis *operapotidis* (2), fœminæ vehementer obesæ, oculis intentis in ea quæ proposita venum erant: illa ex more invitavit, si quid vellet; & cùm videret hominem intentum ficis: Vis, ait, ficos? sunt perquam elegantes. Cùm ille annuisset, rogat quot libras vellet: Vis, inquit, quinque libras? Annuenti, tantum ficorum effudit in gremium. Dum illa reponit lances, ille se subducit, non cursu, sed placidè. Ubi prodisset acceptura pecuniam, vidit emptorem abire, insequitur majore voce, quàm cursu. Ille dissimulans pergit quò cœpit ire: tandem multis ad fœminæ vocem concurrentibus, restitit. Ibi in populi corona agitur causa; risus oboritur: emptor negabat se emisse, sed quod ultro delatum fuisset, accepisse; si vellet experiri apud judices, se compariturum *Ge.* Age, narrabo fabulam tuæ non admodum dissimilem fortasse, nec inferiorem, nisi quod hæc non habet auctorem perinde celebrem atque est Maccus. Pythagoras totum mercatum dividebat in tria hominum genera; quorum alii prodiissent ut venderent, alii ut emerent: hoc utrumque genus aiebat solicitum esse, proinde nec felix: alios non ob aliud venire in forum, quàm ut spectent quid illic proferatur, aut quid agatur; hos solos esse felices, quòd vacui curis, gratuitâ voluptate fruerentur. Atquè ad hunc modum dicebat philosophum versari in hoc mundo, quemadmodum illi versarentur in mercatu. Verum in nostris emporiis quartum hominum genus obambulare solet, qui nec emunt, nec vendunt, nec otiosi contemplantur, sed observant solicitè si quid possint involare (3). Atque in hoc genere reperiuntur quidam nitre dexteri, dicas esse Mercurio (4) favente natos. Convivator dedit fabulam cum coronde, ego dabo

(1) *Lent time*, ergo. (2) Fructum vendentis. (3) *Filch.* (4) Quoniam, ut jam vidimus, est Deus furum.

dabo cum procœmio. Nunc accipite quod nuper accidit Antuerpiæ. Sacrificus quidam receperat illic mediocrem (1) ſummam pecuniæ, ſed argenteæ. Id impoſtor quidam animadverterat. Adiit ſacrificum, qui geſtabat in zona crumenam nummis turgidam; ſalutat civiliter; narrat ſibi datum negotium à ſuis, ut vici ſui parocho mercaretur novum pallium (2) ſacrum, quæ ſumma veſtis eſt ſacerdoti rem divinam peragenti. Rogat, hac in re commodaret ſibi tantillum operæ, ut ſecum iret ad eos qui vendunt hujuſmodi pallia, quo videlicet ex modo corporis ipſius ſumeret majus aut minus; nam ſibi videri ſtaturam ipſius cum parochi magnitudine vehementer congruere. Hoc officium, cùm leve videretur, facilè pollicitus eſt ſacrificus. Adeunt ædes cujuſdam. Prolatum eſt pallium, ſacrificus induit, venditor affirmat mirè congruere. Impoſtor, cùm nunc à fronte, nunc à tergo, contemplatus eſſet ſacrificum, ſatis probavit pallium: ſed cauſatus eſt à fronte brevius quàm par eſſet. Ibi venditor, nè non procederet contractus, negat id eſſe pallii vitium, ſed crumènam turgidam efficere, ut eâ parte offenderet brevitas. Quid multa? Sacrificus deponit crumenam: denuò contemplantur. Ibi impoſtor, averſo ſacrifico, crumenam arripit, ac ſemet in pedes conjicit. Sacerdos curſu inſequitur, ut erat palliatus, & ſacrificum venditor. Sacrificus clamat, *Tenete furem*: venditor clamat, *Tenete ſacrificum*: impoſtor clamat, *Cohibete ſacrificum furentem*: & creditum eſt, cùm viderent illum ſic ornatum in publico currere. Itaque dum alter alteri in mora eſt, impoſtor effugit. *Eut.* Dignus qui non ſimplici ſuſpendio pereat tantus artifex. *Ge.* Niſi jam pendet. *Eut.* Utinam non ſolus, ſed una cum illis qui talibus portentis favent in perniciem reipublicæ. *Ge.* Non favent gratis. Catena eſt, quæ demiſſa in terras pertingit ad Jovem. *Eut.* Ad fabulas redeundum. *Aſ.* Ad te redit ordo, ſi fas eſt regem in ordinem cogere. *Eut.* Non cogar; imò volens veniam in ordinem; alioqui tyrannus eſſem, non rex, ſi leges, quas aliis præſcribo, recuſem (3). *Aſ.* Veruntamen aiunt principem eſſe ſupra leges. *Eut.*

[1] *A pretty large ſum.* [2] *A ſurplice.* [3] Alluditur ad Pittaci dictum, *Pareto legi, quiſquis legem ſanxeris.*

Ifthuc non omnino falsò dictum eſt, ſi principem accipias ſummum illum principem, quem tum vocabant *Cæſarem* Deinde ſi ſic accipias ſuperiorem legibus, quod alii coacti utcunque ſervant, illum ſuapte ſponte multa cumulatius præſtare. Quod enim animus eſt corpori, hoc eſt bonus princeps reipublicæ. Quid opus erat addere, *bonus*, quando malus princeps non eſt princeps: quemadmodum ſpiritus impurus, qui invaſit corpus hominis, non eſt animus? Sed ad fabulam; & arbitror convenire, ut rex regiam fabulam adferam. Ludovicus Galliarum rex, ejus nominis undecimus, cùm rebus domi turbatis peregrinaretur apud Burgundiones, occaſione venationis nactus eſt familiaritatem cum Cononе(1)quodam, homine ruſtico, ſed animi ſimplicis ac ſinceri. Nam hoc genus hominibus delectantur monarchæ. Ad hujus ædes frequenter diverterat rex (2) ex venatu; &, ut plebeiis rebus nonnunquam delectantur magni principes, apud eum magna cum voluptate veſcebatur rapis. Mox ubi Ludovicus reſtitutus, jam rerum potiretur apud Gallos, ſubmonuit Cononem uxor, ut regem veteris hoſpitii commonefaceret; adiret illum, & rapas aliquot inſignes illi dono adferret. Tergiverſatus eſt Conon, ſe luſurum (3)operam: principes enim non meminiſſe talium officiorum. Sed vicit uxor. Deligit Conon rapas aliquot inſignes, accingitur itineri. Verum ipſe per viam captus illecebra cibi, paulatim devoravit omnes, unâ duntaxat exceptâ, inſigniter magnâ. Ubi Conon proreppiſſet in aulam, quâ rex erat iturus, ſtatim agnitus eſt a rege, & accerſitus. Ille magna cum alacritate detulit munus; rex majore cum alacritate accepit; mandans cuidam è proximis ut diligenter reponeretur inter ea, quæ haberet chariſſima. Cononem jubet ſecum prandere: à prandio egit Cononi gratias; & cupienti repetere rus ſuum juſſit pro rapa numerari mille coronatos aureos (4). Hujus rei fama cùm, ut fit, per omne regis famulitium eſſet pervagata, quidem ex aulicis dono dedit

[1] Nomen eſt hic fictitium, quanquam ſit antiqui honeſti Græci, ſed fabula veriſſima fertur, imo & ſequentes. [2] Nondum tunc erat. [3] Perditurum. [4] Iſti ſunt, *des ecus d'or couronnez.* uſuales adhuc ſub hoc rege, quamvis primum cuſi ſub Carolo ſexto, minoris ponderis quam *les ecus d'or ſol.* vel *les ecus d'or.*

dit regi equum non inelegantem. Rex intelligens illum provocatum benignitate quam præstiterat Cononi, captare prædam; vultu majorem in modum alacri, accepit munus; & convocatis primoribus consultare cœpit, quo munere pensaret equum tam bellum, tamque pretiosum. Interim, qui donârat equum spes opimas animo concipiebat, sic cogitans: Si sic pensavit rapam donatam à rustico; quanto munificentius pensaturus est equum talem, oblatum ab aulico? Cum regi veluti de re magna consultanti, alius aliud responderet, diuque vanâ spe lactatus esset captator; tandem rex: Venit, inquit, in mentem, quod illi donem: & accersito ex proceribus quopiam, dicit in aurem, ut adferat id quod reperiret in cubiculo (simulque locum designat) serico diligenter obvolutum. Adfertur rapa: eam, ut erat obvoluta, rex suâ manu donat aulico, addens, sibi videri benè pensatum equum cimelio, quod sibi constitisset mille coronatis. Digressus aulicus, dum tollit linteum, pro thesauro reperit, non carbones, quod aiunt, sed rapam jam subaridam. Ita captator ille captus risui fuit omnibus. *Ast.* Jam, si permittis, rex, ut plebeius loquar regalia, referam quod ex tua fabula venit in mentem de eodem Ludovico. Nam ut ansa ansam, ita fabula trahit fabulam. Quidam famulus, cùm vidisset pediculum repentem in veste regia, flexis genibus, ac sublatâ manu, significat, se nescio quid officii præstare velle. Ludovico præbente se, sustulit pediculum, & clam abjecit. Rogante rege quid esset, puduit fateri. Cùm instaret rex, fassus est fuisse pediculum. Lætum, inquit, omen est! declarat enim me esse hominem, quod hoc genus vermiculorum peculiariter infestet hominem, præsertim in adolescentia. Jussitque pro officio numerari coronatos quadraginta. Post dies aliquot multos alter quidam, qui viderat illi feliciter cessisse tam humile officium; nec animadvertens, plurimum interesse, ex animo facias quid, an arte; simili gestu aggressus est regem, ac rursus illo se præbente, simulabat se tollere quiddam è veste regia, quod mox abjiceret. Cùm urgeret rex tergiversantem, ut diceret, quid esset, mire simulato pudore, tandem respondit esse pulicem. Rex

intellecto ſuco, Quid, inquit, an tu me facies canem? Juſſit tolli hominem, ac pro captatis quadraginta coronatis, infligi quadraginta plagas. *Phily.* Non tutum eſt, ut audio, cum regibus facetiis ludere. Quemadmodum enim leones ſe nonnunquam placidè præbent fricanti, iidem, ubi lubitum eſt, leones ſunt, & jacet colluſor; itidem favent principes. Sed adſeram tuæ fabulæ fabulam non diſſimilem, nec recedamus interim à Ludovico, cui pro delectamento erat, corvos hiantes fallere. Dono acceperat alicunde decem millia coronatorum (quoties autem principibus obtigit nova pecunia, venantur omnes officiarii, & captant aliquam prædæ partem; id non fugiebat Ludovicum) cum igitur ea pecunia exprompta eſſet in menſa, quo magis irritaret ſpem omnium, ſic loquutus eſt circumſtantibus: Quid? an non videor vobis rex opulentus? Ubi collocabimus tantam pecuniæ vim? Donatitia eſt, donari viciſſim convenit. Ubi nunc ſunt amici, quibus pro ſuis in me officiis debeo?' Adſint nunc, priuſquam effluat hic theſaurus. Ad hanc vocem accurrere permulti: nemo non ſibi ſperabat aliquid. Rex cùm vidiſſet aliquem maximè inhiantem, & jam oculis devorantem pecuniam; ad eum converſus, Amice, inquit, quid tu narras? Ille commemorabat ſe diu aluiſſe faleones regios ſumma fide, nec ſine gravibus impendiis: alius aliud adferebat; ſuum quiſque officium verbis quantum poterat exaggerabat, idque non ſine mendaciis. Rex omnes benignè audiebat, & ſingulorum orationem comprobabat. Hæc conſultatio dilata eſt in longum tempus, quo diutius ſpe metuque torqueret omnes. Adſtabat inter hos primus cancellarius: nam & hunc juſſerat acciri. Is, cæteris prudentior, non prædicabat officia ſua, ſed agebat ſpectatorem fabulæ. Ad hunc tandem converſus rex: Quid, inquit, narrat meus cancellarius? Solus ille nihil petit; nec prædicat officia ſua. Ego, inquit cancellarius, plus accepi à benignitate regia, quàm promeruerim: nec ulla de re magis ſolicitus ſum, quàm ut regiæ in me munificentiæ reſpondeam; tantum abeſt ut velim flagitare plura. Tum rex: Unus igitur, inquit, omnium non eges pecuniâ? Nè egerem, inquit alter, jam tua præſtitit

benignitas

benignitas. Ibi rex versus ad alios: Næ ego sum, inquit, regum omnium magnificentissimus, qui tam opulentum habeam cancellarium. Hic magis accensa spes est omnibus, futurum ut pecunia cæteris distribueretur, quandoquidem ille nihil ambiebat. Ad hunc modum, ubi satis diu lusisset rex, coegit cancellarium, ut totam eam summam domum auferret. Moxque versus ad cæteros jam mœstos, vobis, inquit, erit alia expectanda occasio. *Phi.* Fortasse frigidius videbitur quod narraturus sum; proinde deprecor doli mali suspicionem, furtive; nè videar de industria ambitiosse immunitatem. Adiit eundem Ludovicum quidam, petens ut munus, quod forte vacabat in eo pago in quo habitabat, juberet in ipsum transferri. Rex, auditâ petitione, expeditè respondit, *Nihil efficies*; videlicet amputans omnem spem impetrandi quod petebatur. Petitor item, mox actis regi gratiis, discessit. Rex exipsa fronte colligens hominem esse non omnino sinistri ingenii, suspicansque illum non intellexisse, quod respondisset, jubet eum revocari. Redit. Tum rex, Intellexeras, inquit, quid tibi responderim? Intellexi. Quid igitur dixi? *Me nihil effecturum.* Cur igitur agebas gratias? Quoniam, inquit, est domi quod agam (1): proinde magno meo incommodo persecuturus eram hîc spem ancipitem: nunc beneficium interpretor, citò negâsse beneficium; meque lucratum quicquid eram perditurus, si vanâ spe lactatus fuissem. Ex eo responso rex conjectans hominem minimè segnem, ubi pauca percontatus esset, habebis, inquit, quod petis, quo mihi bis gratias agas; simulque versus ad officiarios. Expediantur, inquit, huic sine mora diplomata, nè hic diu suo damno hæreat. *Eug.* Non deest quod referam de Ludovico (2), sed malo de nostro Maximiliano; qui ut nequaquam solitus est defodere pecuniam, ita clementissimus erat in eos, qui decoxerant, modo nobilitatis titulo commendarentur. Ex hoc hominum genere cum cuidam juveni vellet opitulari, mandavit illi legationem, ut à civitate quadâm, titulo nescio quo, peteret centum millia florenorum. Talis autem

[1] *I have some business to do at home.* Siquidem innumera jactantur de eo, apud vulgus, scripta & non scripta, quibus anus in Gallia pueros pascunt, & vulgo vocatur apud eas, *Le roi grand mez.*

erat titulus, ut si quid impetratum esset dexteritate legati, pro lucro duci posset. Legatus extorsit millia quinquaginta; Cæsari reddidit triginta. Cæsar lætus insperatâ præda, dimisit hominem, præterea nihil inquirens. Interea quæstores & rationales olfecerant plus acceptum fuisse quàm exhibitum. Interpellant Cæsarem, ut accerseret hominem. Accitus est; venit illico. Tum Maximilianus: Audio, inquit, te accepisse millia quinquaginta. Fassus est. Non exhibuisti nisi triginta millia. Fassus est & hoc. Reddenda est, inquit, ratio. Promisit se facturum; ac discessit. Rursum cùm nihil esset actum, interpellantibus officiariis, revocatus est. Tum Cæsar, nuper, inquit, jussus es reddere rationem. Memini, inquit ille; & in hoc sum (1). Cæsar suspicans, illi rationem nondum satis esse subductam, passus est illum sic abire. Cum sic eluderet, officiarii vehementer instabant; clamitantes, non esse ferendum, ut ille tam palam illuderet Cæsari. Persuaserunt, ut accersitus juberetur inibi præsentibus ipsis exhibere rationem. Annuit Cæsar. Accitus venit illico, nihil tergiversatus. Tum Cæsar, Nonne, inquit, pollicitus es rationem? Pollicitus, respondit ille. Jam, inquit, opus est: en adsunt qui excipient; nec est diutius tergiversandi locus. Assidebant officiarii, paratis ad id codicillis. Ibi juvenis sat dextrè, non detrecto, inquit, rationem, invictissime Cæsar; verum hujusmodi rationum non sum admodum peritus, ut qui nunquam reddiderim: isti qui assident, talium rationum sunt peritissimi; si vel semel videri quemadmodum illi tractent hujusmodi rationes, ego facilè imitabor. Rogo jubeas illos vel exemplum edere; videbunt me docilem. Cæsar sensit dictum hominis, quod non intelligebant hi, in quos dicebatur; ac subridens, verum, inquit, narras; & æquum postulas. Ita juvenem dimisit. Subindicabat enim, sic illi Cæsari solere reddere rationem, quemadmodum ipse reddiderat; nimirum ut bona pecuniæ portio penes ipsos remaneret. *Le.* Nunc tempus est, ut ab equis, quod aiunt, ad asinos descendat fabula, à regibus ad Antonium sacrificum Lovanienſem, qui Philippo cognomento Bono

(1) Horatiana phrasis est, *Et totus in hoc sum.*

Bono fuit in deliciis. Hujus viri feruntur multa vel jucundè dicta, vel jocosè facta, sed pleraque sordidiora Nam plerosque lusus suos condire solitus est unguento quodam, quod non admodum eleganter sonat, sed pejus olet. Deligam unum ex mundioribus. Invitarat unum atque alterum bellum homunculum forte obvios in via. Cùm rediisset domum, reperit culinam frigidam, nec erat nummus in loculis; quod illi nequaquam erat insolens. Hîc opus erat celeri consilio. Subduxit se tacitus: & ingressus culinam fœneratoris, quocum illi erat familiaritas, quod frequenter ageret cum illo, digressa famula, subduxit unam ex ollis æneis una cum carnibus jam coctis, ac veste tectam deferebat domum; dat coquæ; jubet protinus effundi carnes & jus in aliam ollam fictilem, simulque fœneratoris ollam defricari donec niteret. Eo facto mittit puerum ad fæneratorem, qui depositio pignore drachmas duas à fœneratore sumat mutuò sed accipiat chirographum, quod testaretur talem ollam missam ad ipsum. Fœnerator non aghoscens ollam, utpote defrictam ac nitentem, recipit pignus, dat chirographum, & numerat pecuniam: eâ pecuniâ puer emit vinum. Ita prospectum est convivio. Tandem cùm appararetur prandium fœneratori, desiderata est olla. Hîc jurgium adversus coquam. Ea, cum gravaretur (1), constanter affirmavit, neminem eo die fuisse in culina præter Antonium. Improbum videbatur hoc suspicari de sacrifico. Tandum itum est ad illum; exploratum, an apud illum esset olla: ne musca (2) quidem olla reperta. Quid multis? Serió flagitata est ab illo olla, quòd solus ingressus esset culinam, quo tempore desiderata est. Ille fassus est sumpsisse commodatò ollam quandam, sed quam remisisset illi, unde sumpserat. Id cùm illi pernegarent, & incaluisset contentio; Antonius adhibitis aliquot testibus, Videte, inquit, quàm periculosum est cum horum temporum hominibus agere sine chirographo: intenderetur mihi propemodum actio furti, ni manum haberem fœneratoris. Et protulit syngrapham

[1] *Was hardly put to it.* [2] *Id est*, nulla prorsus, ex Plauto locutio, *Quas tu mulieres mihi narras? ubi musca nulla fœmina est in ædibus.*

pham. Intellectus eſt dolus: fabula magno cum riſu per totam regionem diffipata eſt, ollam oppignoratam ipſi cujus erat. Hujuſmodi dolis libentiùs favent homines, ſi commiſſi ſint in perſonas odioſas, præſertim eos qui ſolent aliis imponere. *Ad.* Næ tu nobis mare fabularum aperuiſti, nominato Antonio: ſed unam duntaxat, eamque brevem referam, quam audivi nuperrimè. Agitabant ſimul convivium, aliquot belli, ut dicunt, homunculi; quibus nihil prius in vita, quàm ridere (1). Inter hos erat Antonius, atque alter item, & ipſe celebris hoc genere laudis, ac velut æmulus Antonii. Porro quemadmodum inter philoſophus, ſi quando conveniunt, proponi ſolent quæſtiunculæ de rebus naturæ; ita hîc ſtatim nata eſt quæſtio, quænam eſſet hominis pars honeſtiſſima. Alius divinabat oculos, alius cor, alius cerebrum, alius item aliud: & ſuæ quiſque divinationis rationem adferebat. Antonius juſſus dicere ſententiam, dixit os ſibi videri partem omnium honeſtiſſimam; & addidit cauſam neſcio quam. Tum alter ille, nè quid ipſi conveniret cum Antonio, reſpondit, eam partem, quâ ſedemus, ſibi videri honeſtiſſimam. Cùm id videretur omnibus abſurdum; attulit hanc cauſam, quòd is diceretur vulgo honoratiſſimus, qui primus conſideret: hoc honoris competere parti quam dixiſſet. Applauſum eſt huic ſententiæ, & riſum eſt affatim. Placuit homo ſibi de hoc dicto; viſuſque eſt in eo certamine victus Antonius. Diſſimulavit Antonius, qui non ob aliud detulerat ori primam honeſtatis laudem, niſi quòd ſciret illum, velut æmulum ſuæ gloriæ, diverſam partem nominaturum. Poſt dies aliquot, cùm rurſus uterque vocatus eſſet ad idem convivium, ingreſſus Antonius offendit æmulum cum aliis aliquot confabulantem, dum adornaretur cœna: & averſus miſit clarum ventris crepitum ante faciem alterius. Ille indignatus, Abi, inquit, ſcurra, ubinam didiciſti mores iſtos? Tum Antonius, Etiam indignaris, inquit? Si te ſalutâſſem ore, reſalutâſſes: nunc te ſaluto parte corporis, vel te judice, omnium honeſtiſſimâ, & ſcurra vocor. Sic recuperavit prius amiſſam gloriam Antonius. Diximus omnes, nunc ſupereſt ut

[1] *Who love merriment as they love their lives.*

ut pronunciet judex. *Ge.* Id faciam, ſed non prius, quàm ſuum quiſque cyathum ebiberit. En auſpicor; ſed lupus in fabula. *Po.* Haud lævum omen adfert Levinus Panagathus. *Levi.* Quid actum eſt inter tam lepidos congerrones. *Po.* Quid aliud? Certatum eſt fabulis, donec lupus intervenires. *Levi.* Huc igitur adſum, ut perficiam fabulam: volo vos omnes cras apud me prandere prandium theologicum. *Ge.* Scythicum promittis convivium. *Levi.* Αὐτὸ δὴ τοῦτο (1). Niſi fatebimini hoc fuiſſe vobis fabuloſo convivio jucundius, non recuſo dare pœnas in cœna. Nihil jucundius, quàm cum ſeriò tractantur nugæ.

FUNUS.

MARCOLPHUS, PHÆDRUS.

Ma. UNDE nobis Phædrus? num ex antro (2) Trophonii? *Ph.* Cur iſthuc rogas? *Ma.* Quia præter morem triſtis, horridus, ſqualidus, torvus; in ſumma, nihil minus quàm quod diceris *Ph.* Si, qui diutius verſantur in officinis fabrorum ærariorum, aliquid nigroris ſibi contrahunt; quid miraris, ſi ego tot dies verſatus apud duos ægrotantes, morientes, & ſepultos, ſolito ſum mœſtior, præſertim cùm uterque mihi fuerit egregiè charus? *Ma.* Quos mihi narras ſepultos? *Ph.* Nôſti Georgium Balearicum (3)? *Ma.* Nomine duntaxat, de facie non novi. *Ph.* Alterum ſcio tibi prorſus ignotum eſſe. Is erat Cornelius Montius (4), quocum mihi plurimis jam annis interceſſit arctiſſima neceſſitudo

[1] *Id eſt*, res ipſa indicabit. [2] Quod in Lebadia erat, dicatum huic Trophonio architecto percelebri, [ſi non ab eo conſtructum] ad quod ibatur ad oraculum conſulendum, & ex quo nullus niſi mœſtus & triſtis redibat. [3] Nomen fictitium, quo militiæ deditus quivis intelligitur, *Georgius* ſic ſonat *Balearicus* magis, Baleares enim inſulæ ſunt, *Majorca*, *Minorca* & *Ivica*, olim per prædones illuc transfugas ibique degentes celebratiſſimæ. [4] Fictitium aliud nomen, ſed longe nobilius, nihil enim nobilius Corneliano nomine, ut jam vidimus, & *Montius*, *Du Mont*, idem eſt, ac qui rectâ viâ contendit ad cœlos, qui ſunt mons Dei, reſpicitur enim ad Pſalm. xv. *Quis habitabit in tabernaculo tuo, quis requieſcit in tuo monte ſancto? Reſp.* Hic Montius.

neceſſitudo. *Ma.* Mihi nunquam contigit adeſſe morienti. *Ph.* Mihi ſæpius quam vellem. *Ma.* Sed eſtne mors res tam horrenda, quam vulgo prædicant? *Ph.* Iter ad mortem durius, quàm ipſa mors. Quod ſi quis horrorem illum & imaginationem mortis excutiat animo, magnam mali partem ſibi detraxerit. Breviter, quicquid eſt cruciabile, vel in ægrotatione, vel in morte, longè tolerabilius redditur, ſi qui ſe totum tradat voluntati divinæ. Nam quod attinet ad ſenſum mortis, cùm jam animus diſtrahitur à corpore, arbitror aut nullum eſſe, aut perquam ſtupidum eſſe ſenſum, quòd natura, priuſquam huc veniatur, conſopiat, ac ſtupefaciat omnes partes ſenſibiles. *Ma.* Naſcimur abſque ſenſu noſtri. *Ph.* Sed non abſque ſenſu matris. *Ma.* Cur non itidem emorimur? Cur Deus mortem voluit eſſe tam cruciabilem? *Ph.* Nativitatem voluit eſſe gravem ac periculoſam matri, quò charius haberet quod peperiſſet: mortem autem unicuique voluit eſſe formidabilem, nè paſſim homines ſibi mortem conſciſcerent. Etenim cùm videamus & hodiè tam multos ſibi manus adferre; quid cenſes futurum, ſi mors nihil haberet horribile? Quoties vapulâſſet ſervus, aut etiam filius adoleſcens, quoties uxor indignaretur marito, quoties periſſet res, aut aliud accidiſſet, quod ægrè eſſet animo, protinus ad laqueum, ad gladium, ad flumen, ad præcipitium, ad venenum currerent homines. Nunc mortis acerbitas vitam nobis reddit chariorem; præſertim cùm medici non queant mederi ſemel vitâ defuncti. Quanquam ut non omnibus eadem eſt naſcendi ſors, ita non eſt eadem omnibus mortis ratio. Quoſdam cita mors protinus liberat; alii lentâ morte contabeſcunt. Lethargici, quemadmodum & ab aſpide percuſſi, ſomno conſopiti, citra ſenſum ſui moriuntur. Illud obſervavi, nullum eſſe mortis genus tam acerbum, quin perferatur, ſi quis obſtirmato animo decrevit exire. *Ma.* Utrius mors vita eſt Chriſtianior? *Ph.* Mihi quidem Georgii vita eſt honorificentior (1). *Ma.* Etiámne mors habet ambitionem ſuam (2)? *Ph.* Ego nunquam vidi duos tam diſpari morte morientes. Si vacat audire, depingam exceſſum utriuſque: tuum erit judicare, utra mors ſit

[1] Sane, ac quid ad ſalutem? [2] Nimium ſæpius. optabilior

optabilior homini Christiano. *Ma.* Imò te rogo, nè graveris narrare. Nam ipse nihil audiero cupidius. *Ph.* Ergo de Georgio prius audi. Ubi mors jam certa sui signa dederat, medicorum chorus, qui diu curârant ægrotum, dissimulatâ (1) vitæ desperatione, cœperunt mercedem poscere. *Ma.* Quot erant medici? *Ph.* Aliquando decem, interdum duodecim, cum pauciſſimi, sex. *Ma.* Satis erat ad occidendum vel valentem. *Ph.* Numeratâ pecuniâ, clam submonuerunt proximos, non procul abesse mortem: curarent ea, quæ pertinerent ad animæ salutem; nam de corporis incolumitate nihil esse spei. Per amicos intimos blandè submonitus est & ægrotus, ut corporis curam Deo committeret; ea tantum curaret, quæ pertinerent ad feliciter hinc emigrandum. His auditis, mirâ torvitate Georgius oculos intendit in medicos, velut indignè ferens, quod ab illis destitueretur. Illi responderunt, se medicos esse, non Deos: quod artis erat, præstitisse: cæterum adversus fatalem necessitatem nullam valere medicinam. His actis, abeunt in proximum cubiculum. *Ma.* Quid? morantur etiam acceptâ mercede? *Ph.* Inter illos nihil convenerat de morbis genere: alius aiebat hydropem, alius tympanitem, alius apostema in intestinis, alius aliud atque aliud malum: totoque hoc tempore, quo tractabant ægrotum, acerrimè disceptârunt de morbi genere. *Ma.* O felicem interim ægrotum! *Ph* Eam litem ut tandem finirent, per uxorem postulârunt, ut sinerent exanimati corporis anatomiam fieri: id esse honorificum, & solere vel honoris gratiâ fieri in magnatibus: deinde rem eam fore saluti multis, idque ad meritorum ipsius cumulum accessurum, postremò pollicentur suo sumptu se commercaturos triginta missas, cessuras in commodum mortui (2). Id ægrè quidem, sed tandem blanditiis uxoris ac propinquorum impetratum est. His actis, subduxit sese statio medicorum. Negant enim fas esse, ut qui vitæ solent opitulari, mortis sint spectatores, aut exsequiis interſint. Mox accitus est Bernardinus, vir, ut scis, reverendus Franciscanorum

[1] Bene; quamdiu spes est, pecunia alacrius numeratur. [2] Ut citius liberaretur, scil. ea purgatorio.

rum cuſtos (1) qui confeſſionem exciperet. Vix peracta eſt confeſſio, jam aderat in ædibus turba quatuor ordinum, quos vulgus appellat Mendicantium. *Ma.* Tot vultures ad unum cadaver? *Ph.* Deinde vocatus eſt parochus, qui hominem inungeret (2), ſacrumque ſymbolum corporis Dominici porrigeret. *Ma.* Religiosè. *Ph.* Verum ibi minimum abfuit, quin inter parochum & monachos cruenta pugna fuerit orta. *Ma.* Apud lectum ægroti? *Ph.* Et quidem ſpectante Chriſto (3). *Ma.* Quid excitavit tantos tumultus ſubitò? *Ph.* Parochus, ubi cognovit ægrotum fuiſſe confeſſum Franciſcano, negavit ſe vel unctionis ſacramentum, vel euchariſtiam, vel ſepulturam impertiturum, ni ſuis auribus auditſet ægroti confeſſionem: ſe parochum eſſe, ſibi pro ſuis oviculis reddendam Domino rationem: id non poſſe, ſi ſolus ignoraret arcana conſcientiæ. *Ma.* Nonne viſus eſt æquum dicere? *Ph.* Non illis quidem. Nam ſtrenuè reclamabant omnes, præſertim Bernardinus & Vincentius Dominicanus. *Ma.* Quid adferebant? *Ph.* Magnis conviciis inceſſebant parochum, ſubinde vocantes eum aſinum, dignúmque qui paſtorem ageret porcorum. Ego, inquit Vincentius, ſum ſacræ theologiæ baccalaureus formatus, mox licentiandus, atque etiam doctoris titulo inſigniendus; tu vix legis Evangelium; tantum abeſt, ut poſſis excutere ſecreta conſcientiæ. Quod ſi libet eſſe curioſum, exquire, quid agant uxor & manzares tui domi, aliaque permulta, quæ me pudet referre. *Ma.* Quid ille? mutus ad hæc? *Ph.* Mutus? Imò diceres cicadam alâ correptam. Ego, inquit baccalaureus multo te meliores nactam è ſtipulis fabarum. Auctores & principes ordinum veſtrorum, Dominicus & Franciſcus, ubi didicerunt philoſophiam Ariſtotelicam, aut argumenta Thomæ, aut ſpeculationes Scoti (4)? aut ubi donati ſunt titulo baccalaureorum? Irrepſiſtis in mundum adhuc credulum, ſed pauci humiles, quidam etiam docti ac pii; nidulabamini in agris ac vicis, mox in opulentiſſimas quaſque civitates, & in florentiſſimam civitatis partem demigrâſtis. Tot ſunt agri, qui

(1) *The guardian father.* (2) Daret extremam unctionem. (3) *Id eſt*, adſtante euchariſtia: ex uſuali apud pontificios loquendi modo. (4) Hæc omnia vidimus.

qui paſtorem alere non poſſunt; ibi locus erat veſtræ operæ: nunc nuſquam adeſtis, niſi in ædibus divitum. Jactatis nomen pontificum; at veſtra privilegia nihil valent, niſi cùm ceſſat epiſcopus, paſtor, aut hujus vicarius. In meo templo nullus veſtrùm concionabitur, me paſtore incolumi. Non ſum baccalaureus, nec ſanctus Martinus erat (1), & tamen agebat epiſcopum. Si quid mihi deeſt doctrinæ, à vobis non petam. An creditis etiamnum mundum eſſe tam ſtupidum, ut ubicunque viderit veſtem Dominici aut Franciſci, putet adeſſe illorum ſanctimoniam? Non veſtrâ refert, quid agam domi meæ? quid vos agatis in latebris veſtris, quomodo tractetis ſacras virgines, etiam populus novit. Jam quam nihilo ſint vel feliciores vel puriores divitum domus, quas frequentatis, omnibus & lippis & tonſoribus (2) notiſſimum eſt. Cætera, Marcolphe, non audeo referre: omnino patres illos reverendos minimè reverenter tractavit. Nec erat futurus finis, ni Georgius manu motâ ſignum dediſſet, ſe velle quidpiam dicere. Ægrè impetratum eſt, ut rixa tantiſper conſileſceret. Tum ægrotus, Sit pax inquit, inter vos; tibi parocho denuo confitebor. Deinde pro ſtrepitu nolarum, pro cantionibus funeralibus, pro cenotaphio, pro ſepultura numerabitur tibi pecunia, priuſquam exeas hanc domum; neque committam ut alla in parte de me queri poſſis. *Ma.* Num parochus recuſavit tam æquam conditionem? *Ph.* Non; tantum obmurmuravit nonnihil de confeſſione, quam ægroto remiſit. Quid opus eſt, inquit, iiſdem repetendis fatigare tum ægrotum, tum ſacerdotem? Si in tempore mihi confeſſus fuiſſet, fortaſſis ſanctius condidiſſet ſuum teſtamentum: nunc vos videritis. Hæc æquitas ægroti peſſimè habebat monachos, indignè ferentes eam prædæ partem decidi parocho (3). Et tamen interceſſi, feceique ut lis ſopiretur. Parochus unxit ægrotum, dedit corpus Domini (4), & numeratâ ſummâ (5) diſceſſit. *Ma.* Secuta eſt igitur eam tempeſtatem tranquillitas? *Ph.* Imò tempeſtatem hanc ſævior tempeſtas protinus excepit.

(1) Supple *baccalaureus*; credo equidem & nihil mirum. (2) Vidiſti proverbium, *Hoc & tonſoribus notum.* (3) *Id eſt*, in parochi commodum. (4) *The Sacrament.* (5) *Having received his dues.*

cepit. *Ma.* Obsecro quid causæ? *Ph.* Audies. Con, fluxerant in ædes quatuor ordines Mendicantium: his adjunxit sese quintus, Cruciferorum. Adversus hunc ceu nothum quatuor illi magno tumultu coorti sunt: rogabant ubi vidissent unquam plaustrum quinque rotarum? aut qua fronte vellent esse plures Mendicantium ordines, quàm sint Evangelistæ? Eadem, inquiunt, operâ, adducite huc mendicos omnes è pontibus ac triviis. *Ma.* Quid ad hæc Cruciferi? *Ph.* Vicissim rogabant quomodo tum incessisset plaustrum ecclesiæ, cùm nullus esset ordo Mendicantium; deinde cùm unus esset, postea tres? Nam Evangelistarum, inquiunt, numerus nihilo plus habet affinitatis cum nostris ordinibus, quàm cum alea, quæ undique quatuor ostendit angulos. Augustinienses quis allegit in ordinem Mendicantium, aut quis Carmelitas? Quando mendicavit Augustinus, aut quando Helias? Nam has faciunt suorum ordinum auctores. Hæc aliqua multa fortiter quidem illi detonabant; sed soli quatuor exercituum impressionem non ferentes, cesserunt, dira tantum minitantes. *Ma.* Hîc saltem effulsit tranquillitas. *Ph.* Imò syncretismus ille in quintum ordinem versus est in pugnam gladiatoriam. Franciscanus ac Dominicanus contendebant, nec Augustinienses, nec Carmelitas esse germanè mendicos, sed nothos ac supposititios. Hæc rixa sic incruduit, ut planè vererer, ne veniretur ad manus. *Ma.* Hæccine ferebat ægrotus? *Ph.* Non hæc acta sunt apud lectum; sed in atrio, quod cubiculo adhæsebat: voces tamen omnes ad ægrotum permanabant; neque enim mussabant, sed plenis tibiis (1) res agebatur; & scis, alioqui in ægrotis aurium sensum esse acutiorem *Ma.* Quis tandem exitus belli? *Ph.* Ægrotus per uxorem denunciavit ut silerent paulisper, se compositurum hoc dissidium. Itaque rogavit, ut tum quidem temporis Augustinienses, & Carmelitæ discederent; hoc illos nullo suo damno facturos. Nam tantundem, inquit, sibi mitietur

(1) Tibia est proprie quædam cava & longa res, & est sæpe propter analogiam *a flute*, hic significat *the throat pipe*; jam autem, quandoquidem quo magis, *a flute*, vel *our throat pipe*, aere, vel halitu repletæ sunt, eo altiorem reddant sonum, *plenis tibiis res agebatur*, significat, *they were bawling*.

mittetur eis domum, quantum hîc daretur remanentibus. In funere verò juſſit omnes ordines adeſſe, etiam quintum, atque ut æqua pecuniæ portio divideretur ſingulis; ad commune tamen convivium non adhiberentur, nè quid turbæ poſſet oriri. *Ma.* Virum œconomicum mihi narras, qui vel moriens nôrit tot rerum undas componere. *Ph.* Phy! multis annis geſſerat militiæ ducem. Ibi quotidianum eſt hujuſmodi tumultus ſuboriri inter cohortes. *Ma.* Erat igitur reſplendidâ (1)? *Ph.* Admodum. *Ma.* Sed malè parta, ut fit, rapinis, ſacrilegiis, extortionibus. *Ph.* Ita quidem vulgò faciunt duces; nec auſim dejerare, hunc fuiſſe ab illorum moribus alienum. Sic tamen ſatis hominem novi, magis auxit rem ingenii dexteritate, quàm violentiâ. *Ma.* Quî ſic? *Ph.* Callebat arithmeticam. *Ma.* Quid tum poſtea? *Ph.* Quid tum? apud principem ſupputabat militum triginta millia, cùm vix eſſent ſeptem millia. Deinde multis militibus nihil numerabat. *Ma.* Næ tu mihi magnificam narras arithmeticam. *Ph.* Deinde bellum arte ducebat, ſolitus ſimul & ab hoſtium, & amicorum vicis & oppidis pecuniam ſtipulari menſtruam; ab hoſtibus ne paterenter hoſtilia; ab amicis ut illis liceret cum hoſte paciſci. *Ma.* Agnoſco morem vulgatum militum. Sed abſolve narrationem. *Ph.* Bernardinus igitur & Vincentius cum aliquot ſui ordinis ſodalibus remanſerunt apud ægrotum; ad reliquos miſſus eſt commeatus. *Ma.* Satin' inter eos conveniebat, qui remanſerunt in præſidio? *Ph.* Non uſquequaque. Grunniebant neſcio quid de prærogativis diplomatum: ſed nè non perageretur fabula, diſſimulatum eſt. Hîc jam proferuntur cautiones teſtamentariæ, fiuntque ſtipulationes accitis teſtibus, de iis, quæ inter ipſos ante tranſegerant. *Ma.* Iſthæc audire geſtio. *Ph.* Dicam ſummatim: nam perlonga eſt fabula. Supereſt uxor annos nata duodequadraginta, mulier ſanè probacordataque: filii duo, alter annum natus undevigeſimum, alter decimumquintum; filiæ totidem, ſed impubes utraque. Teſtamento ſic cautum erat, ut uxor, quoniam perpelli non poterat ut fieret monacha, ſume-

(1) *Had he a good eſtate?*

ret, pallium Beghinæ, id eſt, medium genus inter monachas & laicas: filius natu major, quoniam nec is induci potuit, ut fieret monachus. *Ma. Vulpes anus non capitur laqueo* (1). *Ph.* Mox ab exſequiis patris properaret Romam, ibique ex relaxatione pontificis factus ante legitimam ætatem ſacerdos, totum annum ſingulis diebus ſacrificaret in templo Vaticano pro anima patris; & ſacros gradus in Laterano, ſingulo quoque Veneris die, genibus perreptaret. *Ma.* Suſcepit hæc libenter? *Ph.* Nè dicam dolo, ut aſini ſolent ſarcinas impoſitas (2). Filius minor dicaretur S. Franciſco, filia major S Claræ, minor Catharinæ Senenſi. Hoc tantum potuit obtineri: nam Georgii mens erat, quo magis ſibi Deum haberet obnoxium, quinque ſuperſtites partiri in quinque Mendicantium ordines: & acriter quidem adlaboratum eſt; ſed ætas uxoris, filiique majoris, nec minis, nec blanditiis ceſſit. *Ma.* Exhæredandi genus. *Ph.* Univerſa hæreditas ſic erat diviſa, ut detractis de ſolido impendiis funeralibus, uncia cederet uxori, cujus dimidiâ victitaret ipſa, dimidium cederet loco, cui ſe foret addictura; unde ſi mutato conſilio recederet, tota pecunia reſideret penes eum gregem, altera uncia decideretur filio, cui tamen ſtatim numeraretur viaticum, & quod ſatis eſſet emendo diplomati, parandoque victui annuo Romæ. Qui ſi mutatâ ſententiâ recuſaret initiari ſacris ordinibus, illius uncia divideretur inter Franciſcanos & Dominicanos. Et id ne fiat, vereor; adeo videbatur adoleſcens à ſacris abhorrere. Duæ unciæ cederent monaſterio, quod excepiſſet filium natu minorem: binæ item monaſteriis, quæ excepiſſent puellas: ſed hac lege, ut ſi illi detrectarent eam vitam profiteri, omnis tamen pecunia penes illos maneret incolumis. Jam una rurſus uncia decideretur Bernardino, tantundem Vincentio: dimidium unciæ Carthuſianis, pro communione bonorum operum omnium, quæ toto fierent ordine. Uncia & ſemis, quæ ſupererat, diſtribueretur occultis pauperibus,

(1) Proverbium eſt notiſſimum & facillimum, *There is no catching old birds with chaff.* (2) Invitus ergo; alluditur ad Horatii verſus, Sat. i. 9. 20, *Demitto auriculas ut iniquæ mentis aſellus, cum gravius dorſo ſubiit onus.*

bus, quos beneficio dignos judicâssent Bernardinus & Vincentius. *Ma.* Debebas jureconsultorum more dicere, *quos* vel *quas*. *Ph.* His igitur verbis stipulati sunt, recitato testamento: Georgi Balearice, vivus & sanæ mentis approbas hoc testamentum, quod dudum ex animi tui sententia condidisti? *Approbo.* Et hæc est tua suprema & immutabilis voluntas? *Est.* Meque, & hunc Vincentium baccalâureum, institutis ultimæ tuæ voluntatis executores? *Instituo.* Jussus est denuò subscribere. *Ma.* Quî potuit moriens? *Ph.* Bernardinus rexit ægroti manum. *Ma.* Quid subscripsit? *Ph. Sanctum Franciscum & sanctum Dominicum irratos habeat, qui tentârit hinc aliquid immutare.* *Ma.* At non metuebant actionem testamenti inofficiosi? *Ph.* Ista actio non habet locum in his quæ Deo dicantur; neque quisquam libenter cum Deo litem suscipit. His peractis, uxor & liberi, datis dextris ægroto, jurant se servaturos quod recepissent. Post hæc cæptum est agi de pompa funerali, non sine contentione. Tandem hæc vincit sententia, ut ex quinque ordinum singulis adessent novem in honorem quinque volutinum Mosis, & angelorum in novem choros digestorum. Suam quisque ordo crucem præferret, caneretque funebres nænias. Ad hæc præter cognatos conducerentur triginta (tot nummis erat venditus Dominus) daduchi pullati, & honoris gratiâ ploratores duodecim (hic est numerus ordini apostolico sacer) comitarentur: à feretro sequeretur equus Georgii pullatus, sic ad genua alligatâ cervice, ut herum humi requirere videretur. Stragula hinc atque hinc ostenderent insignia (1). Similiter & unaquæque tæda & pulla vestis haberet insignia. Reponeretur autem corpus quidem ipsum ad dextram altaris summi in tumbo marmoreo, qui promineret à solo pedes quatuor; ipse in summo recumberet, Pario (2) sculptus marmore, totus armatus à vertice usque ad calcaneum; nec deesset galeæ sua crista (crista erat onocrotali collum) nec clypeus lævo brachio, in quo insignia hæc erant, tria capita

(1) Georgii, *his coat of arms*, ut planè infra videbis. (2) *The finest*; Paros enim insula olim propter marmor pulcherrimum celebratissima.

pita apri ſilveſtris aurea, in planitie argentea: nec lateri gladius inaurato capulo, nec baltheus inauratus, ac gemmeis diſtinctus bullis, nec pedibus aurea calcaria: erat enim eques auratus: ſub pedibus haberet leopardum. Ora ſepulchri titulum haberent tali viro dignum. Cor autem ſeparatim recondi volebat in ſacello divi Franciſci. Inteſtina mandavit parocho, honorificè ſepelienda in ſacello quod eſt Virgini matri ſacrum. *Ma.* Funus nimirum honorificum, ſed nimio conſtans. Venetiæ vel cerdoni cuipiam plus haberetur honoris minimo impendio. Feretrum elegans dat ſodalitas, & unum comitantur aliquando ſexcenti monachorum, tunicis palliiſve veſtiti. *Ph.* Vidimus & nos, riſimuſque iſtas pauperum ineptas glorias. Incedunt fullones & coriarii ſupernè, infernèque cerdones, & medio monachi; chimæras eſſe diceres: nec hìc alia res, erat, ſi vidiſſes. Cautum eſt & illud Georgio, ut Franciſcanus & Dominicanus inter ſeſe ſorte decernerent, utris primus cederet locus in pompa: poſt has cæteri quoque ſortirentur, nè quid hinc oriretur tumultûs. Parochus & hujus clerici locum tenerent infimum, hoc eſt, primum. Nec enim aliud erant paſſuri monachi. *Ma.* Non acies tantùm, ſed & pompas ille callebat ordinare. *Ph.* Cautum eſt & illud, ut funebre ſacrum, quod apud parochum fieret, modulatorum muſicorum concentu perageretur, honoris gratiâ. Dum hæc aliaque tractantur, inhorruit ægrotus, deditque ſigna certiſſima ſupremum tempus adeſſe. Adornatur igitur extremus fabulæ actus. *Ma.* Nondum finis? *Ph.* Recitatur diploma pontificis, in quo promittebatur criminum omnium abolitio, totuſque purgatorii metus adimebatur. Ad hæc juſtificabantur omnia illius bona. *Ma.* Rapto parta? *Ph.* Certè jure belli ac more militari. Sed ſorte aderat Philippus jureconſultus uxoris frater, is in diplomate notavit locum ſecus poſitum, quàm oportuit, & injecit ſuſpicionem falſi. *Ma.* Haud quaquam in tempore: diſſimulandum erat, etiamſi quid ineſſet erroris, & nihilo pejus habuiſſet ægrotus. *Ph.* Aſſentior. Et ægrotus ſic hac re perturbatus eſt, ut minimum abeſſet á deſperatione. Ibi Vincentius fortem virum præbuit; juſſit Georgium quieto eſſe animo,

ſibi

ſibi eſſe poteſtatem corrigendi ſuppleudique, ſi quid in diplomatibus vel erratum eſſet, vel omiſſum. Quod ſi te, inquit, fefellerit diploma, ego jam nunc hanc animam pro tua ſuppono anima, ut tua petat cœlos, mea dedatur orco. *Ma.* Accipitne Deus tales animarum permutationes? Et, ſi accipit, num ſatis cautum videbatur Georgio tali pignore: Quid, ſi Vincentii anima vel abſque permutatione debebatur inferis? *Ph.* Quod geſtum eſt, narro. Hoc certe perfecit Vincentius: ægrotus viſus eſt animam recipere. Mox recitantur cautiones, quibus Georgio promittebatur ſocietas omnium operum, quæ fierent per quatuor ordines, & quintum Carthuſienſium. *Ma.* Ego metuerem, nè deprimeret ad inferos, ſi tantum ſarcinæ bajulandum eſſet. *Ph.* De bonis operibus loquor: ea non aliter gravant animam ſubvolaturam, quàm plumæ avem. *Ma.* Mala igitur opera ſua quibus legant? *Ph.* Militibus Germaniæ conductitiis. *Ma.* Quo jure? *Ph.* Jure Evangelico: *Habenti dabitur* (1). Simulque recitatus eſt numerus miſſarum & pſalteriorum, quæ defunctianimam eſſent comitatura. Erat autem immenſus. Poſt hæc iterata eſt confeſſio, dataque benedictio. *Ma.* Ita efflavit animam (2)? *Ph.* Nondum. Strata eſt humi ſtorea juncis contexta, ſic ut abinitio convoluta cervicalis ſpeciem ex ſeſe faceret. *Ma.* Quid nunc futurum eſt? *Ph.* Eam conſperſerunt cinere, ſed ratò; ibi depoſuêre corpus ægroti. Inſtrata eſt tunica Franciſcana, ſed prius conſecrata preculis & aquâ luſtrali. Cuculla ſuppoſita eſt capiti; nam tum indui non poterat: una cum illa ſuppoſitum eſt diploma cum cautionibus. *Ma.* Nova mortis ſpecies. *Ph.* Atqui confirmant (3) dæmoni nullum eſſe jus in eos qui ſic moriuntur. Sic aiunt præter alios mortuum S. Martinum & Franciſcum. *Ma.* Sed huic morti illorum vita reſponderat. Obſecro quid tum poſtea? *Ph.* Porrecta eſt ægroto crucis imago & candela cerea. Ad crucem porrectam dixit ægrotus: Soleo in bellis tutus eſſe meo clypeo; nunc hunc clypeum opponam hoſti meo:

& ex-

(1) Luc. viii. 11, at ironice citatum intelligatur. (2) *Ne dic.* (3) Affirmant.

& exoſculatus admovit humero lævo. Ad ceream vero ſacram, Olim, inquit, haſtâ valui in bellis: nunc hanc haſtam vibrabo adverſus hoſtem animarum. *Ma.* Satis militariter. *Ph.* Has poſtremas voces edidit. Nam mox linguam mors occupavit, ſimulque cœpit animam agere (1). Bernardinus à dextris imminebat morienti; Vincentius à ſiniſtris, uterque pulchrè vocalis (2). Alter oſtendebat imaginem ſancti Franciſci, alter Dominici. Cæteri ſparſi per cubiculum demurmurabant pſalmos aliquot voce lugubri. Bernardinus magnis vociferationibus percellebat (3) aurem dextram, Vincentius ſiniſtram. *Ma.* Quid occlamabant? *Ph.* Hujuſmodi fermè Bernardinus: Georgi Balearice, ſi nunc quoque probas ea quæ ſunt acta inter nos; flecte caput in dextrum: *flexit.* Vincentius contrà: Ne quid trepides, Georgi; habes Franciſcum & Dominicum propugnatores. Eſto ſecurus. Cogita quantum habeas meritorum, quod diploma: denique memineris meam animam pro tuo oppignoratam, ſi quid eſſet periculi; hæc ſi ſentis & probas, flecte caput in lævum: *flexit.* Rurſus ſimili clamore, Si hæc ſentis, inquiunt, preme manum meam: *tum manum preſſit.* Ita huc & illuc flectendo capite & premendis manibus tranſactæ ſunt horæ ferme tres. Cum jam inciperet oſcitare Georgius, ibi Bernardinus erectus pronunciavit abſolutionem: quam perficere non potuit, quin Georgius efflâſſet animam. Hæc ſub noctis medium; mane peracta anatomia. *Ma.* Quid mali repertum eſt in corpore? *Ph.* Rectè mones; nam exciderat (4). Fragmentum plumbi (5) inhærebat diaphragmati. *Ma.* Unde id? *Ph.* Uxor narrabat illum quondam ictum ſphærulâ bombardicâ (6). Hinc conjectabant medici, plumbi liquefacti particulam, roſediſſe in corpore. Mox corpus lacerum utcunque conveſtitum eſt amictu Franciſcano. A prandio ſepultura peracta eſt eâ pompâ, quâ decretum erat. *Ma.* Nunquam audivi mortem operoſiorem, nec funus ambitioſius. Verum iſtam opinor fabulam nolis evulgari;

(1) *To be in the agonies of death.* (2) *Very loud* (3) *Bawled at.* (4) *Ex animo* ſcil. *I had forgotten.* (5) *Of a leaden bullet.* (6) *With a musket ſhot.*

gari. *Ph.* Quam ob rem? *Ma.* Nè quid irritentur crabrones (1). *Ph.* Nihil eſt periculi. Etenim ſi pia ſunt quæ narro, etiam ipſorum intereſt hæc ſcire populum: ſin minus, quotquot inter illos boni ſunt, mihi gratias agent, qui hæc prodiderim, quo pudore correcti quidam deſinant ſimilia facere; deinde ſimplices caveant, nè in ſimilem pertrahantur errorem. Sunt enim & apud iſtos cordati verèque pii (2), qui frequenter apud me queſti ſunt, paucorum vel ſuperſtitione, vel improbitate, totum ordinem reddi apud bonos invidioſum. *Ma.* Rectè tu quidem, & fortior. Sed nunc aveo ſcire, quomodo deceſſerit Cornelius. *Ph.* Ut vixit nulli moleſtus, ita mortuus eſt. Habebat febrem anniverſariam, quæ ſtatis temporibus ſingulis annis recurreret. Ea tum, ſive quia gravabat ætas (nam annum exceſſerat ſexageſimum) ſive aliis de cauſis, ſolito magis urgebat hominem, & viſus eſt ipſe præſentire diem fatalem imminere. Itaque quatriduo prius, quàm moreretur, erat Dominicus dies; templum adiit, confeſſus eſt ſuo parocho, audivit publicam concionem & ſacrum: à ſacro, reverenter accepto pignore corporis Dominici, domum ſe recepit. *Ma.* Non uſus eſt medicis? *Ph.* Unicum duntaxat conſuluit, ſed non minus bonum virum, quàm bonum medicum: ei Jacobo Caſtrutio nomen eſt. *Ma.* Novi. Nihil illo ſincerius. *Ph.* Is reſpondit, ſuam quidem operam amico non defuturam, ſed ſibi videri plus eſſe præſidii in Deo, quàm in medicis. Cornelius hanc vocem non minus alacriter accepit, quàm ſi certiſſimam vitæ ſpem oſtendiſſet. Itaque tametſi ſemper pro ſuis facultatibus ſuiſſet perbenignus in pauperes, tum quicquid decidi (3) poterat uxoris & liberorum neceſſitati, impertiebatur in egenos, non iſtos ambitioſè mendicos, & nuſquam non obvios, ſed in probos, qui pro viribus induſtria laborandi cum paupertate pugnabant. Rogabam hominem ut decumberet, & ſacerdotem ad ſeſe acceſſeret potius, quàm tenue

(1) Ex Plauto locutio; crabrones autem ſunt inſectorum genus, quod acrius pungit, ſi irritetur, Angl. *hornets*, per eos intelligas monachos, Eraſmo noſtro plus ſatis invitos. (2) Quidni? *Sed apparent rari nantes in gurgite vaſto.* (3) *Could be ſpared.*

tenue corpusculum defatigaret. Respondit, hoc sibi semper studio fuisse, ut amicos suos sublevaret potius, si posset, quam gravaret officiis, nec se sui dissimilem esse velle in morte. Ne decubuit quidem nisi postremum diem, & noctis partem, quâ reliquit terras. Interim ob corpusculi lassitudinem baculo nitebatur, aut sedebat in cathedra; rarò componebat se lectulo (1), sed vestitus & erecto capite. Hoc tempore, aut mandabat aliquid de curandis egenis, maximè notis aut vicinis, aut legebat è Libris Sacris, quæ provocant hominis erga Deum fiduciam, quæque illius in nos charitatem declarant. Si per lassitudinem ipse minus poterat, audiebat amicum prælegentem. Frequenter miro affectu hortabatur familiam ad mutuum amorem & concordiam, atque studium veræ pietatis; solicitosque de more ipsius amantissimè consolabatur. Identidem admonebat suos, nè quid æris alieni præteriretur indissolutum. *Ma.* Non condiderat testamentum? *Ph.* Jampridem sanus ac valens id curârat. Negabat enim esse testamenta, quæ fierent ab agentibus animam, sed deliramenta potius. *Ma.* Nihil legârat monasteriis aut egenis? *Ph.* Ne teruncium quidem. Ego, inquit, pro meâ portione dispensavi facultatulas meas: nunc ut earum possessionem aliis trado, ita trado & dispensationem. Et confido meos sanctiùs dispensaturos, quàm ipse feci. *Ma.* Non accersebat ad sese pios (2) homines, quemadmodum fecit Georgius? *Ph.* Ne unum quidem: præter familiam & duos intimè amicos nullus aderat. *Ma.* Demirot quid senserit. *Ph.* Negabat se morientem pluribus molestum esse velle, quàm fuisset nascens. *Ma.* Expecto finem istius fabulæ. *Ph.* Mox audies. Venit dies Jovis Ille stratum non reliquit (3), sentiens extremam corpusculi lassitudinem. Accitus parochus impertiit extremam unctionem, ac rursus porrexit corpus Domini, sed citra confessionem, Negabat enim quicquam scrupuli resedisse in animo. Ibi parochus agere cœpit de sepultura, quâ pompâ, quove loco sepeliri vellet. Sepeli, inquit, me, quomodo

(1) *Went into the naked bed.* (2) Monachos intelligit, qui vocantur pii, & quibus ironice titulum hunc dat. (3) *Kept his bed.*

modo ſepelirer infimæ ſortis Chriſtianum: nec mea refert, ubi ſeponas hoc corpuſculum, æquè inveniendum in extremo die, ubicunque condideris. Pompam funeris nihil moror (1). Mox injecta mentio de ſonitu campanarum, de tricenariis, & anniverſariis, de diplomate, de communione meritorum emenda. Tum illa; Mi paſtor, nihilo pejus habebo, etiamſi nulla ſonet campana. Si me vel uno funebri ſacro dignaberis, plus ſatis erit. Aut ſi quid aliud eſt, quod ob publicam eccleſiæ conſuetudinem citra ſcandalum infirmorum omitti vix poteſt, id tuo permitto arbitratui. Nec eſt animus (2), cujuſquam vel preces commercari, vel meritis quemquam ſuis ſpoliare. Satis meritorum exuberat Chriſto: & confido totius eccleſiæ preces ac merita mihi, ſi modo vivum ſum membrum, profutura. In duobus diplomatibus mihi, tota ſpes eſt. Alterum eſt peccatorum meorum, quod princeps paſtorum dominus Jeſus abſolvit, affigens illud cruci; alterum quod ipſe ſuo ſacroſancto ſanguine ſcripſit & obſignavit, quo nos certos reddidit de ſalute æterna, ſi totam fiduciam noſtram in ipſum transferamus. Abſit enim ut inſtructus meritis ac diplomatibus provocem Dominum meum, ut in judicium veniat cum ſervo, certus quod *in conſpectu ejus non juſtificabitur omnes* (3) *vivens*. Ergo ab illius juſtitia appello ad ejuſdem miſericordiam, quoniam immenſa eſt & ineffabilis. His dictis abiit parochus. Cornelius, veluti magnâ ſpe ſalutis conceptâ, gaudens & alacer, jubet ſibi quædam recitari è Sacris Voluminibus, quæ confirmant ſpem reſurrectionis & præmia immortalitatis: velut illud ex Eſaia de morte Ezechiæ dilata, una cum cantico; deinde cap. xv. epiſtolæ Pauli ad Corinth. prioris; de morte Lazari ex Joanne; ſed præcipue hiſtoriam Chriſti paſſi ex Evangeliis. Quam hic animo devorabat ſingula ad quædam ſuſpirans, ad alia compoſitus manibus gratias agens, ad quædam hilareſcens ac geſtiens, ad nonnulla preculas quaſdam breves ejaculans! A prandio

(1) *I regard not.* (2) *Nor is it my mind.* (3) Pſalm cxliii. 2 ſic habetur præciſe in textu, hicque & ibi *non omnis* eſt *nullus*.

prandio cùm paululum temporis obdormiſſet, jubet recitari caput ex Evangelio Joannis duodecimum, uſque ad hiſtoriæ finem: hîc dixiſſes hominem planè transfigurari, afflarique novo ſpiritu. Jam dies vergebat ad veſperam; accerſit uxorem ac liberos; ibi erecto quantum licuit corpuſculo, ſic affatus eſt ſuos: Chariſſima conjux, quos Deus ante conjunxerat, idem nunc ſeparat, ſed corporibus duntaxat, idque ad breve tempus; curam, charitatem, pietatem, quam antehac partiri ſoles in me & dulciſſima pignora, totam in iſtos transfer. Ne putâris te ullis modis poſſe magis demereri vel Deum, vel me, quam ſi iſtos, quos Deus dedit nobis conjugii fructum, ſic educes, foveas, & inſtituas, ut Chriſto digni habeantur. In hos igitur conduplicâ pietatem tuam, & meam portionem in te tranſlatam exiſtima. Id ſi feceris, ut facturam confido, non erit, cur videantur orphani. Quod ſi repetas matrimonium. Ad hanc vocem uxor erupit in fletum, cœpitque dejerare, ſe nunquam de repetendis nuptiis cogitaturam. Hîc Cornelius: Soror in Chriſto mihi chariſſima, ſi Dominus Jeſus largiri dignabitur tibi propoſitum iſtud, ac robur ſpiritûs, ne deſis dono cœleſti. Erit enim hoc tibi pariter ac liberis commodius. Sin aliò vocabit carnis infirmitas, ſcito, quod mors mea te liberat à jure conjugii, ſed non liberat à fide, quam meo tuoque nomine debes curandis communibus liberis. Quod ad matrimonium attinet, utere libertate quam tibi permiſit Dominus. Tantum hoc te rogo moneoque, ut virum tibi deligas iis moribus, tuque te illi talem præbeas, ut poſſit vel ſuapte bonitate ductus, vel tua commoditate provocatus, amare privignos. Proinde cave, nè cui voto te obſtringas. Serva te liberam Deo & liberis noſtris; quos ſic inſtitues ad omnem pietatem, ut caveas, nè ſe cuipiam addicant inſtituto, donec per ætatem & rerum uſum conſtiterit, ad quod vitæ genus ſint idonei. Deinde verſus ad liberos, exhortatus eſt ad ſtudium pietatis, ad obediendum matri, ad mutuam inter ipſos charitatem & concordiam. His peroratis, dedit oſculum uxori; liberis, facto ſigno crucis, precatus eſt bonam mentem, & Chriſti miſericordiam. Poſt hæc

intuens

intuens omnes qui aderant. *Sub craſtinam*, inquit *auroram, Dominus, qui diluculo revixit, pro ſua miſericordia dignabitur hanc animulam ex hujus corpuſculi ſepulchro, eque hujus mortalitatis tenebris, evocare in lucem ſuam cæleſtem. Nolo teneram ætatem excubiis inanibus fatigari. Ceteri quoque vicissim dormiant: mihi ſatis eſt unum adeſſe vigilem, qui recitet ſacram lectionem.* Tranſactâ nocte ſub horam quartam, cunctis præſentibus, juſſit recitari pſalmum totum, quem Dominus orans recitavit in cruce. Eo finito, juſſit exhiberi cereum, & crucem; & cereum accipiens, dixit, *Dominus illuminatio mea & ſalus mea, quem timebo?* Crucem exoſculatus dixit. *Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?* Mox manus ſuper pectus in ſupplicantis geſtum compoſuit, & oculis in cœlum erectis dixit, *Domine Jeſu, accipe ſpiritum meum.* Et protinus clauſit oculos veluti dormiturus, ſimulque, levi flatu emiſit ſpiritum: diximus illum obdormiſſe, non exſpirâſſe. *Ma.* Nunquam audivi mortem minus operoſam. *Ph.* Talis fuerat in omni vita. Uterque fuit amicus. Fortaſſe non æquè dijudico, uter deceſſerit Chriſtianus: tu, qui integer es, rectius diſpicies. *Ma.* Ita faciam, ſed per otium.

ECHO.

ARGUMENTUM.

Confabulatio inter juvenem & Echo de ratione ſtudiorum, ac optimo vitæ genere deligendo. Echo facetiſſimè juvenis interrogatiunculis reſpondet.

JUVENIS, ECHO.

Ju. CUPIO pauca te conſulere, ſi vacat. *Ec.* Vacat. *Ju.* Et ſi venio tibi gratus juvenis. *Ec.* Venis. *Ju.* Sed poteſne mihi & de futuris dicere verum, Echo? *Ec.* Ἔχω (1) *Ju.* Et Græcè noſti? quid iſtud novi? *Ec.* Novi. *Ju.* Qualia tibi videntur Muſarum ſtudia? *Ec.* Δια (2). *Ju.* Cenſes igitur terendos

(1) Habeo, *i. e.* ergo, poſſum. (2) Divina, pulcherrima.

auctores, qui conducunt ad bonas literas? *Ec.* Tenui. *Ju.* Quam igitur mentem habent iſti, qui hanc ſtudia linguis tradendam ſuis? *Ec.* Suis (1). *Ju.* Sed utinam, horum cultores ſimiliter eſſent & pietatis ſtudioſi! *Ec.* Oſtl (2). *Ju.* Nunc quorundam improbitas omnes reddit inviſos. *Ec.* Iſtos (3). *Ju.* Et multis hominum peccatum confertur in nomen eruditionis. *Ec.* Ὄνον (4). *Ju.* Atqui vulgo videntur non infimi. *Ec.* Fimi (5). *Ju.* Quid facere cenſes eos, qui terunt ætatem in ſophiſtico doctrinæ genere? *Ec.* Ne re (6). *Ju.* Fortaſſis telas aranearum. *Ec.* Harum. *Ju.* At Penelopes telas (7) texunt ac retexunt. *Ec.* Texunt. *Ju.* Cui ſuades ut me dem vitæ inſtituto. *Ec.* Tuto. *Ju.* Erit auſpicatum, ſi uxorem duxero? *Ec.* Serò. *Ju.* Quid, ſi mihi veniat uſu, quod his qui incidunt in uxores parum pudicas, parumque frugiferas? *Ec.* Feras. *Ju.* Atqui cum talibus morte durior eſt vita. *Ec.* Vita (8). *Ju.* Siccine in rebus humanis dominari Fortunam? *Ec.* Unam (9). *Ju.* Magis fortaſſe expedit, ut aliquis præ conjugio monachi inſtitutum eligat. *Ec.* Ligat (10). *Ju.* Quid ſupereſt remedii, ubi quem adſtrinxerit jam nodus inſolubilis? *Ec.* Bilis (11). *Ju.* Attamen miſerum eſt homines vivere ſolos. *Ec.* Ὅλως (12.) *Ju.* Cujuſmodi cenſes horum temporum pleroſque monachos? *Ec.* Ἀχθ (13). *Ju.* Quid igitur iſtos movet, qui ſuſpiciunt illos ut ſemideos? *Ec.* Δίθ (14). *Ju.* Quid captant plerique, qui ambiunt ſacerdotium? *Ec.* Otium. *Ju.* Præterea nihil habet ſacerdos? *Ec.* Κέρδ (15). *Ju.* Quid bonæ rei contigit illis, qui fiunt epiſcopi? *Ec.* Κόποι (16) *Ju.* At nulli magis vivunt in otio. *Ec.* Scio. *Ju.* Quæ res illos admonere poterit, ut intelligant, quantum ſuſtineant onus? *Ec.* Ὁ νοῦς (17). *Ju.* Ergo res præclara eſt

(1) Porci. (2) Supple *eſſent*. (3) Vere. (4) Ab aſinis. Sic ſit ſcil. (5) Id eſt, *They are no more to be valued than dung*. (6) *Ne* cenſeas eas vitam in *re* utili agere? (7) *Id eſt*, nihil faciunt, ſiquidem Penelope proceis promittebat ſe electuram unum ex his, cum peracta foret tela; at quid texuerat die, retexebat. (8) *Avoid it*; ſi poſſis ſcil. (9) *Id eſt*, ſola dominatur. (10) *Seipſum* ſcil. (11) At iſthinc non eſt remedium, pejorem potius rem facit. (12) Omnino. (13) Peſtem. (14) Timor. (15) Lucrum. (16) Labores; ſcil. ſi velint officio fungi. (17) Mens; hoc congruentius, quod νοῦς aliquando audit veluti dea apud Græcos poetas.

eſt ſacerdotium, ſi quis ſe in eo gerendo qualem oportet præbeat? *Ec.* Beat. *Ju.* Quid fructûs erit, ſi me conferam in aulam eorum, qui præcellunt monarchicâ dignitate? *Ec.* Ate (1). *Ju.* At non paucos video, qui ſolent illic ſibi præclaram felicitatem arrogari. *Ec.* Ἄτροι (2). *Ju* At interim dum incedunt holoſericati (3) vulgo videntur homines magnifici. *Ec.* Fici (4). *Ju* Foris igitur aureos, intus ficulneos homines dicis, ſi quis inſpiciat comminus? *Ec.* Minus (5). *Ju.* Nihil igitur præclari ſunt, quos pro diis veneramur byſſinos (6)? *Ec.* Σινῶ (7). *Ju.* Nec militare genus magno æſtimabis fortaſſe. *Ec.* Aſſe. *Ju.* Magnum quiddam pollicentur qui è ſideribus & futura prædicunt aſtrologi. *Ec.* Ἄστρα (8). *Ju.* At ſtrenuè laborant Grammatici. *Ec.* Εἰκῆ (9). *Ju.* Non placent, opinor, leguleii homines ſemper famelici. *Ec.* Λιμοί (10). *Ju.* Qualis ero, ſi fiam opifex? *Ec.* Fæx (11). *Ju.* Itane nihil præterea adferunt artes boni aut mali? *Ec.* Ali (12). *Ju.* Fuerone beatus, ſi perſeveravero in bonis literis? *Ec.* Eris. *Ju.* Sed quæ res dabit, ut adſit pietas? *Ec.* Ætas (13). *Ju.* Decem jam annos ætatem trivi in Ciceronе. *Ec.* Ὄνε (14). *Ju* Unde tibi ſubit me aſinum dicere? *Ec.* Si re. *Ju.* Fortaſſis hoc dicis, non ſic huic incumbendum, ut alios relinquam. *Ec.* Inquam. *Ju.* Non placet igitur is, qui ſe per omnem vitam tantum in hoc torqueat, ut ſit Ciceronianus? *Ec.* Ἄνους (15). *Ju.* Quid ſupereſt natu grandibus, quorum ætas ad hæc diſcenda non eſt tempeſtiva? *Ec.* Stiva. *Ju.* Facundior eſſes, opinor, ſi longiùs abeſſem. *Ec.* Eſſem. *Ju.* Non me delectant ſermones diſſyllabi. *Ec.* Abi. *Ju.* Cœpi prior; video non poſſe vitari, quin poſterius deſinas. *Ec.* Sinas.

(1) Invidia, Diſcordia, Bellum. (2) Stupidi; & ſupple *ſunt*. (3) Vox non reperitur in dictionario, *i. e.* ergo, indutî veſte tota ex ſerico. (4) Supple, *faciendi ſunt*. (5) Subauditur, *quam ficulneos*. (6) Byſſinis indutos. (7) Noxa; ſupple, *ſunt*; alluditur ad tritum, *herorum filii noxæ*. (8) Fabulæ, ſupple, *ſunt quæ prædicunt*. (9) In vanum. (10) Lupi; ſupple *ſunt*. (11) Non, ſi ſupra vulgum artem calleas. (12) Infinitivum eſt paſſivum verbi *alo*, *i. e.* ergo, ſiciunt ut homo his alatur. (13) Non ſemper. (14) Aſine, perge & videbis quare ſic loquatur, uno verbo non æque mirabatur Eraſmus, Ciceronem, ut quidam ſui temporis. (15) Amens; ſubaudiur *es*.

Ju. Jam igitur tibi videor ſatis inſtructus ad ea probe gerenda, quæ ſunt in vita? *Ec.* Ita. *Ju.* Proinde ſi me volea abire, dicito. *Ec.* Ito.

CHARON.

Charon, Genius, Alastor (1).

Ch QUID ita properas geſtiens, Alaſtor? *Al.* Opportunè tu quidem, ô Charon. Ad te properabam. *Ch.* Quid novæ rei? *Al.* Nuncium fero, tibi Proſerpinæque (2) lætiſſimum futurum. *Ch.* Effer igitur quod fera, teque exonera. *Al.* Furiæ non minus gnavher quàm feliciter geſſerunt ſuum negotium, nullam orbis partem non infecerunt malis Tartareis (3), diſſidiis, bellis, latrociniis, peſtilentiis, adeo ut planè jam calvæ emiſſis colubris ſint, & exhauſtæ venenis obambulent, quærentes quicquid uſquam eſt viperarum & aſpidum, quando tam glabræ ſunt quàm ovum, & pilum non habent in capite, neque quicquam in pectore ſucci efficacis. Proinde tu fac cymbam ac remos appares. Mox enim ventura eſt tanta umbrarum multitudo, ut verear nè non ſufficias omnibus tranſmittendis. *Ch* Iſta nos non fugerant. *Al.* Unde reſcieris? *Ch.* Offa pertulerat ante biduum. *Al.* Ut illâ Dea nihil eſt velocius! (4) Sed quid tu igitur hîc ceſſas relictâ cymbâ? *Ch.* Ita nimirum res ferebat (5). Huc profectus ſum, ut mihi comparrarem validam aliquam triremem; nam mea cymba jam vetuſtate putris ac futilis, non ſufficerit huic oneri, ſi vera ſunt quæ narravit Offa. Quamquam quid opus erat Offa? Res ipſa compellit. Nam naufragium feci. *Al.* Nimirum totus diſtillas; ſuſpicabar te redire è balneo. *Ch.* Imò enatavi è Stygia palude. *Al.* Umbras ubi reliquiſti? *Ch.* Natant cum ranis. *Al.* Sed quid narravit

(1) Nomen eſt unius ex Plutonis equis, eſt *crucians*, aut *cruciatus*. (2) Reginæ inferorum, utpote uxori Plutonis. (3) Quoniam in Tartaro, quæ eſt pars inferorum damnatis deſtinata, ſubſequentia mala regnare ſupponuntur. (4) *Fama volat*, eſt veluti proverbialis locutio. (5) *My buſineſs called me hither.*

vit Ossa? *Ch.* Tres orbis monarchas capitalibus odiis in mutuum exitium ruere, nec ullam orbis Christiani partem immunem esse à belli furiis; nam tres illi reliquos omnes pertrahunt in belli consortium. Omnes esse talibus animis, ut nemo velit alteri cedere: nec Danum, nec Polonum, nec Scotum; nec vero Turcam interim esse in otio; moliri dira; pestilentiam ubique sævire, apud Hispanos, apud Britannos, apud Italos, apud Gallos. Ad hæc novam esse luem (1) ex opinionum varietate natam, quæ sic vitiavit omnium animos, ut nulla usquam sit sincera amicitia, sed frater fratri diffidat, nec uxori cum marito conveniat. Spes est, hinc quoque nasciturum olim magnificam hominum perniciem: si res à linguis & calamis ad manus pervenerit. *Al.* Hæc omnia verissimè narravit Ossa. Nam ipse plura vidi his oculis, assiduus comes & adjutor Furiarum, quæ nullo tempore magis declararunt se suo dignas nomine. *Ch.* Atqui periculum est, nè quis dæmon exoriatur, qui subitò adhortetur ad pacem; & sunt mortalium animi mutabiles. Nam audio apud superos (2) esse Polygraphum quendam, qui calamo suo non desinit insectari bellum & ad pacem cohortari. *Al.* Ille jam pridem surdis canit. Olim scripsit pacis profligatæ querimoniam; nunc eidem extinctæ scripsit epitaphium. Sunt alii contra, qui non minus juvent rem nostram, quam ipsæ Furiæ. *Ch.* Quinam isti? *Al.* Sunt animalia quædam pullis & candidis palliis, cinericiis tunicis, variis ornata plumis; hæc nunquam recedunt ab aulis principum: instillant in aurem amorem belli, hortantur eodem proceres ac plebem; in Evangelicis illis concionibus clamitant bellum esse justum, sanctum, ac pium. Quoque magis miseris hominum sortem animum, clamitant idem apud utramque partem. Apud Gallos concionantur Deum stare pro Gallis, nec vinci posse qui Deum habeat protectorem. Apud Anglos & Hispanos, hoc bellum non à Cæsare geri, sed à Deo; tantum præbeant se viros fortes; victoriam esse certam. Quòd si quis intercideris, eum non perire;

(1) Discordiam in negotio religionis intelligit. (2) Inter vivos.

ſed teſtâ ſubvolare in cœlum, ſicut erat, armatum. *Ch.* Habetur iſtis tanta fides? *Al.* Quid non poteſt ſimulata religio? Accedit huc juventus, rerum imperitia, gloriæ ſitis, ira, animus ad id, quo vocatur, naturâ propenſus. His facilè imponitur, nec difficile perpellitur plauſtrum ſuapte ſponte propendens ad ruinam. *Ch.* Ego iſtis animalibus lubens aliquid boni fecero. *Al.* Appara lautum convivium. Nihil potes gratius. *Ch.* Ex malvis, lupinis, & porris. Nam apud nos non alia eſt, ut ſcis, annona. *Al.* Imò ex perdicibus, capis, & phaſianis, ſi vis eſſe gratus convivator. *Ch.* Sed quæ res iſtos movet, ut tantopere promoveant bellum? aut quid hinc metunt commodi? *Al.* Quia plus emolumenti capiunt è morientibus, quàm ex vivis. Sunt teſtamenta, parentalia, bullæ, multaque alia non aſpernanda lucra. Denique malunt in caſtris verſari, quàm in ſuis alvearibus. Bellum multos gignit epiſcopos, qui in pace nè teruncii quidem fiebant. *Ch.* Sapiunt. *Al.* Sed quid opus eſt triremi? *Ch.* Nihil, ſi velim in media palude rurſus naufragium facere. *Al.* Ob multitudinem? *Ch.* Scilicet. *Al.* Atqui umbras vehis, non corpora. Quantulum autem ponderis habent umbræ? *Ch.* Sint tipulæ, tamen tipularum tanta vis eſſe poteſt, ut onerent cymbam. Tum ſcis & cymbam umbratilem eſſe. *Al.* At ego memini videre me, cùm eſſet ingens turba, nec cymba caperet omnes, à clavo tuo tria millia umbrarum pendere nonnunquam, nec tu pondus ullum ſentiebas. *Ch.* Fateor tales eſſe animas, quæ paulatim demigrarunt è corpore phthiſi aut hecticâ tenuato. Cæterum quæ ſubito revelluntur è craſſo corpore, multum corporeæ molis ſecum ferunt. Tales autem mittit apoplexia, ſynanche, peſtilentia, ſed præcipuè bellum. *Al.* Non opinor Gallos aut Hiſpanos adferre multum ponderis. *Ch.* Multò minus quàm cæteri: quanquam & horum animæ non omnino veniunt plumeæ. Cæterum è Britannis, è Germanis bellè paſtis, veniunt aliquoties tales, ut nuper periclitatus ſim, decem duntaxat vehens, & niſi jacturam feciſſem (1), perieram

(1) *Id eſt*, conjeciſſem quaſdam in Stygiam paludem.

perieram unà cum cymba, vectoribus, & naulo. *Al.* Ingens diſcrimen! *Ch.* Quid interea cenſes fieri, cùm accedunt craſſi ſatrapæ, thraſones, & polymachæroplacidæ? (1) *Al.* Ex his qui pereunt in juſto bello, nullos arbitror ad te venire. Nam aiunt eos rectà ſubvolare in cœlum. *Ch.* Quo ſubvolent, neſcio, unum illud ſcio, quoties bellum eſt, tot ad me veniunt ſaucii lacerique, ut demirer ullum ſupereſſe apud ſuperos. Nec ſolum veniunt onuſtæ crapulâ & abdomine, verùm etiam bullis, & ſacerdotiis, aliiſque rebus plurimis. *Al.* At iſta non deferunt ſecum, ſed nudæ veniunt ad te. *Ch.* Verum; ſed quæ recentes veniunt, ſomnia talium rerum ſecum adferunt. *Al.* Itáne gravant ſomnia? *Ch.* Gravant cymbam meam; quid dixi, gravant? jam demerſerunt. Poſtremo tot obolos putas nihil habere ſarcinæ? *Al.* Equidem arbitror, ſi ferant æreos. *Ch.* Proinde certum eſt mihi, proſpicere de navi, quæ ſufficiat oneri. *Al* O te felicem! *Ch.* Quid ita? *Al.* Quia propediem diteſcus. *Ch.* Ob multitudinem umbrarum? *Al.* Næ. *Ch.* Si quidem ſuas opes ſecum adferant. Nunc qui in cymba deplorant ſe apud ſuperos reliquiſſe regna, præſulatus, abbatias, auri talenta innumera, ad me nihil adferunt præter obolum. Itaque quod jam annis ter mille mihi corraſum eſt, id totum eſt effundendum in unam triremem. *Al* Sumptum faciat oportet, qui quærit lucrum. *Ch.* Atqui mortales, ut audio, felicius negotiantur, qui, favente Mercurio, diteſcunt intra triennium. *Al.* Sed iidem decoquunt nonnunquam. Tuum lucrum minus, ſed certius. *Ch.* Neſcio quàm certum: ſi quis Deus nunc exoriatur, qui res principum componat, fors hæc tota mihi perierit. *Al.* Iſta quidem de re jubeo ut, me ſponſore, in utramque aurem dormias (2). Intra decennium totum nihil eſt quod pacem metuas. Unus Romanus pontifex ſedulò quidem hortatur ad concordiam, ſed *laterem* (3) *lavat*. Murmurant & civitates

(1) Qui multum gladiis, *i. e.* bello *delectantur*. Non credam enim hîc reſpici ad illud, quòd *machera* ſignificat ſæpe pugionem, ſiquidem hoc nihil ad rem. (2) *You may be entirely eaſy on that ſcore.* (3) Proverbium, cum quis nihil in labore proficit. *He labours in vain.*

tates tædio malorum: conferunt ſuſurros, populi nescio qui, dictitantes iniquum, ut ob privatas iras, aut ambitionem duorum triumve, res humanæ ſurſum deorſum miſceantur; ſed vincent, mihi crede, quamlibet reſta conſilia, Furiæ. Caterum, quid opus erat hac gratiâ petere ſuperos? An apud nos non ſunt fabri? Certe Vulcanum (1) habemus. *Ch.* Pulchrè, ſi quæram navim æream. *Al.* Minimo accerſetur aliquis (2). *Ch.* Ita eſt, ſed deficit nos materia (3). *Al.* Quid audio? nihil illic ſylvarum? *Ch.* Etiam nemora, quæ fuerant in campis Elyſiis, abſumpta ſunt. *Al.* In quem tandem uſum? *Ch.* Exurendis hæreticorum umbris, adeò ut nuper coacti ſimus è terræ viſceribus carbones effodere. *Al.* Quid? an iſtæ umbræ non poſſunt minore ſumptu puniri? *Ch.* Sic viſum eſt Rhadamantho (4). Ubi triremem mercatus eris, unde remiges parabuntur? *Ch.* Meæ partes ſunt tenere clavum; remigent umbræ, ſi velint trajicere. *Al.* At ſunt quæ non didicerunt remum agere. *Ch.* Apud me nullus eſt eximius, remigant & monarchæ, remigant & cardinales ſuam quiſque vicem, non minus quàm plebeii tenues, ſive didicerint, ſive non didicerint. *Al.* Tu fac dextro Mercurio feliciter mercere triremem, ego non te remorabor amplius. Oreo lætum adferam nuncium. Sed heus, heus, Charon. *Ch.* Quid eſt? *Al.* Fac matures reditum, nè te mox obruat turba. *Ch.* Imò jam pluſquam ducenta millia offendes in ripa, præter illas quæ natant in palude. Properabo tamen, quantum licebit. Dic illis me mox adfuturum.

OPULENTIA SORDIDA.

Jacobus, Gilbertus.

Ja. UNDE nobis tam exſuccus quaſi, cum cicadis interea rore ſis paſtus; mihi nihil aliud quàm ſyphar (5) hominis eſſe videris. *Gi.* Apud inſe-

tos

(1) Qui deorum faber apud poetas. (2) Supple, *quia lignis fabricet.* (3) Lignum. (4) Quia à poetis fictus eſt Inferorum judex. (5) *Id eſt*, nihil habes fere præ cute, tam macilentus es; *Syphar* enim idem eſt quod leberis, ſcil. ſerpentis exuviæ.

ros umbræ malvâ & porro ſaturantur: at ego decem vixi menſes, ubi ne id quidem contigit. *Ja.* Ubinam? te quæſo: num abreptus in navem galeatam? (1) *Gi.* Nequaquam, ſed Synodii. *Ja.* In urbe tam opulenta, bulimâ periclitatus es? *Gi.* Maximè, *Ja.* Quid in cauſa! An deerat pecunia? *Gi.* Nec pecunia, nec amici. *Ja.* Quid igitur erat mali? *Gi.* Mihi res erat cum hoſpite Antronio (2). *Ja.* Cum illo opulento? *Gi.* Sed ſordidiſſimo. *Ja.* Monſtri ſimile narras. *Gi.* Minimè; ſed ſic fiunt divites, qui è ſumma emergunt inopia. *Ja.* Quid ita libuit tot menſes apud talem hoſpitem commorari? *Gi* Erat quod alligaret; & ſic tunc erat animus. *Ja.* Sed dic, obſecro, quo tandem vivit ille apparatu? *Gi.* Dicam, quandoquidem actorum laborum ſolet eſſe jucunda commemoratio. *Ja.* Mihi certè futura eſt. *Gi* Illud ἀπὸ τοῦ (3) acceſſit incommodi, cùm illic agerem; totos tres menſes ſpirabat Boreas, niſi quod illic neſcio quo pacto nunquam perſeverat ultra diem octavum. *Ja* Quomodo igitur ſpirabat totos tres menſes? *Gi.* Sub eum (4) diem velut ex conſtituto mutabat ſtationem, ſed poſt horas octo migrabat in locum priorem *Ja.* Ibi tenui corpuſculo opus erat foco luculento. *Gi.* Satis erat ignis, ſi ſuppetiſſet lignorum copia. Verum ne quid hic faceret impendii noſter Antronius, ex ruſculis inſularibus evellebat arborum radices ab aliis neglectas, idque fere noctu. Ex his nondum bene ſiccis ſtruebatur ignis non abſque fumo, ſed ſine flamma: non qui calefaceret, ſed qui præſtaret, ne verè dici poſſet ibi nullum eſſe ignem. Unicus autem ignis durabat totum diem, adeo temperatum erat incendium. *Ja.* Illic hibernare durum erat. *Gi.* Imò multo durius æſtivare.

(1) *A Galley*, Gallicè *une galere*, quoniam in his male ſaginantur homines, at forſan navis quævis intelligitur tantummodo, qua quivis in deſerta loca ablegatur & tranſportatur. (2) *Id eſt*, indocto ac veluti aſininæ naturæ. Hîc Aldi ſocer, ut videre eſt in Eraſmi noſtri vita à Rhenano ſcripta, erat Venetiis famigeratus manceps, i. e. *a conſiderable farmer and gatherer of public taxes*, vel potius, *an undertaker of works for private men, but eſpecially for the public* lucrandi causâ ſcil. (3) Ex cœlo. (4) Octavum ſcil.

æstivare. *Ja.* Quî fic? *Gi.* Quoniam ea domus tantum habebat pulicum ac cimicum, ut nec interdiu quietum esse, nec noctu somnum capere, liceret. *Ja.* Divitias miseras! *Gi.* Præsertim in hoc pecoris genere. *Ja.* Oportet illic ignavas esse fœminas. *Gi.* Latitant, nec inter viros versantur. Ità fit ut illic & fœminæ nihil aliud sint quàm fœminæ, & viris desint ea ministeria quæ solent ab eo sexu suppeditari. *Ja.* Sed Antronium interim non pigebat tractationis? *Gi.* Illi in hujusmodi sordibus educato præter lucrum nihil erat dulce. Ubivis potius habitabit quàm domi, nulla in re non negotiabatur. Scis autem eam urbem esse præ cæteris Mercurialem (1) Pictor (2) ille nobilis deplorandum existimavit, si dies abiisset sine linea; Antronius longè magis deplorabat, si dies præteriisset absque lucro. Quod si quando evenisset, domi quærebat Mercurium (3). *Ja.* Quid faciebat? *Gi.* Habebat in ædibus cisternam ex ejus civitatis more, illinc hauriebat aliquot aquæ situlas, & infundebat in vasa vinaria. Hic erat certum lucrum. *Ja.* Fortasse vinum erat æquo vehementius. *Gi.* Imò plus erat quàm vappa; nunquam enim emebat vinum nisi corruptum, quo minoris emeret. Ex eo, ne quid periret, subinde fœcem annorum decem miscebat; volvens ac revolvens omnia, quo mustum videretur: neque enim ille passus fuisset ullam fæcis micam perire. *Ja.* At si qua fides medicis, tale vinum gignit vesicæ calculos. *Gi.* Non errant medici: nam in ea domo nullus erat annus tam felix, quin unus atque alter calculo periret; nec horrebat ille funestam domum. *Ja.* Non? *Gi.* Etiam à mortuis colligebat vectigal? (4) Nec aspernabatur quamvis exiguum lucellum. *Ja.* Dicis furtum. *Gi.* *Lucrum* vocant negotiatores. *Ja.* Quid interea bibebat Antronius? *Gi.* Idem ferme nectar. *Ja.* Non sensit malum? *Gi.* Durus erat, qui vel fœnum esse (5) posset; & talibus, ut dixi, deliciis fuerat à teneris educatus. Hoc lucro nihil existimabat certius. *Ja.* Quid ita?

Gi.

(1) *Trading* hinc quod Mercurius sit negotiatorum deus, ut vidimus plus semel. (2) Apelles. (3) Lucrum; & videbis mox quomodo. (4) Proverbialis est locutio, cum quis per fas & nefas undecunque divitias congerit. (5) Edere.

Gi. Si supputes uxorem, filios, filiam, generum, operas (1), & famulas, alebat domi fere corpora triginta tria. Jam quo vinum erat dilutius, hoc & parciùs bibebatur, & seriùs exhauriebatur. Hinc mihi subducite, in singulos dies additæ aquæ situla, quam non pœnitendam summam conficiat in annum! *Ja.* O sordes! *Gi.* Atqui non minus compendii redibat ex pane. *Ja.* Quo pacto? *Gi* Emebat triticum vitiatum, quod alius noluisset emere. Hîc præsens statim lucrum, quia minoris emebat. Cæterum vitio medicabatur arte. *Ja.* Quâ tandem? *Gi.* Est argillæ genus frumento non dissimile, quo videmus & equos delectari, dum & parietes arrodunt, & ex lacunis eâ argillâ turbidis bibunt libentius. Ejus terræ tertiam partem admiscebat. *Ja.* Est isthuc medicari? *Gi.* Certè tritici vitium minus sentiebatur, an hoc quoque lucrum putas aspernandum? Adde jam aliud stratagema: Domi panem subigebat; nec id crebriùs, etiam æstate, quàm bis in mense. *Ja.* Isthuc est lapides apponere, non panes. *Gi.* Aut si quid lapide durius. Sed huic quoque malo erat paratum remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Fragmenta panis immersa cyathis vino macerabant. *Ja.* Similes habebant labra lactucas. Sed ferebant talem tractationem operæ? *Gi.* Primum narrabo primatùm ejus familiæ apparatum; quo facilius divines, quomodo tractentur operæ. *Ja.* Audire cupio. *Gi.* De jentando nulla erat illic mentio, prandium fere differebatur in horam à meridie primam. *Ja.* Quam ob rem? *Gi.* Exspectabatur Antronius patersamilias. Cœnabatur interdùm ad horam decimam. *Ja.* At tu solebas esse inediæ impatientior. *Gi.* Eoque subinde clamabam ad Antronii generum Orthrogonum (agebamus enim in eodem conclavi) Heus Orthrogone, non cœnatur hodie apud Syuodios? (2) Commode respondit, brevi adfuturum Antronium. Cùm nihil viderem apparari, & latraret stomachus, Heus, inquam, Orthrogone, erit hodie perendùm fame? Excusabat horam, aut aliud simile. Cùm non ferrem stomachi latratum, rursus interpellabam occupatum: Quid futurum est, inquam? eritne moriendum fame?

(1) Operarios; & videbis rursus subinde sic intelligi. (2) Venatos.

fame? Ubi jam Orthrogonus consumpsisset omnem terg\|versationem, abiit ad famulos, jussitque adornari mensam. Tandem cùm nec rediret Antronius, nec quicquam appararetur, Orthrogonus victus conviciis meis descendebat ad uxorem, & socrum, ac liberos, clamitans ut appararent cœnam. *Ja.* Nunc saltem exspecto cœnam. *Gi.* Ne propera. Prodibat tandem famulus claudus, ei præfectus negotio, non admodum dissimilis Vulcano: insternit mensam linteo. Ea prima cœnæ spes. Tandem post longam vociferationem afferuntur phialæ vitreæ, cùm aqua sane limpida. *Ja.* Altera cœnæ spes. *Gi.* Ne propera, inquam; rursum post atroces clamores adfertur phiala illius nectaris sæculenti plena. *Ja.* O factum bene! *Gi.* Sed sine plane. Nihil adhuc periculi: nemo famelicus bibit lubens tale vinum. Clamatum est iterum usque ad ravim. Tum demum apponitur panis ille, quem vix usus dentibus frangeret. *Ja.* Certè jam vitæ consultum est. *Gi.* Sub multam noctem tandem venit Antronius; hoc fere proœmio inauspicatissimo, ut diceret, sibi dolere stomachum. *Ja.* Quid hic mali auspicii? *Gi.* Quia tunc nihil erat quod ederetur: quid enim exspectes, hospite malè affecto? *Ja.* Dolebat revera? *Gi.* Adeo, ut solus devoraturus fuerit tres capos, si quis dedisset gratis. *Ja.* Exspecto convivium. *Gi.* Primum ipsi apponebatur patina cum farina fallacea; quod obsonii genus illi vulgò venditur tenuibus. Aiebat se hoc uti remedio adversus omne morbi genus. *Ja.* Quot eratis convivæ? *Gi.* Interdum octo, aut novem; inter quos erat Verpius ille doctus, quem arbitror tibi non ignotum, & filius similiàs natu major. *Ja.* Quid illis apponebatur? *Gi.* An non satis est frugi nominibus, quod Melchisedech obtulit Abrahæ, quinque regnum victori? *Ja.* Nihil igitur obsonii? *Gi.* Erat nonnihil. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Memini nos fuisse in mensa convivas numero novem; cùm in patino non numerarem nisi septem foliola lactucæ aceto innatantia, sed absque oleo. *Ja.* Solus igitur ille devorabat suas fabas? *Gi.* Vix semiobolo emerat, nec tamen vetabat si quis proximè assidens

vellet

vellet gustare, sed incivile videbatur languido suum eripere cibum. *Ja.* Secabantur igitur folia, quemadmodum de cumino meminit proverbium? *Gi.* Non; sed lactucis à primoribus absumptis, reliqui panem immergebant aceto. *Ja.* Quid autem post septem folia? *Gi.* Quid, nisi caseus conviviorum clausula? *Ja.* Hiccine erat apparatus perpetuus? *Gi.* Propemodum; nisi quod interdum, si eo die Mercurium fuisset expertus propitium, erat paulo profusior. *Ja.* Quid tum? *Gi.* Jubebat emi tres uvas recentes uno æreo nummulo. Ea res exhilarabat totam familiam. *Ja.* Quid ni? *Gi.* Id eo duntaxat tempore, quo summa est uvarum ibi viliras. *Ja.* Proin extra autumnum nihil profundebat? *Gi.* Profundebat. Sunt illic naviculatores (1) qui concharum minutum (2) genus hauriunt, potissimum è latrinis (3): hi clamore certo significant quid habeant venale, ac his interdum jubebat emi dimidio nummuli, quem illi *bagathinum* (4) appellant. Tum verò dixisses, in ea familia esse nuptias; nam igni erat opus, licet celerrime percoquantur. Atque hæc quidem post caseum, loco bellariorum. *Ja.* Bella mehercule bellaria. Sed nihil unquam apponebatur carnium aut piscium? *Ge.* Tandem victus meis clamoribus, cœpit esse splendidior. Quoties autem videri volebat Lucullus (5), his ferme erant missus (6). *Ja.* Isthuc vero lubens audiero. *Gi.* Primo loco dabatur jusculum, quod illi, nescio quam ob causam, appellant *minestram* (7). *Ja.* Lautam opinor. *Gi.* His conditum aromatibus: Admovetur igni cacabus aquâ plenus: in

[1] *Masters of small boats*, quæ illic *gondolæ*; hoc & quædam sequentia evincunt, per *Synodium* intelligi *Venetias*, ut diximus, &c. proindeque non observavimus amplius. [2] *Cockles* vel *muscles*. [3] *Marshy places in the sea*, quibus abundat mare circa Venetias, sed utitur hac voce, quoniam quod cacant Veneti supponitur illic descendere, & adhærere facilitèr, ac proinde merdis saginari hasce conchas, quo nauseam ex obsonio magis excitet. [4] Nomen est monetæ minutissimæ apud Italos, veluti apud nos *one farthing*, credamque vocem Gallicam, *bagatelles*, res nihili, hinc profectam. [5] Splendidissimus, prout jam vidimus. [6] *Messes*. [7] Hinc credo quod primum ministretur, est enim vox Italica, quæ significat *broth, soup, pottage*.

in eam conjiciuntur aliquot fragmenta caſei bubulini (1), qui jam olim in ſaxum induruit; nam id deſtringendum aliquid habet ſecum opus eſt. Cum ea fragmenta tepore aquæ ſolvi cœperint, infelunat eam, ne poſſit meta diei ſpes, hoc jusculo præparant ſtomachum. *Ja.* Salibus dignum. *Gi.* Dein apponitur pauxillum ariſtum de ventre veteris vaccæ, ſed elixum ante dies quindecim. *Ja.* Fœtet igitur. *Gi.* Maxime; ſed adhibetur remedium. *Ja.* Quodnam? *Gi.* Dicam, ſed vereor ne (2) irritaturo. *Ja.* Scilicet. *Gi.* Miſcent ovum aquæ calenti, eo jure perfundunt carnem; ita magis ſaliuntur oculi quam nares; nam fœtor erumpit per omnia. Si dies requirit elum pilcium, interdum apponuntur aurata ova, nec hæ magnæ, cum convivæ ſint ſeptem aut octo. *Ja.* Præterea dilli? *Gi.* Nihil niſi caſeus ille laxens. *Ja.* Novum mihi narras Luculſum. Sed quæ potuit tam exilis apparatus tot ſuffecere convivis, præſertim nullo refectis jentaculo? *Gi.* Imò ne ſis inſciens, ex ejus convivio reliquiis alebantur ſocrus, nurus, filius natu minor, famula, & aliquot parvuli. *Ja.* Tu quidem admirationem meam auxiſti, non ademiſti. *Gi.* Illuc tibi vix poſſum deſcribere, niſi prius ordinem convivii deſcripſero. *Ja.* Finge igitur. *Gi.* Antronius obtinebat primum locum, niſi quod ego illi ſedebam dexter, velut extraordinarius: è regione Antronii Orthrogonus: Orthrogono aſſidebat Verplus (3), Verpio Strategus natione Græcus: Antronio ſiniſter aſſidebat filius natu major. Si quis acceſſiſſet convivæ, ei locus dabatur pro dignitate. Primùm de jure minimum erat vel periculi vel diſcriminis, niſi quod in proceſſuli diſcis naribant fragmenta bubulini caſei. Cæterum ex phialis vini aquæque ferme quatuor, vallum quoddam fiebat, ut nemo poſſet attingere quod erat appoſitum, præter ipſos, ante quos ſtabat patina, niſi quis ſuſtinuiſſet

[1] *Of buffle*; ſupponas tamen factum ex lacte fœminæ animantis, veluti Galli quibuſdam provinciis dicunt *des fromages de beuf, cheeſes of bul-beuf*, & facti ſunt ex caprarum lacte. [2] Suppli *ſit eam*, & intelligas ironice. [3] Quendam nomine *Pfefferum* intelligit, credo, qui Judæus ad Chriſtianiſmum ſe verterat.

ſuſtinuiſſet eſſe impudentiſſimus, & tranſilire ſepta. Nec tamen ea patina diu manebat, ſed mox tollebatur, ut aliquid ſupereſſet familiæ. *Ja.* Quid igitur edebant reliqui? *Gi.* Suo more delicisbantur. *Ja.* Qui? *Gi.* Panem illum argillaceum macerabant vino ſæcis vetuſtiſſimæ. *Ja.* Tale convivium oportuit eſſe perbreve. *Gi.* Frequenter horis prolixius. *Ja.* Qui potuit? *Gi.* Sublatis, ut dixi, mox, quæ non carebant periculo, ponebatur caſeus, unde nullum erat periculum ne quiſquam ullo cultello eſcario quidquam abraderet. Manebat illa præclara ſex, & ſuus cujuſque panis. Atque inter hæc bellaria tuto miſcebantur fabulæ. Interim prandebat ſœminarum ſenatus. *Ja.* Quid interim operæ? *Gi.* Nihil habebant nobiſcum commune; ſuis horis ſibi prandebant ac cœnabant. Sed hi cibo capiendo vix ſemihoram impendebant toto die. *Ja.* Verum apparatus cujuſmodi? *Gi.* Iſthuc tuum eſt divinare. *Ja.* At Germanis vix ſufficit hora in jentaculum, tantundem in merendam, ſeſquihora in prandium, duæ horæ in cœnam; ac niſi affatim expleantur eleganti vino, bonis carnibus ac piſcibus, deſerunt patronum, & fugiunt in bellum. *Gi.* Suus cuique genti mos eſt. Itali pomorum impendunt gulæ, pecuniam malunt quàm voluptatem; & ſobrii ſunt naturâ quoque, non ſolùm inſtituto. *Ja.* Nunc profectò non miror te nobis rediiſſe tam exilem; ſed omnino vivum rediiſſe demiror, præſertim cùm antea capis perdicibus, turturibus, & phaſianis aſſueviſſes. *Gi.* Planè perieram, niſi reperiſſem fuiſſet remedium. *Ja.* Malè res agitur, ubi tot remediis eſt opus. *Gi.* Efficeram, ut mihi jam langueſcenti in ſingula convivia daretur quarta pars pulli elixi. *Ja.* Nunc incipies vivere. *Gi.* Non admodum. Emebatur pullus exiguus, ne multum impenderetur, cujuſmodi ſex non ſufficerent uni boni ſtomachi Polono in jentaculum. Nec empto dabant cibum, ne quid eſſet impendii: itaque macie enecti ac ſemivivi coquebatur ala aut pes; jecur dabatur Orthrogoni filio infanti. Jus autem ſemel atque iterum ebibebant (1) mulieres, ſubinde

(1) *Suppl.*

novâ infusâ aquâ. Itaque poples ad me veniebat pumice siccior, & quovis putri ligno insipidior. Jus nihil erat nisi mera aqua. *Ja.* Et tamen audio illic avium genus & copiosissimum esse, & elegans, & vile (1). *Gi.* Est prorsus; sed illis carior est pecunia. *Ja.* Satis dedisti pœnarum, etiamsi Romanum pontificem occidisses, aut si minxisses ad sepulchrum divi Petri. *Gi.* Sed audi reliquum fabulæ. Scis esse in quaque hebdomada quinque dies, quibus vescimur carnibus. *Ja.* Nimirum. *Gi.* Duos itaque pullos duntaxat emebant. Die Jovis se fingebant oblitas emere, ne vel totum pullum eo die apponerent, vel aliquid supereffet. *Ja.* Næ iste Antronius superat etiam Euclionem Plautinum. Sed piscariis diebus quo remedio consulebas vitæ? *Gi.* Amico cuidam dederam negotium, ut mihi meo ære in singulos dies emeret ova tria, duo in prandium, unum in cœnam. Sed hic quoque fœminæ pro recentibus carè emptis, supponebant semiputria; ut mecum præclarè crederem actum, si ex tribus unum esset quod edi posset. Tandem & utrem vini purioris meâ pecuniâ emeram; cæterùm mustieres effractâ cerâ intra paucos dies exsorbuerunt, non admodum irato Antronio. *Ja.* Itane nullus erat illic, quem tui misereseeret? *Gi.* Misereseceret? imo videbar illis gluto quispiam, & helluo, qui tantum ciborum unus devorarem. Itaque subinde me admonebat Orthrogonus, haberem ejus regionis rationem, meæque consulerem incolumitati: & aliquot nostrates commemorabat, quibus illic edacitas conciliâsset aut mortem, aut morbum gravissimum. Cùm is me videret deliciis quibusdam, quas illic ex nucleis pineis, aut peponum, melonumque venditant pharmacopolæ (2), fulcire corpusculum, & assiduis laboribus, & inedia, & jam etiam morbo fractum, subornat medicum mihi amicum & familiarem, ut persuadeat victûs moderationem. Egit hoc mecum diligenter. Moxque sensi subornatum, nec respondi tamen. Cùm idem accuratiùs mecum ageret, nec admonendi faceret finem; Dic, inquam, mihi, vir egregie, seriò isthæc loqueris, an joco? Serio,

(1) *Cheap.* (2) *Confectioners.*

serio, inquit. Quid igitur suades ut faciam? A carnis in totum abstine; & vino adde, ut minimum, aquæ dimidium. Nisi præclarum consilium. Si me cupis extinctum, huic compesce & raro & exili, & spiritibus subtilissimis, vel semel à cœna abstinere mors esset; id toties ipsa re compertum habeo, ut non liceat iterum experiri. Quid autem futurum censes, si sic pransus à cœna temperem? Et tali vino jubes addi aquam? quasi non præstaret puram aquam bibere, quàm fœculentum. Nec dubito, quin hæc te loqui jusserit Orthrogonus. Subrisit medicus, ac mitigavit consilium. Non hæc loquor, inquit, Gilberte doctissime, quod in totum arceam te à cœnis; licebit gustare ovum, & semel bibere; sic enim ipse vivo. In cœnam coquitur ovum; inde capio vitelli dimidium, reliquum do filio; mox hausto scyphi vini, studeo in multam noctem. Je. Nam illæc vera prædicabat medicus? Gi. Verissima. Nam ipse forte per viam ambulans, redibam à sacro, & comes admonuerat illic habitare medicum; libuit videre regnum illius. Erat autem dies Dominicus. Pulsavi fores: apertæ sunt; asserendi; offendo medicum cœnæ filio, & eodem famulo prandentem. Apparatus erat duo ova, præterea nihil. Je. Oportuit esse exsangues homines. Gi. Imò ambo erant pulchrè habito corpore, colore vivido ac rubido, oculis lætis. Je. Vix credibile est. Gi. At ego compertissima narro. Nec ille solus ad istum vivit modum, sed complures alii, & imaginibus (1) clari, & re lautâ. Polyphagia (2) & polypotia (3), crede mihi, consuetudinis res est, non naturæ. Si quis paulatim assuescat, tandem eò proficiet, ut idem faciat quod Milo, qui bovem eodem die totum absumpsit (4). Je. Deum immortalem, si tam parvo victu licet tueri valetudinem; quantum impendiorum periit Germanis, Anglis, Danis, & Polonis? Gi. Plu-

(1) Nobilissimi; stant enim imaginibus vocabantur apud antiquos qui patres vel avos haberent, quibus statuæ erectæ fuerant, vel quibus triumphare contigerat. (2) Multus esus. (3) Multus potus. (4) Legi Milonem portasse bovem & credam satis. Legitur & forsan manducasse totam una die, non credam aque facile.

rimum haud dubiè, & quidem non ſine gravi tum valetudinis, tum ingenii detrimento. *Ja.* Sed quid obſtabat; quo minus tibi ſufficeret ille victus? *Gi.* Quia diverſis aſſueveram; & ſerum jam erat mutare conſuetudinem: quanquam me non tam offendebat ciborum exiguitas, quàm corruptio. Duo ova poterant ſufficere, ſi fuiſſent recens nata: vini cyathus erat ſatis, niſi pro vino daretur ſæx vapida: dimidium panis aluiſſet, niſi pro pane daretur argilla. *Ja.* Adeone ſordidum eſſe Antronium in tantis opibus? *Gi.* Arbitror cenſum illius non fuiſſe infra octoginta ducatorum millia. Nec ullus erat annus, quo non accederet lucrum mille ducatorum, ut dicam pareiſſimè. *Ja.* Sed juvenes illi quibus hæc parabantur, num eâdem utebantur parſimoniâ? *Gi.* Utebantur, ſed domi duntaxat; foris liguriebant, ſcortabantur, ludebant aleam: cumque pater in gratiam honeſtiſſimorum convivarum gravaretur teruncium impendere, juvenes interdum unâ nocte ſexaginta ducatos perdebant aleâ. *Ja* Sic perire ſolent quæ ſordibus corraduntur. Verum è tantis periculis incolumis, quo nunc te confers? *Gi.* Ad vetuſtiſſimum Gallorum contubernium, ſarturus quod illic diſpendii factum eſt.

DILUCULUM.

Nephalius (1), Philypnus (2).

Ne. HODIE te conventum volebam, Philypne, ſed negabaris eſſe domi. *Ph.* Non omninò mentiti ſunt: tibi quidem non eram, ſed mihi tum eram maximè. *Ne.* Quid iſthuc æniginatis eſt? *Ph.* Nôſti illud vetus proverbium, *Non omnibus dormio* Nec te fugit ille Naſicæ jocus, cui cùm, Ennium familiarem inviſere volenti, ancilla juſſu heri negâſſet eſſe domi; ſenſit Naſica, & diſceſſit. Cæterum ubi viciſſim Ennius, Naſicæ domum ingreſſus, rogaret puerum num eſſet intus, Naſica de conclavi clamavit, *Non*, inquiens,

(1) Sobrius & vigilans. (2) Somnum amans.

quiens, *ſum domi*. Quumque Ennius, agnita voce, dixiſſet, Impudens, non te loquentem agnoſco? Imò tu, inquit Naſica, impudentior, qui mihi ipſi fidem non habeas, cùm ego crediderim ancillæ tuæ. *Ne.* Eras fortaſſis occupatior. *Ph.* Imò ſuaviter otiosus, *Ne.* Rurſum ænigmate torques (1). *Ph.* Dicam igitur explanatè, nec aliud dicam ficum quàm ficum. *Ne.* Dic. *Ph.* Altum (2) dormiebam. *Ne.* Quid ais? Atqui jam præterierat octava, cum ſol hoc menſe ſurgat ante quartam. *Ph.* Per me quidem ſoli liberum eſt vel mediâ nocte ſurgere, modo mihi liceat ad ſatietatem uſque dormire. *Ne.* Verum iſthuc utrum caſu accidit, an conſuetudo eſt? *Ph.* Conſuetudo prorſus. *Ne.* Atqui rei non bonæ conſuetudo peſſima eſt. *Ph.* Imò nullus eſt ſomnus ſuavior, quàm poſt exortum ſolem. *Ne.* Quâ tandem horâ ſoles lectum relinquere? *Ph.* Inter quartam & nonam. *Ne.* Satis amplum ſpatium, vix tot horis comuntur reginæ (3). Sed unde veniſti in iſtam conſuetudinem? *Ph.* Quia ſolemus convivia, luſus, & jocos in multam proferre noctem: id diſpendii matutino ſomno penſamus. *Ne.* Vix unquam vidi hominem te perditius prodigum. *Ph.* Mihi parſimonia videtur magis, quàm profuſio. Interim nec candelas abſumo, nec veſtes detero. *Ne.* Præpoſtera ſanè parſimonia, ſervare vitrum ut perdas gemmas. Aliter ſapuit ille philoſophus, qui rogatus quid eſſet pretioſiſſimum, reſpondit, Tempus. Porro cum conſtat diluculum eſſe totius diei partem optimam, tu quod in re pretioſiſſima, pretioſiſſimum eſt, gaudes perdere. *Ph.* An hoc petit, quod datur corpuſculo? *Ne.* Imò detrahitur corpuſculo, quod tum ſuaviſſimè afficitur, maximeque vegetatur, cùm tempeſtive moderatoque ſomno reficitur, & matutinâ vigiliâ corroboratur. *Ph.* Sed dulce eſt dormire. *Ne.* Quid eſſe poteſt dulce nihil ſentienti? *Ph.* Hoc ipſum

(1) *You perplex me.* (2) Id eſt, *I was in a deep ſleep*, phraſis eſt Horatiana, *Conſilium dedimus Sylla privatus ut altum dormiret.* (3) *Great ladies*, prout rex ſignificat perſæpe *a great lord*; & alluditur ad Terentianum illud de feminis, *Dum molliuntur, comuntur, annus eſt.*

sum dulce est, nihil sentire molestiæ. *Ne.* Atqui ille nomine feliciores sunt, qui dormiunt in sepulchris. Nam dormienti quandoquidem insomnia molesta sunt. *Ph.* Aiunt eo somno maximè saginari corpus. *Ne.* Ista gloriam (1) sagina est, non hominum. Recte saginantur animalia, quæ parantur epulis: homini quantum attinet accessere obesitatem, nisi ut graviore sarcinâ onustus incedat? Dic mihi si famulum haberes, utrum obesum malles, an rectum, & ad omnia nupia habilem? *Ph.* Atqui non tam famulus. *Ne.* Mihi sat est, quòd ministrum offerat opimum malles, quàm bene sagacem. *Ph.* Planè malleem. *Ne.* At Plato dixit animum hominis hominem esse, corpus nihil aliud esse quàm domicilium aut instrumentum. Tu certe fateberis, opinor, animum esse principalem hominis portionem, corpus animi ministrum. *Ph.* Esto, si vis. *Ne.* Cùm tibi nolles ministrum abdomine tardum, sed agilem malles & alacrem; cur animo parce ministrum ignavum & obesum? *Ph.* Vincor veris. *Ne.* Jam aliud dispendium accipe: ut animus longè præstat corpori, ita fateris opes animi longè præcellere bona corporis. *Ph.* Probabile dicis. *Ne.* Sed inter animi bona, primas (2) tenet sapientia. *Ph.* Fateor. *Ne.* Ad hanc parandam nulla diei pars utilior, quàm diluculo, cùm sol novus exoriens vigorem & alacritatem affert, nebus omnibus, discutitque nebulas è ventriculo exhalatas crassiores, quæ mentis domicilium solent obnubilare. *Ph.* Non repugno. *Ne.* Nunc mihi suppute, quantum eruditionis tibi parare possis quatuor illis horis, quas somno intempestivo perdis. *Ph.* Profectò multum. *Ne.* Expertus sum, in studiis plus effici meâ horâ matutinâ, quàm tribus pomeridianis; idque nullo corporis detrimento. *Ph.* Audivi. *Ne.* Deinde illud reputa, si singulorum dierum lucrum in summam conferas, quantus sit futurus cumulus. *Ph.* Ingens profectò. *Ne.* Qui gemmas & aurum temere profundit, prodigus habetur, & tutorem accipit (3).

(1) Respondet ad proverbialem locutionem, *Asinus saginatus*, dicitur somno saginari. (2) Sub. diligentia. (3) *Id est*, ei datur tutor per leges.

hæc bona tanto pretiosiora qui perdit, nonne multo turpiùs prodigus est? *Ph.* Sic apparet, si rem rectâ ratione perpendamus. *Ne.* Jam illud expende quod scripsit Plato, nihil esse pulchrius, nihil amabilius sapientiâ: quæ si corporeis oculis cerni posset, incredibiles sui amores excitaret. *Ph.* Atqui illa cerni non potest. *Ne.* Fateor, corporeis oculis. Verùm cernitur oculis animi, quæ pars est hominis potior. Et ubi amor est incredibilis, ibi summa voluptas adsit oportet, quoties animus cum tali amica congreditur. *Ph.* Verisimile narras. *Ne.* I nunc, & somnum, mortis imaginem (1), cum hac voluptate commuta, si videtur. *Ph.* Verùm interim pereunt nocturni lusus. *Ne.* Bene pereunt quæ pejora melioribus, inhonesta præclaris, viliffima pretiosissimis permutantur. Bene perdit plumbum, qui illud vertit in aurum. Noctem natura somno tribuit: sol exoriens cum omne animantium genus, tum præcipuè hominem, ad vitæ munia revocat. *Qui dormiunt*, inquit Paulus 1 Thess. v. *nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.* Proinde quid turpius, quàm cum omnia animantia cum sole expergiscantur, quædam etiam illum nondum apparentem, sed adventantem, cantu salutent, cùm elephantus solem orientem adoret; hominem diu post solis exortum stertere? Quoties aureus ille splendor illustrat cubiculum tuum, nonne videtur exprobrare dormienti, *Stulte, quid optimam vitæ tuæ partem gaudes perdere? Non in hoc lucco, ut abditi dormiatis, sed ut rebus honestissimis invigiletis. Nemo lucernam accendit ut dormiat, sed ut aliquid operis agat; & ad hanc lucernam omnium pulcherrimam nihil aliud quam stertis!* *Ph.* Bellè declamas. *Ne.* Non bellè, sed verè. Age, non dubito quin frequenter audiveris illud Hesiodeum, *Sera in fundo parsimonia.* *Ph.* Frequentissimè. Nam in dolii medio vinum est optimum. *Ne.* Atqui in vita prima pars, nimirum adolescentia, est optima. *Ph.* Profectò sic est. *Ne.* At diluculum hoc est diei, quod adolescentia vitæ. An non igitur stultè faciunt, qui adolescentiam nugis, matutinas horas somno, perdunt? *Ph.* Sic apparet. *Ne.* An est ulla

(1) Tritum est, *Somnus est quasi mortis imago.* possessio,

possessio, quæ cum hominis vita sit conferenda? *Ph.* Ne universa quidem Persarum gaza. *Ne.* An non vehementer odisses hominem qui tibi vitam posset ac vellet multis annis ad annos aliquot decurtare? *Ph.* Illi mallem ipse vitam eripere. *Ne.* Verùm pejores ac arrogantiores arbitror, qui sibi volentes reddunt vitam breviorem. *Ph.* Fateor, si qui tales reperiantur. *Ne.* Reperiantur? Imò id faciunt omnes tui similes. *Ph.* Bona verba. *Ne.* Optima. Sic tuo cum animo reputa: nonne videtur rectissimè dixisse Plinius, *Vitam esse vigiliam, & hoc pluribus horis hominem vivere, quo majorem temporis partem impenderit studiis?* Somnus enim mors quædam est, Unde & ab inferis venire fingitur, & ab Homero *mortis germanus* dictus est. Itaque quos somnus occupat, nec inter vivos, nec inter mortuos, censentur; sed tamen potius inter mortuos. *Ph.* Ita videtur omnino. *Ne.* Nunc mihi rationem subducito, quantam vitæ portionem sibi resecent, qui singulis diebus tres aut quatuor horas perdunt somno. *Ph.* Video summam immensam. *Ne.* Nonne pro deo haberes alicunde, qui posset decem annos vitæ summæ adjicere, & provectiorem ætatem ad adolescentiæ vigorem revocare? *Ph.* Quid ni haberem? *Ne.* Sed hoc tam divinum beneficium ipse tibi præstare potes. *Ph.* Qui sic? *Ne.* Quia mane diei est adolescentia: usque ad meridiem fervet juventus; mox virilis ætas: qui succedit pro senecta vespera; vesperam excipit occasus, velut diei mors. *Magnum autem vitæ spatium senectus est,* sed nusquam majus quàm hîc. An non igitur ingens lucrum sibi adjunxit, qui magnam vitæ partem, eamque optimam, perdere desiit? *Ph.* Vera prædicas. *Ne.* Proinde videtur admodum impudens eorum querimonia, qui naturam accusant, quod hominis vitam tam angustis spatiis finierit, cùm ipsi ex eo, quod datum est, sibi sponte tantum ampuient. Satis longa est cuique vita, si parcè dispensetur. Nec mediocris profectus est, si quis suo quæque tempore gerat. A prandio vix semihomines sumus, cùm corpus cibis onustum aggravat mentem, nec tutum est, spiritus ad officina stomachi, concoctionis officium peragentes, ad

superiora

superiora evocare; à cœna multo minus. At matutinis horis homo totus est homo, dum habile est ad omne ministerium corpus; dum alacer viget animus; dum omnia mentis organa tranquilla sunt ac serena; dum auræ divinæ, ut ait ille, particula spirat, ac sapit originem suam, & rapitur ad honesta. *Ph.* Eleganter tu quidem concionaris. *Ne.* Apud Homerum audit Agamemnon, opinor, Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Quanto turpius est tantam diei partem somno perdere! *Ph.* Verum. sed βουληφόρος. Ego non sum dux exercitûs. *Ne.* Si quid aliud tibi charius est, quam ipse tibi, ne quid te moveat Homeri sententia. Faber ærarius ob vilis lucellum surgit ante lucem: & nos tantæ sapientiæ non potest expergefacere, ut sextam solem ad lucrum inæstimabile evocantem audiamus? Medici non tetè dant pharmacum nisi diluculo; illi horam horas aureas, ut subveniant corpori: nos eas non novimus, ut locupletemus ac sanemus animum? Quod si hæc leve pondus habent apud te, audi quid apud Salomonem. Pro. viii. vers. 17. loquatur tibi cœlestis sapientia: *Qui mane*, inquit, *vigilaverint ad me, invenient me.* Jam in mysticis Psalmis lviii. & lxxxvii. quanta matutini temporis commendatio? *Mane* propheta extollit Domini misericordiam, *mane* eructatur vox ejus, *mane* illius deprecatio prævenit Dominum. Et apud Lucam Evangelistam, cap. vi. populus sanitatem ac doctrinam expetens à Domino, *mane* ad illum confluit. Quid suspiras, Philypse? *Ph.* Vix lachrymas teneo, cùm subit, quantam vitæ jacturam fecerim. *Ne.* Supervacaneum est ob ea discruciari, quæ non revocari, sed tamen posterioribus cutis farciri, possunt. Huc igitur incumbe potius, quam ut præteritorum inani deploratione, futuri quoque temporis jacturam facias. *Ph.* Bene mones; sed me jam sui juris fecit diutina consuetudo. *Ne.* Phy! Clavus clavo pellitur, consuetudo consuetudine vincitur. *Ph.* At durum est ea relinquere, quibus diu assueveris. *Ne.* Initio quidem; sed eam molestiam diversa consuetudo primum lenit, mox vertit in summam voluptatem, ut te brevis molestia,

non

non oporteat pœnitere. *Ph.* Vereor, ut ſuccedat. *Ne.* Si ſeptuagenarius eſſes, non retraherem te a ſolitis; nunc vix decimum ſeptimum, opinor, annum egreſſus es. Quid autem eſt, quod iſta ætas non poſſit vincere, ſi modo adſit promptus animus? *Ph.* Equidem aggrediar conaborque, ut ex Philypno fiam Philologus (1). *Ne.* Id ſi feceris, mi Philypne, ſat ſcio, poſt paucos dies & tibi ſerio gratulaberis, & mihi gratias ages, qui monuerim.

ABBATIS ET ERUDITÆ.

Antronius, Magdalia (2).

An. QUAM hic ego ſupellectilem video? *Ma.* An non elegantem? *An.* Neſcio quàm elegantem, certè parum decoram & puellæ & matronæ. *Ma.* Quam ob rem? *An.* Quia librorum plena ſunt omnia. *Ma.* Tu tantus natu, tum abbas, & aulicus, nunquam vidiſti libros in ædibus heroinarum? *An.* Vidi, ſed Gallicè ſcriptos hîc video Græcos & Latinos. *Ma.* An ſoli Gallicè ſcripti libri docent ſapientiam? *An.* Sed decet hoc heroinas, ut habeant quo delectent (3) otium. *Ma.* An ſolis heroinis licet ſapere, & ſuaviter vivere? *An.* Malè connectis, ſapere, & ſuaviter vivere: non eſt muliebre ſapere; heroinarum eſt ſuaviter vivere. *Ma.* Nonne omniam eſt benè vivere? *An.* Opinor. *Ma.* Qui poteſt autem ſuaviter vivere, qui non vivat benè? *An.* Imò qui poteſt ſuaviter vivere, qui vivat benè? *Ma.* Ergo tu probas (4) eos, qui vivunt malè, modo ſuaviter. *An.* Arbitror illos bene (5) vivere, qui vivunt ſuaviter. *Ma.* Sed iſta ſuavitas unde proficiſcitur; è rebus extrariis, an ex animo? *An.* E rebus extrariis. *Ma.* O ſubtilem abbatem, ſed craſſum philoſophum! Dic mihi, quibus rebus tu metiris ſuavitatem? *An.* Somno (6), conviviis, libertate faciendi quæ velis.

(1) *Id eſt*, amans doctrinam vel ſapientiam. (2) Magnifica, & ſi *Nobly ſpirited Woman.* (3) Supponit libros Gallice ſcriptos non eſſe ad ſcientiam, quod tunc verum ſatis. (4) Comprobas? (5) Si per *ſuaviter* non intelligeret, in deliciis plerumque divinâ lege prohibitis, non à vero aberraret. (6) Digna tali præſule ſententia, multa non abſimilia videbis: ſic noſtro Eraſmo lubuit tales præſules irridere, qui certe nimis frequentes ſunt in eccleſia Romana.

velis, pecuniâ, honoribus. *Ma.* Verum, si istis rebus Deus addiderit sapientiam, num vives suaviter? *An.* Quid appellas sapientiam? *Ma.* Hoc est, si intelligeres hominem non esse felicem, nisi bonis animi; opes, honores, genus, neque feliciorem reddere, neque meliorem. *An.* Valeat (1) ista quidem sapientia. *Ma.* Quid si mihi suavius sit legere bonum auctorem, quam tibi venari, potare, aut ludere aleam; non videbor tibi suaviter vivere? *An.* Ego non viverem. *Ma.* Non quæro, quid tibi sit suavissimum, sed quid deberet esse suave. *An.* Ego nolim meos monachos frequentes esse in libris. *Ma.* At meus maritus hoc maximè probat. Sed quam ob rem tandem non probas hoc in monachis tuis? *An.* Quoniam experior illos minus morigeros: respondent ex Decretis (2), ex Decretalibus (3), ex Petro, ex Paulo (4). *Ma.* Imperas igitur quæ pugnant cum Petro & Paulo? *An.* Quid illi doceant, nescio (5): sed tamen non amo monachum responsatorem: neque velim quenquam meorum plus sapere, quàm ego sapiam. *Ma.* Istud ita vitari possit, sit tu des operam, ut quam plurimum sapias. *An.* Non est otium. *Ma.* Qui sic? *An.* Quia non vacat. *Ma.* Non vacat sapere? *An.* Non. *Ma.* Quid obstat? *An.* Prolixæ preces, cura rei domesticæ, venatus, equi, cultus aulæ (6). *Ma.* Itane ista tibi sunt potiora sapientiâ? *An.* Nobis sic usu venit. *Ma.* Jam illud mihi dicito, si quis Jupiter (7) hanc potestatem tibi daret, ut possis & monachos tuos, & te ipsum vertere in quodcunque animal velles, an illos in porcos verteres, te ipsum in equum? *An.* Nequaquam. *Ma.* Atqui sic vitares, ne quis plus te uno saperet. *An.* Meâ non magni referret, quod genus animantis essent monachi, modo ipse essem homo. *Ma.* An hominem esse censes, qui nec sapiat, nec velit

(1) Id est, *Farewell to.* (2) Conciliorum scil. (3) Quæ sunt veluti ecclesiæ Romanæ canones. (4) *Id est*, ex Scriptura ipsa, quæ non arridet tali prælati. (5) Bella confessio. (6) Talem morem cum sale jucundissimo taxavit *des Preaux*, his duobus Gallicis versibus. *Mais à l'ambition d'opposer la prudence, c'est aux prelats de cour prêcher la residence.* (7) Sic loquuntur purissimæ Latinitatis auctores.

lit ſapere? *An.* Mihi ſapio *Ma.* Et ſibi ſapiunt ſues. *An.* Videre mihi ſophiſtria quæpiam, ita argutaris. *Ma.* Non dicam quid tu mihi videaris. Sed cur hæc diſplicet ſupellex? *An.* Quia fuſus & colus ſunt arma muliebria. *Ma.* Nónne matronæ eſt adminiſtrare rem domeſticam, erudire liberos? *An.* Eſt. *Ma.* An rem tantum exiſtimas adminiſtrari poſſe ſine ſapientia! *An.* Non arbitror. *Ma.* At hanc ſapientiam docent me libri. *An.* Ego domi habeo ſexaginta duos monachos, tam a) nullum librum reperies in meo cubiculo (1). *Ma.* Bene itaque proſpectum eſt monachis illis. *An.* Feram (2) libros, non fero Latinos. *Ma* Quapropter? *An.* Quia non convenit ea lingua fœminis. *Ma.* Expecto cauſam. *An.* Quia parum facit ad tuendam illarum pudicitiam. *Ma.* Ergo nugaciſſimis fabulis pleni libri Gallicè ſcripti faciunt ad pudicitiam? *An.* Aliud eſt. *Ma.* Dic iſtud, quicquid eſt, apertè. *An.* Tutiores ſunt à ſacerdotibus, ſi neſciant Latinè. *An.* Imo iſthinc minimum eſt periculi veſtrâ operâ. Quandoquidem hoc agitis ſeduló, nè ſciatis Latine. *An.* Vulgus ita ſentit, quia rarum & inſolitum eſt, fœminam ſcire Latinè. *Ma.* Quid mihi citas vulgus peſſimum benè gerendæ rei auctorem? Quid mihi conſuetudinem, omnium malarum rerum magiſtram? Optimis aſſueſcendum: ita fiet ſolitum, quod erat inſolitum: & ſuave fiet, quod erat inſuave; fiet decorum, quod videbatur indecorum. *An.* Audio. *Ma.* Nonne decorum eſt fœminam in Germania natam diſcere Gallicè? *An.* Maximè. *Ma.* Quam ob rem? *An.* Ut loquatur cum his, qui ſciunt Gallicè. *Ma.* Et mihi putas indecorum, ſi diſcam Latine, ut quotidie confabuler cum tot auctoribus; tam facundis, tam eruditis, tam ſapientibus, tam fidis conſultoribus? *An.* Libri adimunt multum cerebri fœminis, cùm alioqui parum illic ſuperſit. *Ma.* Quantum vobis ſuperſit, neſcio; certè mihi quantulumcumque eſt, malim in bonis ſtudiis conſumere, quàm in precibus ſine mente (3) dictis, in pernoctibus conviviis, in exhauriendis capacibus pateris.

(1) Belle. (2) Subaudi, *te habere*, vel *legere*. (3) Iſthuc obſerva.

teris, *An.* Librorum familiaritas parit insaniam. *Ma.* An colloquia combibonum, scurrarum, & sannionum, tibi non pariunt insaniam? *An.* Imò depellunt tædium (1). *Ma.* Qui fiat igitur, ut tam amœni confabulones mihi pariant insaniam? *An.* Sic aiunt. *Ma.* At aliud ipsa loquitur res. Quanto plures videmus, quibus immodica potatio & intempestiva convivia, quibus temulenta pervigilia, quibus impotentes affectus pepererunt insaniam? *An.* Ego sanè nollem uxorem doctam. *Ma.* At ego mihi gratulor, cui contigerit maritus tui dissimilis. Nam & illum mihi, & me illi chariorem, reddit eruditio. *An.* Immensis laboribus comparatur eruditio, ac póst moriendum est. *Ma.* Dic mihi, vir egregie, si cras tibi moriendum esset, utrum mallea mori stultior, an sapientior? *An.* Si citra laborem contingeret, sapientior (2). *Ma.* Sed nihil homini citra laborem contingit in hac vita (3): & tamen quicquid paratum est, quantisvis laboribus comparatum est, hîc relinquendum est; cur pigeat nos in re omnium pretiosissima sumere laboris aliquid, cujus fructus nos in alteram quoque vitam comitatur? *An.* Frequenter audivi vulgò dici, fœminam sapientem bis stultam esse. *Ma.* Istbuc quidem dici solet, sed à stultis. Fœmina, quæ verè sapit, non videtur sapere; contrà, quæ cùm nihil sapiat, sibi videtur sapere, ea demum bis stulta est. *An.* Nescio quomodo fit, ut quemadmodum clitellæ non conveniunt bovi, ita nec literæ mulieri. *Ma.* Atqui negare non potes, quin magis quadrent clitellæ bovi, quàm mitra asino, aut sui. Quid sentis de Virgine matre? *An.* Optimè. *Ma.* Nonne versabatur in libris? *An.* Versabatur; at non in istis. *Ma.* Quid igitur legebat? *An.* Horas canonicas. *Ma.* Ad quem usum? *An.* Ordinis Benedictini. *Ma.* Sit ita sane (4). Quid Paula & Eustochium? nonne versabantur in Sacris libris? *An.* Verum istbuc nunc rarum est. *Ma.* Sic olim rara avis (5) erat abbas indoctus,

(1) Perge, præsul. (2) Supple *Mallem mori sapientior.* (3) Secundum notissimum dictum. *Dii laboribus omnia vendunt.* (4) Plusquam ironice. (5) Res; ex Juvenali locutio, Sat. vi. 164. *Rara avis in terris nigroque simillima cygno.*

nunc nihil vulgatius: olim principes & Cæsares eruditione non minus quàm imperio præminebant. Neque tamen usque adeò rarum est, quàm tu putas: sunt in Hispania, sunt in Italia, non paucæ mulieres apprimè nobiles, quæ cum quovis viro queant contendere: sunt in Anglia Moricæ (1), sunt in Germania Bilibaldicæ & Blaureticæ. Quòd nisi caveritis vos, res eò tandem evadet, ut nos præsideamus in scholis theologicis, ut concionemur in templis: occupabimus mitras vestras. *An.* Ista Deus avertat. *Ma.* Imò vestrum erit hòc avertere. Quod si pergetis, ut cœpistis, citiùs anseres (2) concionaturi sint, quàm vos mutos pastores ferant. Videtis jam inverti mundi scenam; aut deponenda est persona (3), aut agendæ sunt suæ cuique partes. *An.* Unde incidi in hanc fœminam? Si quando vises nos ego te suavius accipiam. *Ma.* Quibus modis? *An.* Saltabimus, bibemus affatim, venabimur, ludemus, ridebimus. *Ma.* Mihi quidem jam nunc ridere libet.

VIRGO ΜΙΣΟΓΑΜΟΣ (4).

EUBULUS (5), CATHARINA.

Eu. GAudeo tandem finitam esse cœnam, ut liceat hac frui deambulatione, quâ nihil amœnius. *Ca.* Et me jam tædebat sessionis. *Eu.* Quàm vernat, quàm arridet undique mundus! Hæc nimirum est illius adolescentia. *Ca.* Sic est. *Eu.* At cur tuum ver (6) non æque arridet? *Ca.* Quam ob rem? *Eu.* Quia subtristis es. *Ca.* An videor alio vultu quam soleo? *Eu.* Vis ostendam te tibi? *Ca.* Maximè. *Eu.* Vides hanc rosam, sub imminentem noctem foliis contractioribus? *Ca.* Video. Quid tum postea? *Eu.* Talis est vultus tuus. *Ca.*

Bella

(1) Nota nobis hæc peroptime, nam *Margareta Mœr* cancellarii nostri filia, præ pietate in patrem, & literarum studio; duas sequentes mihi ignotas fateor, in causa sunt forsan Latina nomina mirum in modum genuina nomina propria immutantia. (2) *Id est*, nos mulieres eruditæ, quas vos anseres vocatis. (3) *The Mask.* (4) ΜΙΣΟΓΑΜΟΣ, a nuptiis abhorrens; ab *μισεω*, *odio habere*, et *γαμος nuptiæ.* (5) Græcum quoque, ab *εὖ* bene, & *βελὴ* consilium, *i. e.* ergo Vir boni consilii. (6) *Id est*, flos ætatis tuæ.

Bella collatio. *Eu.* Si mihi parum credis, in hoc fonticulo contemplare teipſam. Quid ſibi tandem volebant & inter cœnandum iſta tam crebra ſuſpiria? *Ca.* Deſine percontari, quod tua non refert ſcire. *Eu.* Imò meâ refert maximè, qui non poſſum eſſe hilaris, niſi te quoque videam hilarem. Ecce autem iterum ſuſpirium, hui quam ex imo pectore ductum! *Ca.* Eſt quod angat animum, ſed effari non eſt tutum. *Eu.* Mihi non dices, qui te chariorem habeo ſororè propria? Mea Catharina, nè verere quicquid eſt rei; tuto depones his auribus. *Ca.* Ut (1) tutò dicam, vereor nè fruſtra dicam non auxiliaturo. *Eu.* Quî ſcis? Si non re ipsâ, fortaſſis conſilio conſolandoque juvero. *Ca.* Non poſſum eloqui. *Eu.* Quid iſthuc eſt rei? odiſti me? *Ca.* Sic odi, ut mihi minus charus ſit meus germanus: & tamen animus non fert ut eloquar. *Eu.* Fateberis igitur, ſi divinaro? Quid tergiverſaris? Promitte, alioqui non omittam urgere. *Ca.* Age promitto. *Eu.* Prorſus ego non video quid tibi deſit ad ſummam felicitatem. *Ca.* Utinam vera prædicares! *Eu.* Primum adeſt ipſe flos ætatis. Nam, niſi fallor, agis annum jam decimum ſeptimum. *Ca.* Sic eſt. *Eu.* Nondum igitur, ut opinor, diſcruciat te metus ſenectæ. *Ca.* Nihil minus. *Eu.* Adeſt forma nullâ parte non felix; eſt & iſtud præcipuum Dei donum. *Ca.* De forma, talis qualis eſt (2), nec glorior, nec queror. *Eu.* Tum color & habitudo corporis indicat te eſſe proſperâ valetudine, niſi quid eſt morbi occultioris. *Ca.* Nihil iſtiuſmodi, gratia Dèo. *Eu.* Fama eſt integra (3). *Ca.* It confido. *Eu.* Adeſt ingenium iſto dignum corpore, feliciſſimum, & quale mihi optem ad liberales diſciplinas. *Ca.* Si quod eſt, Dei munus eſt. *Eu.* Nec deeſt morum amabilis gratia, (4) quam in feliciſſimis etiam formis non rarò deſideramus. *Ca.* Optârim equidem mores me dignos. *Eu.* Multorum animos dejicit generis infelicitas: tibi parentes ſunt & bene nati, & probi; & re lauta, & tui amantiſſimi.

(1) Quamvis. (2) *Such as it is.* (3) Sine ulla labe. (4) *Agreed and agreeable humour.*

Ca. Hinc nihil queror. *Eu.* Quid multis? Ego mihi ex omnibus puellis, quas habet hæc regio, non delegerim aliam ſponſam, quàm te, ſi quod fidus mihi proſperum affulgerer. *Ca.* Nec ego deligerem alium ſponſum, ſi placeret ullum conjugium. *Eu.* Et tamen magnum quiddam eſſe debet quod ſic diſcruciat animum tuum. *Ca.* Eſt omninò non leve. *Eu.* Non ægrè feres, ſi divinem? *Ca.* Jam pollicita ſum. *Eu.* Expertus novi quanta crux ſit amor. Age, fatere nunc, promiſiſti. *Ca.* Amor eſt in cauſa, ſed non ejus generis, cujus tu ſuſpicare. *Eu.* Quod genus tu mihi narras? *Ca.* Divina. *Eu.* Equidem conſumpſi omnem divinationem meam. Et tamen non omittam hanc manum, donec extorſero quid ſit. *Ca.* Ut violentus es! *Eu.* Depone in ſinum meum, quicquid iſthuc eſt curæ. *Ca.* Quando ſic urges, dicam. Jam inde à teneris annis me mirus quidam affectus habebat. *Eu.* Quis, obſecro? *Ca* Ut adjungerer collegio ſacratum virginum. *Eu.* Ut fieres monacha? *Ca.* Sic habet. *Eu.* Hem! *pro theſauro carbones?* *Ca.* Quid ais, Eubule? *Eu.* Nihil, mea lux; tuſſiebam: ſed perge dicere. *Ca.* Huic animo meo ſemper pertinaciſſimè reſtitêre parentes. *Eu.* Audio. *Ca.* Ego contra precibus, blanditiis, lachrymis oppugnabam parentum pietatem. *Eu.* Res mira. *Ca.* Tandem cùm ego nullum facerem finem orandi, obſecrandi, obteſtandi, lachrymandi, pollicîti ſunt, ubi perveniſſem ad annum decimum ſeptimum, ſeſe obtemperaturos voluntati meæ, ſi modo tum idem perſtaret animus. Venit is annus, manet idem animus, parentes tamen contra promiſſum pernegant: hoc eſt quod diſcruciat animum meum. Aperui morbum meum: tu nunc medicum age, ſi quid potes. *Eu.* Primùm, illud dabo conſilium, ſuaviſſima virgo, ut moderetis affectibus tuis; &, ſi id non continget quod vis, id velis quod poſſis. *Ca.* Emoriar, niſi, quo volo, aſſequar. *Eu.* Et unde cepiſti iſtum fatalem affectum? *Ca.* Olim admodum puella ducta ſum in quoddam virginum collegium; circumducebamur, oſtendebantur omnia: placebant virgines vultibus nitentibus, videbantur angelæ: in templo nitebant omnia,

omnia, atque etiam fragrabant, nitebant horti cultiſſimi. Quid multis? nihil non arridebat quocunque vertebam oculos. Accedebant ad hæc blandiſſima virginum colloquia. Unam atque alteram illic reperi, quacum olim infantula luſitare conſuevi. Ex eo tempore cœpit animus ardere ejus vitæ deſiderio. *Eu.* Non ſum improbaturus ſacrarum virginum inſtitutum: quanquam non omnia conducunt omnibus: ſed habitâ tui genii ratione, quem mihi videor ex vultu moribuſque tuis collegiſſe, ſuaſerim, ut nubas marito tui ſimili, tuæque domi novum inſtituas collegium, cujus maritus agat patrem, tu matrem. *Ca.* Emoriar citiùs, quàm virginitatis propoſitum deſeram. *Eu.* Res eſt egregie virginitatis, ſi pura ſit: ſed nihil neceſſe eſt, ut hac gratiâ dedas te in collegium, unde non poſſis poſtea eximi. *Ca.* Licet apud parentes virginitatem tueri tuam. *Ca.* Licet, at non perinde tutò. *Eu.* Imo, ut ego arbitror, aliquanto tutiùs, quàm apud illos craſſos, ſemper cibo diſtentos monachos. Nec enim caſtrati ſunt, ne tu ſcis inſciens. Patres vocantur, ac frequenter efficiunt, ut hoc nomen verè competat in ipſos. Olim nuſquam virgines honeſtiùs vivebant quàm apud parentes; nec alium habebant patrem, quàm epiſcopum. Sed obſecro, dic mihi, quod tibi collegium ex omnibus delegiſti, cui te addicas in ſervitutem? *Ca.* Chryſercium. *Eu.* Agnoſco, ædibus paternis vicinum. *Ca.* Rectè. *Eu.* Atqui pulchrè novi totum hoc ſodalitium, dignum vero ob quod patrem, ac matrem, & cognatum tibi honeſtámque familiam repudies (1)! Nam ille patriarcha jam pridem & ætate, & vino, & naturâ delirus eſt; nec illi quicquam jam ſapit præter vinum. Habet duos ſodales ſe dignos, Joannem & Jodocum. Quorum Joannes, ut fortaſſe vir malus non eſt, ita nihil habet viri, præter barbàm; eruditionis ne pilum quidem (2), prudentiæ non multo plus. Jodocus adeo ſtupidus eſt, ut niſi veſte ſacrâ commendaretur, obambularet publicitùs in cuculla fatui, cum auriculis ac tintinnabulis. *Ca.* Mihi

(1) Ironice. (2) *Not a bit.*

hi videntur visi boni. *Eu.* Melius istos novi, quàm tu, mea Catharina. Isti fortasse sunt tibi patroni apud parentes, ut efficiant te proselytam tuam (1). *Ca.* Jodocus maximè favet. *Eu.* O fautorem! sed fac (6) istic nunc esse viros doctos ac bonos, cras erunt indocti ac mali; & quicunque obtigerint, tibi erunt ferendi. *Ca.* Offendunt me in ædibus paternis crebra convivia; nec semper virgines sunt quæ illic dicuntur inter conjugatos. Et aliquoties fit, ut osculum negare non possim. *Eu.* Qui vitare studet quicquid offendit, is è vita migret oportet. Ita sunt aures assuefaciendæ, ut audiant omnia, nec tamen nisi bona transmittant in animum. Parentes, opinor permittunt tibi cubiculum peculiare. *Ca* Maxime. *Eu.* Eò te subducas licebit, si quod convivium acciderit turbulentius: & dum illi potant ac nugantur, tu confabulare cum sponso tuo Christo (3): ora, psalle, gratias age. Non te inquinabit domus paterna, sed tu reddes eam puriorem. *Ca.* Attamen tutius est esse in sodalitio virginum. *Eu.* Non improbo cœtum sodalitium, nolim tamen te falli falsâ imaginatione. Ubi illic versata fueris aliquamdiu, ubi propiùs inspexeris, fortassis non perinde nitebunt omnia, ut tibi quondam nitere videbantur. Nec omnes virgines sunt, mihi crede, quæ velum habent. *Ca.* Bona verba. *Eu.* Imò bona verba sunt, quæ vera sunt; nisi fortasse elogium, quod nos hactenus judicavimus esse Virginì matri proprium, ad plures transiit, ut dicantur & à partu virgines. *Ca.* Abominor. *Eu.* Quin insuper, nec alioqui inter illas virgines sunt omnia virginea. *Ca.* Non? Quam ob rem, obsecro? *Eu.* Quia plures inveniuntur, quæ mores æmulentur Sapphûs, quam quæ referant ingenium. *Ca.* Isthuc quid sit non satis intelligo. *Eu.* Atque ideò hæc verba facio, ne quando intelligas, mea Catharina. *Ca.* Attamen animus

(1) Vox non vere Latina, sed congruentior non poterat dari; alludit præterea ad dictum Christi in Pharisæos. *Matt.* xxiii. 15. *quod circumeant terram & maria ad proselytum faciendum, ut postea duplo plus fiat gehennæ filius, quam erat antea.* (2) Supponas. (3) Christus enim est totius ecclesiæ, vere sponsus, ergo pudicarum Christinarum mulierum.

mus eò ſertur (1): atque hinc colligo hunc ſpiritum à Deo proficiſci, quot tot jam annis perſeverat, & in dies fit acrior. *Eu.* Imò mihi hoc nomine ſuſpectus eſt iſte tuus ſpiritus, quod ſic repugnant optimi parentes. Afflâſſet & illorum animos Deus, ſi pium eſſet, quod moliris. Sed iſtum ſpiritum hauſiſti ex illis nitoribus (2), quos admodum puella vidiſti, ex blandis virginum alloquiis, ex affectu erga veteres ſodales, ex cultu ſacro, ex ceremoniis ſane quâm ſpecioſis, ex improbis hortatibus ſtultorum monachorum, & qui in hoc te venantur (3), ut largiùs potent. Sciunt patrem eſſe liberalem ac benignum: aut illum habebunt convivam, ſed hac lege, ut ſecum adferat vinum, quod decem ſtrenuis potoribus ſat ſit; aut ipſi potabunt apud illum. Quare tibi fuerim auctor (4), ne quid novi tentes invitis parentibus, in quorum poteſtate nos Deus eſſe voluit. *Ca.* In hoc negotio pium eſt contemnere patrem & matrem (5). *Eu.* Chriſti causâ pium eſt alicubi negligere patrem & matrem, neque enim piè faciat, qui Chriſtianus patrem ethnicum, cujus omne vitæ præſidium pendeat à filio, deſerat, ſinatque perire fame. Si nondum eſſes profeſſa Chriſtum in baptiſmo, & parentes vetarent te baptizari, piè faceres, ſi Chriſtum præferres impiis parentibus. Aut ſi nunc parentes adigerent ad impietatem aut turpitudinem, contemnenda eſſet illorum auctoritas. Sed quid hoc ad collegium (6)? Et domi Chriſtum habes. Natura dictat, Deus approbat, Paulus hortatur, leges humanæ ſanciunt, ut filii obediant parentibus: & tu te ſubduces ab auctoritate parentum optimorum, ut pro vero patre te dedas factitio, & pro vera matre tibi adſciſcas alienam: aut potius, ut pro parentibus, tibi dominos ac dominas adſciſcas? Nam parentibus ita es obnoxia, ut tamen te liberam eſſe velint, Unde & *liberi* vocantur filiifamilias quòd abſint à conditione ſervorum. Nunc te pro libera tendis

(1) Ad monaſterium. (2) *Fine things.* (3) *Strive to make you a proſelyte.* (4) *Id eſt*, tibi conſilium do. (5) Cantilena eſt monachalis, quâ ſupponitur capi puella, alludens ad dictum Chriſti, *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non me dignus eſt*, Matt. x. 37. (6) Monaſterium, ut tibi te includas, &c.

tendis ultrò ſervam reddere. Chriſtiana clementia maxima ex parte ſubmovit omnem illam veterum ſervitutem, niſi quòd in paucis regionibus adhuc reſident veſtigia. At inventum eſt, ſub prætextu religionis, novum ſervitutis genus, ut nunc ſanè in pleriſque monaſteriis vivitur. Nihil ibi licebit, niſi ex præſcripto: quicquid obvenerit tibi, illis accreſcet: ſi quo pedem moveris, retrahêris è fuga (1), perinde quaſi parentem veneno necaveris. Quoque ſit evidentior ſervitus, commutant veſtem, quam dedere parentes, & ad exemplum priſcum eorum qui olim ſervos eſſent mercati commutant nomen in baptiſmo inditum, ac pro Petro ſive Joanne, vocant Franciſcum, aut Dominicum, aut Thomam. Petro dedit nomen Chriſtus (2), & Dominico initiandus (3) vocatur Thomas. Si militaris ſervus abjiciat veſtem à domino datam, videtur abdicâſſe dominum; & nos applaudimus illi, qui veſtem accipit, quam Chriſtus omnium Dominus non dedit; & ob hanc mutatam graviùs punitur, quam ſi centies abjiciat veſtem imperatoris ac domini ſui, quæ eſt mentis innocentia. *Ca.* Atqui hoc ipſum aiunt eximii meriti, ſi quis ſe ſponte dedit in hanc ſervitutem. *Eu.* Iſta verò doctrina Phariſaica eſt. Paulus contra docet, ut qui liber vocatus ſit ne velit fieri ſervus, ſed potius, operam det, ut fiat liber. Atque hoc infelicior eſt ſervitus, quod pluribus dominis tibi ſerviendum ſit, quod plerumque ſtultis & improbis, quod incertis ac ſubinde novis. Illud mihi reſponde: Emancipant te leges à jure parentum (4)? *Ca.* Nequaquam. *Eu.* Licêtne igitur tibi emere aut vendere fundum invitis parentibus? *Ca.* Minimè. *Eu.* Unde igitur tibi jus, ut te ipſam dedas neſcio quibus, invitis parentibus? An non tu illis chariſſima, maximeque propria es poſſeſſio? *Ca* In negotio pietatis ceſſant naturæ leges. *Eu.* Negotium pietatis potiſſimum agitur in baptiſmo: hîc tantum

(1) Non mirum ſi principi papæ ſe conformes dent in ea re, qui mutat nomen, cum ad papatum accerſitur. (2) *Id eſt*, cum baptizatus eſt, vocatus eſt Petrus (3) *Id eſt*, qui in Dominicalem intrat ordinem, dat ſibi ipſi nomen *Thomas* verbi gratia. (4) *Do any laws diſcharge you from your duty to your parents?*

tantum agitur de veſte mutanda, déque genere vitæ, quod per ſe neque bonum eſt, neque malum. Jam illud mihi conſidera, quantum commoditatum ſimul amittas cum libertate. Nunc tibi liberum eſt in tuo cubiculo legere, orare, pſallere, quantum & quando gratum eſt animo tuo. Quòd ſi tædet cubiculi, licet audire cantiones eccleſiaſticas, adeſſe ſacris, audire ſacras conciones: & ſi quam videris matronam, aut virginem egregiè probam, ex ejus colloquio fieri meliorem: ſi quem virum inſigni probitate præditum, ex eo diſceres, quod te reddat meliorem: licebit & concionatorem deligere, qui pu iſſimè Chriſtum doceat. Has res omnes, ex quibus præcipuus eſt profectus ad veram pietatem (1), amittis ſemel addicta (2) collegio (3). *Ca.* Sed interim non ero monacha. *Eu.* Adhuc te movent nomina: rem ipſam perpendito. Illi jactant obedientiam. Num ea laus tibi deerit, ſi obedias parentibus tuis, quibus Deus jubet obediri? ſi epiſcopo tuo, & paſtori tuo? Num paupertatis (4), cùm in parentum manibus ſint omnia? Quanquam olim in ſanctis virginibus precipuè laudabatur à ſanctis viris liberalitas in pauperes: eam præſtare non poterant, ſi nihil poſſidebant. Porro caſtitati tuæ nihil decedet, etiamſi vivas apud parentes. Quid igitur ſupereſt? Velum, linea veſtis ex intima verſa in extimam, ceremoniæ quædam quæ per ſe nihil faciunt ad pietatem, neque quenquam commendant oculis Chriſti, qui ſpectat animi puritatem. *Ca.* Nova prædicas. *Eu.* Sed veriſſima. Cùm igitur non ſis emancipata à jure parentum, cùm tibi jus non ſit vendendi veſtem aut agrum, quo modo tibi jus facis dedendi te in ſervitutem alienam? *Ca.* Jus parentum, ut aiunt, non impedit ingreſſum religionis (5). *Eu.* In baptiſmo nónne profeſſa es religionem! *Ca.* Sum. *Eu.* Nonne religioſi ſunt, quicunque

(1) *Which chiefly promote true piety.* (2) *As ſoon as you are entered.* (3) Monaſterio, ut jam vidimus. (4) *Laus tibi deerit*, ſcil. *Can you be ſaid to be without the profeſſion of poverty?* (5) *Id eſt*, in monachalem ordinem, ſic dicitur etiam adhuc Gallice, de homine qui vitam monachalem amplexus, eſt, *Il eſt entré en religion.*

quicunque ſequuntur præcepta Chriſti? *Ca.* Maximè. *Eu.* Quæ eſt igitur iſta nova religio, quæ facit irritum quod & naturæ lex ſanxit, & vetus lex docuit, & Evangelica lex comprobavit, & apoſtolica doctrina confirmavit? Iſthuc decretum non eſt à Deo prodi um, ſed in monachorum ſenatu repertum. Sic definiunt quidam & matrimonium eſſe ratum, quod inſciis, aut etiam invitis parentibus, inter puerum & puellam per verba *de præſenti* (ſic enim illi loquuntur) contractum eſt. At qui iſtud dogma nec naturæ ſenſus approbat, nec veterum leges, nec Moſes ipſe, nec Evangelica aut apoſtolica doctrina. *Ca.* An igitur putas mihi non eſſe fas nubere Chriſto, niſi comprobantibus parentibus? *Eu.* Jam, inquam, nupſiſti Chriſto, & illi nupſimus omnes. Quæ bis nubit eidem viro? Tantum agitur de loco, de veſte, de ceremoniis. Ob has res non arbitror eſſe contemnendum jus parentum. Et vivendum eſt, nè dum paras nubere Chriſto, nubas aliis. *Ca.* At iſti prædicant nihil eſſe ſanctius, quàm hîc contemnere parentes. *Eu.* Ab iſtis igitur doctoribus exige, ut proferant aliquem è ſacris libris locum, qui hoc doceat; quod ſi non poterunt, jubeto eos ebibere calicem vini Belnenſis: hoc poterunt. Ab impiis parentibus ad Chriſtum confugere pietatis eſt. Sed à piis ad monachiſmum, hoc eſt (quod non raro uſu venit) à probis ad improbos, quæ, rogo, pietas eſt? Quanquam & olim ad Chriſtum à paganiſmo converſus, idolatris parentibus debebat obſequium, quatenus citra pietatis jacturàm fieri poterat. *Ca.* Damnas igitur hoc totum vitæ inſtitutum? *Eu.* Nequaquam. Verùm quemadmodum nemini ſuadere velim, ut quæ ſe in hoc vitæ genus conjecit, luctetur emergere: ita non dubitem hortari puellas omnes, præſertim indolis generoſæ, nè ſe temerè eò præcipitent, unde poſt ſeſe non poſſint explicare; præſertim cum in ipſis collegiis ſæpe graviùs periclitetur virginitas, ac domi præſtare valeas, quicquid ibi præſtatur. *Ca.* Urges tu quidem multis ac magnis argumentis, tamen hic affectus meus eximi non poteſt. *Eu.* Si non perſuadeo, quod tamen optârim, ſaltem illud fac memineris,

memineris, Eubulum monuiſſe. Interim pro meo in te amore precor, ut tutus iſte affectus felicior ſit meo conſilio.

VIRGO POENITENS.

Eubulus, Catharina.

Eu. TAles janitrices mihi ſemper optârim. *Ca.* Et ego ſemper tales pulſatores (1). *Eu.* Sed vale, Catharina. *Ca.* Quid ego audio? Valebo prius quàm ſalveam (2)? *Eu* Non huc veni, ut te viderem lachrymantem. Quid ſibi vult, quòd protinus me conſpecto, lachrymis ſuffuſi ſunt oculi (3)? *Ca.* Quò fugis? mane, mane inquam, ſumam alium vultum, & videbimus affatim. *Eu.* Quas aves hic video? *Ca.* Eſt illius collegii patriarcha. Ne ſubducito te; jam perpotârunt; accumbe pauliſper; illo digreſſo confabulabimur noſtro more. *Eu.* Age, obtemperabo tibi, quæ mihi noluiſti (4). Nunc ſoli ſumus, narra totam fabulam, malim enim ex te cognoſcere. *Ca.* Ex tot amicis, quos putabam ſapere plurimùm, nunc ſentio nullum fuiſſe, qui mihi prudentius ac ſenilius (5) conſilium dederit, quam tu omnium natu minimus. *Eu.* Dic quo modo expugnâſti parentum affectum? *Ca.* Primùm, improbis hortatibus monachorum, ac monacharum, deinde etiam meis precibus, ac blandimentis, labefactatus (6) matris eſt animus: pater nullo pacto quibat perpelli. Tandem omnibus admotis machinis, & his victus & oppreſſus eſt potiùs, quam aſſenſit. Id factum eſt inter pocula; minitabantur homini malum exitium, ſi Chriſto ſuam ſponſam pernegaret. *Eu.* O improbitatem ſtolidorum! Quid fit deinde? *Ca.* Servor triduo domi clam, interim ſemper aderant mulieres aliquot

(1) *Such perſons to knock at my door, ſuch viſiters.* (2) Quoniam communius *ſalve* locum habet in congreſſu, *vale* in digreſſu. (3) *The tears ſtand in your eyes.* (4) *Obtemperare* ſcil. (5) Dignius ſene, homine ſapiente, & perito. (6) *Wrought upon.*

ejus collegii, quas illi *Converſas* (1) vocant, hortatibus ſuis addentes animum, ut perſiſterem in ſancto propoſito; ac ſolicitè caventes, ne qua cognatarum, aut ſodalium adiret me, quæ mentem videretur mutatura. Interim adornabantur veſtes (2) aliaque quæ ad convivium attinebant. *Eu.* Tibi quid interim erat animi? Num vacillabas (3)? *Ca.* Non, ſed paſſa ſum quiddam tam horrendum, ut malim emori decies, quàm iterum perpeti. *Eu.* Quæſo, quid iſthuc erat? *Ca.* Non poſſum eſſari. *Eu.* Quod mihi dixeris, amico tuo dixeris. *Ca.* Promittis ſilentium? *Eu.* Id præſtiturus eram, etiamſi nulla (4) fuiſſes ſtipulata. Quaſi verò me nondum nóris? *Ca.* Apparuit mihi ſpectrum horribili ſpecie. *Eu.* Is nimirum erat genius tuus malus, qui te eò inſtigabat. *Ca* Prorſus opinor fuiſſe cacodæmonem. *Eu.* Dic mihi, quæ ſpecies erat? Eſtne talis, qualis pingitur? roſtro adunco, longis cornibus, harpyiarum unguibus, prælongâ caudâ? *Ca.* Tu ludis. At ego malim mihi terram dehiſcere, quàm denuò tale videre ſpectrum. *Eu.* Interim aderant illæ mulieres hortatrices? *Ca.* Non; nec unquam illis indicavi, tametſi valde ſciſcitantibus quid eſſet mali, cum me totam exanimatam offenderent (5). *Eu.* Vis tibi dicam, quid fuerit? *Ca.* Si quidem potes. *Eu.* Illæ mulieres incantaverant te, vel potiùs excantaverant tibi cerebrum (6) Sed interim tu perſiſtebas in ea ſententia? *Ca.* Maximè, nam aiebant id multis accidere, qui ſe conſecrant Chriſto: verùm ſi primo illo congreſſu ſuperetur tentator, poſt tranquilla fore omnia. *Eu.* Quâ pompâ producta es? *Ca.* Adornant me toto mundo (7) meo; demittunt capillos: itaque non aliter quàm nuptura ſponſo. *Eu.* Craſſo monacho? hem! malè ſit huic tuſſi. *Ca.* Ex ædibus paternis claræ luce deducor ad collegium, multis ad ſpectaculum concurrentibus.

(1) Mulieres ſunt, quæ poſtquam non vixerunt in mundo ſine culpa, in monaſteria ſe ablegant, & dicuntur renunciâſſe mundo: credo, quoniam mundus ipſis renunciavit. (2) *Habit.* (3) *Was your reſolution ſhaken? Did your mind miſgive you?* (4) *Id eſt.* Nullo modo; eundem, loquendi modum jam vidiſti. (5) *Invenirent.* (6) *conjured your brains out of your head.* (7) Ornatu.

rentibus. *Eu.* O ſcitos hiſtriones, ut nôrunt agere ſuas fabulas ſimplici populo! Quot dies egiſti (1) in illo ſancto virginum collegio? *Ca.* Ferme duodecim. *Eu.* Sed quæ res verterat animum tuum tam pertinacem? *Ca.* Non dicam quid ſit, ſed aliquid magni fuit. Poſt ſex ab ingreſſu dies, accerſo matrem, obteſtans, obſecrans, ſi me vivam vellet, ut me eximeret ab eo collegio. Illa reluctatur animo meo (2), & hortatur ad conſtantiam. Poſt accerſo patrem. Ille etiam objurgat, addens ſe ægre viciſſe ſuos affectus, ut viciſſim nunc vincerem animum meum, nec hoc dedecus conciliarem ſibi quod reſiliiſſem ab inſtituto (3). Tandem ubi video me nihil proficere, reſpondeo parentibus, me, ſi ita jubeant, in gratiam illorum morituram: nam hoc mihi certum eſſe, niſi maturè eximerer. Hoc audito, reduxerunt domum. *Eu.* Benè habet, quod maturè reſilieris, prius quàm ſervitutem æternam eſſes profeſſa. Sed nondum audio, quæ res mutârit animum tuum tam ſubitò. *Ca.* Hoc nemo mortalium ex me ſcit hactenus, nec tu ſcies. *Eu.* Quid ſi divinem (4)? *Ca.* Nec divinabis fat ſcio: & ſi divines non dicam. *Eu.* Tametſi conjecto. Verum interim periit ſumptus. *Ca* Plus quàm quadraginta coronati. *Eu.* O comeſſatores nuptiales (5)! Gaudeo tamen periiſſe pecuniam, te nobis incolumi: poſthac auſculta melioribus conſiliis. *Ca.* Ita faciam, &, *cum piſcatore, icta ſapiam* (6).

PEREGRINATIO RELIGIONIS ERGO.

MENEDEMUS, OGYGIUS.

Me. QUid hoc novæ rei? Nonne Ogygium vicinum meum video. jam totos ſex menſes non viſum

(1) *Manſiſti?* (2) *My inclination.* (3) *Start from my purpoſe.* (4) *Should gueſs?* (5) *Gattling nuptials!* (6) *Id eſt*, meo malo edocta cavebo in poſterum: *Piſcator icta ſapit*, autem proverbium eſt, hinc quod olim piſcator quidam admotis manibus adorete, intra quod multos tenebat pisces, à ſcorpione ictus eſt, dixitque. *Ictus ſapiam.* Aug. *The burnt child dreadeth the fire.*

cuiquam? Interiisse rumor erat. Ipsus est, nisi prorsus hallucinor. Adibo ac salvere jubebo. Salvus sis, Ogygi. *Og.* Salve & tu, Menedeme. *Me.* Quæ regio te nobis reddidit incolumem? Nam tristis rumor hîc sparserat, te navigasse Stygiam paludem (1). *Og.* Imo, gratiâ superis, sic interim valui, ut vix unquam antehac melius. *Me.* Ita semper vanitatis coarguas ejusmodi rumores. Sed quid isthuc ornatus es? obsitus es conchis imbricatis, stanneis ac plumbeis imaginibus oppletus undique, culmeis ornatus torquibus: brachium habet ova serpentum (2). *Og.* Visi divum Jacobum Compostellanum, & hinc reversus, Virginem Parathalassiam (3) apud Anglos percelebrem; quin potius hanc revisi, nam ante annos tres inviseram. *Me.* Animi gratia, ut arbitror. *Og.* Imò religionis causâ. *Me.* Istam, opinor, religionem docuerant te Græcæ literæ. *Og.* Mater uxoris voto sese obstrinxerat, ut si filia peperisset masculum vitalem, ego divo Jacobo præsens præsenti salutem dicerem, & gratias agerem. *Me.* Salutasti divum tuo duntaxat & socrûs nomine? *Og.* Imò totius familiæ verbis. *Me.* Equidem arbitror nihilo minus salutis futurum fuisse familiæ, etiamsi Jacobum insalutatum reliquisses. Sed obsecro, quid respondit agenti gratias? *Og.* Nihil, sed offerenti munus visus est arridere, & capite leviter annuere; simulque porrexit hoc imbricatum putamen. *Me.* Cur ista potius donat, quàm alia? *Og.* Quoniam his abundat, suggerente vicino mari. *Me.* O benignum divum, qui & obstetricatur parturientibus, & operam dat hospitibus!

(1) *Id est.* mortuum esse, quoniam mortui paludem hanc enavigare dicebantur apud poetas, ut ad loca sibi destinata pervenirent. (2) Supponitur gestare *beads* vel *chaplets*, quæ facta sunt ex globulis ab ovis serpentum non absimilibus; observa porro, omnes fere peregrinatores, e Compostella redeuntes, adornari, ut hîc depingitur Ogygius. (3) Walsinghamicam, quam jam vidisti *in Naufragio*, nulla enim alia percelebris fuit apud nos præter hanc; non quod, ut in quibusdam forsan habetur dictionariis, *Parathalassus* sit nomen proprium quod significet *Walsingham*, sed quod *Walsingham* bene depingitur per vocem origine Græcam *Parathalassus*, quæ significat locum vel vicum prope mare, qualis est *Walsingham*.

pitibus! Verùm quodnam istuc novum vovendi genus, ut otiosus aliis laborem imponat aliquis? Si tu te voto adstringeres, ut si quod ageres feliciter cederet, ego jejunarem bis in hebdomade, an credis me facturum quod vovisses? *Og.* Non credo, etiamsi tu ipse tuo nomine vovisses. Nam tibi divis os oblinere (1) ludus est. At socrus est; mos gerendus erat! Nôsti mulierum affectus, & mea quoque referebat. *Me.* Si non præstitisses votum, quid erat periculi? *Og.* Non poterat me divus vocare in jus, fateor: sed poterat in posterum esse surdus ad vota mea, aut tacitus aliquid calamitatis immittere in meam familiam. Nôsti principum mores. *Me.* Dic mihi, quid valet, agitque vir optimus Jacobus? *Og.* Multo frigidius solito. *Me.* Quid est in causa? senium? *Og.* Nugator, scis divos non senescere. Verùm hæc nova persuasio (2), quæ late per orbem divagatur, facit ut infrequentius salutetur solito: & si qui veniunt, salutant tantùm: nihil aut quàm minimum donant, dictitantes eam pecuniam rectius collocari in egenos. *Me.* Impia persuasio! *Og.* Itaque tantus apostolus, qui solebat totus gemmis & auro fulgere, nunc stat ligneus, vix sebaceam habens candelam. *Me.* Si verum est, quod audio, periculum est, nè reliquis divis idem veniat usu. *Og.* Imò circumfertur epistola, quam hac de re scripsit ipsa Virgo Maria. *Me.* Quæ Maria? *Og.* Quæ cognomen habet à lapide. *Me.* Apud Rauracos, ni fallor. *Og.* Ea est. *Me.* Lapideam igitur divam mihi narras. Sed cui scripsit? *Og.* Nomen indicat epistola. *Me.* Per quam missa est? *Og.* Haud dubiè quin per angelum, qui posuerat scriptam in suggesto, unde concionatur is ad quem scripta est. Et ne quid fraudis suspiceris, videbis epistolam: αὐτόγραφον (3). *Me.* Itane agnoscis manum angeli, qui est virgini ab epistolis? *Og.* Quid ni? *Me.* Quo tandem argumento? *Og.* Legi epita-

(1) Illudere. (2) Lutheranismum & reformationem intelligit tunc pullulantes. (3) *Id est*, scriptam ab ipso angelo, qui Virgini stat ab epistolis.

phium Bedæ (1), quod ab angelo insculptum est: elementorum figuræ per omnia congruunt. Legi & syngrapham divo Ægidio missam? congruunt. An non hæc satis arguunt rem? *Me.* Fasne est inspicere? *Og.* Fas, si dejeres te taciturum. *Me.* Oh! lapidi dixeris. *Og.* Jam sunt & lapides hoc nomine infames, quod nihil celent. *Me.* Muto igitur dicitur, si lapidi parum fidis. *Og.* Hac lege recitabo; tu fac utramque arrigas aurem. *Me.* Arrexi. *Og.* Maria mater Jesu Glaucopluto (2) S. D. (3). Quod Lutherum secutus strenuè suades, supervacaneum esse invocare divos, à me quidem isto nomine bonam magnamque inisti gratiam, scito. Nam antehac tantùm non enecabar (4) improbis mortalium opplorationibus. Ab una postulabantur omnia, quasi filius meus semper infans esset, quia talis fingitur, pingiturque in sinu meo, ut ex nutu matris adhuc pendeat, neque quicquam ausit negare petenti, videlicet metuens, nè si quid neget roganti ego vicissim ipsi negem mammam sitienti. Et nonnunquam ea petunt à virgine, quæ verecundus juvenis vix auderet petere à lena, quæque me pudet literis committere. Interim nègotiator, lucri causâ navigaturus in Hispaniam, committit mihi pudicitiam suæ concubinæ. Et virgo Deo sacra, abjecto velo fugam adornans, deponit apud me famam integritatis suæ, quam ipsa tendit profitituere. Occlamat mihi miles impius&ad lanienam conductus, *Beata virgo, da prædam opimam.* Occlamat aleator, *Fave diva; pars lucri tibi decidetur.* Et si parum faveat alea, me convitiis lacerant, maléque precantur, quæ non adfuerim sceleri. Occlamat, quæ quæstui turpi semet exponit, *Da proventum uberem.* Si quid negem, illico reclamant, *Ergo ne sis mater misericordiæ.* Aliorum vota non

(1) Qui nostras fuit, itemque mortuus apud nos, & sepultus; et gloriantur Genovenses, *the People of Genoa*, se habere corpus venerabilis hujus viri, itemque ostentant tumulum, in quo conditum eum dicunt, & super quo legitur epitaphium, quod jactant ab angelo sculptum. (2) Nomen est fictum, quod significat, *a notable and rich man. Plutus* enim est divitiarum deus, *Glaucus* vero sonat, *bright like the sky*, vel *of an azure colour.* (3) *Salutem dicit*, hæc enim est epistolarum formula apud Latinos. (4) *I was almost wearied out of my life.*

non tam impia ſunt quàm inepta. Clamat innupta; *Maria, da mihi formoſum ac divitem ſponſum.* Clamat nupta. *Da mihi bellos catulos.* Clamat gravida: *Da mihi facilem partum.* Clamat anus: *Da diu vivere ſine tuſſi ſitique.* Clamat ſenex delirus: *Da repubeſcere.* Clamat philoſophus: *Da nodos inſolubiles nectere* (1). Clamat ſacerdos: *Da ſacerdotium opimum.* Clamat epiſcopus: *Serva meam eccleſiam.* Clamat nauta: *Da proſperos curſus.* Clamat præfectus: *Oſtende mihi filium tuum, antequam moriar* (2). Clamat aulicus: *Da verè confiteri in mortis articulo* (3). Clamat ruſticus: *Da tempeſtivam pluviam:* Clamat ruſtica: *Serva gregem & armentum incolume.* Si quid renuo, illico ſum crudelis. Si relego ad filium audio: *Vult ille quicquid tu vis.* Itane ego ſola & mulier, & virgo, dabo operam navigantibus, belligerantibus, negotiantibus, ludentibus aleam, nubentibus, parturientibus, ſatrapis, regibus, & agricolis? Atqui, quod dixi, minimum eſt præ his quæ patior. Sed his negotiis nunc multo minus gravor; quo quidem nomine tibi gratias agerem maximas, niſi commodum hoc, incommodum majus ſecum traheret; plus eſt otii, ſed minus eſt honorum, minus eſt opum. Ante ſalutabar: *Regina cælorum, Domina mundi:* nunc vix à paucis audito, *Ave Maria*; ante veſtiebar gemmis & auro, abundabam mutatoriis (4), deferebantur aurea gemmeaque donaria; nunc vix tegor dimidiato palliolo, eoque corroſo à muribus. Proventus autem annui vix tantum eſt, ut alam miſerum ædituum, qui accendat lucernulam aut candelam ſebaceam. Atque hæc tamen poterant ferri, ni majora etiam moliri dicereris. Huc tendis, ut aiunt, ut quidquid uſquam eſt divorum, exigas ex ædibus ſacris. Etiam atque etiam vide qnid agas.

(1) Quoniam tunc philoſophorum maximus haberetur, non qui clarius veritatem demouſtraret, ſed qui intricatoria & maximum ſucum facientia, præponeret. (2) Ex eo quod tales ſupponuntur habere parum fidei, & credatur tamen ſine fide nullam eſſe ſalutem. (3) Eadem eſt enim aulicorum quæ præfectorum ratio, volunt, dum vivunt cogitare de operanda ſalute, & creditur, per veram confeſſionem, & deinde abſolutionem, omnia peccata deleri. (4) Veſtibus ſcil.

agas. Non deeſt aliis divis, quo ſuam ulciſcantur injuriam. Ejectus è templo Petrus poteſt tibi viciſſim occludere regni cœleſtis oſtium. Paulus habet gladium, Bartholomæus cultro armatus eſt; Gulielmus ſub pallio monachi totus armatus eſt, non ſine gravi lancea. Quid autem agas cum Georgio, & equite & cataphracto, haſtâ ſimul & gladio formidabili? Nec inermis eſt Antonius; habet ſacrum ignem. Sunt item & cæteris ſua vel arma, vel mala, quæ quibus volunt, immittunt. Me vero quantumvis inermem, non tamen ejicies, niſi ſimul ejecto filio, quem ulnis teneo. Ab hoc non patiar divelli: aut hunc unâ mecum extrades, aut utrumque relinques, niſi mavis habere templum ſine Chriſto. Hæc te ſcire volui: tu cogita, quid mihi reſpondendum cenſeas. Nam mihi planè res cordi eſt. Ex æde noſtra lapidea, Calendis Auguſti, anno filii mei paſſi 1524. Virgo lapidea meâ manu ſubſcripſi. *Me.* Minax profectò ac formidabilis epiſtola. Cavebit, opinor, Glaucoplutus. *Og.* Si ſapit. *Me.* Quam ob rem non eadem de re ſcripſit huic optimus ille Jacobus? *Og.* Neſcio, niſi quod longius abeſt, & his temporibus intercipiuntur omnes epiſtolæ. *Me.* Sed quis Deus te redegit in Angliam? *Og.* Ventus illuc invitabat mire ſecundus, atque id propemodum eram pollicitus divæ Parathalaſſiæ, me poſt biennium ipſam reviſurum. *Me.* Quid petiturus ab illa? *Og.* Nihil novi, niſi illa vulgaria, familiam incolumem, rem uberiorem, longævam lætámque vitam in hoc ſeculo & perennem felicitatem in futuro. *Me.* Non poterat eadem præſtare Virgo mater apud nos? Habet Antuerpiæ templum longè auguſtius, quàm in Parathalaſſo (1). *Og.* Haud nego poſſe, verùm aliis in locis alia largitur; ſive ſic viſum eſt animo illius, ſive, ut eſt benigna ſemet in hoc noſtris affectibus accommodat. *Me.* De Jacobo frequenter audivi: ſed, obſecro te, deſcribe mihi regnum iſtius Parathalaſſiæ. *Og.* Equidem expediam quàm potero paucíſſimis. Celeberrimum nomen eſt per univerſam Angliam, nec temere

(1) *Walſingham*, ut jam vidimus.

mere reperias in ea insula, qui speret res suas fore salvas, qui illam quotannis aliquo munuſculo pro facultatum modulo non salutârit. *Me.* Ubi habet? *Og.* Ad extremum Angliæ finem (1), inter occidentem (2) & septentrionem (3), haud procul à mari, passuum fere tribus millibus; vicus est vix aliâ re victitans, quam commeantium frequentia. Collegium est Canonicorum, sed quibus à Latinis *regula* cognomen additur; medium genus inter monachos, & canonicos, quos *seculares* (4) appellant. *Me.* Amphibios mihi narras; quod genus est fiber. *Og.* Imò & crocodilus. Sed omissis cavillis, tribus verbis expediam, quod vis. In odiosis (5) canonici sunt, in favorabilibus monachi. *Me.* Adhuc mihi quidem ænigma refers. *Og.* Quin addam apodixim mathematicam. Si Romanus pontifex fulmine feriat omnes monachos, tum canonici fuerint, non monachi; sin idem permittat omnibus monachis uxorem ducere, tum fuerint monachi. *Me.* O novos favores: utinam abducant & meam! *Og.* Sed ut ad rem; collegium hoc vix alios habet proventus, quàm ex liberalitate Virginis. Nam majora quidem donaria servantur. Cæterùm si quid est nummorum, aut levioris pretii, cedit in alimoniam gregis & præfecti, quem illi *priorem* vocant. *Me.* Probæ vitæ? *Og.* Non illaudatæ? pietate ditiores, quàm annuo censu. Templum est nitidum & elegans; verùm in eo non habitat Virgo, sed illud honoris gratiâ cessit filio. Illa suum habet templum, ut dextra sit filio. *Me.* Dextrâ? Quo igitur spectat filius? *Og.* Benè mones. Cùm occidentem spectat, dextram habet matrem; ubi se vertit ad solis exortum, siniſtra est. Nec hîc tamen habitat; nondum enim ædificium est absolutum. & locus est undique perflabilis, patentibus ostiis, patentibus

[1] Siquidem prope mare, quo Anglia terminatur. [2] Hoc maris, vel potius comitatus seu *shiri* respectu, si quidem maris & comitatus respectu *Walsingham* est ad occidentem. [3] Isthuc comitatus & Angliæ ipsius totius respectu, his enim duobus respectibus *Walsingham* respicit septentrionem. [4] Vocamus nos *prebendi*. [5] Supple *partibus*, & subintellige *supponas*, *i. e.* ergo, suppone, canonicos odio haberi, & monachos favori, à papa scil. ut mox videbis.

tentibus fenestris; & in propinquo est oceanus ventorum pater. *Me.* Durum; ubi igitur habet illa? *Og.* In eo templo, quod inabsolutum dixi, est sacellum angustum, lineo tabulatu constructum, ad utrumque latus per angustum ostiolum admittens salutatores. Lumen est exiguum, nec fere nisi ex cereis; fragrat odor naribus gratissimus. *Me.* Hæc omnia congruunt religioni. *Og.* Imò si introspicias, Menedeme, dicas divorum esse sedem, adeò gemmis, auro, argentoque nitent omnia. *Me.* Accendis animum, ut eo me conferam. *Og.* Haud pœnituerit itineris. *Me.* Nihil est illic olei sacri? *Og.* Inepte, (1) oleum illud non refudat nisi è sepulchris divorum, velut Andreæ & Catharinæ; Maria sepulta (2) non est. *Me.* Erravi fateor. Sed absolve fabulam. *Og.* Quo latiùs se spargat religio, alia aliis locis ostenduntur. *Me.* Et fortasse ut uberior fit largitio, juxta illud, *Fit cito per multas præda petita manus.* *Og.* Et nusquam non præsto sunt mystagogi. *Me.* Ex canonicis? *Og.* Nequaquam. illi non adhibentur, ne per occasionem religionis alienentur à religione, ac dum observant Virginem, parum ipsi consulant suæ virginitati. Tantum in intimo sacello, quod dixi conclave divæ Virginis, adstat altari canonicus quidam. *Me.* In quem usum? *Og.* Ut recipiat serveteque quod datur. *Me.* An dant qui nolint? *Og.* Minimè; sed nonnullos plus quidam pudor huc adigit, ut dent adstante quopiam, non daturi si testis abesset; aut largius dant aliquanto, quam erant daturi. *Me.* Affectum humanum dicis, & mihi non inexpertum. *Og.* Imò verò sunt quidam adeò dediti sanctissimæ Virgini, ut dum simulant sese munus imponere altari, mirâ dexteritate suffurentur, quod alius posuerat. *Me.* Fac nullum adstare; an non in tales illico fulminaret Virgo? *Og.* Quî magis id faceret Virgo, quàm ipse pater æthereus, quem non verentur nudare suis ornamentis, vel perfosso templi pariete?

(1) Quin tu, joculator Erasme, credisne, ex divorum sepulchris, Andreæ puta, vel Catharinæ, oleum sacrum & fragrantissimum fluere? (2) Pontificii putant Virginem Matrem post obitum in cœlos assumtam esse.

riete? *Me.* Non ſatis mihi conſtat, utrum magis debeam admirari, illorúmne impiam confidentiam, an Dei lenitatem. *Og.* Ad latus itaque ſeptentrionale porta quædam eſt, non templi, ne quid erres, ſed ſepti, quo tota clauditur area templo adjacens: Ea oſtiolum (1) habet perpuſillum, quale videmus in valvis (2) nobilium, ut qui velit ingredi, primum tibiam periculo exponere cogatur, deinde caput etiam ſubmittat. *Me.* Profectò tutum non fuerit ad hoſtem ingredi per tale oſtiolum. *Og.* Rectè conjectas. Narrabat myſtagogus (3) olim virum equeſtris ordinis, equo inſidentem, per hoc oſtium elapſum è manibus inimici, qui jam fugienti imminebat. Ibi miſer deſperans fui, ſubitâ cogitatione ſalutem ſuam commendavit divæ Virgini quæ erat in proximo. Nam ad hujus aram fugere decreverat, ſi valva patuiſſet. Et ecce rem inauditam. Subitò totus eques erat intra ſepta templi, altero fruſtra foris inſaniente. *Me.* Et faciebat tam admirandæ narrationis fidem? *Og.* Maximè. *Me.* Id quidem non admodum facile apud te hominem philoſophum. *Og.* Oſtendebat in oſtio laminam cupream clavis affixam, quæ habebat imaginem equitis ſervati, eoque cultu quo tum Anglica gens utebatur, quem & in vetuſtioribus picturis videmus: quæ ſi non mentiuntur (4), frigebant (5) id ætatis tonſores, & qui pannos tingunt ac texunt. *Me.* Quî ſic? *Og.* Quia barbatus erat non aliter quàm capræ (6); & univerſa veſtis nullam habebat rugam, adeóque non erat major corpore, ut ſtrictu (7) corpus ipſum redderet anguſtius. Erat & altera lamina, cellæ figuram ac magnitudinem referens. *Me.* Jam dubitare fas non erat. *Og.* Subter oſtiolum erat cratis ferrea, quæ peditem tantum tranſmitteret. Non conveniebat ut equus poſt eum calcaret locum, quem prior eques Virgini conſecrâſſet. *Me.* Et meritò. *Og.* Hinc ad orientem eſt ſacellum prodigiis plenum; eò me confero. Excipit alius myſtagogus. Illic oravimus pauliſper.

[1] *A ſmall wicket.* [2] *The great gates.* [3] *The Virger.* [4] *Truly repreſent their faces and habits.* [5] *Were ſtarved.* [6] Supple *barbati fuit.* [7] *Tightneſs.*

pauliſper. Mox exhibetur nobis articulus humani digiti è tribus maximi; exoſculor; deinde rogo, cujus ſint reliquiæ. Ait, ſancti Petri. Num apoſtoli inquam? Aiebat. Deinde contemplans magnitudinem articuli, qui gigantis videri potuerit: Opportuit, inquam Petrum fuiſſe virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem è comitibus quidam in cachinnum ſolutus eſt: id certè moleſtè tuli. Nam ſi is ſiluiſſet, æditnus nos nihil celâſſet reliquorum. Eum tamen utcunque placavimus, datis aliquot drachmis. Ante ædiculam erat tectum, quod aiebat hiberno tempore, cùm nix obtexiſſet omnia, eo fubitò fuiſſe delatum è longinquo. Sub eo tecto putei duo ad ſummum pleni: fontis venam aiunt eſſe ſacram divæ Virgini; liquor eſt mirè frigidus, efficax medicando capitis-ſtomachique doloribus *Me.* Si frigida medetur doloribus capitis & ſtomachi, poſthac & oleum extinguet incendium. *Og.* Miraculum audis, ô bone: alioqui quid eſſet miraculi, ſi frigida ſedaret ſitim? *Me.* Et iſta ſanè eſt una pars fabulæ. *Og.* Affirmabant eum fontem derepente proſiliiſſe è terra juſſu ſanctiſſimæ Virginis. Ego cuncta diligenter circumſpiciens, rogabam quot eſſent anni, quòd ea domuncula fuiſſet eò deportata: dixit aliquot ſecula. Alioqui parietes, inquam, non præ ſe ferunt aliquid vetuſtatis. Non repugnabat. Ne columnæ quidem hæ ligneæ: Non negabat eſſe nuper poſitas, & res ipſa loquebatur. Deinde hæc, inquam, tecti culmea arundineaque materia videtur eſſe recentior. Aſſentiebatur. Ac nè trabes quidem hæ, inquam, tranſverſæ, nec ipſa tigna, quæ culmos ſuſtinent, videntur ante multos annos poſita. Annuebat. Atqui cùm jam nulla caſæ pars ſupereſſet; unde igitur conſtat, inquam, hanc eſſe caſulam illam è longinquo delatam? *Me.* Obſecro, quomodo ſeſe ab hoc modo expediebat æditnus? *Og.* Scilicet, incunctanter ille oſtendit nobis pervetuſtam urſi pellem tignis affixam; ac propemodum irriſit noſtram tarditatem qui ad tam manifeſtum argumentum non haberemus oculos. Itaque perſuaſi (1) & tarditatis

(1) *Seemingly ſatisfied.* Fere quoque perſuaſus ſum, Eraſme.

& tarditatis culpam deprecati, vertimus nos ad cœlestem lac beatæ Virginis. *Me.* O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris, hæc tantum lactis, quantum vix credibile eſt, eſſe poſſe uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans. *Og.* Idem cauſantur de cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ juſtum onus videri poſſint; & tamen totam crucem ſuam bajulavit Dominus (1). *Me.* An non tibi quoque mirum videtur? *Og.* Novum fortaſſe dici poſſit, mirum nequaquam, cùm Dominus, qui hæc auget pro ſuo arbitrio, ſit omnipotens. *Me.* Hiè tu quidem interpretaris: at ego vereor nè multa talia fingantur ad quæſtum. *Og.* Non arbitror Deum paſſurum, ſi quis ipſum ad iſtum irrideat modum. *Me.* Imò cùm à ſacrilegis ſpoliatur & mater, & filius, & pater, & ſpiritus, nè tantulum quidem ſeſe commovent interdum, ut vel nutu, vel crepitu, deterreant ſceleſtos. Tanta eſt numinis lenitas. *Og.* Sic eſt: ſed audi reliqua. Id lac ſervatur in altari ſummo; in cujus medio Chriſtus, ad dextram mater, honoris gratiâ. Lac enim matrem repræſentat. *Me.* Conſpicuum eſt igitur. *Og.* Videlicet incluſum cryſtallo. *Me.* Liquidum igitur? *Og.* Quid liquidum mihi narras, cùm fuſum ſit ante annos mille quingentos? Concretum eſt; dicas cretam tritam, alboque ovi temperatam. *Me.* Quin igitur nudum oſtentant? *Og.* Ne contaminetur virorum oſculis lac virgineum. *Me.* Probè dicis. Nam ſunt, opinor, qui os admoveant nec purum, nec virgineum. *Og.* Ubi nos videt myſtagogus, accurrit, lineam veſtem induit, ſacram, ſtolam addidit cervici, procubuit religiosè, & adoravit; mox nobis lac ſacroſanctum, oſculandum porrexit. Hic in extremo altaris gradu religiosè procubuimus & ipſi; Chriſtoque primum ſalutato, Virginem oratiunculâ tali, quam in hoc ipſum paràram, appellavimus: *Virgo parens, quæ tuis virgineis uberibus lactare meruiſti cæli terræque Dominum filium tuum Jeſum, optamus ut illius*

 ſanguine

(1) Adjutus Simone ex Cyrene, ut habetur Matt. xxvii.

ſanguine purificati, proficiamus & nos ad ſelicem illam infantiam columbinæ ſimplicitatis; quæ neſcia malitiæ, fraudis ac doli, lac Evangelicæ doctrinæ concupiſcit aſſidue, donec proficiat in virum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti, cujus ſelici conſortio frueris in æternum, cum Patre & Spiritu Sancto. Amen. *Me.* Pia ſanè deprecatio. Quid illa? *Og.* Vitus eſt uterque annuere, niſi me ſallebant oculi. Nam ſubſilire videbatur ſacrum lac, & candidior aliquanto affulgebat eucharistia. Interim myſtagogus ad nos acceſſit, tacitus quidem, ſed tabellam porrigens, qualem apud Germanos afferunt, qui in pontibus telos (1) exigunt. *Me.* Equidem ſæpenumero malè precatus ſum illis petacibus tabellis, cùm per Germaniam iter facerem. *Og.* Dedimus drachmas aliquot, quas ille obtulit Virgini. Mox per interpretem ejus linguæ pulchrè peritum, & juvenem blandæ cujuſdam eloquentiæ (nomen erat, ni fallor, Robertus Aldriſius) percontatus ſum, quam potui civiliſſime, quibus argumentis cognitum haberet, hoc eſſe lac Virginis. Id ego ſanè pio ſtudio ſcire cupiebam, quo poſſem impiis quibuſdam hæc omnia ridere ſolitis os obturare. Primùm myſtagogus obductâ fronte (2) obticuit: juſſi ut interpres inſtaret (3); ſed blandiùs etiam. Ille vero blandiſſimè, adeo ut ſi matrem ipſe puerperam talibus verbis appellaſſet, non fuerit ægre latura. At myſtagogus, tanquam afflatus numine quopiam, nos intuens oculis ſtupentibus, ac velut horrore vocem blaſphemam execrantibus: Quid opus, inquit, illa percontari, cum habeatis tabulam authenticam? Et omnino videbatur nos ut hæreticos ejecturus, niſi drachmæ deliniſſent hominis ferociam. *Me.* Quid vos interim? *Og.* Nos? quid cenſes? Non aliter quàm fuſte icti, aut fulmine tacti, noſmet illinc ſubduximus, ſuppliciter audaciæ veniam comprecati, ſic enim convenit in rebus ſacris. Inde proficiſcimur ad ædiculam, hoſpitium divæ Virginis. Huc euntibus apparuit ſeſe quidam hierophanta ex illis Minoribus; noſque veluti

noſcitans

(1) Tributum, vectigal; Græcâ vox eſt origine. (2) *Knitting his brow.* (3) *Urge him again to anſwer that queſtion.*

noſcitans intuetur: aliquantulum progreſſis, occurrit alius itidem contemplans nos: poſt etiam tertius. *Ma.* Fortaſſe cupiebant te pingere. *Og.* At ego longe diverſum ſuſpicabar. *Me.* Quid iſthuc? *Og.* Sacrilegum quempiam ſuppilâſſe nonnihil ex mundo ſacræ Virginis, & in me ſuſpicionem intentam eſſe. Itaque ſacellum ingreſſus, tali precatiunculâ ſaluto matrem Virginem: *O ſola fœminarum omnium, mater & virgo mater feliciſſima, virgo puriſſima; nunc te puram impuri viſimus, ſalutamus, donariolis noſtris utcunque colimus: utinam donet nobis filius tuus, ut ſanctiſſimos tuos mores imitantes, mereamur & nos per Spiritus Sancti gratiam ſpiritualiter Dominum Jeſum intimis animi viſceribus concipere ſemelque conceptum nunquam amittere. Amen.* Simùlque exoſculatus aram, depoſui drachmas aliquot, & abii. *Me.* Quid hîc Virgo? Nullòne nutu dedit ſignum audiiæ precatiunculæ? *Og.* Lumen, ut dixi, erat ambiguum (1) & illa ſtabat in tenebris ad dextrum latus altaris. Poſtremò me ſic dejecerat oratio prioris myſtagogi, ut non auderem oculos attoſſere. *Me* Iſtius igitur profectionis non erat admodum lætus exitus. *Og.* Imò multo lætiſſimus. *Me.* Reddidiſti animum; nam mihi quoque cor in genua deciderat, (2) ut tuus loquitur Homerus. *Og.* A prandio repetimus templum. *Me.* Audebas, ſuſpectus ſacrilegii? *Og.* Fortaſſis; ſed ipſe mihi ſuſpectus non eram. Neſcit pavorem mens ſibi benè conſcia. Trahebat me tabulæ viſendæ cupiditas, ad quam myſtagogus nos relegârat. Eam diu quæſitam tandem invenimus: verum in alto defixam, ut non à quibuſlibet oculis legi poſſet. Mihi tales ſunt oculi, ut nec lynceus dici poſſim, nec omnino luſciоſus. Itaque legentem Aldrifium oculis obiter aſſectatus ſum, nec illi ſatis fidens in re tanta. *Me.* Excuſſa eſt omnis dubitatio? *Og.* Puduit me mei, qui ſubdubitâſſem; adeo res tota illic ponebatur ob oculos, nomen, locus, res ut erat ordine geſta: breviter, nihil omiſſum. Dictus eſt Gulielmus Lutetiæ natus, vir pius cum aliàs, tum præcipue religioſus in conquirendis toto orbe divorum reliquiis. Is peragra-

(1) *Dim.* (2) *Id eſt*, fere exanimis eram præ metu. *Almoſt frighten'd to death.*

tis regionibus plurimis, monaſteriis, ac templis undique luſtratis, tandem pervenit Conſtantinopolim. Nam hujus Gulielmi frater illic agebat epiſcopum. Is jam adornantem reditum, admonuit eſſe virginem quandam Deo dicatam, quæ lac haberet Virginis matris; abundè felicem futurum, ſi vel precario, vel pretio, vel arte, portionem aliquam poſſet nanciſci. Nam cæteras reliquias omnes, quas hactenus collegerat, nihil eſſe ad tam ſacrum lac. Ibi Gulielmus non conquievit, donec exorat dimidium ejus lactis. Eo theſauro plus quam Crœſus (1) ſibi videbatur. *Me.* Quid ni? & quidem præter ſpem. *Og.* Rectâ domum properat: in itinere morbus occupat. *Me.* Ut nihil eſt in rebus humanis nec diu, nec undequaque felix! *Og.* Ubi videt periculum, accerſit clam Gallum, fidiſſimum ejus peregrinationis comitem. Et religiosè ſtipulatur ſilentium; committit illi lac, eâ lege; ut ſi incolumis domum redeat, deponat eum theſaurum in ara divæ Virginis, quæ colitur Lutetiæ in Auguſto (2) templo utrinque Sequanam præterlabentem intuens; & amnis ipſe videtur honoris grâtia decedere numini Virginis. Ut rem in pauca conferam, ſepultus eſt Gulielmus, alter properat, & hunc morbus corripit. Is deſperans ſui, tradit Angelo comiti lac, ſed multis obteſtationibus adſtricto, ut faceret quod fuerat ipſe facturus. Moritur hic; recipit ille, & in aram deponit lac, canonicis ejus loci præſentibus, qui tum temporis adhuc dicebantur *regulares*, quales adhuc ſunt apud divam Genoveſam. Ab his impetravit lactis dimidium. Id delatum in Angliam, tandem in Parathalaſſem detulit, huc vocante mentem illius afflatu ſpiritus. *Me.* Pulchrè (3) certè ſibi conſtat hæc narratio. *Og.* Imò, nè qua reſidere poſſet dubitatio, adſcripta erant nomina epiſcoporum à ſuffragiis, qui lac illud inviſentibus non abſque munuſculo, tantum impertierunt relaxationis (4) quantum ex ſuo dimenſo

1 Ditiſſimus; Crœſus enim rex Lydiæ habitus eſt omnium omnino regum ditiſſimus. 2 Templum eſt enim Lutetiæ præcipuum, & Virgini dicatum, in inſula quæ dicitur *L'Iſle de notre Dame.* 3 At pulchrius ridet Eraſmus. 4 Indulgentiarum; quibus animæ liberentur a purgatorio.

menſo (1) largiri poſſunt. *Me.* Quantum id eſt? *Og.* Dierum quadraginta. *Me.* Etiam apud inferos (2) dies eſt? *Og.* Certè tempus eſt. *Me.* Ubi totum hoc dimenſum ſemel fuerint elargiti, non ſupereſt quod largiantur? *Og.* Minimè. Subſcatet enim ſubinde quod dent, ac planè diverſum quiddam accidit hîc atque in dolio Danaidum (3). Illud enim, cum continenter impleatur, ſemper tamen inane eſt: hinc ſi ſemper haurias, nihilo tamen minus eſt in dolio. *Me.* Si centum hominum millibus largiantur quadraginta, ſinguli tantundem habent? *Og.* Tantundem. *Me* Et ſit qui ante prandium acceperunt quadraginta, rurſus ſub cœnam poſcerent quadraginta, præſtòne eſſet quod daretur? *Og.* Imo ſi horâ eadem decies. *Me.* Utinam mihi tale ſcriniolum eſſet domi; non oprârim niſi tres drachmas, modo ſic ſcateant. *Og.* Quin optas ut totus fias aureus, tantundem accepturus ex voto. Verum ad fabulam redeo. Addebatur & illud pii cujuſdam candoris argumentum: lac Virginis, quod aliis compluribus in locis oſtendebatur, ſatis quidem eſſe venerandum; hoc tamen cæteris eſſe venerabilius, quod illa abraderentur à ſaxis (4) hoc ex ipſis Virginis uberibus effluxiſſet. *Me.* Unde id conſtabat? *Og.* Oh! narrarât hoc Virgo Conſtantinopolitana, quæ lac dederat. *Me.* Et illi fortaſſe communicârat divus Bernardus. *Og.* Sic arbitror. *Me.* Cui natu grandi contigit guſtare lac ex eadem mamma, quam ſuxit puer Jeſus. Unde miror, illum mellifluum dici potius, quàm lactifluum. Sed quomodo lac Virginis dicitur, quod non fluxit ex uberibus? *Og.* Fluxit & illud, ſed ſaxo, cui forte

(1) *Id eſt* ſecundum potentiam quam eis dimenſus eſt papa, non poſſunt enim latiores largiri indulgentias, quam papa eis dare conceſſit. (2) Purgatorium intelligitur, etenim qui in purgatorio inferi ſunt, cum ibi nullus ſol qui diem facit, maxime congrua (quamvis jocoſe intelligatur) queſtio eſt. (3) Quæ filiæ Danai, quinquaginta numero fictæ ſunt poetis, damnatæ in inferis, ad implendum aqua dolium perforatum, propterea quod omnes (Clytemneſtra ſola excepta) occiderint ſuos maritos, primâ nuptiarum nocte; perge ergo & intelliges quid ſibi velit Ogygius. (4) Credam facile.

lactans insidebat, exceptum concrevit; deinde volente Deo sic multiplicatum est. *Me.* Rectè. Perge. *Og.* His itaque peractis, dum paramus abitum, obambulante interim, & si quid offerretur spectatu dignum circumspectantes, rursum adsunt mystagogi, limis (2) intuentur, digito subnotant, accurrunt, abeunt, recurrunt, nutant, videbantur compellaturi, si fuisset audaciæ satis. *Me.* Nihil ibi metuebas? *Og.* Imò faciem illis obverti, sic arridens & intuens, quasi ad compellandum invitarem. Tandem unus aggressus, rogat quod mihi nomen esset: edo. Num is essem qui ante biennium affixisset votivam tabellam literis Hebraicis? Fatebar esse me. *Me.* Scribis Hebraicè? *Og.* Minimè; sed isti quicquid non intelligunt, Hebraicum vocant. Mox accersitus, ut conjicio, venit illius colegii πρῶτος ὕστερος (2) *Me.* Quod isthuc dignitatis nomen est? Non habent abbatem? *Og.* Non. *Me.* Cur ita? *Og.* Quia nesciunt Hebraicè (3) *Me.* Non episcopum? *Og.* Nequaquam. *Me.* Quam ob rem? *Og.* Quia virgo pauperior etiamnum est, quàm ut emat pedum ac mitram nimio venalem. *Me.* Non saltem præpositum? *Og.* Ne id quidem. *Me.* Quid obstat? *Og.* Quia præpositus dignitatis est nomen, non sanctimoniæ. Et ideo canonicorum collegia nomen abbatis rejiciunt, præpositi libenter amplectuntur. *Me* Atqui πρῶτον ὕστερον antehac audivi nunquam. *Og.* Næ tu magnopere rudis es grammatices. *Me.* ὑστερότερον novi in tropis. *Og.* Tenes. Hic qui priori proximus est, Prior est posterior. *Me.* Suppriorem dicis. *Og,* Is me salutavit satis humaniter. Narrat quantopere sudatum sit à multis, ut versus eos legerent: quot frustra extersa peripicilla. Quoties adveniisset aliquis vetustus theologiæ, aut juris doctor, adductus est ad

(1) Supple *oculis*. (2) Est proprie *primus ultimus*, at intelligendum *prior posterior*. Veluti si diceretur, *Prior post priorem*, quod est Anglice, *the under Prior*; Gallice, *le souprieur*, hincque infra vocatur *supprior*, si pergas, videbis plane sic intelligi. (3) Abbas enim est vox Hebraica vel Syriaca, significans patrem, optima ratio ergo cur abbatem non habeant.

ad tabellam; alius dicebat esse literas Arabicas, alius fictitias; tandem repertus est qui legeret titulum. Is descriptus erat verbis ac literis Romanis, sed majusculis (1). Græci versus erant descripti Græcis majusculis, quæ primâ specie videntur referre majusculas Latinas. Rogatus descripsi sententiam carminum Latinè, verbum verbo reddens. Hujus opellæ cum præmiolum oblatum constanter recusarem, affirmans nihil esse tam arduum, quod in Virginis sanctissimæ gratiam non essem cupidissime facturus, etiamsi literas juberet illinc perferre Hierosolymam. *Me.* Quid opus te grammatophoro, cùm illi tot angeli adsint à manibus atque à pedibus? *Og.* Ille protulit è crumena ligni fragmentum desectum è trabe, in qua Virgo mater visa est consistere. Odor mirus protinus arguebat esse rem oppidò sacram. Ego vero tam insigne munus pronus & nudato capite, summa cum veneratione terque quatérque exosculatus, reposui in crumenam. *Me.* Licetne videre? *Og.* Per me quidem licebit. Cæterum si jejunus non es, aut si nocte proximâ fuit tibi res cum uxore, non suaserim ut videas. *Me.* Ostende: nihil periculi. *Og.* En tibi. *Me.* O te beatum isto munere! *Og.* Ego, ne sis insciens, non permutârim hoc tantillum fragmentulum cum universo auro Tagi: includam auro, sed sic ut per crystallum pelluceat. Tum Hysteroprotus (2) ubi me videt tam religiosè gestientem eo munusculo, judicans non indignum, cui majora quoque committerentur; rogat, num quando vidissem secreta Virginis. Ea vox me nonnihil commovit; non tamen ausus sum percontari, quæ diceret secreta Virginis. Siquidem in rebus tam sacris, etiam linguæ lapsus non vacat periculo! Nego me vidisse, sed videndi cupidissimum esse dico. Inducor jam velut afflatus numine; accenditur una atque altera tæda cerata; ostenditur imaguncula, nec magnitudine, nec materiâ, nec opere præcellens, sed virtute pollens (3)

Me.

(1) *Capitalt.* (2) Idem qui jam πρῶτος ὕστερος, *the under Prior*, inversio ordinis vocum nil hic mutat in sensu. (3) *Virtute pollens imaguncula!* siccine tractas res virtute pollentes, Ogygi?

Me. Moles non multum habet momenti ad edenda miracula. Vidi Chriſtophorum Lutetiæ, non hamaxiæum (1) aut coloſſæum, ſed monti juſto parem: nullis tamen illic miraculis nobilem, quod quidem audierim. *Og.* Ad pedes Virginis eſt gemma, cui nondum apud Latinos aut Græcos nomen inditum: Galli à buſonè (2) dederunt nomen, eo quod buſonis effigiem ſic exorimat, ut nulla ars idem poſſit efficere. Quòque majus eſt miraculum, puſillus eſt lapillus; non prominet buſonis imago, ſed in ipſo gemma velut incluſa pellucet. *Me* Fortaſſis imaginantur buſonis ſimilitudinem, quemadmodum in ſecta filicis ſtirpe imaginamur aquilam. Et quemadmodum pueri, quid non vident in nubibus? dracones ignem ſpirantes, montes igni candentes, armatos concurrentes, *Og* Imò, ne ſis neſciens, nullus buſo vivus evidentius exprimit ſeipſum, quàm illic erat expreſſus. *Me.* Hactenus pertuli fabulas tuas; poſthac alium quære, cui perſuadeas de buſone. *Og.* Nihil mirum eſt, Menedeme, te ſic affectum eſſe. Nec mihi quiſquam perſuaſurus erat, etiamſi totus ordo theologorum aſſeveràſſet, niſi his oculis, hiſce, inquam, oculis vidiſſem, intuitus eſſem, comperiſſem. Sed interim mihi videris ſatis incurius rerum naturalium. *Me.* Quam ob rem? Quia non credo volare aſinos? *Og.* An non vides, quàm ludat artifex natura in omnium rerum coloribus ac formis exprimendis, cum aliis quidem in rebus, ſed præcipuè in gemmis? deinde quàm admirandas vires gemmis illis indiderit, prorſus incredibiles, ni cominus experientia faceret nobis fidem? Dic mihi, crediturus eras chalybem intactum à magnete attrahi, & rurſus ab eodem depelli ſine contactu, niſi vidiſſes oculis? *Me.* Profectò nunquam, etiam ſi decem Ariſtoteles mihi dejeràſſent. *Og.* Ne protinus igitur fabuloſum clames, ſi quid audis nondum experimentio compertum. In ceraunia fulminis videmus imaginem, in pyropo vivum ignem: in chalazia grandinis & ſpeciem & rigorem, etiamſi conjicias in

(1) *Big like a cart.* (2) Galli enim vocant *crapaudine*, a voce *crapaud*, buſo.

in medium ignem ; in ſmaragdo profundas ac pellucidas maris undas ; cancrinias cancri marini ſpeciem imitatur ; echites, viperæ ; ſcarites, ſcari piſcis ; hieracites, accipitris : geranites gruis collum efficium exhibet ; ægophthalmus caprinum oculum oſtendit ; eſt qui ſuillam, eſt qui tres ſimul hominis oculos ; lycophthalmus lupi pingit oculum, quatuor coloribus, rutilo & ſanguineo, in medio nigrum candido cingitur ; cyameam nigram ſi aperias, fabam in medio reperies ; dryites truncum arboris effingit, & ligni in modum ardet quoque ; ciſſites & narciſſites hederam pingit ; aſtrapias fulminis radios è medio candido ſeu cyaneo jaculatur ; phlegontites incendium intus oſtendit, quod non exeat ; in anthracitide videas ſcintillas quaſdam diſcurrere ; crocias croci colorem reddit ; rhodites, roſæ ; chalcites, æris ; aetites aquilam exprimit, cauda candicante ; taos pavonis pictutam habet ; chelidonia, aſpidis ; myrmecites innatam habet formicæ repentis imaginem, canthariàs ſcarabæum totum exprimit ; ſcorpites ſcorpium mirè depingit. Sed quid ego hæc perſequor, quæ ſunt innumera ; cùm nulla ſit naturæ pars vel in elementis, vel in animantibus, vel in plantis, quam illa veluti laſciviens non expreſſerit in gemmis ? Miraris in hac gemma bufonem expreſſum ? *Me.* Miror naturæ tantum eſſe otii, ut ſic ludat omnium rerum imitatione. *Og.* Voluit exercere curioſitatem humani ingenii, nòſque vel ſic ab otio propellere. Et tamen quaſi nihil ſit, quo fallamus tædium temporis, inſanimus in moriones, in aleas, in præſtigiatum ludibria. *Me.* Veriſſima prædicas. *Og.* Addunt quidam non leves, hoc gemmarum genus, ſi admoveas aceto, innatare motis etiam membris. *Me.* Cur bufonem addunt Virgini ? *Og.* Quia hæc ſpurcitiem omnium, virulentiam, faſtum, avaritiam & quicquid eſt terrenarum cupiditatum, vicit, calcavit, extinxit. *Me.* Væ nobis qui tantum bufonum geramus in pectore ! *Og.* Puri erimus, ſi ſedulò colamus Virginem. *Me* Quomodo gaudet coli ? *Og.* Gratiſſimum illi cultum præſtiteris ſi fueris imitatus. *Me.* Numero dixiſti, ſed iſthuc perdifficile eſt. *Og.* Eſt

ſanè

sanè, sed idem pulcherrimum. *Me.* Age, perge quod cœperas. *Og.* Deinde commonstrat aureas argenteasque statuas. Hæc, inquit, merè aurea est, hæc argentea inaurata: addit singulis pondus, pretium, ac doni auctorem. Cum ad singula mirabundus gratularer Virgini tam beatam opulentiam, mystagogus, Quoniam, inquit, video te pium spectatorem, non arbitror æquum, ut te quicquam celem; videbis quæ Virginis sunt secretissima, simùlque depromit ex ipso altari mundum rerum admirabilium: cujus singulas partes si pergam recensere, dies hic non sufficerit narrationi. Sic illa sanè peregrinatio mihi felicissimè cessit. Expletus sum affatim spectaculis, & hoc inæstimabile donum mecum aufero, pignus ab ipsa Virgine datum. *Me.* Nullumne feciſti periculum, quid valeat lignum tuum? *Og.* Feci: in diversorio quodam ante triduum, reperi quendam mente captum, cui jam parabantur vincula; lignum hoc suppositum est illius cervicali, clam ipso; obdormiit somno profundo pariter ac prolixo: mane surrexit integræ mentis. *Me.* Non fuerat phrenesis, sed parœnia fortassis. Huic malo solet mederi somnus. *Og.* Cùm libebit jocari Menedeme, fac aliam tibi quæras materiam; in divos jocis ludere nec pium est, nec tutum. Imò vir ipse narrabat sibi in somnis apparuisse mulierem admirandâ specie, quæ poculum ipsi porrexerit. *Me.* Elleborum opinor. *Og.* Illuc incertum est; illud certissimum, hominem mentis esse compotem. *Me.* Præteristi Thomam Cantuariensem archiepiscopum? *Og.* Minimè gentium. Nulla peregrinatio religiosior. *Me* Audire gestio, nisi molestum est. *Og.* Imo te quæso, ut audias: Cantium (1) dicitur ea pars Angliæ, quæ Galliam & Flandriam spectat. Hujus metropolis est Cantuaria(2), in ea sunt duo monasteria pene contigua; utrumque Benedictinos habet. Id quod habet divi Augustini titulum, videtur antiquius: hoc quod nunc appellatur divi Thomæ (3), sedes archiepiscopi fuisse videtur

(1) *Kent county.* (2) *Canterbury*, olim Durovernum, vel Danovernum, a Danis. (3) Becketi nempe.

videtur, ubi cum paucis electis monachis vitam ageret; quemadmodum & hodie præsules (1) habent ædes ecclesiæ contiguas, sed ab ædibus reliquorum canonicorum remotas. Olim enim fere tum episcopi, tum canonici, monachi erant. Id arguunt manifesta rerum vestigia. Templum autem divo Thomæ sacrum, tantâ majestate sese erigit in cœlum ut procul etiam intuentibus religionem incutiat. Itaque nunc suo splendore vicini luminibus officit, & locum antiquitùs religiosissimum velut obscurat. Turres sunt ingentes duæ, procul veluti salutantes advenas, mirôque notarum æneârum boatu longè lateque regionem vicinam personantes. In vestibulo templi, quod est ad austrum, stant saxo sculpti tres armati, qui manibus impiis virum sanctissimum trucidârunt: addita sunt gentis cognomina, Tusci, Fusci, Berri. *Me.* Cur tantum honoris habetur impiis? *Og.* Videlicet idem honoris habetur Judæ, Pilato, Caiaphæ, cohorti militum sceleratorum, quos operosè sculptos vides in auratis altaribus. Adduntur cognomina, nè quis posthac usurpet gloriæ causâ. Ingeruntur oculis, nè quis aulicus posthac injiciat manus vel in episcopos, vel in possessiones ecclesiæ. Nam tres illi satellites à peracto facinore versi sunt in rabiem; nec reddita mens est, nisi implorato Thomæ sanctissimi favore. *Me.* O perpetuam martyrum clementiam! *Og.* Ingressis aperit sese spatiosa quædam ædificii majestas. Ea pars quoslibet recipit. *Me.* Nihilne illic visendum? *Og.* Nihil præter structuræ molem, & libros aliquot columnis affixos, in quibus est Evangelium Nicodemi, & sepulchrum, nescio cujus. *Me.* Quid deinde? *Og.* Cancelli ferrei sic arcent ingressum, ut conspectum admittant ejus spatii, quod est inter extremam ædem & chori, quem vocant, locum. Ad hunc conscenditur multis gradibus, sub quibus testudo quædam aperit ingressum ad latus septentrionale. Illic ostenditur altare ligneum divæ Virgini sacrum, pusillum, nec ullâ re visendum.

[1] *Deans*, resque se sic habent adhuc in plurimis locis.

ſendum, niſi monumento vetuſtatis, luxum hiſce temporibus exprobante. Illic vir pius dicitur extremum vale dixiſſe Virgini, cùm mors immineret. In ara eſt cuſpis gladii, quo præſectus eſt vertex opimi præſulis, ac cerebrum contutum, videlicet quo mors eſſet præſentior. Hujus ferri ſacram rubiginem amore martyrii religiose ſumus exoſculati. Hinc digreſſi ſubimus cryptoporticum (1); ea habet ſuos myſtagogos; illic primum exhibetur calvaria martyris perforata, reliqua tecta ſunt argento, ſumma cranii pars nuda patet oſculo. Simul oſtenditur plumbea lamina, Thomæ Arcenſis titulum habens inſculptum. Pendent ibidem in tenebris induſia cilicina, cingula, ſubligariaque quibus antiſtes ille ſubigebat carnem ſuam, ipſo adſpectu horrorem incutientia, nobiſque mollitiem ac delicias noſtras exprobrantia. *Me.* Fortaſſis & monachis ipſis. *Og.* Iſthac de re nec affirmare poſſum, nec negare; nec refert quidem meâ. *Me.* Vera narras. *Og.* Hinc redimus in chori locum. Ad latus ſeptentrionale referantur arcanâ: dictu mirum, quantum oſſium illinc prolatum ſit, calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia; quibus omnibus adoratis, fiximus oſcula; nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat ejus peregrinationis parum commodus interpellâſſet oſtentandi ſtudium. *Me.* Quis iſte? *Og.* Anglus erat, nomine Gratianus Pullus, vir eruditus ac pius, ſed minus affectus erga partem hanc religionis, quam ego volebam. *Me.* Viclevita quiſpiam opinor. *Og.* Non arbitror; etiamſi libros illius legerat, incertum unde nactus. *Me.* Is offendit myſtagogum? *Og.* Prolatum eſt brachium adhuc carnem habens ſangui nolentam; hujus oſculum exhorruit, ac vultu quoque tædium quoddam præ ſe ferebat. Mox ſua recondidit myſtagogus. Hinc ſpectavimus altaris tabulam & ornamenta, mox quæ ſub altari fuerant recondita, opulenta omnia: diceres Midam & Crœſum fuiſſe mendicos ſi ſpectares vim auri atque argenti. *Me.* Hic nihil oſculorum? *Og.* Non, ſed aliud votorum genus tetigit animum

(1) *Vault under ground.*

animum meum. *Me.* Quodnam? *Og.* Suſpirabam domi meæ nihil eſſe talium reliquiarum. *Me.* Sacrilegum votum. *Og.* Fateor; & ſupplex veniam precatus ſum à divo, priuſquam pedem efferrem templo. Poſt hæc ducimur in ſacrarium. Deus bone, quæ illic pompa veſtium holoſericarum, quæ vis candelabrorum aureorum! Ibidem vidimus pedum divi Thomæ. Videbatur arundo lamina argentea obveſtita, minimum erat ponderis, nihil operis, nec altiùs quàm uſque ad cingulum. *Me.* Nulla crux? *Og.* Nullam vidi. Oſtenſum eſt pallium, holoſericum quidem, ſed craſſo filo, nullo auro gemmiſve inſigne. Aderat & ſudarium, ſudoris ex collo contracti manifeſtaſque ſanguinis notas retinens. Hæc vetuſtæ frugalitatis monumenta libenter ſumus exoſculati. *Me.* Iſta non oſtenduntur quibuſlibet? *Og.* Nequaquam, ô bone. *Me.* Unde tibi tantum eſt habitum fidei, ut nihil arcani celaretur? *Og.* Erat mihi nonnihil notitiæ cum R. P. (1) Gulielmo Waramo archiepiſcopo; is me tribus verbis commendavit. *Me.* Ex multis audio virum ſingulari præditum humanitate. *Og.* Quin potius dicas ipſam eſſe humanitatem, ſi nôris. Jam ea doctrina, ea morum ſinceritas, ea vitæ pietas, ut nullam abſoluti præſulis dotem in eo deſideres. Ab his igitur deducimur ad ſuperiora. Nam poſt altare ſummum, rurſus velut in novum templum aſcenditur. Illic in ſacello quodam oſtenditur tota facies optimi viri inaurata, multiſque gemmis inſignita. Hîc caſus quidam inopinatus pæne totam illam felicitatem interturbavit. *Me.* Exſpecto quid mali dicas. *Og.* Hic minimum iniit gratiæ comes meus Gratianus. Is à precatiuncula rogavit myſtagogum aſſeſſorem: Heus, inquit, bone pater, verúmne eſt quod audio, Thomam, dum viveret, fuiſſe benigniſſimum erga pauperes? Veriſſimum, inquit ille, cœpitque multa de illius erga tenues beneficentia commemorare. Tum Gratianus; Non arbitror eum affectum in illo mutatum eſſe, niſi forte in melius. Aſſenſus eſt myſtagogus. Rurſum ille: Cum igitur vir ſanctiſ-

(1) *Id eſt*, reverendiſſimo præſule.

mus tam liberalis fuerit in egenos, cùm adhuc pauper eſſet, & ipſe præſidiis pecuniarum egeret, ob corpuſculi neceſſitatem: an non putas æquo animo laturum nunc, cùm tam opulentus ſit, nec ullius egeat, ſi qua mulier pauperecula, domi habens liberos famelicos, aut filias ob dotis inopiam de pudicitia periclitantes, aut maritum morbo decumbentem, omnibuſque præſidiis deſtitutum, precata veniam, detrahat ex his tantis opibus aliquam particulam ſublevandæ familiæ, velut à volente ſumens vel dono, vel mutuo? Ad hæc cum nihil reſponderet aſſeſſor (1) capitis aurei; Gratianus, ut eſt vehemens, Ego inquit, planè confido ſanctiſſimum virum etiam gaviſurum, quòd mortuus quoque ſuis opibus ſublevaret inopiam pauperum. Ibi myſtagogus corrugare frontem, porrigere labra, Gorgonis oculis nos obtuëri: nec dubito, quin ſputo conviciiſque nos ejecturus fuerit è templo, niſi cognoviſſet nos ab archiepiſcopo commendatos. Equidem utcunque placavi blandis verbis iram hominis, negans Gratianum quicquam horum ex animo loqui, ſed ſuo more ludere, ſimúlque drachmas aliquot depoſui. *Me.* Ego ſanè tuam pietatem vehementer approbo. Verum mihi nonnunquam ſeriò venit in mentem, quo colore poſſint excuſari à crimine, qui tantùm opum inſumunt templis extruendis, ornandis, locupletandis, ut nullus omnino ſit modus. Fateor in ſacris veſtibus, in vaſis templi, deberi cultui ſolemni ſuam dignitatem: volo & ſtructuram habere majeſtatem ſuam. Sed quorſum attinent tot baptiſteria, tot candelabra, tot ſtatuæ aureæ? quorſum organorum, quæ vocant, immenſi ſumptus? nec unicis interdum contenti ſumus, quorſum ille muſicus hinnitus, magno cenſu conducendus, cùm interim fratres & ſorores noſtræ viváque Chriſti templa, ſitu ſaméque conſabeſcant? *Og.* In his quidem nemo vir pius ac prudens modum (2) non deſiderat: verum quoniam hoc vitium ex immodica quadam pietate naſcitur, favorem promeretur, præſertim quoties in mentem venit diverſus morbus iſtorum, qui templa ſuis opibus ſpoliant.

(1) *Id eſt.* myſtagogus ille, qui aderat proximus cranio Thomæ deaurato, & illud oſtentabat. (2) *Moderation.*

ſpoliant. Iſta fere donantur à potentibus ac monarchis, deterius peritura in aleam ac bellum. Et ſi quid hinc alienes, primùm habetur pro ſacrilegio: deinde contrahunt manus ſuas qui dare ſolent, inſuper & invitantur ad rapinam. Igitur harum rerum magis illi cuſtodes ſunt, quàm domini. Denique malim videre templum ſacra ſuppellectile luxurians, quàm, ut ſunt quædam, nuda, ſordida, ſtabulis equorum ſimiliora quàm templis. *Me.* At legimus olim laudatos epiſcopos, quòd vaſa ſacra divendiderunt, eâque pecuniâ ſubvenerunt egenis. *Og.* Laudantur & hodie, ſed laudantur tantum; imitari nec licet, nec libet, opinor. *Me.* Remoror tuam narrationem. Nunc expecto fabulæ cataſtrophen. *Og.* Accipe; paucis expediam. Inter hæc prodiit ſummus ille myſtagogus. *Me.* Quiſnam? Abbas loci? *Og.* Mitram habet, cenſus habet abbaticos; ſolo nomine caret, & *prior* dicitur, ob id, quod archiepiſcopus abbatis loco eſt. Nam antiquitùs quiſquis erat ejus ditionis archiepiſcopus, idem erat & monachus. *Me.* Equidem vel camelus appellari ſuſtineam, ſi cenſus eſſet abbate dignus. *Og.* Mihi quidem viſus eſt vir pius juxta & prudens, neque Scoticæ theologiæ rudis. Is nobis aperuit thecam, in qua reliquum ſancti viri corpus quieſcere dicitur. *Me.* Vidiſti oſſa? *Og.* Id quidem fas non eſt; nec liceret, niſi admotis ſcalis: ſed auream thecam theca contegit lignea: ea funibus ſublata, opes nudat inæſtimabiles. *Me.* Quid audio? *Og.* Viliſſima pars erat aurum: gemmis raris ac prægrandibus collucebant, nitebant, ac fulgurabant omnia; quædam ſuperabant ovi anſerini magnitudinem. Ibi multâ cum veneratione circumſtabant aliquot monachi: ſublato tegumento adoravimus omnes. Prior candidâ virgâ demonſtrabat contactu ſingulas gemmas, addens nomen Gallicum, pretium, & auctorem doni. Nam præcipuas monarchæ dono miſerant. *Me.* Oportuit illum eſſe præditum inſigni memoriâ. *Og.* Rectè conjectas, quanquam juvat & exercitatio; frequenter enim hoc agit. Hinc reducit in cryptoporticum. Illic domicilium habet Virgo mater, ſed ſubobſcurum, ſemel atque iterum ferreis cancelliscircumſepta. *Me.* Quid metuit? *Og.*

Nihil opinor, nisi fures. Nec enim unquam vidi quicquam divitiis onustius. *Me.* Cæcas mihi divitias narras. *Og.* Admotis lucernis vidimus plusquam regale spectaculum. *Me.* Vincit opibus Parathalassiam? *Og.* Specie longè superat, abstrusa novit ipsa. Hæc non ostenditur nisi magnatibus aut præcipuis amicis. Postremo reducimur in sacrarium: illic detractum est scrinium nigro contectum corio, depositum est in mensam; apertum est; mox omnes flexis genibus adorârunt. *Me.* Quid inerat? *Og.* Fragmenta quædam linteorum lacera, pleraque muci vestigium servantia. His, ut aiebant, vir pius extergebat sudorem à facie sive collo, pituitam à naribus, aut si quid esset similium sordium, quibus non vacant humana corpuscula. Ibi meus Gratianus rursum non optimam iniit gratiam. Huic & Anglo, & noto, nec mediocris auctoritatis viro, Prior benignus unum è linteolis obtulit dono, credens sese munus longè gratissimum offerre. Sed Gratianus hîc parùm gratus, non sine fastidii significatione, digitis contrectavit unum, & contemptim reposuit, porrectis labiis, veluti poppysmum imitans. Nam hic illi mos erat, si quid offenderet, quod tamen contemnendum esse judicaret. Meum animum simul & pudor & timor discruciabant. Prior tamen, ut est homo non stupidus, dissimulabat hoc factum; nosque post oblatum vini poculum humaniter dimisit, cùm rediremus Londinum. *Me.* Quid oportuit (1), cùm jam non procul abesses à littore tuo (2)? *Og.* Sic est: sed ego littus illud (3) perquam lubens fugi, magis infame fraudibus ac rapinis, quàm ullæ sunt Maleæ (4) naufragiis. Dicam quod proximâ vidi trajectione. Complures à litore Calatensi scalmo (5) devehebamur ad navem majorem. In his erat Gallus quidem juvenis, pauper ac pannosus. Ah hoc exigunt dimidium drachmæ. Tantum enim extorquent à singulis ob brevissimam vectationem. Ille excusabat paupertatem; isti per jocum explorant scilicet,

(1) Supple *redire Londinum,* (2) Belgico scil. (3) Doverense & Caletense intelligit, ubi expertus erat malum; & vidit factum a nautis pauperculo Gallo. (4) Malea promontorium erat Laconiæ, olim propter naufragia notum. (5) *Shalop.*

cet, ac detractis calceis, inter suppactas soleas reperiunt decem aut duodecim drachmas; eas eripiunt palam, ridentes, & conviciis ludentes in sceleratum Gallum. *Me.* Quid juvenis? *Og.* Quid aliud? Flebat. *Me.* Num ea ausloriate facicbant ista? *Og.* Prorsus eadem, quâ furantur farcinas hospitum, quâ tollunt ciumenas, si quando datus opportunitas. *Me.* Mirum est illos tantum audere facinus, tot testibus conscüs. *Og.* Sic assueverunt, ut rectè fieri putent. Spectabant è majore navi complures, in cymba aderant aliquot Angli negotiatores qui frustra obmurmurabant. Illi velut in re faceta gloriabantur deprehensum sceleratum Gallum. *Me.* Ego istos maritimos fures lubens ac jocans subigerem in crucem. *Og.* Atqui talibus scatet utrumque littus. Hic mihi conjecta, *Quid domini faciant, audent cum talia fures?* Proinde posthac quaslibet ambages malim, quàm illud compendium (1). Ad hæc quemadmedum ad inferos facilis descensus, sed reditus difficillimus, ita per hoc littus ingressus non admodum facilis, exitus difficillimus est. Hærebant Londini nautæ aliquot Antuerpienses; cum illis decreveram me mari committere. *Me.* Habet ea regio nautas adeo sanctos? *Og.* Ut simia semper est simia, fateor, ita nauta semper est nauta: verùm, si ad hos conferas qui rapto vivere didicerunt, angeli sunt. *Me.* Meminero, si quando me quoque libido ceperit eam insulam invisendi. Sed in viam redi, unde tededuxi. *Og.* Ergo Londinum petentibus, haud procul à relicta Cantuaria occurrit via vehementer cava simul & anguста, præterea declivis, sic utrinque abrupto aggere, ut non possis effugere: nec vitari potest, quin hac facias iter. Ad ejus viæ lævum latus est mendicabulum aliquot senicularum: ab iis procurrit aliquis, simulatque sentiunt advenientem equitem: conspergit aquâ factâ, mox offert calcei summam partem obvinctam æreo circulo, in quo vitrum est gemmæ specie. Exosculati dant nummulum. *Me.* In ejusmodi via malim mendicabulum senicularum, quàm gregem valentium latronum (2). *Og.*

(1) *Id est*, brevem illum trajectum maris, inter Doveriam & Caletum. (2) *Of lusty footpads.*

Gratianus equitabat mihi ſiniſter, propior mendicabulo: conſperſus eſt aquâ, tulit utcunque. Ubi porrigeretur calceus, rogabat quid ſibi vellet. Ait calceum eſſe S. Thomæ. Incanduit homo: ad me verſus, Quid, inquit, ſibi volunt hæ pecudes, ut oſculemur calceos omnium bonorum virorum? Quin eadem opera porrigunt oſculandum ſputum, aliaque corporis excrementa? Miſerebat me ſeniculi, datòque nummulo conſolatus ſum triſtem. *Me.* Meâ ſententiâ, non omnino præter cauſam incanduit Gratianus. Si calcei ſoleæque ſervarentur, ut argumentum frugalis vitæ, non improbarem; cæterum impudens mihi videtur, ſoleas, calceos, & ſubligaria cuiquam oſculandâ obtrudere. Nam ſi quis id ſuâ ſponte faciat ex ingenti quodam pietatis affectu, veniâ dignum arbitror. *Og.* Præſtabat iſta non fieri, nè quid diſſimulem: verùm ex his rebus, quæ ſubitò corrigi non poſſunt, ſoleo, ſi quid ineſt, boni, decerpere. Delectabat interim animum meum illa contemplatio, virum bonum eſſe ſimilem ovi; malum, noxiæ beſtiæ. Vipera, poſteaquam perit, mordere quidem non poteſt; odore tamen ſanieque inficit; ovis cùm vivit, lacte nutrit, lanâ veſtit, fœturâ ditat: mortua porrigit utile corium; totaque eſculenta eſt. Itidem viri feroces, & huic mundo dediti, dum vivunt, omnibus incommodi ſunt, mortui ſtrepitu nolarum, ambitioſâ ſepulturâ moleſti ſunt vivis, nonnunquam & ſucceſſorum inaugurationibus, hoc eſt, novis exactionibus; probi verò nulla non ex parte magnam omnibus de ſe præbent utilitatem. Velut hic divus, dum in vivis eſſet, exemplo, doctrinâ, monitis ad pietatem invitabat, conſolabatur deſtitutos, ſublevabat egenos; ac mortui pene major utilitas. Exſtruxit hoc locupletiſſimum templum, ſacerdotum ordini per univerſam Angliam plurimum auctoritatis conciliavit. Hoc denique calcei fragmentum alit egenorum conventiculum. *Me.* Eſt quidem iſta pia contemplatio, ſed demiror, te cum iſto ſis animo, nunquam inviſiſſe antrum (1) Sancti Patricii,

(1) Alio nomine, Purgatorium Sancti Patricii, quod eſt parvulum antrum ſubterraneum in inſula *Daheoc*, quæ eſt in lacu *Dergh* in *Fermanagh* comitatu, ad partem ſeptentrionalem Hiberniæ noſtræ.

Patricii, de quo prodigiosa quædam vulgo jactant, nec mihi satis verisimilia. *Og.* Imò nulla hic tam prodigiosa potest esse narratio, quin res ipsa superet. *Me.* Ergo illuc quoque penetrasti? *Og.* Enavigavi paludem verè Stygiam, descendi in fauces Averni; vidi quicquid apud inferos geritur. *Me.* Beatis me, si non gravabere is referre. *Og.* Sit hoc colloquii nostri proœmium, satis, ut arbitror, prolixum. Eo domum, ut jubeam adornari cœnam: nam adhuc impransus sum. *Me.* Cur impransus? num religionis gratiâ? *Og.* Minime: sed invidiæ causâ. *Me.* Num invides ventri tuo? *Og.* Imò rapacibus cauponibus; qui, cùm nolint quod æquum est apponere, tamen non verentur ab hospitibus quod iniquum est exigere; eos sic ulciscî soleo. Si spes datur cœnæ lautioris, vel apud notum, vel apud pandocheum paulo minus sordidum, in prandio laborat mihi stomachus. Sin prandium obtulit fortuna quale volo, sub cœnam incipit dolere stomachus. *Me.* Non pudet videri parcum ad sordidum? *Og.* Menedeme, qui talibus in rebus pudoris impendium faciunt, crede mihi, malè collocant sumptum. Ego meum pudorem aliis usibus servare didici. *Me.* Jam sitio reliquum fabulæ, quare me in cœna exspecta convivam; ibi narrabis commodiùs. *Og.* Equidem habeo gratiam, quòd ultro temet offers convivam, cum multi vehementer rogati pernegent: sed hæc tibi conduplicabitur gratia, si hodie domi cænes. Nam mihi tempus hoc sumetur salutandæ familiæ. Cæterum habeo consilium utrique nostrùm commodius. Cras mihi uxoriquè meæ domi tuæ adornato prandium, tum vel usque ad cœnam proferentur fabulæ, donec te fatearis jam esse saturum; & si voles, nè in cœna quidem te destituemus. Quid scabis caput? Tu para; nos bonâ fide veniemus. *Me.* Malim ilicet fabulas. Verùm age prandiolum dabitur, sed insipidum, nisi tu bonis fabulis condiris. *Og.* Sed heus tu, nonne titillat te animus, ut has peregrinationes obeas? *Me.* Fortasse titillabit, ubi tu peroraveris (1); nunc ut affectus sum, sat

(1) Gaudet in æquivocatione verbi *perorare*, quod significat facere oquendi finem, vel persuadere.

sat habeo stationes obire Romanas (1). *Og.* Romanas, qui Romam nunquam videris? *Ma.* Dicam. Sic domi obambulo, ingredior conclave, curoque ut salva sit filiarum pudicitia. Rursus hinc in officinam; contemplor quid agant famuli famulæque: inde in culinam, circumspiciens si quod opus sit admonitu: hinc alio atque alio, observans quid agant liberi, quid uxor, solicitus ut omnia sint in officio. Hæ mihi sunt stationes Romanæ. *Og.* At ista pro te curaret divus Jacobus. *Ma.* Ut ipse curem ista, præcipiunt Sacræ Literæ, ut divis committam, nusquam legi præceptum.

PROCUS ET PUELLA.

PAMPHILUS, MARIA.

Pa. SALVE crudelis, salve ferrea, salve adamantina. *Ma.* Salve tandem, & tu, Pamphile, quoties & quantum voles, quocunque libet nomine. Sed interim mihi videris oblitus nominis mei; Maria vocor. *Pa.* At Martia dici oportuit. *Ma.* Quid ita, quæso? Quid mihi cum Marte? *Pa.* Quia quemadmodum illi Deo pro ludo est homines interficere; ita & tibi; nisi quod tu Marte crudelior, occidis etiam amantem. *Ma.* Bona verba. Ubinam strages ista mortalium, quos ego occidi? Ubi sanguis interfectorum? *Pa.* Unum cadaver vides exanime, si modò me vides. *Ma.* Quid ego audio? Mortuus loqueris, & obambulas? utinam mihi nunquam occurrant umbræ (2) formidabiliores! *Pa.* Ludis tu quidem; tamen interim miserum exanimas, & crudelius occidis, quàm si confoderes telo. Nunc longo cruciatu excarnificor miser. *Ma.* Eho, dic, quot gravidæ ad tuum occursum abortierunt? *Pa.* Atqui pallor arguit exsanguem magis, quàm ulla sint umbra. *Ma.* Atqui iste pallor tinctus est violâ. Sic palles ut cerasum matureſcens, aut uva purpuraſcens. *Pa.* Satis procaciter rides miserum. *Ma.* Atqui si mihi non credis admove speculum. *Pa.* Non

(1) *Id est*, fungor officiis, quibus fungi omnino necesse est, & reliqua non necessaria prætermitto, cujusmodi sunt hæ peregrinationes. (2) Mentes separatæ, *ghosts*.

Non optârim aliud ſpeculum ; nec arbitror eſſe clarius ullum, quàm in quo me nunc contemplor. *Ma.* Quod ſpeculum mihi narras ? *Pa.* Oculos tuos. *Ma.* Argutator (1), ut ſemper tui ſimilis es ! Sed unde doces eſſe exanimem te ? An cibum capiunt umbræ ? *Pa.* Capiunt, ſed inſipidum, qualem ego. *Ma.* Quibus igitur veſcuntur ? *Pa.* Malvis, porris, & lupinis. *Ma.* Atqui tu non abſtines à capis & perdicibus. *Pa.* Verum ; ſed interim nihilo plus ſapiunt palato meo, quàm ſi malvis veſcerer, aut betis, abſque pipere, vino, & aceto. *Ma.* O te miſerum ! & tamen interim obeſulus es. An & loquuntur exanimes ? *Pa.* Sic ut ego, voce perquam exili. *Ma.* Atqui nuper cum auditem te convitiantem rivali tuo, vox non erat admodum exilis. Sed obſecro te, num etiam ambulant umbræ ? num veſtiuntur ? num dormiunt ? *Pa.* Etiam coeunt, ſed ſuo more. *Ma.* Næ tu ſuavis nugator es. *Pa.* Sed quid dices, ſi argumentis Achilleis evincam, & me eſſe mortuum, & te eſſe homicidam ? *Ma.* Abſit omen, Pamphile, ſed aggredere ſophiſma. *Pa.* Primum illud mihi donabis, opinor, mortem nihil aliud eſſe, quàm abductionem animæ à corpore. *Ma.* Largior. *Pa.* Sed ita, ut ne repoſcas quod dederis. *Ma.* Non fiet. *Pa.* Tum haud inficiaberis, eum qui alteri adimit animam, homicidam eſſe. *Ma.* Accedo. *Pa.* Concedes & illud, quòd à graviſſimis auctoribus dictum, tot ſeculorum ſuffragiis comprobatum eſt, animam hominis non illic eſſe ubi animat, ſed ubi amat. *Ma.* Iſthuc explana craſſius ; non enim ſatis aſſequor quid velis. *Pa.* Et hoc ſum infelicior, quòd iſthuc non æquè ſentis atque ego. *Ma.* Fac ut ſentiam. *Pa.* Eâdem operâ fac ut ſentiat adamas. *Ma.* Equidem puella ſum, non lapis. *Pa.* Verum ; ſed adamante durior. *Ma.* Sed perge colligere (2). *Pa.* Qui corripiuntur afflatu divino, nec audiunt, nec vident, nec olfaciunt, nec ſentiunt etiamſi occidas. *Ma.* Audivi ſanè. *Pa.* Quid conjectas eſſe in cauſa ? *Ma.* Dic tu philoſophe. *Pa.* Nimirum quoniam animus eſt in cœlis, ubi habet quod vehementer amat, & abeſt à corpore. *Ma.* Quid tum poſtea ?

Pa.

(1) *Banterer.* (2) Argumenta ſcil. *Goon with your inferences.*

Pa. Quid tum, dura? Illud consequitur, & me esse mortuum, & te esse homicidam. *Ma.* Ubi est igitur anima tua? *Pa.* Illic ubi amat. *Ma.* Quis autem ademit tibi animam? Quid suspiras? Dic liberè, dices impunè. *Pa.* Crudelissima quædam puella, quam ego tamen, ne mortuus quidem, odisse possum. *Ma.* Humanum ingenium (1). Sed cur illi viciſſim non adimis suam animam, par pari, quod aiunt, referens? *Pa.* Nihil me felicius, si quidem liceat facere permatationem, sic ut illius animus viciſſim demigret in pectus meum, quemadmodum meus animus totus demigravit in corpus illius. *Ma.* At licétnè mihi tecum viciſſim sophistam agere? *Pa.* Sophistriam. *Ma.* Num fieri potest, ut idem corpus sit animatum, & exanime? *Pa.* Non eodem quidem tempore. *Ma.* Cum abest anima, tum mortuum est corpus? *Pa.* Est. *Ma.* Nec animat, nisi cùm adest? *Pa.* Esto sanè. *Ma.* Quî fit igitur, ut, cum ibi sit ubi amat, animet tamen corpus undes demigravit? Quòd si animat, etiam cùm amat alibi, quomodo vocatur exanime corpus, quòd animatum est? *Pa.* Argutare tu quidem satis sophisticè; sed me talibus pedicis non capies. Anima quæ moderatur utcunque corpus animantis impropriè dicitur anima, cum re verâ sint tenues quædam animæ reliquiæ, non aliter quàm odor rosarum manet in manu, etiam rosâ submotâ. *Ma.* Difficilis est, ut video, vulpem capere laqueo. Sed illud respondè; Nónne agit, qui occidit? *Pa.* Maximè. *Ma.* Et patitur qui occiditur? *Pa.* Scilicet. *Ma.* Quî fit igitur, ut cùm qui amat, agat; quæ amatur, patiatur; occidere dicatur, quæ amatur, cùm amans potius occîdat seipsum? *Pa.* Imò contrà; qui amat, patitur; quæ amatur agit. *Ma.* Istuc nunquam evinces apud Areopagitas grammaticos. *Pa.* At evincam apud Amphictyones dialecticos. *Ma.* Verùm nè graveris & illud respondere; volens amas, an nolens? *Pa.* Volens. *Ma.* Cum igitur liberum sit non amare, videtur homicida sui, quisquis amat; præterque jus accusat puellam. *Pa.* Atqui puella non ideò occîdit, quòd amatur; sed quòd non

(1) *A very kind disposition indeed!*

non amat mutuùm. Occidit autem quiſquis ſervare poteſt, nec ſervat. *Ma.* Quid ſi juvenis amet inconceſſa, hoc eſt, uxorem alienam, aut virginem Veſtalem, num illa amabit mutuum, ut ſervet amantem? *Pa.* Sed hic juvenis amat, quod amare fas piúmque eſt, atque etiam æquum & bonum, & tamen occiditur. Quod ſi leve eſt homicidii crimen, & veneficii ream peragam. *Ma.* Iſthuc prohibeant ſuperi. An Circen quampiam ex me facies? *Pa.* Aliquid & iſtâ crudelius. Nam porcus aut nrſus eſſe malim, quàm id quod nunc ſum, exanimis. *Ma.* Quo tandem veneficii genere perdo homines? *Pa.* Faſcino. *Ma.* An igitur vis, ut poſthac abs te deflectam noxios oculos? *Pa.* Bona verba. Imò magis adflecte. *Ma.* Si mihi ſunt oculi faſcinatores; qui fit, ut non contabeſcant & cæteri, quos obtueor? Itaque ſuſpicor faſcinum iſtud eſſe in tuis oculis, non in meis. *Pa* Non ſat tibi erat jugulare Pamphilum, ni inſultes inſuper? *Ma.* O lepidum mortuum! ſed quando parabuntur exſequiæ? *Pa.* Opinione tuâ celerius, ni tu ſuccurras. *Ma.* Egon' rem tantam poſſum? *Pa.* Potes vel mortuum ad vitam revocare, idque minimo negotio. *Ma.* Si quis mihi porrigat panacen. *Pa.* Nihil opus herbis, tantum redama. Quid autem facilius, imò quid æquius? Non aliter abſolveris ab homicidii crimine. *Ma.* Apud quod tribunal peragar rea? Areopagitarum? *Pa.* Non; ſed apud tribunal Veneris. *Ma* Aiunt deam eſſe placabilem? *Pa.* Imò nullius ira perinde formidabilis. *Ma.* Habet fulmen? *Pa.* Non. *Ma.* Habet tridentem? *Pa.* Nequaquam *Ma.* Habet haſtam? *Pa.* Minimè: ſed eſt dea maris. *Ma.* Non navigo. *Pa.* Sed habet puerum. *Ma.* Non eſt formidabilis ætas. *Pa.* Vindicem ac pervicacem. *Ma.* Quid is mihi faciet? *Pa.* Quid faciet? Prohibeant omnes ſuperi! Nolim enim illi malum omirari, cui benè volo. *Ma.* Tamen effare; nulla mihi ſuperſtitio eſt. *Pa.* Dicam ergo. Si hunc ſpreveris amantem, non omninò mutuo indignum amore, niſi fallor, ille fortaſſe juſſu matris immittet tibi peſſimo veneno tinctum jaculum, ut in ſordidum aliquem depereas, qui te tamen non redamet. *Ma.* Supplicium

narras

narras abominandum. Ergo ſanè vel mori præoptârim, quàm perditè amare deformem, nec amore mutuo reſpondentem. *Pa.* Atqui nuper hujus mali fuit exemplum inſigniter editum in puellam quandam. *Ma.* Ubi locorum? *Pa.* Aureliæ. *Ma.* Quot anni ſunt *Pa.* Quot anni? Vix ſunt menſes decem. *Ma.* Puellæ quod erat nomen? Quid hæres? *Pa.* Nihil; novi tanquam te. *Ma.* Quin igitur edis nomen? *Pa.* Quia non placet omen. Utinam alia quovis nomine dicta fuiſſet? Idem habebat nomen, quod tu. *Ma.* Pater quis erat? *Pa.* Vivit adhuc inter jureconſultos præcipui nominis, re ſplendida. *Ma.* Adde nomen. *Pa.* Mauritius. *Ma.* Cognomen. *Pa.* Aglaius. *Ma.* Vivitne mater? *Pa.* Nuper reliquit ſuperos. *Ma.* Quo morbo periit? *Pa.* Quo morbo rogas? mœrore. Et pater tametſi vir cum primis fortis, periclitabatur. *Ma.* Licètne ſcire matris quoque nomen? *Pa.* Maximè. Sophronam nemo non novit. Sed quid ſibi vult iſta percontatio? An me putas apologum comminiſci? *Ma.* Egon' de te ſuſpicarer hoc? Hæc ſuſpicio pronior eſt in ſexum noſtrum. Sed narra, quid acciderit puellæ? *Pa.* Puella erat honeſto loco nata, ut dixi, re laurâ, forma perquam eleganti: quid multis? digna principe marito. Hujus nuptias ambiebat procus quidam, illi non diſſimilis. *Ma.* Quo nomine? *Pa.* Hei mihi, offendor omine; Pamphilus & ille dictus eſt. Illa nihil non tentantem pertinaciſſimè ſprevit. Juvenis dolore contabuit. Nec ita multo pôſt, illa deperire cœpit in quendam, ſimium veriùs quam hominem. *Ma.* Quid ais? *Pa.* Adeo perditè, ut ſatis dici non queat. *Ma.* Tam elegans puella tam deformem? *Pa.* Vertice acuminato, raro capillitio (1), eoque lacero & impexo, furfure ac lendibus oppleto: plerumque cranii cutem nudaverat alopecia; oculis refugis (2), naribus ſimis ac ſurſum hiantibus ore ſparſo (3), dentibus putridis, balbutiente linguâ, mento ſcabioſo; ſcapulas deformabat gibbus; venter prominulus, crura vara. *Ma.* Theſiten (4) quempiam

(1) *With a lorg and pecked viſage and a bald pate.* (2) *Hollow-eyed.* (3) *Wide-mouthed.* (4) Famoſum apud Græcos propter deformitatem

quempiam mihi depingis. *Pa.* Imò aiunt illi non fuisse nisi unam auriculam. *Ma.* Altera perierat illi forsasse in bello. *Pa.* Imò in pace. *Ma.* Quis hoc ausus est ò *Pa.* Dionysius carnifex. *Ma.* Fortasse formæ infelicitatem pensabat res ampla domi. *Pa.* Imò decoxerat, ac plus quàm animam debebat. Cùm hoc merito tam insignis puella nunc degit ætatem, ac subinde vapulat. *Ma.* Rem miseram narras. *Pa.* Sed veram. Sic visum est Nemesi juvenis spreti contumeliam ulcisci. *Ma.* Ego citiùs optatem extingui fulmine, quàm talem ferre maritum. *Pa.* Ergo nè provoca Nemesin, & amantem rédama. *Ma.* Siquidem istuc satis est, rédamo. *Pa.* Sed optarim istum amorem esse perpetuum ac proprium; conjugem ambio, non amicam. *Ma.* Neque me id fugit; sed diu deliberandum est in eo, quod semel cœptum rescindi non potest. *Pa.* Apud me quidem nimium diu deliberatum est. *Ma.* Vide autem, ne tibi imponat amor, non optimus consultor. Nam cæcum esse ferunt. *Pa.* Sed oculatus est, qui ex judicio nascitur. Non ideo mihi talis videris, quod amem te, sed ideo te amo, quod talem te conspexerim. *Ma.* At vide ne non satis me perspectam habeas. Si calceum induisses, tum demum sentires, qua parte te urgeret. *Pa.* Jacienda est alea, quanquam ego multis auguriis colligo, rem melius cessuram. *Ma.* Etiam augur es? *Pa.* Sum. *Ma.* Quibus igitur auguriis colligis? An volavit nocturna? *Pa.* Illa volat stultis. *Ma.* An à dextris advolavit jugum columbarum? *Pa.* Nihil istiusmodi. Sed mihi jam annis aliquot perspecta est probitas tuorum parentum: ea primum avis est non pessima, è bonis prognatum esse. Neque me clam est, quam salubribus monitis, quam sanctis exemplis apud hos sis institura. Et plus est bene institui, quam bene nasci. Habes alterum augurium. Ad hæc meis majoribus non omnino malis, ni fallor, jam olim cum tuis, amicitia non vulgaris intercedit: quin & nos inter nos à teneris, quod aiunt, unguiculis noti sumus; nec male convenit geniis nostris. Jam ætas inter nos, res, dignitas, nobilitas, inter utriusque parentes pœne paria sunt. Demum quod est in amici-

tia præcipuum, tui mores mihi videntur non peſſime quadrare ad meum ingenium. Poteſt enim per ſe præclarum eſſe, quod tamen non ſit aptum. Quam mei viciſſim tuo congruant, neſcio. Hæ videlicet aves (mea lux) mihi promittunt fore inter nos felix, perpetuum, ac lætum jucundumque connubium, modo ne tuus animus mali ominis cantionem nobis occinat. *Ma.* Quam cantilenam optas? *Pa.* Ego præcinam; Sum tuus: tu ſuccine; Sum tua. *Ma.* Brevis quidem cantiuncula; ſed longum habet epiphonema. *Pa.* Quid refert, quam longum, modo lætum? *Ma.* Adeo mihi es inviſus, ut nolim te committere, cujus in poſterum pœniteat. *Pa.* Deſine male ominari. *Ma.* Fortaſſis alia tibi videbor, ubi morbus aut ætas hanc formam immutarit. *Pa.* Nec hoc corpus, ô bona, ſemper erit æque ſucculentum. Sed ego non contemplor tantum iſtud undique florens & elegans domicilium; hoſpitem magis adamo. *Ma.* Quem hoſpitem? *Pa.* Animum iſtum tuum, cujus decor ſemper cum ætate creſcet. *Ma.* Næ tu plus quam lynceus es, ſi iſtum perſpicis per tot tectoria. *Pa.* Animum animo perſpicio. Ad hæc, in communibus liberis ſubinde rubeſcemus. *Ma.* Sed interim perit virginitas. *Pa.* Verum. Sed eho, dic mihi, ſi tibi eſſet elegans pomarium, optares illic nihil unquam gigni præter flores: an malles, delapſis floribus, videre arbores maturis pomis gravidas? *Ma.* Ut arguatur! *Pa.* Saltem illud reſponde, utrum eſt elegantius ſpectaculum; vitis humi jacens, & computreſcens; an amplexa palum aut ulmum, eamque purpureis uvis degravans? *Ma.* Reſponde tu mihi viciſſim; utrum ſpectaculum amœnius: roſa nitens & lactea in ſuo frutice; an decerpta digitis, ac paulatim marceſcens? *Pa.* Ego roſam exiſtimo feliciorem, quæ marceſcit in hominis manu, delectans interim & oculos & nares, quam quæ ſeneſcit in frutice: nam & illic futurum erat, ut marceſceret: quemadmodum felicius eſt vinum, quod bibitur antequam aceſcat. Quanquam non ſtatim marceſcit flos puellæ, ſi nupſerit, imo video multas, quæ ante nuptias pallebant, languebant, ac velut extabeſcebant, ex congreſſu

vir

viri ſic enituiſſe ut tum demum florere cæperint. *Ma.* Attamen favorabilis ac plauſibilis apud omnes eſt virginitas. *Pa.* Elegans quidem res puella virgo; ſed quid juxta naturam prodigioſius anu virgine? Niſi matri tuæ defluxiſſet flos ille, nos iſtum floſculum non haberemus. Quod ſi, ut ſpero, non ſterile fuerit noſtrum conjugium, pro una virgine multas dabimus. *Pa.* Attamen aiunt, rem Deo gratiſſimam eſſe caſtitatem. *Ma* Et ideo caſtam puellam mihi cupio nubere, ut cum illa caſte vivam. Magis erit animorum quam corporum conjugium. Gignemus Reipublicæ, gignemus Chriſto, quantulum aberit hoc matrimonium à virginitate? Et fortaſſe olim ſic convivemus, quemadmodum vixit cum Maria Joſeph. Sed interim diſcemus virginitatem. Non enim ſtatim pervenitur ad ſummum. *Ma.* Quid ego audio? Violanda virginitas, ut diſcatur? *Pa.* Quid ni? Quemadmodum paulatim bibendo vinum parcius, diſcimus eſſe abſtemii. Uter tibi videtur temperantior, qui in mediis delitiis accumbens abſtinet, an qui ſemotus ab his, quæ provocant intemperantiam. *Ma.* Arbitror eum fortius temperantem, quem parata copia non poteſt corrumpere. *Pa* Utri verius debetur laus caſtitatis? cine qui ſemet exſecat; an qui membris integris, tamen abſtinet à Venere? *Ma.* Equidem poſteriori, meo calculo, tribuerim laudem caſtitatis, priori, dementiam. *Pa.* An qui voto adſtricti abjurant matrimonium, nonne quodam modo exſecant ſeſe? *Ma.* Videtur. *Pa.* Jam non eſt virtus non coire. *Ma* An non eſt? *Pa.* Sic accipe. Si per ſe virtus eſſet non coire, vitium eſſet coire. Nunc incidit, ut vitium ſit non coire, coire virtus. *Ma.* Quando hoc incidit? *Pa.* Quoties ab uxore jus ſuum petit maritus, præſertim ſi prolis amore quæritcomplexum. *Ma* Quid ſi laſciviat? non eſt fas negare? *Pa* Fas eſt monere, vel rogare potius blandius ut temperet; pernegare inſtanti, fas non eſt. Quanquam hac quidem in parte, raras audio querelas maritorum de ſuis uxoribus. *Ma* At dulcis eſt libertas. *Pa* Imo gravis eſt ſarcina virginitas. Ego tibi rex ero, tu mihi regina; imperabimus familiæ noſtro arbitratu: an tibi videtur iſta eſſe ſervitus? *Ma.* Vulgus conjugium capiſtrum vocat. *Pa* Sed ipſi vero capiſtro digni ſunt, qui ſic vocant. Dic mihi quæſo, an non animus tuus eſt alligatus corpori? *Ma* Videtur. *Pa* Non aliter quam avicula caveæ. Et tamen conſule illum, an cupiat eſſe liber. Negabit, opinor. Quam ob rem? Quia libenter eſt alligatus. *Ma* Res eſt utrinque modica. *Pa* Tanto tutior. Eam tu domi augebis parſimonia, quæ non ſine cauſa dicta eſt, *magnum vectigal*; ego foris induſtria. *Ma* Innumeras curas ſecum adferunt liberi. *Pa* Sed iidem innumeras voluptates, ac ſæpenumero multo cum fœnore reponunt parentibus officium. *Ma* Miſera quædam res eſt orbitas. *Pa* An nunc orba non es? Quid autem opus in re dubia male ominari? Dic mihi, utrum malles nunquam naſci an naſci moritura? *Ma* Equidem malim naſci moritura. *Pa* Sic miſerior eſt orbitas quæ prolem nec habuit, nec habitura eſt: quemadmodum feliciores ſunt, qui vixerant, quam qui nec nati ſunt, nec naſcentur unquam. *Ma* Qui ſunt iſti, qui non ſunt, nec erunt? *Pa* Quadquam qui recuſat ferre caſos humanos, quibus omnes ex æquo ſumus obnoxii, ſive plebeii ſumus ſive reges, is è vita migret oportet; & tamen quidquid acciderit, tu non feres niſi diſſidium,

ego

ego majorem portionem in me transferam. Ita si quid acciderit læti gemina fiet voluptas: si quid mali, societas adimet dimidium ægritudinis. Mihi vero, si fata vocent, dulce fuerit tui immori tuis complexibus. *Ma.* Facilius ferunt homines, quod juxta communem naturæ leges accidit, sed video, quanto plus molestiarum adferant nonnullis parentibus, liberorum mores, quam mortes. *Pa.* Istius rei ne quid accidat, maxima ex parte in nobis situm est. *Ma.* Qui sic? *Pa.* Quoniam fere boni nascuntur ex bonis, quod ad indolem attinet. Neque enim è columbis nascuntur milvii. Dabimus igitur operam, ut ipsi boni simus. Deinde curabimus liberos nostros ab ipso statim fasce, sanctis præceptis & opinionibus imbuendos. Plurimum refert, quid infundas rudi testulæ. Ad hæc curabimus, ut domi habeant exemplum vitæ, quod imitentur. *Ma.* Difficile est quod narras. *Pa.* Nec mirum; quia pulcrum est: atque ob hoc ipsum, tu quoque difficilis es. At tanto studiis acrioribus hoc enitemur. *Ma.* Habebis sequacem materiam, tu vide, ut me formes, fingasque. *Pa.* Sed interim pronuncia tria verba. *Ma.* Nihil facilius; sed verba simul atque semel evolarint, non revolant. Dabo consilium utrique commodius. Agces cum tuis ac meis parentibus, ut utrorumque voluntate res transigatur. *Pa.* Ambire me jubes; tu potes tribus verbis rem certam reddere. *Ma.* An possim nescio; mei juris non sum. Nec sine majorum auctoritate olim coibant conjugia. Verum, utcunque est, arbitror auspicatius fore nostrum conjugium, si parentum auctoritate coeat. Et vestrum est ambire, nobis decorum non est. Gaudet enim rapi virginitas, etiamsi nonnunquam vehementius amemus. *Pa.* Non pigebit ambire, modo ne me frustretur tuum unius suffragium. *Ma.* Non frustrabitur, bono animo esto, mi Pamphile. *Pa.* Tu mihi hic religiosior es, quam vellem. *Ma.* Imo te tuum ipsius suffragium apud te prius expende. Nec affectum istum tuum adhibe in consilium sed rationem. Quod affectus decernit, temporarium est: quod autem dictat ratio, perpetuo solet placere. *Pa.* Næ tu pulchre philosopharis; itaque parere certum est tuis consiliis. *Ma.* Non pœnitebit obsequii. Sed heus tu, incidit interim scrupulus, qui meum animum male habet. *Pa.* Valeant scrupuli. *Ma.* Vin' me nubere mortuo? *Pa.* Nequaquam; sed revixero. *Ma.* Amovisti scrupulum. Bene vale mi Pamphile. *Pa.* Istuc tu cura. *Ma.* Precor tibi lætam noctem. Quid suspiras? *Pa.* Lætam noctem ais? Utinam largiare quod precaris. *Ma.* Ne quid præpropere, adhuc tua messis in herba est. *Pa.* Nihilne tui mecum auferam? *Ma.* Hunc pastillum, qui tibi cor exhilaret. *Pa.* Adde saltem osculum. *Ma.* Cupio tibi virginitatem integram & illibatam tradere. *Pa.* An osculum aliquid decerpit virginitati? *Ma.* Vis igitur ut aliis quoque largiar oscula? *Pa.* Nequaquam; mihi servari volo mea oscula. *Ma.* Tibi servo. Quanquam est aliud, cur in præsentia non audim dare osculum. *Pa.* Quid istuc? *Ma.* Ais tuum animum pœne totum demigrasse in corpus meum; in tuo quam minimum superesse; vereor itaque ne in osculo hoc ipsum, quod in te superest, transiliat in me, tuque jam totus fias exanimis. Accipe igitur dextram, mutui amoris symbolum, ac bene vale. Tu gnaviter rem gere. Ego interim Christum comprecabor, ut, quod agitur, utrique nostrum velit esse felix ac faustum.

FINIS.

BRITISH MUSEUM 1 GB OCT

S
Tho. Power
Ballintlea
AD 1791